ספרי עטעת פטורנפאו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY TORONTO

בראָדער קריסטיאַנסען

קונסט

די פילאָסאָפיע פון קונסט

אידיש פון א. גלאַנץ

פאַרלאַג די היים

ניו יאָרק.

Copyrighted, 1920
FARLAG HEIM, INC.
New York, N. Y.

אינהאלט:

זייט

די אויטאנאמיע פון די עסטעטישע וועדטען — — — — 9

דער עסטעטישער אביעקט — — — — — — — — 59

דער עצם פון קונסט — — — — — — — — — — 151

סטיל — — — — — — — — — — — — — — — — 211

דאס פארשטעהן פון קונסט אוו די קונסט־קריטיק — — 257

מאלעריי אוו צייכענען — — — — — — — — — 297

דער אימפרעסיאניזם אין דער בילדליכער קונסט— — — 333

צוויי פראבלעמען פון דעם פארטרעט — — — — — 367

I.

די אויטאָנאָמיע פון די עסטעטישע ווערטען.

די ערשטע פראגע, וואס פירט דערצו, אז מען זאל זיך פארנע־
מען מיט דער פילאזאפיע פון קונסט, איז שטענדיג דיזעלבע: מיר
פרעגען זיך: וואס איז דאס געזעץ פון דעם שעהנעם. דער דאזיגער
געזעץ — דענקט מען — איז פארבאָרגען אין די בעסטע ווערק פון די
גרויסע קונסט־מייסטערס. דאָרף דעריבער אויך זיין א וויסענשאפט,
וואס זאל אים ארויסברענגען און אים אנטאן אין א ממשות'דיגער פאר־
מעלע. דערצו, שיינט עס, איז בלויז נויטיג זיך צו באנוצען מיט דעם
מעטאד פון פארגלייכען: אזוי שנעל, ווי מען געפינט דאס, אין וואס
עס זיינען אייניג אלע גרויסע ווערק פון קונסט — וועט אט דאס
געמיינזאמע זיין אויך דער באדינג און דאס געזעץ פון דעם שעהנעם.

מען וועלט געצוואונגען אויפצוהויבען די דאזיגע פראגע צוליב די
אפט און פיינליך עמפונדענע ווידערשפרוכען, וואס מען געפינט אין
עסטעטישע אפשאצונגען. עס איז דאך אן אומבאשטרייטבארער פאקט,
אז די אורטיילען פון פארשיידענע מענשען וועגען דעם זעלבען קונסט־
לערישען ווערק געהען זיך אפט שטארק פונאנדער, און אז יעדער אייי־
נער האלט זיך פאר גערעכט. עס איז אויך אומבאשטרייטבאר, אז
קיינער קאן ניט באווייזען זיין נערעכטיגקייט. דער צאל פון אורטיי־
לען שרייבען מיר פונדעסטוועגען ניט צו קיין שום אנטשיידענדיגע בא־
דייטונג. מיר מענען צוגעבען, אז מיר זיינען מיט אונזער מיינונג אין
דער מינאריטעט, דאך האלטען מיר זיך פעסט אן איר. נאך מער: מיר
קאנסטאטירען אפילו—אין געווישערמאס מיט רעכט—אז זאגען, וועל־
כע גענוינען דעם בייפאל פון דעם המון, שיינען אונז צו האבען א
קאפען ווערט, און פארקערט. די געשיכטע ווייזט אונז אויך אן
אומאויפהערליכע קייט ענדערונגען אין דער הינזיכט פון עסטעטישע
אנזיכטען. די אונטערשיידען וויידער, וואס מען באגעגענט אין די
געשמאקען פון פארשידענע פעלקער שיינען אונז אפט צו זיין אזוי
שטארק, אז מען קאן זיי גארניט אויסגלייכען.

בלוי עסטית בוכהאנדלונג
יוניווערסיטי
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
TORONTO

בראָדער קריסטיאַנסען

נאָר מער ווערען מיר צעטומעלט פון דער פארענדערלעכקייט אוו פון די וואקלענישען אין אונזער איינענעם אורטייל, ווי אויך פון דער שווערקייט צו פאסען א באשטימטען באשלוס: מיר שטעהען אבסאָלוט הילפלאָז פאר א קונסטווערק פון עפעס א נייעם מין, אוו מיר ווייסען ניט, צי מען דארף עס האלטען פאר שעהן אדער מיאוס. אדער אזא זאך: היינט געפעלט אונז א געווייס ווערק אין מארגען זיינען מיר שוין אנטוישט. עס פאסירט אויך פארקערט: אין אנהויב האט אונז דאס ווערק אפגעשטויסען אוו שפעטער זיינען מיר דערפון נאָר אנטציקט. דערבייַ פאלט אונז נאָר ניט איין, אז פון אונזער אורטייל העננט אפ דער ווערט פון דער זאך אין אוו פאר זיך, אז מיט דער ענדערונג פון אונזער מיינונג זאל זיך אויך ענדערען דער ווערט, אין אז אונזער טאדל אדער לויב זאל ווירקען אויף דער גרויסקייט פון בעטהאווען'ס, אדער פון רעמבראנדט'ס. גיכער ווי אלץ באטראכטען מיר דעם ווערט פון א קונסט־ווערק אלס א זאך וואס עקזיסטירט פאר זיך אליין, ווי א ווענווייזענדען לייכט־טורם פאר אונזערע אורטיילען. אונזערע אורטיילען מענען טאקע ניט צענויפפאלען מיט אט דעם וועניוייזער, זיי דערפרעגן אבער צענויפפאלען. וועו מיר באצייכענען דעריבער א געוויסען אורטייל אלס „ריכטיג", ווילען מיר דערמיט זאגען, אז אט דער אורטייל האט ריכטיג אויפגעכאפט דעם ווערט, וואס א געווים ווערק אנטהאלט.

ווי אזוי אבער זאלען מיר באשטימען דעם אמת'ען ווערט פון א ווערק? פונוואנען זאלען מיר וויסען, אז א געוויסער אורטייל האט אויפגעכאפט דעם ריכטיגען ווערט פון א ווערק? אנזיכטען שטויסען זיך כסדר אן אן אנזיכטען, יעדער איינער האלט זיך פאר נערעכט. ווער איז, אבער, פארט נערעכט? צו באשטימען אזויגע פראגען נוטיגען מיר זיך אין א נאָרם פון אורטיילען אוו אין א מאס פון ווערטען. דערפאר פארלאנגען מיר אויך פון דער עסטעטיק, אז זי זאל אונז קלאָר מאכען דעם געוועץ פון דעם שהנעם.

די עסטעטיק גיט אבער אויף דער דאזיגער גרונד־פראגע א נאָכץ אימערוואָרטעטען ענטפער. זי שיקט אונז אפ צוריק די פראגע: זוך אין

קונסט

זיך גופא! דער געזעץ פון דעם שהנעם איז דיין אייגען געזעץ. דו דענקסט, אז עס איז פארבארגען אין די בעסטע ווערק פון די גרויסע מייסטערס, אבער כדי ארויסצוטיילען אט די „בעסטע ווערק" פון דעם גאנצען סכום קונסט־אביעקטען, כדי זיי ארויסצוקריגען פון דער גאנצער מאסע נישטיגקייטען און ווערטלאזיגקייטען, האסטו דען ניט גערפט אנוועגדען א באשטימטען קריטעריום פון ווערטען? דו קענסט דעריבער אין זיי ניט געפינען קיין שום אנדערען שענקייט־כלל א חוץ יענעם, וואס דו אליין האסט שוין אנגעוואנדט אין אט דער קריטישער ארבייט; דו האסט אליין דעם כלל ארויסגעלייגט אין די דאזיגע ווערק, וויל דער ווערטען־פרינציפ, וואס האט דיך געפירט צו דיין אויסוואל, באשטימט אויך דעם קריזיז פון דיינע פארגליכען און דורך דעם גופא — אויך די כללים פון זייער נעמיינזאמקייט.

און אויב מען זאל וועלען, זוכענדיג אן אנאליטישע פארמולע פון ווערטען, באראטן ביי אנדערע די מעטאדען, ווי אזוי אפצוגרעניצען דאס שהנע פון דעם ווערטלאזען, זיך באנוצען למשל, מיט די קאנווענציאנאליטעטען פונ'ם היינט, אדער פון אנדערע היסטארישע עפאכען, וואלט מען אויך אין דעם בלויז געפונען א פרעמדען כלל פון שהנקייט, וואס האט א באדייטונג פאר אנדערע. צי עס האט אויך וועלכע עס איז באדייטונג פאר דיר אליין, וואלט אוממעגליך געווען צו זאגען. דאס וואס די יועסט באשטימען אויפ'ן גרונד פון דיין אייגענעם איך, דאס איז אויך ריכטיג. קיין אנדער געזעץ פון דיינע עסטעטישע אורטיילען קאן ניט זיין, פאר דיר האט א באדייטונג בלויז יענע שהנקייט, וואס דו קענט אין זיך גופא אוממיטלבאר עמפינדען אלס שהנקייט. אויב דו פארמאגסט ניט אזא געזעץ אין זיך גופא, באלאנגסטו צו די בלינדע אין דעם רייך פון ווערטען און דער אונטערשייד צווישען דעם שהנעם און דעם מיאוסען האט אייגענטליך קיין שום זין ניט פאר דיר. צו וואס דאפסטו זיך אויף אזא אופן באמיהען צו קריגען די מאס פון ווערטען, וועלכע האבען גאר פאר דיר קיין באדייטונג ניט?

בלייבט, אלזא, איינס פון די ביידע: אדער דו עמפינדסט די

בראָדער קריסטיאַנסען

שעהנקייט אויף אן אוממיטעלבארען אופן, און דאָן נויטיגסטו זיך ניט אין קיין שום אויסערליכען קריטעריום. אָדער דו ביזט ניט אימשטאַנד צו עמפינדען שעהנקייט, און דאָן נויטיגסטו זיך בכלל ניט אין קיין שום קריטיק. פון דעם איז שוין ממילא געדרונגען, אז פארשיידענע צווישען זיך שטרייטענדע אורטיילען קאָנען דיך בלויז דאָן באירירן, ווען דו קאָנסט אננעמען אז אין זיי איז פאראן דערזעלבער געזעץ פון ווער־טען, וואָס אין דיר אליין. דאָס, וויידער, קאָנסטו אויסגעפינען בלויז מיט דער הילף פון דיין אייגענער אינערליכער ערפארונג.

אפשר איז אבער די פילאָסאָפיע פון קונסט נויטיג פאר אן אנדער־רען צוועק. דער געזעץ פון שעהנקייט וואָרצעלט טאקע אין דיר גופא, אבער די האַזיגע איינגעבוירענע אפשאַצונגס־פעהיגקייטען וועלען ניט אלע מאל פון זיך אליין אנטוויקעלט. ניט אלע מאל ביזטו אויך באַ־וואוסטזיניג וועגען זייער עקזיסטענץ. ניט אלעמאל וועלען דיינע אפ־שאַצונגען אויך דוקא זיין אין איינקלאַנג מיט די וועלטען. וואָס הא־בען א באדייטונג פאר דיר. דו דארפסט זיך אליין געפינען, דו דארפסט זיך אויסלערנען צו הערען די שטים פון דיין אייגענעם איך אין דעם כאָאס פון די איבערלעבונגען. אין אט דעם וועט די פילאָסאָפיע פון קונסט דיר קומען צו הילף.

אין דער גאנצער לערע פון וועלטען פארמאַגט דער באגריף פון אויטאָנאָמיע א צענטראלע באדייטונג. די צעטיילונג אויף אויטאָ־נאָמע און העטעראָנאָמע וועלטען רירט אן דעם סאָמע עצם פון דער זאַך, וואָרים זי האָט א דירעקטע שייכות מיט דעם געזעץ, וואָס באַ־שטימט די וועלטען. די האַזיגע צעטיילונג וווייזט אונז, צי די באַ־דייטאָמקייט פון די וועלטען וואָרצעלט אין דעם סובייקט וואָס שאַצט אפ, ד. ה. צו די האַזיגע וועלטען זיינען די איינענטליכע געזעצען פון זיין „איך" אָדער צי זיי זענען פאר דעם סובייקט פרעמדע, אויסערליכע געזעצען. עס איז מערקווירדיג, ווי פרי די מענשען האבען אויפגע־פאסט דעם באגריף פון אויטאָנאָמיע. אזוי שנעל ווי עס איז נאָר

קונסט

ארויסגעשוואומען די פראגע וועגען דעם קריטעריום פון ווערטען, האט מען גלייך אנטדעקט די שפורען, וואס פירען צום סוביעקט: דער מענש אליין איז די ענדגילטיגע מאס פון ווערטען. דערמיט, האט מען, נאטירליך, נאר זעהר וועניג דערגרייכט. די געפאר פון אט דעם באגריף איז אנטפלעקט געוואָרען גראד ביי די וואס האבען אים צו־ערשט געשאפען. זייער סוביעקטיוויזם האט געבראכט צו א סקעפ־סים אין דער פעסטשטעלונג פון ווערטען. דער אומשטאנד, וואס איין און דיזעלבע פארמולע קאן גלייכצייטיג דעקען אי די לערע פון די סאפיסטען אי פון זייער אנטיפאד — מאנט'ען, באווייזט, אז זי דארף פריער פארטיישט ווערען, אויידער מען קאן זי אנווענדען. דער דאזיגער פלאנטער נעמט זיך פון דער אומבאשטימטקייט פון דעם באגריף „אוטאס".

דאס וואס דער קינסטלער פראקלאמירט ווילקירליך אדער לויט א קאלטער אויסרעכענונג אלס געזעץ פון זיין שאפען, דאס איז מאקע ז י י ן נעזעץ. ער האט דאך אים זיך אליין געגעבען. איז אבער דער דאזיגער געזעץ ז י י נ ע ר אין דעם זין, וואס אין אים ווייזען זיך ארויס די עסטעטישע ווערטען, וועלכע זיינען אין דעם קינסטלער פארבארגען? אבסאלוט ניט. אט דער געזעץ באגרינדעט ניט פאר דעם קינסטלער קיין שום אמת'ען ווערט, און דער קינסטלער קאן פול־שטענדיג זיך אפזאגען פון אפצושאצען אזוינע כללים אדער מאניערען, וועלכע ער האט זיך אליין פארגעשריבען. אדער איז דאס, וואס איז ביי א מענש גענוארען די צווייטע נאטור און באהערשט זיין לעבען אדער פירונג א דאנק זיין ערציהונג, שול־בילדונג, אנווענדונג, ניט ז י י ן נעזעץ? האט זיך דא דאס פרעמדע ניט צענויפגענאסען מיט זיין אייגענעם איך? וועז איך וואלט זיך אונטער פרייווילינ א פרעמדען געזעץ, וועז איך „נעם אים אריין אין מיין ווילען" מאד אים פאר מיין פליכט, דערהויב איך אים דען ניט דערמיט אליין צו דער מדרגה פון מ י י ן נעזעץ? אוז דאד דערגרייך איך דערמיט ניט די לעצטע ווערטען, די ווערטען וואס האבען פאר מיר א באדייט־זאמקיים.

מיר זעהען, אז אויף וויפיל עם רעדט זיך וועגען דער באגרינדונג

בראָדער קריסטיאַנסען

פון וועלטן, שפּרייט זיך דאָס סובייעקטיוועע אסך ברייטער אוים, ווי דאָס אייגענע. דער ריזיק פון דעם באגריף אויטאָנאָמיע פירט אבער דערצו, אז מען פארמישט אויפן מיט דעם אנדערן, און מען הויבט אן צו באטראכטן דעם סובייקטיוון ווילקיר אדער דאָס פרייוויליגע אונטערוואַרפן זיך אלס דעם יסוד פון וועלטן. די סאָפיסטן מישען צענויף דעם אייגענעם גענוג מיט ווילקיר; דערפאר דערגעהן זיי צו א סקעפסיס, וואָס פארניכט די וועלטן. אזא צענויפמישענישן איז אויך נעווארען פאטאל פאר נישטן, וועלכער האָט אומזיסט געזוכט צו באפרייען זיך פון דעם באגריף ווילקיר. קאַנט, דאָגענגן, האָט דורכגעבראכן א וועג צו אן אנדער מיספארשטענדעניש: צו זוכן די באגרינדונג פון וועלטן אין דער אונטערוואַרפונג.

דאָס רייך פון דעם סובייקטיוון איז בריייטער ווי דאָס רייך פון מיין אייגענעם איך. איז עס ניט זונדערבאר? דער דאזיגער אייגענער איך איז אזוי מיין איך ווי א פראטאפלאזמע אין א צעל. עס באקומען זיך צוויי פארשיידענע באגריפן פון סובייקט, וועלכע זייגען איינגעשלאסען אייגער אין דעם אנדערן ווי קאנצענטרישע קרייזן מיט פארשיידענע דיאמעטערס. מיר מוזן פרואווען אפצרטייַלן אייגעם פון דעם אנדערן, אויב מיר ווילן באגריפן די אויטאנאמיע פון וועלטן און זהן, ווי אזוי די וועלטן אנטשטעהן אין דעם סובייקט. מיר וועלן פריער רעדן וועגן די אויטאנאמע וועלטן בכלל, און ערשט שפעטער וועלן מיר זיין אימשטאנד צו באווייזן, אז די ספעציעלע עסטעטישע וועלטן קומען פון דעם זעלבען קוואל, ווייל זיי זיינען, ווי מיר וועלן דאָס אויפווייזן, אויטאנאם. דאָס איז אבער אן אויסערגעוויינליך שווערע אונטערזוכונג. זי וועט פאדערן פון אונז א גענויסע אויפמערקזאמקייט, באזונדערס צוליב דעם, וואָס דער פלאן פון דער נאנצער ארבייט ערלויבט בלויז וועניג פלאץ פאר דער ערקלערונג פון דער דאזיגער פראבלעם.

קונסט

די צווייאינקייט פון דעם באגריף ערקלערט זיך דערמיט וואס אויף א מענש קאן מען קוקען פון פארשיידענע שטאנדפונקטען. מען קאן אים באטראכטען אלס אן עלעמענט פון דער ווירקליכקייט, וואס איז פון דעם זעלבען מין און קאארדינירט מיט יערען אנדערען טייל פון דער ווירקליכקייט, און וואס איינגעשלאסען אין דער וועלט. פון דער צווייטער זייט קאן מען אנגעמען, אז דער סוביעקט שטעלט זיך אנטקעגען דער גאנצער איבעריגער וועלט, ווי עפעס גאנץ באזונדערעס. לויט אט די פארשיידענע שטאנדפונקטען באקומט זיך אויך אדער א בריטערע אדער א שמאלערע ספערע פון אונזער איך.

די וועדטער: „דער מענש איז עפעס ווירקליכעס" אנטהאלטען שוין ממילא די הנחה, אז מען קאן אים באטראכטען אין דער קאטעגאריע פון זאך און אורזאכליכקייט. אונזער פארקערען מיט די ארומיגע מענשען וועדט טאקע הויפטזעכליך באשטימט דורך אט דעם שטאנדפונקט. דער סוביעקט שטעלט מיט זיך פאר אויך אזא אופן ע ט ו א ס, אין וועלכען עס קומט פאר אן אנדער עטוואס. דאס איז דער אומפאנג פון די מער אדער וועניגער באשטענדיגע איינגעשאפטען. וועז מיר ווילען געבען א בילד פון אונזערען א באקאנטענס גייסטיגער פיזיאנאמיע, רעכענען מיר אויס זייגע כאראקטעריסטישע איינענימליכקייטען פונקט אויף דעם זעלבען אופן ווי מיר באשרייבען יעדעם אנדערע שטיקל ווירקליכקייט. מיט אט די איינגענימליכקייטען איז פארבונדען א ריי אינערליכע איבערלעבונגען, וועלכע זיינען טיילווייז באדינגט דורך די ערשטע, און חוץ דעם זיינען זיי צענויפגעוועבט דורך די פעדים פון אורזאכליכקייט מיט אלעם דעם, וואס קומט פאר אין דער סביבה, וועלכע רינגעלט ארום דעם סוביעקט. אלץ, וואס קומט אין אים פאר, העננט טיילווייז אפ פון דעם סוביעקטס איינגענימליכקייטען און טיילווייז פון די ווירקונגען פון דער סביבה. דיזעלבע ווירקונגען וואלטען ארויסגערופען אנדערע איבערלעבונגען אין א סוביעקט, וואס איז אנדערש ארגאניזירט; פון דער אנדער זייט וואלט דער זעלבער סוביעקט אין אן אנדערער אומגעבונג געקראגען גאנץ אנדערע איינדרוקען, און ארויסגעהענדיג פון זיי געקומען צו אן אנדער אינערליכער איבערלעבונג. אט אין דעם באזונדערען פאל איז דער אויסדרוק פון דער אינדיווידועלער אייגנארטיקייט פון דעם סוביעקט.

בראָדער קריסטיאַנסען

שטעחט דער באַגריף סוביעקט — אין אַ בריי־טערען זינען. אָלץ וואָס איך באַצייכען אָלס מיינע פארשטעלונגען, עמפינדונגען, געפילען, שטי־מונגען, רעגונגען, לוידענשאפטען, כאראקטער־שטריכען, מיט אייז וואַרט: דער גאַנצער סכום פון מיין זעלבסט איז „מיין" בלויז פון דעם דאָזיגען שטאַנדפונקט.

וויכטיג איז אָט וואָס: ביי אַזא פארשטעהן פון דעם סוביעקט, שטעלט ער מיט זיך פאָר, ווי יעדעס אַנדערע שטיקעל ווירקליכקייט, א געווייסע ריי וועגען, דורך וועלכע עס פליסען באשטימטע פראַצעסען. די ערשיינונגען, וואָס אַנטשטעהען אין דעם סוביעקט ווערען דאָך באַ־טראַכט פון דעם שטאַנדפונקט פון אורזאַכליכקייט, און אין אַזא פאַל איז דער סוביעקט ניט קיין אַנפאַנג און ניט קיין סוף, נאָר בלויז א וועג, אַן איבערגאַנג. וועגען אָלץ, וואָס ער לעבט איבער, וואָס קומט אין אים פאָר, אַנטשטעהט די פראַגע פון אורזאַכען, און זיי דארף מען זוכען הינטער דעם סוביעקט.

כאטש מען קאָן די באַשטענדיגע אייגענשאפטען פון דעם סו־ביעקט באַטראַכטען אָלס איינע פון די באַדינגונגען פון זיינע איבער־לעבונגען און צוזאַמען מיט די לעצטע זיי ארויסברענגען פון זיין כאראקטער, זוכען מיר פונדעסטוועגען נאָר ווייטער די אורזאַכען פון אַזוינע כאראקטער־אייגענטימליכקייטען, און מיר געפינען זיי אין דער ארבליכקייט (הערעדיטעט). אין דעם אייגפלום פון דער ערציהונג אַדער אין אורזאַכען, וואָס זיינען אונז ניט באַוואוסט. קירצער גערעדט: פון אַזא שטאַנדפונקט באַטייליגט זיך דער סוביעקט אין אָלץ, וואָס קומט אין אים פאָר פונקט אזוי ווי וועלכע עס איז מאשין, ווארים דאָס, וואָס קומט פאָר אין יעדער מאשין איז דאָך באַדינגט טיל־וויז דורך די ווירקונגען פון דער סביבה, טיילווייז דורך די אייגע־טימליכקייטען פון דער מאשין גופא. דער סוביעקט אין אָט דעם זין איז ניט עפעס, וואָס איז אורשפרינגליך אַדער וואָס באַרוט אין זיך זעלבסט. דאָס איז עפעס אזא אַרט, וואו עס פליסען דורך נעוויסע מעכאַנישע פראַצעסען. ניט מער — עס איז א זעהר קאָמפליצירטער פסיכישער מעכאַניזם. אָלץ, וואָס ער א י ז און אָלץ, וואָס ער לעבט איבער איז אין לעצטען סך הכל באַדינגט דורך זיין ארום און דורך

זיין פארגאנגענהייט און ווירקט פון דער אנדער זייט אויף דעם ארום און אויף דער צוקונפט.

ביי אזא פארשטעהן פון דעם סוביעקט קאן מען ניט רעדען וועגען קיין שום „אייגענס", קאן מען ניט זאגען, אז דער סוביעקט געהערט צו זיך אליין, ווי מען קאן דאס ניט באהויפטען וועגען א מאשין. דער סוביעקט פארמאגט ניט קיין שום אייגענע ווארצלען. ער איז אריינגעוועבט אין דער סיסטעם פון דעם וועלט־געוועב וואו עס קומט פאר אן אומאויפהערליכער אויסטויש פון מאטעריאלען.

אט די פארשטעלונג פון דעם סוביעקט אלס א רעאלע קאטעגאריע פון אורזאכליכקייט איז פולשטענדיג קארעקט. זי ווערט אויך ניט באזייטיגט דורך דעם, וואס עס איז מעגליך נאך א צווייטער, א גאנץ אנדערער שטאנדפונקט. ביידע שטערען ניט אין ווידערשפרעכען ניט אייגער דעם אנדערען, כאטש אין דעם צווייטען פאל באקומט זיך אזא בליק אויף דאס סוביעקט, וואס באטראכט אים אלס יסוד, אלס אז אומאפהענגיגען פרינציפ, וואס בארוט אויף זיך זעלבסט. דא איז ניטא קיין ווידערשפרוך דערפאר, ווייל אט די הנחה און אנטקעגענשטעלונג ווערען געדענקט אין פארשיידענע קאטעגאריען. פון דעם צווייטען שטאנדפונקט ווערט דער מענש אליין באטראכט אלס דער אורקוואל פון ערשיינונגען, אבער דורכאוים ניט אלס אנהויב, אלס ערשטער פרינציפ אין דעם זין פון אורזאכליכקייט. דעם דאזיגען פאקט האט מען אפט פארזוכן און דערפון האבען זיך געמוטמעט יענע מיינונגספארשידענהייטען אין דעם באגריף סוביעקט, וועלכע דערגרייכען זייער אפאגעי אין דער פראבלעם פון דעם פרייען ווילען.

פון דער אנדער זייט פילט יעדער איינער, אז דער בליק אויף א מענש, ווי אויף א מכאניזם איז פארט ניט אינגאנצען גערעכט צו דער נאטור פון דעם מענש, און אז אזא בליק נויטיגט זיך אין עפעס א דערגענצונג. וועמען זאגט: דו ביזט ניט אנדערש, ווי א מאשין. דו פארמאגסט ניט קיין שום איינגעבוירענעם און אייגענעם, דו ביזט בלויז א סכום צושטאנדען און אן איינפאכער דורכקרייץ־וועג פון געוויסע פראצעסען, וועלכע קומען פאר אין דיר, רופט אזא באמערקונג שטענדיג ארויס א פראטעסט. און מיט רעכט. דער מענש

בראָדער קריסטיאַנסען

עמפינדט פּאַרט אין זיך עפּעס אורשפּרינגליכעס אוּן איינגעבוירענעס. דאָר דאַרף אַזא פּראָטעסט ניט באַמיען זיך אינגאַנצען צו באַזייטיגען דעם דעטערמיניסטישען שטאַנדפּונקט. ער קאָן ניט באַהויפּטען, אַז דער מענש איז דער אָנהויב אוּן דער אורקוואַל אין אַן אורזאַכליכער הינזיכט. פֿרובירט אָפּאָרשט ערנסט דורכצוטראַכטען דעם געדאַנק, אַז אין דעם סוביעקט קאָנען אָהן אורזאַך אָנטשטעהן נייע רייען פּראָצעסען, אוּן איר וועט מיט שרעק אָפּוואַרפען פּוּן זיך דעם דאָזיגען געדאַנק. איר וועט דערפילען אַז אייער פּראָטעסט איז גאָר ניט געוואַנדט אָהין, וואו מען דאַרף. אויב אין דעם סוביעקט וואָלטען געקאָנט אָנטשטעהן ערשיינונגען אָהן אורזאַך, וואָלט פּאַרשוואוּנדען געוואָרען די זיכערקייט אין זיך אוּן אין אָנדערע. אויפֿ אָרט פּוּן דער זיכערקייט וואָלט געקומען די שרעק פּאַר פּאָסירונגען וואָס וואָלטען מיט זייער מעגליכקייט אַליין פּאַרטונקעלט די וויליסטע אומגעלומפּערטקייטען פּוּן וואַנזין. אוּן וואָס מער א מענש וואָלט פּארמאָגט די פּרייהייט פּוּן וויליען אין אָט דעם זינען, וואָלט ער אַלץ מער גרונד געהאַט מורא צו האָבען פּאַר דער צוקונפט. ער וואָלט אין פּאַראויס באין אופן ניט געוואוסט, וואָסערע אינערליכע פּראָצעסען קאָנען אים באַהערשען. דאָס אומזיניגסטע וואָלט מעגליך געוואָרען. ניין, דער פּראָטעסט פּוּן דעם דאָזיגען מענש, אויב ער פּארשטעהט נאָר גוט זיך אַליין, קאָן ניט זיין א באַשטעטיגונג פּוּן אַזא שרעקליכען אינדעטערמיניזם. דער פּראָטעסט מיינט בלויז, אז צוזאַמען מיט דעם מעכאַניש־אורזאַכליכען שטאַנדפּונקט איז מעגליך אין נויטיג נאָך אַן אנדערער, אַזא וואָס וויידערשפּרעכט גאָר ניט דעם ערשטען. ער איז נויטיג דערפּאָר, וויל דער ערשטער שטאַנדפּונקט לאַזט ארוים פּוּן זיין אויפּמערקזאַמקייט דאָס וויכטיגסטע אין דעם סוביעקט: זיין שעפּפּערישע טעטיגקייט. א דאַנק זיין אקטיווקייט טרעט דער סוביעקט ארוים אלס עטוואָס באַוונדערס קעגען דער איבעריגער וועלט. א מאַשין וועט טאַקע געבראָכט אין באַוועגונג, אָבער זי קאָן ניט האַנדלען. דורך זיין אויפּפירונג אוּן דורך זיין שאָפּונגס־קראָפט איז דער סוביעקט משיג זיין זעלבשטענדיגקייט אוּן זיין פּעהיגקייט צו וועלען דער אורקוואל פּוּן ערשיינונגען.

קונסט

אבער וואס הייסט אקטיווקייט און אין וואס פאר א זין איז זי אומבאגרייפבאר פון דעם שטאנדפונקט פון אורזאכליכקייט? די האנד־לונגען פון דעם מענש זיינען דאך פארט פראצעסען, וואס האבען זייער אורזאכען אין פאלגען, און וואס זיינען איינגעשלאסען אין דער אור־זאכליכער קייט פון דער וועלט. צי קאן מען ניט אט די מענשליכע האנדלונגען אורזאכליך אנאליזירען? וועגען דעם קאן קיין צווייפעל ניט זיין. אלץ וואס איז א ווירקליכקייט קאן אנאליזירט ווערען. אי־באצוג צו מענשליכע האנדלונגען וועט אבער דער אנאליז ניט זיין אימ־שטאנד אויפצוכאפען זייער כאראקטער אלס האנדלונגען. די לעצטע קאנען אנאליזירט ווערען פון צוויי זייטען: זיי זיינען מבאנישע פראצעסען, אבער זיי זיינען אויך טעטיגקייט. עס וועגדט זיך, פון וואס פאר א שטאנדפונקט מען קוקט אויף זיי. אלס מבאנישע פראצעסען פירען זיי אונז ארוים פון דער ספערע פון דעם סוביעקטיוון און ברענגען אונז צו דעם, וואס איז געווען פאר דעם סוביעקט, און וואס ליגט פון דרויסען פון אים. אלס טעטיגקייט פירען זיי (די מענשליכע האנדלונגען) אונז צו זייער אפשטאמונג אין דעם סוביעקט גופא. אלס מבאנישע פראצעסען באנעמט מען זיי אונטער דעם זעהונגס־ווינקעל פון אורזאכליכקייט. אלס טעטיגקייט באנעמט מען זיי אונטער דעם זעהונגס־ווינקעל פון „טעלאס". די האנדלונג ווערט באטראכט אלס געשעהעניש דאן וועז מען נעמט אין אנבאטראכט די אורזאכען, וואס געהערען צו דעם מאמענט, וועלכער איז געווען פ א ר דעם סוביעקטס אויפפאסונג און וואס בלייבען פון דרויסען פון אים. די האנדלונג דאגעגען, ווערט באטראכט אלס ה א נ ד־ל ו נ ג ערשט דאן, וועז מען פרעגט, וואס איז איר ציל, דער ציל, וואס עקזיסטירט בלויז אין דעם סוביעקט, און איז פון אים אפהענגיג. וועז מען זאל נאכפארשען די אורזאכען פון וועלכער עס איז ריי האנד־לונגען, זיך אין זיי אריינטיפען און אריבערשפרייזען די גרעניצען פון דעם סוביעקט — און דאס איז טעארעטיש שטענדיג מענליך, וויל דאס גאנצע זיין פון דעם סוביעקט האט זיך זיינע פאר־סוביעקטיוועז, פאר־אויסגעהענדיגע סטאדיען — וועט אין אט דעם „פאר־סוביעקטיוועז" פארשווינדען יעדע באציהונג צום ציל און צוזאמען דערמיט אויך דער

בראָדער קריסטיאַנסען

דער כאַראַקטער פון אַקטיוויקייט גופא. אָבער די אָנווענדונג פון אָט דער נייער, לעצטער קאָטעגאָריע ווערט על פּי נויט ארויסגערופען דורך אן אויגענטימלעכקייט פון דעם סובייעקט: דורך זיין ווילענס־נאַטור.

מיר דאַרפען זיך פאַרשטענדיגען וועגען דער באַדייטונג פון אָט דעם וואָרט. וועז מיר זאָגען, אז דער ווילען לייגט ארויף אויף גע־וויסע פּראָצעסען אין דעם סובייעקט דעם הותם פון האַנדלונגען, דאַרף מען ניט אויסטייטשען דעם אויסדרוק „ווילען" אין דעם זינען פון יענע אויגענבלעכלעכע איבערלעבונגען, וועלכע מיר באַצייכענען גע־וועהנלעך אלס ווילענס־אקטען אדער רעגונגען, וואָס זיינען פּראָלעפּטיש פאַראויסגענאַנגען אונזערע האַנדלונגען און נעדינט אלס זייערע סינ־נאלעז. צי פאַר א געוויסען פענאָמען געהט פאַראויס אזא סיגנאל, אדער ניט, מאַכט קיין אונטערשייד ניט. ניט דאָס באַשטימט דעם טעטיגקייטס־כאַראַקטער. אָט די רעגונגען שפּילען אין אונזערע האַנד־לונגען בכלל אסך א קלענערע ראָלע, ווי מען שטעלט זיך עס געוועהנלעך פאַר. אין דער אמת'ען קוקען מיר זיך אזוי ווייניג ארום אויף זיי. אז מיר באַמערקען גאַרניט, ווי זעלטען זיי קומען, און ווי שטיל, אהן שום סיגנאלען עס קומט פאַר דער גרעסטער טייל פון אונזערע האַנד־לונגען. דעם ווילען אלס פרינציפ פון אקטיוויטעט דאַרף מען פאַר־שטעהן אין אן אנדער זין, אין א זין וואָס איז נענטער צו דעם פילא־זאפישען וואָרט־געברויך איידער צו דעם פסיכאָלאָגישען. אין אָט דעם זין מיינט דער ווילען: א דויערענדיגע באַשטימטקייט פון דעם סובייעקטיוון זיין — דאָס וואָס מען רופט אויף א וועניגער דייטליכען אופן אן „דראַנג", וואָס איינער פון זיינע בעסטע ביישפילען איז דער ווילען (דער דראַנג) צום לעבען. מיט דער הילף פון דעם ווילען אין אָט דעם זין, ד. ה. מיט דער הילף פון דעם דראַנג, ווערט דער ציל באַשטימט. דאָס, ווידער, דאַרף מען ניט פאַרשטעהן ווי עפּעס א פאַרגענגליכע איבערלעבונג, דאָס טאָר מען זיך ניט דוקא פאַרשטעלען, ווי א באַזונדערען אקט פון ציל־ביישטימונג. גיכער עקזיסטירט דער ציל אימאַנענט אין דעם דראַנג. דער ווילען איז עפּעס א מין פאַרבאַרגענע באַשטימונג פון דעם ציל. די באַציהונג צו אָט דעם

„טעלאם", וואם לעבט אימאנענט אין דער טיף פון דעם ווילען, באשאפט א נייע קאטעגאריע. אויף וויפיל די דאזיגע פראצעסען פון דעם סוביעקט געהען דורך דורך אט די אינסטינקטיווע יסודות פון זיין זיין און באקומען דעם כאראקטער פון וועגען, וואם פירען צו דער פארווירקליכונג פון די דראנגען, שטעלען זיי זיך אונז פאר און קאנען באטראכט ווערען, אלס א באוועגונג צום ציל, אלס א רעאליזירונג פון דעם אימאנענטען צוועק, וואם איז באדינגט דורך דעם דראנג. די באשטרעבונג צום ציל, וואם איז באדינגט דורך דעם דראנג — דאס מיינט אקטיוויטעט. די באציהונג צום „טעלאם" שליסט איין די פראצעסען אין רייען פון האנדלונגען. דערביי פארוואנדעלט דער ציל די גלייכגילטיגע רייפאלגונגען פון די רינגען פון דער אורזאכליכער קייט אין אן ענגער פארבינדליכקייט, און מאכט יעדען רינג פאר דעם מיטל און פאר דעם שטאפל צו דעם נעקסטען רינג. מען קאן אבער אט די טעלעאלאגיש באפארבטע רייען ניט נאכפארשען אין די סטאדיען, וואם זיינען געווען פאר דעם סוביעקט און דערביי ניט צונעמען ביי זיי דעם כאראקטער פון אקטיוויטעט. זייער אנהויב ליגט דערביבער נויט־וועגדיגערווייז אין דעם סוביעקט גופא. זייער אנהויב איז אין דעם באשטימענדיגען דראנג. אלס פראצעסען האבען זיך די האנדלונגען מאקע זייערע פאר־סוביעקטיווע אנפאנגען, זיי זיינען אבער דאן ניט באדינגט דורך דעם דראנג און זיי האבען ניט קיין שום באציהונג צו דעם אימאנענטען צוועק, וואם אין דעם סוביעקט. די האנדלונגען אלס האנדלונגען אבער האבען זייער אנהויב אין דעם סוביעקט אלייז. צוריקגעהן צו די גרעניצען, וואם אויף יענער זייט סוביעקט קאן מען בלויז דורך אן איבערבייט פון די קאטעגאריען. אבער דאן פארלירט די באשטימטע ריי ערשיינונגען איר כאראקטער פון האנדלונגען. בלויז דאן וועט די אורזאכליכע ריי דערגעהט צום סוביעקט און באקומט א שייכות צו דעם ווילענס־ציל; בלויז פון אט דעם מאמענט קאן מען די דאזיגע ריי באטראכטען אלס האנדלונג.

אויף אזא אופן, ד. ה., פון דעם שטאנדפונקט פון „טעלאם" איז

בראָדער קריסטיאַנסען

דער סוביעקט אָן אַנהויב. די צילען, וואָס אין זיינע דראַנגען, שטעלען מיט זיך פאַר דעם פּרינציפּ פון אַקטיוויטעט. די קאַטעגאָריע פון אורזאַכליכקייט האָט אונז נעגעבען דעם ערשטען באַגריף פון דעם סוביעקט, די קאַטעגאָריע פון „טעלאָס" גיט אונז דעם צווייטען באַגריף. די אַנוועַנדונג אַבער פון אָט דער לעצטער קאַטעגאָריע קומט ניט פון וויליקיר, נאָר פון נויטוועַנדיגקייט, מחמת דער ווילען בילדעט א וועזנטליכע באַדינגונג פון דעם סוביעקטיוועז זיין. דערביי ווערט קלאָר דער אונטערשייד אין דעם אומפאַנג פון ביידערליי בלויקען אויף דעם סוביעקט. די סיסטעם פון די גרונד־דראַנגען שטעלט מיט זיך פאַר א וועזנטליכען עלעמענט, אַבער ניט דעם גאַנצען סכום פון דעם זעלבשען לעבען. מיר האָבען אויף אזא אופן אין דעם ווילען געפונען דעם קערן פון דעם באַגריף „איך" „איך אליין." מיין וועלען, וואָס איז נעריכטעט צו באַשטימטע צילען איז דאָס „אייגענסטע" אין מיר. אין מיין שטרעבונג שטיץ איך זיך איננאַנצען אויף זיך. מיינע צילען בילדען די זעלבשטענדיגע אייגהייט, וואָס בארוט אין זיך גופא — אויף וויפיל איך באַטראַכט זיי אין אינקלאַנג מיט זייער עצם: אלס צילען.

לאַמיר זיך אַבער אומקערען צו אונזער פראַבלעם פון וועַרטען. לויט דער לערע וועגען אויטאַנאָמיע לינט דער אורקוואל פון וועַרטען אין דעם סוביעקט גופא. איצט איז שוין ניטא קיין צווייפעל וועגען דעם, וועלכען פון די צוויי באַגריפען פון דעם סוביעקט דארף מען נעמען אין אַנבעטראַכט אוז אין וואָס פאַר א זין מען קאָן רעדען וועגען דער אפשטאַמונג פון דעם וועַרט אין דעם סוביעקט. אויב די וועַרטען אַנטשטעהען אין דעם סוביעקט אלס זיינע אייגענע וועַרטען, קומט דאָס פאַר אין א ספערע, וואָס איז באַדינגט דורך א טעלעאָלאָגישען שטאַנדפונקט. בלויז דער דאָזיגער שטאַנדפונקט גיט דאָך א מעגליכקייט צו זעהן דעם אַנהויב אין דעם סוביעקט. דאָס מיינט: די אויטאַנאָמע וועַרטען דארפען ארויסשטראַמען פון דעם סוביעקטס גרונד־דראַנגען. דערביי רעדט זיך וועגען אַנטשטעהונג ניט אין דעם אורזאַכליכען זין. אין דער

קונסט

אמת'ען האבען די ערשיינונגען פון אפשאצען. די באציהונג צו נע־
גענשטאנדען ביי דעם מענש. וועלכער באגעגענט זיי מיט זיין „יא"
אדער „ניין", וועלכער לויבט זיי אדער טאדעלט זיי, וועלכע זוכט זיי
אדער מיידט זיי אוים, זייערע אויסער־סוביעקטיווע, פארואיסגענאנ־
גענע סטאדיעז, פונקט ווי יעדער אנדערער סוביעקטיווער פראצעס,
וואס ווערט באטראכט אורזאכליך. די דאזיגע אפשאצינג איז לחלוטין
ניט קיין פראצעס וואס הויבט זיך אן אהן אורזאך אין דעם סוביעקט.
אין דעם זיינען מיר זיכער אפילו דאן, ווען מיר קאנען אין א באזונדע־
רען פאל קיין אורזאך ניט אנווייזען. מען קאן דעריבער רעדען וועגען
אן אנהויב בלויז אין א טעלעאלאגישען זינען. מען קאן בלויז זאגען,
אז די גרונד־דראנגען באגרינדען די באדייטזאמקייט פון די ווערטען
א דאנק דעם „טעלאס", וואס אין זיי. דאס איז מעגליך, אבער מעגליך
בלויז אין דעם פאל, ווען די ווערטען ווערען לויט זייער באדייטונג
פולשטענדיג באשטימט דורך דעם דראנג און דורך דעם כאראקטער
פון די באציהונגען צו אט דעם דראנג. פאר דער באשטימונג פון דעם
אויטאנאמעז ווערט זיינען דעריבער נויטיג צוויי באדינגונגען: מען
דארף אנווייזען אויף דעם גרונד־דראנג און אויף דער באזונדערער
באציהונג צום לעצטען. איין און דער זעלבער דראנג קאן אנטהאל־
טען פארשיידענערלי ווערטען, ווען לכע באציען זיך אלע צו דעם זעלבען
„טעלאס" נאר אויף א פארשיידענעם אופן; און דער פארשיידענ־
ארטיגער אופן פון אט דער באציהונג ברענגט מיט זיך די כאראק־
טעריזירענדע אונטערשיידען פון אט די ווערטען. ביי דער אנווענד־
הייט פון אזא דראנג אין דעם סוביעקט באקומען אלע ווערטען ווען־
כע האבען א שייכות צו אים, און אומבאדינגטע באדייטזאמקייט פאר
אים.

דאס ערקלערט זיך אמבעסטען דורך דעם ביישפיל פון דעם לע־
בענס־דראנג אדער לעבעס־אינסטינקט. עס פארשטעט זיך פון זיך
אליין, אז אלע לעבענסווערטען זיינען אויפ'ן ענגסטען אופן צונויפ־
געבונדען מיט דעם צוועק פון אט דעם דראנג, און אז זיי ווערען
באשטימט דורך זייער באציהונג צו אים; אז אט דער דראנג איז דער
יסוד פון זייער באדייטזאמקייט; אז זיי האבען א באדייטונג דארט

בראָדער קריסטיאַנסען

וואו עס איז פֿאראַן דער דאָזיגער דראַנג, און אַז אַהן אים וואָלטען זיי פֿאַרלאָרען זייער באַדייטזאַמקייט. מיר וואָלטען אַבער געקענט רעדען וועגען אַן אַנדער דראַנג, וואָס טרעט אַם בולט׳סטען אַרויס אין דעם מאַראַלישען הערָאיזם אוון, וואָס באַשטעהט אין דער שטרעבונג זיך מקריב צו זיין, זיך צו אָפּפֿערען צוליב דער דערגרייכונג פון אַן אידעאַל. דער דאָזיגער דראַנג באַגרינדעט די עטישע ווערטען — אויף וויפֿיל מיר ווילען באַנוצען דאָס וואָרט „עטיש" צו באַצייכענען די העכערע ווערטען פון אונזער אָקטיוואָר נאַטור, און ניט דעם קאַנדיציאָנעלען סדר פון צוואַמענלעבען, ווי מען טוט עס אָפט.

צו דעם זעלבען רעזולטאַט: דאָס הייסט, אז די אורשפּרינגליכע ווערטען וואָרצלען אין דער ווילענס־נאַטור פון דעם מענש, און אז זיי שפּעטער דאַרט זייער באַדייטזאַמקייט, קען מען קומען נאָר דורך אַן אַנדער וועג. מיר קענען זיך שטעלען די פֿראָגע, ווי אזוי דער סובּיעקט עמפּינדט די ווערטען אלס ווערטען, ווי אזוי א געוויסע זאַך אַנטדעקט זיך דעם באַוואוסטזיין אלס עפּעס ווערטפולעס. כדי צו ענטפֿערען אויף אָט דער פֿראָגע, האָט מען אַנגעוויזען אויף די געפּילען פון פֿאַרגענגענעם און ווידערווילען: אין דער ערשטער עמפּינדונג האָט זיך געדאַרפט אנטפּלעקען דער פּאָזיטיוואָר אורשפּרינגליכער ווערט. אין דער צווייטער — דער נעגאַטיוואָר. קיינער וועט ניט לייקענען. אז אין אָט דעם ענטפֿער איז פֿאַראן א טייל אמת. נעווים; דאָס פֿאַרגענגענע קען זיין אן אנווייזער פון א פאָזיטיוון ווערט, ווידערווילען — פון א נעגאַטיוון. אין דער אמת׳ען קומט טאַקע אזוי פֿאַר אין איין באַשטימטען רייד פון ווערטען; נעמלידְ — ביי נעוויסע לעבענס־ווערטען. דאָס נעמט זיך דערפון, וואָס אָט די לעבענס־ווערטען לאָזען זיך אלעמאל לייכט באַאַבאַכטען און מען קען אויף זייער סמך בויען א טעאריע. דאָך האָבען מיר קיין שום רעכט ניט פון דאָנען צו מאַכען גענעראַליזאַציעס. מען דאַרף בלויז א טראַכט

קונסט

טאו וועגען די עטישע ווערטען, כדי אפצולייקענען די העדאניסטישע טעאריע פון ווערטען איז איר אלגעמיינער פארם. אויב מען זאל פרעגען וועגען דער באדייטונג פון פארגעניגען און ווידערווילען איז דער ספערע פון עטיש־הערשאישע ווערטען. קאן מען גיכער נעמען אין אנבאטראכט גראד דאס אומפארגעניגען ביי דער באשטימונג פון פאזיטיווע ווערטען. דער עלר איז עטישען זיך איז דורכאוים ניט קיין פארגעניגענם־מענש. אמת, ער זוכט ניט קיין ליידען לשם ליידען. אבער ער מיידט זיי אויך ניט אויס. און דאס כארקטעריסטישע פאר אים איז גראד דאס, וואס זיין וועג לינט דורך ליידען, מי אוז זעלבסטפארלייקענונג. צו אים קען מען אנווענדען דעם זאץ: „שטארב, פארגעה". אט די זעלבסט־פארגעסונג און זעלבסט־אויפאפפערונג. און דאך וועדט אזא לעבען אדער אוממיטעלבאר אנערקענט אלס ווערטפול, אדער עס רופט ארויס מיטגעפיל. נאר איצט, באוואפענט מיט אומצוטרוי צו א פאראלגעמיינטער העדאניסטישער טעאריע, לאמיר זיך ווידער ווענדען צו דער באטראכטונג פון די לעבענס־ווערטען, און מיר וועלען לייכט געפינען, אז אפילו דא קען מען דאס פארגעניגען אין דעם ווידערווילען ניט אננעמען אלס ענדגילטיגע סמנים. אויך דא איז פאר זייער באשטימונג נויטיג אן אנדערע, אן אוממיטעלבארע ווערטען־עמפינדונג. קיינער וועט ניט לייקענען, אז פארגעניגען און אומפארגעניגען וואלטען געווען שלעכטע ראטגעבער אין לעבען, ווען מען זאל זיך אויף זיי אלייין פארלאזען. דער וואס זוכט בלויז פארגעניגען און תענוגים, מאכט א שרעקליכען טעות איז דער באשטימונג פון די לעבענס־ווערטען. פארגעניגען און אומפארגעניגען דינען בלויז אלס פ ר ע ל י מ י נ ע ר ע קריטעריומס, וואס זייער הילף איז נויטיג, מחמת אין אונזערע האנדלונגען קענען מיר ניט אלע מאל דערוואַרטען זיך אויף דער אנטשיידונג פון די ענדגילטיגע סמנים. אלס הילף־קריטעריום לאזען זיי זיך אויך קאנטראלירען. די ענדגילטיגע אפשאצונג גיט זיי יעדעם מאל איר באשטעטיגונג אדער קארעקציע, און אויף אזא אופן זאמלט די ערפארונג די כלים, וועלכע פארגרעסערען די טויגבארקייט פון די פרעלימינערע קריטעריומס. די ענדגילטיגע ווערטען־מאס אבער גיט אונז — ווי עס איז לייכט צו באַ־

בראָדער קריסטיאַנסען

ווייזען — די פארווירקליכונג פון דעם לעבענס־אינסטינקט אין אייגעם פון זיינע פארצווייגונגען. פאַרגעניגען און אומפאַרגעניגען זיינען בלויז די אַנטיציפאַציעס פון דעם ווערט. זיי זיינען בלויז די וועג־צייכענס, וואס פירען צו זייער פארווירקליכונג, און דעריבער זיינען זיי אזוי אנזעהעוודיג און וואַרפען זיך די ערשטע אין די אויגען אין דער גאַנצער מאַסע סוביעקטיווע לעבענס־ערפארונגען. קוקט זיך נאָר צו, מיט וואס פאר א מאַמענטען עס זיינען פאַרבונדען פארגעניגען און אומפאַרגעניגען. אָט די געפילען באַגעגענען זיך גראד דאָרט, וואו די וועג־צייכענס זיינען נויטיג פאר האַנדלונג, וואו עס איז נויטיג די פראַלעפטישע באשטימונג פון דעם ווערט, ד. ה. אין אזוינע פאַלען, וואו די ענדגילטיגע באשטימונג פון דעם ווערט ווייזט זיך ארויס ערשט נאָך דער האַנדלונג גופא. און אַנאַלאָגישע פאַזיציע פארנעמען, אגב אורחא, אויך די זינליכע אויפפאַסונגען פאר דער אָפשאַצונג פון די עמפירישע רעאַליטעטען.

געווים, מען דאַרף אנערקענען, אז דער לעבענס־דראַנג איז מסוגל העדאָניסטיש אַנטוואַרט צו ווערען, ווען דאָס פארגעניגען ווערט דער־הויבען צו דער שטופע פון זעלבסטציל אין ווען דער פּרעלימינערער פארגעניגונגס־קריטעריום ווערט די ענדגילטיגע מאָס פון ווערטען: ד. ה. דאָס פארגעניגען קען אוועקגעשטעלט ווערען אלס לעבענסציל. דערפון קען מען אבער פאָרט ניט דריננען די נערעכטיגקייט פון דער העדאָניסטישער ווערטען־לערע, און עס דאַכט זיך מיר, אז גראד די עקזיסטענץ פון די פארגעניגענס־מענשען פארלייקענט אמבעסטען אט די לערע. דער כאראקטער פון אַנטוואַרטונג וואָס ליגט באַהאַלטען אין זייערע שטרעבונגען דריקט זיך אויס אין דעם, וואס זיי פארלירן סוף כּל סוף אלע ווערטען. איבעריגענס, איז אט די העדאָניסטישע אַנטוואַרטונג פון דעם לעבענסדראַנג אין איינקלאַנג מיט דער פולשטענ־דיג פארקערטער אַנטוואַרטונג פון דעם עטישען דראַנג, ווען דאָס ליי־דען, וואָס נעהט נאַטירליך אריין אלס עלעמענט אין דעם עטישען לע־בען, ווערט באַוונדערט אונטערגעשטראָכען און ווערט אן ענדציל. דעם פולען געגענזאַץ צו דעם פארגעניגענס־מענש געפינען מיר אין דעם זעלבסטפייניגער („האַוטאַנטימאָרומענאָס"). אסקעטיזם, זעלבסט־

קונסט

פֿיינונג ווי אויך די גרויזאמקייט אין אירע גראָבע פונקט ווי אין אירע ראפינירטע פֿארמען, אלס קוואל פון אייגענעם לייִדען — און צוזאמען דערמיט געווינסט מערקווירדיגע פֿארבערעכערישע „אנלאגען" — די אלע דארף מען אנערקענען אלס דיזעלבע אנטאַרטונגען פון דעם עטיש־הערָאישען דראנג. זייער דעגענעראטיוועד כאראקטער, פונקט, ווי די העדָאניסטישע אנטארטונג פון דעם לעבענס־אינסטינקט, פארראַטען זיך דערמיט, וואס זיי קענען סוף כל סוף ניט פירען צו האַרמאָניישער באַפרידיגונג. אויב מען זאָל אורטיילען וועגען די ענדגילטיגע אפשאַצונגס־קריטעריומס לויט די ערשיינונגען פון אנטארטונג, קען מען דאָך מיט דעם זעלבען רעכט פארטיידיגען דעם גראַנק, אז אין לייִדען און אין אומפארגענינגען אנטפלעקען זיך פאר דעם מענש די אורשפרינגליכע ווערטען. און דער פראקטישער שלום דערפון איז, אז אסקעטיזם און פוריטאניזם אלס לעבענס־נארם מאכען טאקע פונקט אזא זונדערבארען אינדרוק ווי דער העדָאניזם אין דער זעלבער ראלע.

מיר זעהען אלזא: דאס פארגענינגען איז בלויז א פרעלימינערער קריטעריום און איז גילטיג אלס אזא מיט סמן בלויז פאר א באגרעניצטען גביט פון ווערטען, ווי למשל פאר געווינסט לעבענסווערטען. וועגען דעם, אז דער דאזיגער קריטעריום איז ניט פעלערהאפט קען נאר קיין רייד ניט זיין. פארגענינגען און אומפארגענינגען גיבען ניט קיין שום ענדגילטיגען אורטייל וועגען דעם פאזיטיוועז און נעגאטיוועז ווערט און זיינען ניט מער ווי וועג־צייכענס פאר דער פארווירקליכונג פון די דראנגען. אומעטום וואו מיר זיינען געצוואונגען זיך צו וועגען צו די פרעלימינערע קריטעריומס — מחמת די האנדלונגען קענען זיך ניט דערוואַרטען אויף דער ענדגילטיגער ווערטען־באשטימונג,—זיינען מיר פנים לפנים מיט א געפאר, מיט דער געפאר פון אנעמען אט די פראַלעפטישע ווערטען־פעסטשטעלונג אלס די לעצטע און אמת'ע. אלס אמת'ע וועדטען־מאס דינט אבער די איבערלעבונג, וואס מיר האבען באצייכענט אלס די פארווירקליכונג פון דעם דראנג; און אויף אזא אופן קערען מיר זיך צוריק צו אונזער טעזיס, אז אט די

בראָדער קריסטיאַנסען

ווערטען ווערען באגרינדעט דורך די נאטירלעכע דראנגען פון דעם מענש. וואס אין זיי ליגט אויך דער קוואל פון זייער באדייטזאמקייט.

די ווערטען וועלכע ליגען פאַרבאָרגען אין דער טיפּ פון דעם מענשלעכען וועזען, דאַרפען פאר אים זיין אבסאָלוט באדייטזאם. אויף וויפיל ער עמפינדט זיי, קאָן ער זיך ניט אָפּזאָגען זיי צו אַנערקענען. זיי האָבען פאר דעם מענש א קאטעגאָרישע באדייטזאמקייט. ער קאָן אמת זיין אויפּרונג ניט צופּאַסען צו אָט די ווערטען, ער קאָן זיי אָבער ניט אָפּלייקענען אלס אָזעלכע אין דערביי ניט אָפּלייקענען זיך גופא. זיי זיינען א טייל פון אים אליין. אין אָט דעם זין זיינען זיי זיינע אייגענע געזעצען; ניט קיין כללים און נארמען, וואס ער האָט זיך אליין געגעבען אָדער ערפונדען (די אויטאָנאָמיע שליסט אוים יעדען ווילקיר), און ניט פון דרויסען נעמט ער זיי אָן און מאכט זיי פאר זיינע; ער געפינט זיי אין זיך, ווי א טייל פון זיין ווען, וויי אן עלעמענט דערפון, וואס שטעלט צונויף זיין באזונדערען „איך אליין". קיין שום אנדערער מין ווערטען, וואס זאל האָבען אן אומבאדינגטע באדייטזאמקייט פאר דעם מענש, איז ניט דענקבאר. יעדער נעזעץ, וואס איז נעשאפען נעווארען פון דרויסען, דורך ווילקיר, צוואנג, געוואונהייט, דערציהונג און דעסגלייכען, וועלען פאר אים קיינמאל ניט ווערען קיין אוממיטעלבאר־עמפונדענער און קאטעגאָריש־באדייטזאמער ווערט.

מיר האָבען געזאגט: די אויטאָנאָמע ווערטען, וואס ווארצלען אין דער וועלט־נאטור פון דעם מענש, קענען אוממיטעלבאר אויפּגעפאסט ווערען אלס ווערטען; ווי למשל — ביי דער איבערלעבונג פון א באפרידינטען דראנג. מיר מוזען אבער אונטערשטרייכען דאס ווארט "קאָנען". די ווערטען־נעזעצען, וואס אין די דראנגען, מוזען ניט אלעמאל אנטוויקלען זיך צו דער שטופע פון אָפּשאַצענדע אורטיילען. זיי קאָנען אויך בלייבען פארבאָרגען. פונקט ווי עס קומען אין דעם מענשען פאר אינערלעכע פראָצעסען, וואס זיינען ניט אין אייגנלאַנג

קונסט

מיט זיין ווילענס־כאראקטער, אזוי קאנען געמאלט זיין אפשאצונגס־אקטען, וועלכע האבן אירען ניט דערמיט, וואס איז באמת באדייטזאם פאר דעם מענש, אורטיילענדיג לויט זיין נאטור. די אורזאך איז אין ביידע פאלען איינע און די זעלבע. אויף דער מענליכקייט פון אזא באציהונג איז דעם מענש, ניט שוין אן אנצוהערענישׁ אונזער פונאנ־דערטיילונג אויף א בריטער און ענגער סוביעקטיוועד ספערע. דער ווערטען־גענוס, וואס דער דראנג אנטהאלט, ווערט בלויז געגעבען אין א פארבארגענער פארם, און ניט אין א באוואוסטזיניגער פארשטע־לונג. ער ווייזט זיך קיינמאל ניט ארויס אלס אן אלגעמיינע נארם, נאר בלויז אין דער אנווענדונג צו א באזונדערען פאל, אין דעם פרא־צעס פון דער אינדיווידועלער באפרידיגונג פון דעם דראנג. דערפאר ווייסען מיר ניט פאראוים, וואסערע ווערטען זיינען פאר אונז באדייט־זאם. אפט קומען פאר אזוינע אורטיילס־אקטען, וועלכע זיינען ניט אונטערגעזאגט דורך דעם קריטעריום, וואס ליגט אין דער פארווירק־ליכונג פון דעם דראנג. דאס נעמט זיך אמאל כאטש צוליב דעם, וואס ניט אלע מאל קאן מען זיך דערוואָרטען אויף דעם ענדגילטיגען אר־טיל — וועגען דעם האבען מיר שוין געררעדט. דאן באזירט דער אור־טיל אויף פרעלימינערע קריטעריומס, וואס אויף זיי קאן מען זיך קיינמאל ניט פולשטענדיג פארלאזען. חוץ דעם ציהען מיר נערן צו הילף־קריטעריומס אפילו אין אזוינע פאלען, וואו עס איז דערצו קיין נויטוועגדיגקייט ניטא. מיר טוען עס אפט דערפאר אליין, וואס עס איז אונז לייכטער מיט זיי צו האבען צו טון; מיר זוכען, צום בייי־שפיל, א קלארע און ממשות'דיגע פארמולע. אויך טרעפט, אז דער באשטימענדער פראצעס פון דעם דראנג, וואס פארווירקליכט זיך, שטויסט זיך אן א שטערענישׁ, ווערט אפגעמאכט אדער פארשטעלט דורך גלייכצייטיגע, נענענזעצליך ווירקענדע מאמענטען פון דעם זעלען־לעבען. וועז מיר שטעהען פנים לפנים מיט א נעלכען עס איז נע־נעגנשטאנד, פארכאפט ער אונז זעלטען אינגאנצען. ער דארף אבער אויף אזוי פיל אנפילען אונזער באוואוסטזיין, אז מיר זאלען זיין זי־כער אין דעם, אז אונזער איבערלעבונג איז דער נענענוואָרט פון דעם אביעקט אנטפלעקט אונז זיין ווערט, און זי — די איבערלעבונג —

בראדער קריסטיאנסען

איז ניט פארבונדען מיט אנדערע אביעקטען. דערצו קומען נאך צו פארשידענע פארקריפלונגען, וועלכע אנטשטעהען אלס רעזולטאט פון דער פילפאכיגקייט פון די מענשליכע דראנגען און פון די וועלטען־סיסטעמען. די שטארקסטע אפוועגדונג פון דעם ענדגילטיגען וועלטען־קריטעריום באשטעהט אבער אין דער מאסע פארטיגע שאצונגס־אורטיילען, וואס מיר נעמען איבער פון אנדערע, וועלכע שטעמפלען זיך אפ אין אונז דורך דער דערציהונג, דורך דער געוואוינהייט, און וואס ברענגען צו אייגענוואלצטע טענדענצען אין אונזערע אורטיי־לען. זיי זיינען שטענדיג ביים האנט און באפרייען אונז פון דער מי צו זוכען אן אייגענע מיינונג און זי פארזיכטיג אויסארבייטען פון דער גאנצער כאטישער מאסע אינערליכע איבערלעבונגען. דערפון ווערט פארשטענדליך, אז ניט אלע אונזערע מיינונגען זיינען אין אייג־קלאנג מיט די ווערטען, וואס זיינען באדייטזאם פאר אונז, אז ניט אלע אונזערע מיינונגען זיינען ריכטיג, קלאר, אז כאטש די באדייט־זאמקייט פון ווערטען אנטשטעהט אין דעם סוביעקט גופא, איז פונ־דעסטוועגען פאראנען א חילוק צווישען א פאלשער און א ריכטיגער מיינונג; און אז כאטש דער מענש איז די מאס פון אלע אייגענע וער־טען, איז ניט יעדע מיינונג זיינע ריכטיג. דערמיט אליין ווערט אפ־געלייקנט דער סקעפטישער שלום, וואס די סאפיסטען ציהען פון דעם באגריף „אויטאנאמיע פון ווערטען". דער מענש איז די מאס פון די אורשפרינגליכע ווערטען, אבער דערביי פארבליבט דער חילוק צווי־שען ריכטיגע און פאלשע אפשאצונגען. די באדייטזאמקייט פון וער־טען באזירט דאך ניט אויף דעם אקט פון אורטיילען; גיכער דארף דער לעצטער זיך צופאסען צו דער באדייטזאמקייט. די באדייטזאמ־קייט פון די ווערטען איז ניט אויבענאויף און וואלצט אין דעם עצם פון דער מענשליכער נאטור. און אונזערע אפשאצונגען זיינען אויף אזוי פיל ריכטיג אדער פאלש, אויף וויפיל די אימאנענטע ווערטען־געזעצען געפינען זייער אויסדרוק אין יענע „יא" און „ניין", מיט וועל־כע מיר באשטימען אונזער באציהונג צו זאכען; אויף וויפיל עס דריקט זיך יא אדער ניט אוים אין זיי דער אוממיטעלבאר עמפונדענער ווערט.

קיין אנדער אופן צו באטרינדען די פעלערהאפטיגקייט פון אזוינע אורטיילונגען קאן ניט זיין.

מיר האבען קלאר געמאכט די סכעמע פון דער אלגעמיינער לערע וועגען אויטאנאמע ווערטען און אפגענרעניצט דעם באגריף וועגען זיי פון די צערדעהטע טיטשונגען מצד דעם סקעפטיציזם. יעצט איז בלויז נויטיג צו געבען א קורצע כאראקטעריסטיק פון זייער געגנזאץ — די העטעראנאמע ווערטען, און מיר וועלען באקומען דעם מאטעריאל פאר דעם ענטפער אויף אונזער פראגע: זיינען די עסטעטישע ווערטען אויטאנאם אדער העטעראנאם?

כדי זיך בעסער צו אריענטירען, לאמיר נעמען א משל. די געוועצען פון דער שפראך, פונקט ווי דער גרעסטער טייל דערפון, וואס רופט זיך זיטען און מאראל, טראגען באשיינפערליך א העטעראנאמען כאראקטער. די שפראך קאן אנטהאלטען אין זיך געוויסע אויטאנאמע מענליכקייטען, אבער פאר די מערסטע מענשען עקזיסטירען זיי ניט. און דער עיקר זיינען זיי ניט וועזענטליך פאר דער שפראך גופא. דערפאר אונטערוואַרפט זיך יעדער אייגער ניט פארטראכטענדיג זיך אין דעם טראדיציאנעלען נעזעץ, מיט וועלכען ער האט זיך צונויפגעלעבט, וועלכען ער האט אנגענומען נעצוואונגענערהייט אדער פרייווילליג אפילו דארט, וואו די שפראך פארלעצט דאס לאגישע אדער עסטעטישע גפיל. פרענט אים פון וואנען ער וויים די באדייטזאמקייט פון די גזעצען, לויט וועלכער די און די זאך וועלט אזוי און אזוי אנגערופען. און דאס און דאס וואלט וועלט אזוי געשריבען און ארויסגעלעדט; פון וואנען מען מעג באנוצען אט די און די קאנסטרוקציע, און פאר וואס דאס איז ריכטיג און אלעס אנדערע איז ניט ריכטיג, וועט ער זיך מוזען מודה זיין, אז זיין באקאנטשאפט מיט אט די אפשאצונגס-כללים שעפט ער ניט פון זיך אליין, אז ער האט זיי גענומען ביי דער טראדיציע און זיי האבען א באדייטזאמקייט בלויז דערפאר, וואס זיי האבען זיך דערוואַרבען בירגער-רעכט. אמת, עס איז פאראן עפעס

בראָדער קריסטיאַנסען

אזוינס, וואס קאָן אריינפירען אין א טעות און פאַרשטעלען די אמת'ע זאך־לאָגע: דאָס איז דער „זין פאר שפראך", וועלכער גיט צו דעם אור־טייל א פאלשען אויסזעהן פון זעלבסטשטענדיגקייט, גלייך מען וואלט געקאָנט מיט דער הילף פון אן אוממיטעלבארער עמפינדונג פעסט־שטעלען, וואס איז לינגוויסטיש ריכטיג אדער פאלש. אבער דער זין פאר שפראך איז ניט עפעס אנדערש ווי א טענדענץ, וואס האָט זיך איינגעוואָרצעלט א דאנק דער געוואוינהייט, א טענדענץ צו דערוואר־טען דאָס ערשיינען פון אנאלאָגיש פאלען. דערביי, פאַרשפרייט זיך די באָנוצונג פון טראדיציאָנעלע אָפשאָצונגען אויך אויף אזוינע איינ־צעלנע פאלען, וועלכע זיינען נאָר אליין ניט אריין אין געוואוינהייט. אלץ באשטעהט, היימט עס, אין א מעכאָנישער שלום־ציהונג על פי אנאלאָגיע. די אורטיילונגען, וואס שטיצען זיך אויף דעם שפראך־זין, ערשיינען פאַרט אלס איבערגענומענע פון דער וועלט פון קאָנווענ־ציאָנעלע באגריפען, כאטש דאָס ווערט אונז קלאָר אויף אן אינדירעק־טען אופן. די העטעראָנאמע ווערטען קאָנען ניט אוממיטעלבאר עמ־פונדען ווערען אלס ווערטען. זיי באזיצען דעריבער ניט די נויטיגע באדייטואמקייט פאר דעם סוביעקט. זיי מאכען אונז אלע מאל מער אדער ווייניגער פילען, אז אנשטאָט דעם אויגענשיינליך־באדייטואמען, קאָן נאָר זיין אן אנדער באדייטונג.

נו, און מיט די עסטעטישע ווערטען, איז דען ניט די זעלבע זאך? אויך דא איז יעדער איינער צונויפגעוואקסען מיט דער טראדיציע. די קונסטווערק און די קינסטלער ערשיינען פאר אונז גלייכצייטיג מיט פאַרטיגע מיינונגען וועגען זיי, און פון אנדערע דערוויסען מיר זיך, ווער עס זיינען די בעסטע קינסטלער און וואס עס זיינען זייערע בעס־טע ווערק.

אינגיכען נעמט מען אויך באמערקען, אז געוויסע בליקען זיינען א סמן פון בילדונג און בארעכטיגען דעריבער די פרעטענזיעס אויף סאַ־ציאלען פאַרצוג. צולייב דעם ווערט לייכט געבוירען א גרייטקייט אי־בערצונעמען אט די בליקען, כדי אויף אזא אופן אריינצוטרעטען אין דעם פריוויליגירטען קרייז פון עסטעטיש־געבילדעטע מענשען. איז ניט קלאָר דערפון, אז די מיינונגען זיינען העטעראָנאָם? אונז בלייבט

דאָרום בלויז איבער צו זעהען, צי מען קאָן אויסקומען בלויז מיט זיי.

יעדערער אלזא ווידערהאלט אין אנפאנג פרעמדע מיינונגען. באקומענדיג אבער די מעגליכקייט צו באקענען זיך נענטער מיט די קונסטווערק, באמערקט ער אינגיכען אין זיך אליין די פעהיגקייט צו אורטיילען וועגען אזוינע ווערק, וואס וועגען זייער ווערט האט ער נאך פריער פון קיינעם ניט געהערט. מיט פרייד באמערקט ער, אז זיינע אייגענע מיינונגען ווערען באשטעטיגט, ווען ער דערווייסט זיך די מיינונגען פון אנדערע. ער איז, אלזא, אימשטאנד אליין צו אורטיילען וועגען קונסט. א י ן א י ם ה א ט ז י ך א נ ט ו ו י ק ע ל ט ע פ ע ס א ז ו י נ ג ס, ו ו א ם א י ז ע נ ל י ך צ ו ד ע ם ז י ן פ א ר ש פ ר א ך, נעמליך: די פעהיגקייט און די טענדענץ אנצוואוועגען די אויפגעכאפטע אורטיילען צו אנאלאגישע פאלען.

דאס וואס איז אויסערליך ענליך צו די אנערקענטע קינסטלערישע מוסטערען איז גוט; דאס וואס שטעלט מיט זיך פאר אן אפנייגונג פון אט די מוסטערען איז שלעכט. אויף אזא אופן קומט אויס, אז וועז מען האט פאר זיך א נייי ווערק דארף מען אנטשיידען וועגען זיין ווערט, אדער ניט־ווערט ניט ווארטענדיג גאר, וואס עס וועלען זאגען וועגען דעם די אויטאריטעטען. אט דער מעטאד פון אנאלאגיעם גיט זיך מסתמא איינעם לייכטער, אז אנדערען — שווערער. אבער די שפראך־פעהיגקייטען ביי די מענשען זענען דאך אויך פארשידען.

לאמיר אין דעם פאל אננעמען, אז מיר האבען פאר זיך גוטע פעהיגקייטען. צו וואס קאנען זיי פירען? זיינען זיי נעגוג צו דערקלערען די קונסט־ערשיינונגען? פאר דעם קונסט־קריטיקער, גלויבאיר, איז דאס נענוג. דער גוט־באנאבטער מענש וועט מיט זיינע אורטיילען שטענדיג אביסל מקדים זיין אנדערע. וועז זיי וועלען אים דעריאגען, וועלען זיי מוזען איינשטימיג זיין מיט אים, ווייל זיי באנוצען זיך דאך מיט דעם זעלבען מעטאד פון אנאלאגיעם, וואס ער. אויף אזא אופן וועלט טאקע איינער א באגלויבטער אויטאריטעט אוז טאן־נעבער אין די נעביטענטע קרייזען. אזא מין העטיראנאמישע קריטיק וועט אבער זיך אויסצייכענען מיט איין באזונדערען כארעקטער־

בראדער קריסטיאנסען

שטריד: מיט פולשטענדיגער הילפלאזיגקייט וועז זי באגענענט אז ארויגענעל וועלק פון א נייער שפונגס־קראפט. דאס דאזיגע וועלק איז דאך ניט ענליך צו די טראדיציאנעלע מוסטערען, כמעט גיכער פון אלץ טרעט עס אזוי אומאנענעם אף פון דעם שאבלאן. אז דער קריטיקער קאן זיך גאר נישט נענוג אנזידלען. מיט איין ווארט אט די קונסט־קריטיק וואלט נעווען פונקט אזא, ווי עס איז טאקע די קריטיק פון אינזער צייט.

איז אבער ניט מעגליך זיך פארצושטעלען, אז ניט קוקענדיג אויף דער העטעראנאמישקייט פון די עסטעטישע ווערטען, זאלען עקזיסטירען לויטהאבער און לויפענשאפטליכע פארערער פון קונסט? נעווים יא. זעהען מיר דאך אויף דעם ביישפיל פון די קאלעקציאנערען פון פאסטמארקען און אנדערע אנטיקען, ווי אינטענסיוו עס קאן אויסוואקסען די לויפענשאפט צו ריין רעלאטיוות ווערטען. דעמאלט אבער וואלט דער קונסט־מארק, וואס וואלט באשטימט נעוואהרען דורך אזויגע נעשמאקען, זיך פארראטען דורך א גאנצער רייע כאראקטער־שטריכען. צו זעלטענהייטען וואלט מען ארויסגעוויזען א גוואלדיגען רעספעקט. און בנוגע ווערק פון די פארגאנגענע עפאכען וואלטען די מבינים זיך פארנומען מיט היסטארישע איינצעלהייטען. דער איינפלוס פון דער געשיכטע וואלט געהערשט אין אלע אפשאצונגען, די זעלטענקייט און די קאפריזען פון דער מאדע וואלטען באשטימט די פרייזען. און עס וואלט נעקאנט פאסירען, אז מען וואלט נעצאלט משוגע'נע נעלדער פאר אזויגע באנאליטעטען, ווי די ענגלישע פארביגע גראוויורען בלויז דערפאר, וואס זיי זיינען גראד אריין אין דער מאדע, אדער פאר די „בריטע ברעגען" פון דער פארצייטינגער גראפיק, צוליב דעם וואס זיי זיינען אן אנטיק. מיט אנדערע ווערטער: דער קינסטלערישער מארק וואלט טאקע פונקט אזוי איינגעזעהען, ווי ער ערשיינט היינט צו טאג.

אז די העטעראנאמישע אורטיילען, ווידער, זיינען נענוג פאר דער געשיכטע פון קונסט, דאס נויטיגט זיך קוים צו באווייזען. דער היס־טאריקער וואלט אפילו ניט געווען מחויב צו באנוגענען זיך מיט דער

קונסט

אויספארשונג פון די שיקזאלען אדער דאטירונגען פון די ווערק, מיט דער איבערגעבונג אין פארנלייכונג פון די סיוזשעטען. ער וואלט נעקאנט אנאליזירען סיי די טעכניק, סיי דעם כאראקטער פון דעם פארשטעלונג־אופן; ווייזען אונז, למשל, ווי אין דער אנטוויקלונג פון דער פלאסטיק באפרייט זיך דער מענשליכער קערפער ביסלעכווייז פון דער ארכאאישער אומנעלומפערטקייט און ערווארבט זיך א פרייערע באוועגליכקייט פון די גלידער; ווי אזוי און ווען עס איז אין דער מאלעריי אנטדעקט און פארפאלקאמט געוואָרען די פערספעקטיוו פון רויס, ווי די קונסט דערנענטערט זיך אלץ מער צו דער נאטור, גיט, ענדליך, איבער לופט, ליכט, אלע אטמאספעריש ערשיינונגען, און באוועגט זיך כסדר פאראוים. אזא היסטאריקער וואלט אויפגעכאפט אלע אויסערליכע שטריכען, וואס כאראקטעריזירען א געגעבענע עפאכע אין דער געשיכטע פון קונסט, ער וואלט דורכגעאנאליזירט די היסטאָרישע סטילען א. א. וו. קורץ נערעדט, ער וואלט טאקע ווידער געטאן און געשריבען פונקט דאס זעלבע, וואס מיר געפינען אין די היסטאָרישע ווערק פון מיטעלמעסינקייטען. ענדליך איז דער העטעראָגאמישער אפשאצונגס־מעטאד פילייכט אויך נענוג פאר דער אויסבילדונג פון א קינסטלער גופא. ווער עס פארמאגט נאך דערצו א ריכטיג אויג, א געשיקטע האנט און א טאלאנט נאכצומאכען, דער וועט מאלען און קלעפען; און דער, ביי וועמען עס פליסט א רייכער פלוס פון ווערטער און קלאנגען־אסאציאציעס, וועט שרייבען פערזען.

אזא קינסטלער וועט נאכמאכען די אים צוגענגליכע ווערק אדער די ווירקליכקייט, און זי אנטאן איז טראדיציאנעלע פארמען. צי ער וועט זיך האלטען אן די אלטמאדישע אדער נייסטע סטיל־קאוונענציעס, דאס הענגט אפ פון דעם אונטערשייד פון ריכטונגען צווישען די אקאדעמיסטען און מאדערניסטען, און האט ניט קיין גרויסע באדייטונג. אזא מין קונסט צייכענט זיך אלע מאל אויס מיט דער זעלבער פוסטקייט פון פארמען, צו וואס פאר א ריכטונג זי זאל ניט באלאנגען. דערביי מעגען זיך די פארמען זיין מי יודע ווי פערטענציעז. זייער שפראך וועט שטענדיג זיין אן פארבינדונג, און וועט זיך קיינמאל ניט אויפהויבען איבער דער פלאך פון טריוויאליטעט. אזא

בראָדער קריסטיאַנסען

קונסט, הייסט עס, וועט זיין פולשטענדיג ענליך צו דער, וועלכע מען באַגעגענט טאקע ביי ס'רוב אַזוי גערופענע קינסטלער.

מיר קאַנען זיך, אלזא, פאַרשטעלן א געבילדעטע סביבה, וואָס לעבט אויסשליסליך אויפ'ן חשבון פון העטעראַנאַמישע אורטיילען, און וואָס באוועגט פאַרט פאַסיוו אַדער אקטיוו די קונסט; א סביבה, וואָס האָט זיך אירע קינסטלער, קריטיקער, געזעלשאַפטען פון קונסט־ליבהאָבער, קונסט־היסטאָריקער און קאָלעקציאָנערען. און די טוערס, וואָס קומען פון אט דעם קרייז מעגען זיין זיכער, אז זיי וועלען צופרידענשטעלען די בעסטע געבילדעטסטע פאַרשטעהער פון זייער צייט, וויל זיי אָלע בינדט צונויף איינע און דיזעלבע רירענדע האַרמאָניע פון אורטיילען. און אז עס האַנדילט זיך ניט בלויז אום א מעגליכקייט, קאַנען מיר זיך לייכט איבערצייגען, באַטראַכטענדיג פון דער נאָענט די סביבה פון אונזערע קריטיקער, קינסטלער און קונסט־פאַרערער.

אויב, הייסט עס, עס עקזיסטירען באמת העטעראַנאַמישע וועלטען, און אויב די העטעראַנאַמיש־באַגרינדעטע אורטיילען ערקלערען צופרידענשטעלענדיג די אָביעקטיווע ערשיינונג פון דעם קונסט־לעבען — וואָס איז אלזא דערפון געדרונגען? צי דארף מען ניט אמאל, האלטענדיג זיך פאַרזיכטיג אָן די פאקטען, אנהויבען צו צוויפלען אין דער אויטאַנאמיע פון עסטעטישע וואָרטען?

אין דער אמת'ען, איז ריכטיג פונקט דאָס פאַרקערטע, און מיר קאַנען דערפון לערנען, אז ניט די פאקטישע, נאָר די פאַקטולירענדע אייגענשאַפטען באשטימען די וואָרטען־באַגריפען. די עסטעטישע אורטיילען, וועלכע זיינען פקאטיש געבויט אויף א העטעראַנאַמישען באזים, זיינען דער בעסטער באוויז דערפון, אז די אויטאַנאַמיע איז ניט אפּצוטיילען פון דעם עצם פון עסטעטישע וואָרטען. יעדער העטעראַנאַמישער אורטייל וועגען קונסט לייקענט דאָך אפּ זיין העטעראַנאַמען כאַראַקטער, מחמת ער האָט פרעטענזיעס אויף אויטאַנאַמישער אפּשטאמונג. יעדער געבילדעטער מענש פּראָטעסטירט געגען דער באהויפטונג, אז ער חזר'ט פשוט איבער פרעמדע מיינונגען, און שלעפט זיך וויטער אויף די קוליעס פון אַנאַלאָגיע. ער פאַרזיכערט, אז ער פילט אליין אוממיטלבאר די שענקייט פון דעם קונסטווערק. די

קונסט

מערסטע זאגען עס מיט פולער איבערצייגונג, ווייל די פארשפרייטונג פון פרעמדע בליקען מיט דער הילף פון שלוסציהונגען על פי אנאלאגיע באפעסטיגט ביי זיי דעם גלויבען אין דער אריגינאליטעט פון זייער קונסט־זיין. אויף אזא אופן לייקענט דער העטעראנאמישער אורטייל אפ זיין אמת'ע נאטור און אנערקענט, אז יעדע עסטעטישע אפשאצונג מוז באזיצען דעם כאראקטער פון זעלבסטשטענדיקייט און דערמיט אליין באווייזט ער, אז די אויטאנאמיע איז ניט אפצוטיילען פון דעם עצם פון די עסטעטישע ווערטען.

נאר א באוויז פון אט דעם געדאנק, קאן מען געפינען אין פאלגענדעם. וויבאלד עס אנטשטעהט אן עמפינדונג פון א ווערט, גיט זי דערמיט צו דעם עסטעטישען ווערט אן אומבאדינגטע און נויטוועניגע באדייטזאמקייט. איך הער מוזיק און בין פארכאפט פון איר שעהנקייט. קאן עס געמאלט זיין, אז אט די מוזיק זאל זיין ניט שעהן? די פראגע שיינט צו זיין אן אומזין. עס קאן, נאטירליך זיין, אז איך זאל ניט דערפילען אט די שעהנקייט, דאס בין איך גרייט מודה צו זיין. אבער קוים האב איך זי יא אנטדעקט, ווייס איך שוין, אז זי קאן ניט זיין ניט שעהן. מיר איז אלץ איינס, צי איך האב זי אלע מאל אזוי געפילט, און צי איך בין זיכער, צי איך וועל וועלן עס איז וויכטיגער שטעהן פאר איר מיט פונקט אזא געפענטער נשמה. איך וויים אויך ניט, צי אנדערע עמפינדען אויך פונקט אזוי די זעלבע שעהנקייט. וועגען דעם אלעמען טראכט איך ניט. די דאזיגע מוזיק איז פשוט שעהן, און דערביי האט צו דעם דאזיגען ווערט דער וויליקיר קיין שום שליטה ניט. ניט מיינער און ניט קיין פרעמדער וויליגן האט אים באשטימט. אט די אומבאדינגטע באדייטזאמקייט, ארער, רעדענדיג סובייעקטיוו: אט דאס געפיל פון נויטוועניגקייט, וואס ליגט אין דעם אורטייל, איז מעגליך בלויז ביי אויטאנאמישע ווערטען. זיי מוזען ערשיינען פאר דעם סובייעקט אלס אומבאדינגט באדייטזאם, אויב זיי האבען זיך נאר אנטפלעקט פאר אים אלס ווערטען. זיי האבען ווי פארענקערט זיך

בראָדער קריסטיאַנסען

אין דער טיף פון זיין נשמה, און דער סוביעקט פֿאַר זיי ניט אפֿליי־קענען, ניט אפֿזאָגענדיג זיך פון זיך אליין. מעג די זעלבסט באהויפ־טונג פון דעם סוביעקט זיך אייסווייזען יעדען זייטיגען צושויער אלס צופעליג — פאר דעם סוביעקט נופֿא איז דאָס די לעצטע אינסטאַנץ, און בלויז דאָס, וואָס וואַרצעלט איז זיין נאַטור, קאָן פאר אים האָבען אַן ענדגילטיגע נויטוועגדיגע באדייטזאמקייט. די העטעראָנאמישע וועלטען, פארקערט, זיינען אין זייער באדייטונג שטענדיג צופעליג פאר דעם סוביעקט. די אָנגענומענע נעוואוינהייטען פון שפראַך־געברויך, למשל, זיינען בלויז א פאקט ביי דער אנטשיידונג פין דעם, וואָס איז ריכטיג, און וואָס איז ניט ריכטיג. מען קאָן זיך לייכט פארשטעלען, אז דאָס אלעס זאל זיין אנדערש, עס איז אין דעם ניטא קיין שום נויטוועגדיגקייט. דאָס, וואָס ערשיינט אלס ריכטיג דערפאר, וויל אזוי איז צופעליג אָנגענומען. קאָן אויך זיין ניט ריכטיג. דאָס זעלבע קאָן מען זאָגען וועגען די מאַראַלישע זיטען און געוואוינהייטען. און וועגען יעדען אנדערען העטעראָנאמישען וועלט. אָבער דאָס וואָס איז שהון, און וועלט עמפונדען אלס שהון, קאָן ניט זיין עפּעס אנדערש, ווי שהון.

קוקט זיך צו צו אט די ביידע מאמענטען פון עסטעטישען אור־טיילען: צו דער פּרעטענזיע אויף אריגינאַליטעט און צו דער אָנער־קענונג פון דער אומבאדינגטער וועלט־באדייטזאמקייט — און די אויטאָנאמיע פון עסטעטישע וועלטען וועט פאר אייך ערשיינען אוי־סער יעדען צוויפעל. מען וועט אונז אפשר טאדלען דערפאר, וואָס מיר זוכען צו באווייזען זאכען, איז וועלכע קיינער צווייפעלט אייגענט־ליך ניט. מיר האָבען אבער פריער נעמוזט וועלטען אבסאָלוט זיכער אין דעם פּרט פון אויטאָנאמיע, כדי אָנצונעמען אויך אירע פאלגען. און די דאָזיגע פאלגען באשטעהען אין אט וואָס.

אויב די עסטעטישע וועלטען זיינען אויטאָנאָם, דאָן פארמאָגען זיי אָן אומבאדינגטע באדייטזאמקייט פאר דעם אייגצעלנעם סוב־יעקט. אבער וואָס אנבאלאנגט די וועלטען נופֿא, איז עס ניט דוקא

וועזנטליך פאר זיי, אז זיי זאלען האבען א באדייטזאמקייט פאר דער מערהייט סוביעקטען. זיי זיינען אינדיווידועל באדייטזאם אבער ניט אלגעמיין באדייטזאם. זייער באדייטונג, וואס האט איר באנרינדונג באקומען אין דער ווילענס־נאטור פון דעם איינצעלנעם סוביעקט, געהט ניט ארויס פון די גרעניצען פון דעם סוביעקט. דאס זעלבע, וואס איז שעהן פאר מיר, קאן זיין עקעלהאפט פאר אנדערע. וויפיל סוביעקטען—אזוי פיל זעלבשטענדיגע ווערטען־צענטרען, אזוי פיל ספערען פון באדייטזאמקייט, מחמת „איך", „דו" און „ער" — זיינען ניט אידענטיש. אויב די לעצטע אינסטאנץ פאר דער באשטימונג פון דעם שעהנעם אדער ניט־שעהנעם ליגט אין דעם איינצעלנעם סוביעקט, דאן פארמאגט יעדער איינער זיין אייגענע מאס, וואס פאסט זיך בלויז פאר אים, און מער פאר קיינעם ניט. בלויז אין דער אינערליכער איבערלעבונג אנטפלעקט זיך דער עסטעטישער ווערט פון זאכען, און מעגען אפילו אנדערע זיך דערוויסען פון דער באזונער איבערלעבונג, איז זי פאר זיי פארט ניט קיין בינדענדע אנטפלעקונג פון ווערט. זי פאדערט אונטערוואַרפונג בלויז ביי דעם, וואס לעבט זי איבער, און פון אנדערע — ניט. פאר די עסטעטישע ווערטען קאן ניט זיין קיין אינטער־סוביעקטיווער אלגעמיינער קריטעריום.

פונדעסטוועגען באטראכט יעדער איינער, וואס האלט עפעס פאר שעהן זיין אורטייל אויך ריכטיג פאר אנדערע. ער דענקט, אז זיין אורטייל האט צו טאן מיט א ווערט, וואס איז באדייטזאם פאר אלע. איך זאג ארויס מיינע בליקען, איך גיב זיי איבער צו אנדערע, און ער־ווארט, אז מען זאל מיט מיר איינשטימען. מיין אורטייל פאדערט איינשטימיגקייט. און אפילו ווען איך וויים, אז זיי האבען אן אנדער מיינונג, שטרעבט מיין אורטייל פארט צו ווערען בינדענד אויך פאר זיי. זיי זיינען מחויב צו אורטיילען אזוי און אזוי. דער אמת, וואס איך האב אנטפלעקט, דארף זיין אן אמת אויך פאר זיי. איך האלט מיין אורטייל פאר ריכטיג פאר אלעמען. ריכטיג — איז וועלכער הינזיכט? איז דער הינזיכט פון מיין אינערליכער ווערטען־איבער־לעבונג? אבער די לעצטע ווערט דאד אוממיטעלבאר עמפונדען בלויז

בראָדער קריסטיאַנסען

פון מיר אליין און ניט פון אנדערע, און דערפאר קאָן זי בלויז פאר מיר אליין און ניט פאר אנדערע זיין די בינדענדע מאַם פון וועלטן. וועלן איך זוך צו דערגרייכען אן אלגעמיינע באַדייטזאמקייט פאר מיין אורטייל, איז עס ניט קיין באוויזן, אז איך ערוואַרט אן אלגעמיינע מאַם פון וועלטן? געווים. זי איז אבער אוממעגליך פאר די אויטאַנאָמישע וועלטן. מיין אורטייל פאדערט איינשטימיגקייט מצד אנדערע; ווי אזוי קאָן איך זי אבער פאדערן, וועלן איך וויסן, אז זיי־ערע איבערצייגונגען וועלן באשטימט בלייבן דורך זייערע איינענע וועלטן־איבערלעבונגען? נעמט ניט יערע דיסקוסיע וועגן עסטעטישע וועלטן אן פאראויס אן אלגעמיינע מאם פאר די מיטשפּרעכער? אזא מאם איז אבער נישטאָ, אויב די עסטעטישע וועלטן זענען אויטאָנאָם. מיר רעדען אויך וועגן א גוטן אן א שלעכטן געשמאק. די עסטעטישע אורטייל־פעהיגקייט פון יעדען איינעם, וועלט אויך. היסט עס, פון איר זייט באַזונדערם אפּגעשאַצט. אויב איך באַצייכען אלס שלעכטן געשמאק ניט בלויז יעדען אורטייל־אקט, וואָס איז אנדערש ווי מיינער — איז דאָ מוז לינגן אן אנדער זין, מחמת דער חילוק צווישען גוטן און שלעכטן געשמאק דריקט זיך אוים אין אן אינטער־סוביעקטיווער פאַרם — דאָן געהען מיר ארויס פון דער הנחה, אז די וועלטן־איבערלעבונגען פון דעם איינצעלנעם סוביעקט זיינען ניט דאָס לעצטע קריטעריום פון דעם שעהנעם, אז עס איז פאראן א העכערע גערייכט־אינסטאנץ, אז עס איז פאראן אן אינטער־סוביעקטיווע מאם פון שעהנעם אוו ניט־שעהנעם, וועלכע שטעהט א י ב ע ר דעם איינצעלנעם סוביעקט. וויבאלד דער געשמאק אליין וועלט פון זיין זייט אפּגעשאצט, דאן קאָן ער ניט זיין דער לעצטער קריטעריום פון שעהנעם. נאר אויב די עסטעטישע וועלטן זיינען אויטאָנאָם, דאן מוז די לעצטע ענטשיידונג אפּהענגען פון דער אורטייל־פעהיגקייט פון יעדען באזונדער, אוו זיין געשמאק קאָן ניט איבעראַניים נעשאצט וועלן. וויבאלד די עסטעטישע וועלטן זיינען אויטאָנאָם, פאַרלירט במילא יעדער אונטערשייד צווישען גוטן אוו שלעכטן געשמאק וועלכען עס איז זין.

פון דער צייט פון קאַנט'ען זיינען מיר געוואוינט מיט איין אטעם

קונסט

ארויסצוזאגען די ווערטער אבליגאטארישקייט און אלגעמיינע באדייט־זאמקייט, גלייך ווי זיי ווערטען אבסאלוט געמיינט איינס און דאס זעל־בע. גיבער קאן עס זיך אויסווייזען, אז ריכטיג איז פונקט דאס פארקער־טע. די אויטאנאמישע ווערטען, זיינען אבליגאטארישׂ דארט, וואו זיי האבען בכלל א באדייטזאמקייט. זייער באדייטונג פאר דעם סובייקט, פאר וועלכען זיי זיינען באדייטזאם, איז ניט צופעליג. און די נויט־ווענדיגקייט פון זייער באדייטונג שטעלט מיט זיך פאר זייער ווענטי־ליכע אייגנשאפט. פארקערט, אן אינטער־סובייקטיווע אלגעמיינע אבליגאטארישקייט קאן ניט זיין ווענטליך פאר די אויטאנאמע ווער־טען. שוין די אימבאדינגטקייט גופא פון זייער באדייטונג שליסט אויס יעדע באציהונג צו דעם „זיין" פון אנדערע סובייקטען. די מוזיק, ווען כע באצויבערט מיך מיט איר שהנקייט, איז א ווערט פאר מיר— אלץ איינס, צי עס זיינען דא מיט מיר אנדערע מענשען צי ניט, אלץ איינס, ווען עס זאל ניט זיין באדייטזאם פאר אנדערע. די אבסא־לוטקייט פון דער באדייטזאמקייט, ווען קער זיך ניט אן מיט קיינעם, א חוץ מיט דעם איינצעלנעם סובייקט — מחמת זי האט אירע ווארצ־לען אין זיין נאטור — אט די אטאמיזירט טאקע די באדייטזאמקייט פון די אויטאנאמע ווערטען.

פון דער אנדער זייט איז עס פולשטענדיג קלאר, אז פאר די העטעראנאמיש־באגרינדעטע ווערטען קאן די אינטער־סובייקטיווע באדייטונג זיין זעהר ווענטליך. אלס ביישפיל וועלען מיר ווידער אנווייזען אויף דער שפראך. די שפראך־געוצעצען שטרעבען צו זיין בינדענד פאר א סך. אויב עס איז פארא א געמיינזאמקייט פון עסטעטישע ווערטען אויף דעם באזיס פון העטעראנאמיע — מיר האבען שוין אנגעוויזען אויף דער מעגליכקייט פון אזא געמיינזאמ־קייט און אויף איר פראקטישער עקזיסטענץ, און מיר וועלען זיי אנרופען פון קורצקייט ווענען פשוט „בילדונג", דערבי וועלען מיר ווינציג ווען אפוועגדען זיך פון דעם ווענטליכען זין פון אט דעם טערמין — דאן איז דער צוואנגס־כאראקטער פון דעם עסטעטישען אורטייל אין דעם קריז פון געביל־דעטע מענשען זעלבסטפאר־שטענדליך. דא ווען יעדער אורטייל ארויסטרעטען מיט דער פרעטענ־

בראָדער קריסטיאַנסען

זיע אויף אַן אינטערסוביעקטיוועד באַדייטונג, אוּן די ריכטינקייט אַדער פאַלשקייט פון די אַפּשאַצונגען וועלכע פאַרשטאַנען אין אַן אינטערסוביעקטיוועם זינען, מחמת מיט אַט דער געמיינזאַמקייט פון אַנזיכטען זיינען פאַרבונדען געוויסע סאַציאַלע פּריווילעגיעס. דערפאַר דאַרף מען אַט די געמיינזאַמקייט אונטערשטיצען. דער אורטייל וויל דאַ זיין א באַווייז פון בילדונג אוּן ער טאַר דעריבער ניט פּרוּוּם פון די נרע־ניצען פון אַלגעמיינער באַדייטזאַמקייט. דאַ איז פאַראַן אַן אַלגעמיי־נער, פאַר יעדען איינעם צוגענגליכער מאַסשטאַב פון אורטיילען: דער אויטאַריטעט, די געזעלשאַפטליכע מיינונג, די אנערקענטע קלאַסיקער פון דער געגעבענער עפּאָכע, די מאָדע. דאַ גרעניצט זיך אויך אַפּ דער גוטער געשמאַק פון דעם שלעכטען, מחמת דערפון איז אַפּהענגיג דער סאַציאַלער פאַרצוג. א גוטען געשמאַק האָט דער, וואָס חזר׳ט איבער די אַלגעמיין־אנערקענטע אַפּשאַצונגען אוּן מאַכט בריטער זייער אַנ־וועגדונג לויט דעם מעטאָד פון אַנאַלאַגיע, אוּן א שלעכטען געשמאַק האָט דער, וואָס געפינט זיך מחוץ דעם געביל־דעטען קרייז.

מיר זיינען כמעט גרייט צו זאָגען, אז די פּרעטענזיע פון דעם עסטעטישען אורטייל אויף אַן אינטער־סוביעקטיוועד אַלגעמיינער באַ־דייטזאַמקייט צוזאַמען מיט זיין ציוואַנג־כאַראַקטער זיינען די אטרי־בוטען פון העטעראַנאָמיע. אין יעדען פאַל וועלן אַט דער ציוואַנג־כא־ראַקטער קענטיג פאַרקלענערט. אויב מען זאָל זיך שטרענג האַלטען אין די גרעניצען פון די אויטאַנאָמישע אורטיילען. מיר זוכען נערן די אייג־שטימינקייט פון אַנדערע מיט אונזער אורטייל. אָבער וואָס פאַר א מין אייגשטימינקייט? איז עס נענוג צו זאָגען: יאָ? דורכאוים ניט. מיר פאַדערען אַן איבערציינטען יאָ. הייסט עס, אז מיר נעמען אָן, אז אַנ־דערע האָבען זיך זייערע מיינונגען, נאָר מיר פאַדערען, אז אַט די מיי־נונגען זאָלען זיין די פרוכט פון זייער אייגענער זעלבסטשטענדיגער איבערצייגונג. קוים איז דאָס ניטאָ, צי דאַרפען זיי דען זאָגען: יאָ? פאַרשטעהט זיך, אז ניט. אוּן ניט קוקענדיג דערויף פאַרלאַנגען מיר אייגשטימינקייט פון זיי. וועלט ניט דער צוואַנג־כאַראַקטער פאַר־ניכטעט דורך אַט דעם אינערליכען ווידערשפּרוך?

אוּן דאָך קאָן זיך דער אויטאַנאָמישער וועלטען־אורטייל ניט אינ־

קונסט

גאנצען באנעהן אַז דער אינטערסובייעקטיווער באדייטזאמקייט. די עסטעטישע קולטור זעצט פֿאראויס א געמיינזאמקייט פון ווערטען. פֿאר וועמען שאפט דער קינסטלער? פֿאר זיך אליין? אַדער אויך פֿאר דיר און פֿאר מיר? איז ניט זיין ווערק באשטימט פֿאר אלע? קומט עס אלזא אויס, אז דאַרט, וואו ער זעהט שעהנקייט, זעהען מיר זי אויך, זעהען זי אויך אנדערע. זיין שאפונג ערשיינט אלס אומזיניג, אויב ער זאל ניט גלויבען אין דער אינטערסובייעקטיווער באדייטונג פון די שעהנקייט־ווערטען. א.א באדייטזאמקייט פֿאַדערט, פֿאלגליך, ניט בלויז די העטעראנאמישע בילדונג, נאר אויך די עסטעטישע קולטור — אמת, אין א גאנץ אנדערען זין און אין אַבסאלוט אנדערע פֿארמען.

די געמיינזאמקייט פון ווערטען אין א גע בי לד עטער סביבה איז באַדינגט דורך דער אומזעלבסטשטענדיגקייט פון דער פערזאן, דורך דעם, וואס די אלעגמיינע ווערטען־מאסען באצווינגען אירע אורטיילען. די קולטור, דאגעגען, שטעלט יעדען אויף די אייגענע פיס, גיט אים די פולע פרייהייט זעלבסטשטענדיג צו באשטימען די ווערטען. ווייל פערזאנען אזוי פיל איינצעלנע קריטעריומס פון אפשאצונג. און דאַך דארף זיין א געמיינזאמקייט פון ווערטען, מחמת די קולטור איז א גענזייטיגע באשאפונג פון ווערטען: דאס וואס איינער אנערקענט אנערקענט אויך דער אנדערער. ווי אזוי איז דאס אבער מעגליך? בלויז א דאנק דעם, וואס די גלייכהייט אַדער ענליכקייט פון קריטעריומס פארנעמט דעם אָרט פון דער געמיינזאמקייט פון מאס. די מעגליכקייט פון דער עסטעטישער קולטור באזירט אויף א פאקט, וואס דארף באטראכט ווערען דאַרט, וואו מען באגעגענט אים, אלס א גליקליכער צופאל, וויל עס איז אוממעגליך צו פארשטעהען זיין נויטוועניגקייט. פאר דעם אויטאנאמישען אורטייל איז די אינטערסובייעקטיוע באדייטונג ניט וועזענטליך, זי איז בלויז מעגליך זייט ביי זייט מיט אים, און זי טרעט אריין אין אירע רעכט בלויז דאן, וען עס שטימען איין צוויישען זיך די גרונט־

בראָדער קריסטיאַנסען

דראַנגען פון די איינצעלנע סובייעקטען, וואס זיי קריגען די ווערטען זייער אנהויב.

די קולטור איז מעגליך צווישען מענשען, וואס זיינען פארוואנדט לויט זייער נאטור. עס איז ניט נויטיג קיין פולשטענדיגע אידענטישקייט פון איינגעבוירענע אינסטינקטען, מען קאן זי אויך ניט גענפינען. די אינטערשידען דארפען אבער ניט אריבערגעהען א געוויסע גרענעץ. כאטש יעדער איינער האט אין דעם פאל זיין איינענע מאס פון ווערטען, דאך שטימט איין מאס איין מיט דער אנדערער, און פונדאנען נעמט זיך די מעגליכקייט, אז פארשידענע „יא'ס" און „ניין'ס" זאלען צונויפפאלען. דאס, וואס איז באדייטזאם פאר איינעם, ווייזט זיך ארויס אלס באדייטזאם אויך פאר דעם אנדערען. מיר ערווייסען זיך וועגען אזא איינשטימיגקייט אין דער אינערליכער נאטור פון ווערטען אויף אן עמפירישען אופן, און מען קאן ניט אפריאָרי באשטימען, ווי ווייט עס שפרייט זיך אויס די פארוואנדטשאפט פון די מענשליכע וועזענס. די ערפארונג גיט אויך ניט קיין זיכערע סמנים, מחמת די העטעראגאמישע געמיינזאמקייט פון בילדונג באשאפט לייכט די אילוזיע פון אויטאָנאָמער סימפאטיע פון אפשאצונג. בילדונג און קולטור זיינען דאך ניט אפגעטיילט אויף אן אויסערליך קענטיגען אופן, און ווי זיי זיינען ניט פארשידענארטיג, באגענעט מען זיי אפט אין א פערזענליכען בונד. פון דער צווייטער זייט, איז ניט יעדע באמת עקזיסטירענדע הארמאניע אין דער אינערליכער נאטור פון די ווערטען באמערקבאר, מחמת די ווערטען־באדייטזאמקייט איז פארבארגען, און די אורטיילען, וואס ווערען פאקטיש ארויסגעזאגט, ווענדען זיך אפט אפ פון איר. די מאס זיכערקייט, מיט וועלכער מיר ערווארטען צו טרעפען א פארוואנדט קלינגענדיגע נשמה — דאס וועגדט זיך אן דער פערזענליכער ערפארונג. אבער קיין שום קינסטלערישע שאפונג איז ניט מעגליך אן אט דעם גלויבען. ווער עס פארצווייפעלט אין באצוג צו זיינע צייטגענאסען, דער האפט אויף די שפעטערדיגע דורות. דאך איז דעם, וואס באגענעט א סך פאר־וואנדטע נשמות און חברים אין דער וועלט פון ווערטען, זעהר שווער צו

גלויבען, אז די קולטור האָט צו פארדאנקען איר עקזיסטענץ א פאק־טישער צופעליגקייט; אז כאטש די שעהנקייט איז ווירקליך באדייט־זאם ניט בלויז פאר אים אליין, נאר אויך פאר אנדערע, האָט עס, אין תוך געמומען, געקאָנט זיין אנדערש.

מיר האָבען שוין געזעבען אָנצוהערען: פון דער הארמאניע אין דער באגרינדונג פון די ווערטען, איז נאָר ניט נעדרונגען די איינשטי־מיגקייט אין די פאקטיש־אויסגעדריקטע אורטיילען; זיי זיינען דערי־בער ניט אליעמאל אינדיווידועל נערעכט און אנטשפרעכען ניט אליעמאל דערצו, וואָס איז ווירקליך באדייטזאם פאר דעם אפשאצענדען סוביעקט, און פאר די מענשען. וואָס זיינען מיט אים גייסטיג פארוואנדט. דער־פאר קאָן פארקומען א מיינונג־פארשיידענקייט אפילו דאָרט, ווו עס איז פאראן א סימפאטיע פון אפשאצונגען; און בלויז דא האָט א וכוח א זין, מחמת בלויז אויף ד ע ם באדעזן איז מעגליך אן אויסגליך. מיין אורטייל זוכט צו זיין נערעכט קודם כל פאר מיר, און דאָן אויך פאר די, וואָס זיינען פונקט אזוי געשטימט. בלויז צו אָט דעם קריין ווענדט זיך מיין אורטייל, ווען איך זאג אים ארויס; אבער אויב ער איז ריכטיג פאר מיר, דארף ער אויך זיין באדייטזאם פאר אליע די. אין וועלכע איך האָב דערפילט אן אינערליכע פארוואנדטשאפט מיט מיר; און אויב זייער אורטייל טרעט אף פון מיינעם אין איינצעלנע פאלען, דאָן דארף מיר, — לויט מיין איבערצייגונג — זיין בעסער באוואוסט, וואָס עס האָט א באדייטזאמקייט פאר זיי, און איך פאדער ביי זיי א רעוויזיע פון זייערע בליקען. בלויז אין אזא זינען פאדערט מיין אורטייל די איינשטימיגקייט פון אנדערע, און אזא מין פאדערונג זעצט נאָר ניט אוים געגען דער אויטאָנאמיע פון אורטיילען. זי איז אייגענטליך די אויטאָנאמיע גופא. די דאזיגע פאדערונג פאלט באמת פונאנדער אין צוויי מאמענטען: אין דער איבערצייגונג אין דער אוי־טאָנאמישקייט פון מיין אורטייל, און אין א פארלאנג וואָס איז נע־ווענדט צו די חברים אין אפשאצונג, אז זיי זאלען פון זייער זייט אויך אורטיילען אויטאָנאמיש.

בראָדער קריסטיאַנסען

העטעראַנאַמיע אַנטקעגען אויטאַנאַמיע, נאַכאַמונג און נאַכגעאַמטע איבערלעבונג אַנטקעגען אַרויפנעלעגער אַפּשאַצונג און שאָפונג לויט דעם אייגענעם געזעץ. די געבונדענקייט דורך אן אויסערליכען אויטאָריטעט אַנטקעגען דער פרייער באַגעגעניש פון פאַרוואַנדטע גייסטער — אַזאַ איז די אַנטינאַמיע פון בילדונג אין קולטור. זיי זיינען פולשטענדיגע געגענזאַצען. און דאָך קאָן זיך אייגע ניט באַגעהען אָן דער אַנדערער. זייער באציהונג איז ענליך צו א סימביאָז. אַז בילדונג קאָן זיך ניט באַגעהן אָהן קולטור, דאָס איז זעלבסטפאָרשטענדליך, מחמת די ערשטע פאַרמאָגט ניט קיין אמת'ע שעפּפעריש כחות. אָבער אויך די קולטור קאָן זיך ניט באַגעהן אָהן דער בילדונג, מחמת בלויז די בילדונג פאַרזיכערט די מאַטעריעלע עקזיסטענץ פון דער קולטור. אָהן איר האָט דער קינסטלער ניט קיין ברויט און זיין ווערק קיין דאָר.

דער קינסטלער שאפט פאַר אויטאָנאָמע גייסטער, אָבער די העטעראַנאָמישע גייסטער מוזען באצאָלען די הוצאות. די בילדונג איז דאָך בלויז א מיטל, מיט דער הילף פון וועלכען די רייכקייט באַפעסטיגט און שיינדעלט זיך מיט אירע סאַציאַלע פריווילעגיעס.

כדי זיך גרויס צו מאכען, פראָטעזשירט די רייכקייט די קונסט, זאמלט און היט אפ די אוצרות פון אלע דורות, וואָס וואַרטען אין דער שטילקייט פון די גרויסארטיגע זאלען אויף יענע, פאר וועמען זיי זיינען געמיינט. די בילדונג איז די אַפּהיטערין פון דער קינסטלערישער טראַדיציע אפילו אין די צייטען פון א קונסט־טריקענים. זי גרינדעט שולען פאר ארבייטער און פאר פעהיגע שילער. אייב מען קאָן ניט אויסלערנען צו קריגען א קינסטלערישען טאַלאַנט, ווי עס מיינט די בילדונג, איז אָבער אויך פאר זיי נויטיג א „מאיעווטישע" הילף.

אמאל האָט מען זיך געמיט צו בארעכטיגען די סאַציאַלע אומגלייכקייט מיט דער באהויפטונג, אז רייכקייט איז די טרעגערין פון קולטור. אויב מען וויל דערמיט זאגען, אז די רייכע באטיליגען זיך הויפטזעכליך אין דער באשאפונג פון קולטור, איז דאָס א גראָבער

טעית. די אריגינעלסטע און מעכטיגסטע טאלאנטען שטאמען פון ארעמע לייט אדער פון דעם מיטעלקלאס. קונסט און נויט געהען אפט־מאל האנט אין האנט. און אויב מען מיינט, אז די עמפינדליכקייט און אינטערעס צו קונסט זיינען פארבונדען מיט רייכקייט, איז דאס ווידער אן אילוזיע. מיט רייכקייט איז אבער באמת פארבונדען א פסעודא־אינטערעס: בילדונג. אט דער כלומרשטער קולטורעלער אינטערעס איז דאך פאר דער רייכקייט א מיטעל אונטערצושטרייכען אירע סא־ציאלע פריווילעגיעס. דערפאר אונטערשטיצט זי די קונסט, ווען איר מאטעריעלע עקזיסטענץ איז אפהענגיג אן דער רייכקייט. בלויז אין דעם דאזיגען זין איז די רייכקייט א קולטור־טרעגערין. און אין אט דעם זין איז די סאציאלע אומגלייכקייט אומפארמיידליך און בארעכ־טיגט דורך די פאדערונגען פון קולטור: עס מוז זיין א מאטיוו פאר דעם נויטיגען פסעודא־אינטערעס. די א ל ג ע מ י י נ ע בילדונג איז א „קאנטראדיקציא אין אדיעקטא". אויב די בילדונג זאל ניט זיין קיין קוואל פאר פריווילעגיעס, וואלט מען אויפגעהערט זיך נאכ־צוימגען נאך איר, און צוזאמען מיט איר וואלט אויך פארשוואונדען די קולטור. אבער די מאטעריעלע אפהענגיקייט אן דער בילדונג איז פארבונדען מיט א היזק פאר דער קולטור. דער געבילדעטער מענש קאן ניט שטארבן דערצו, אז זיינע אמת'ע אינטערעסען זאלען ארויסלויכ־טען דורך די כלומרשטע, און זיי וועלען זיך ארויסציינען אין דעם אויסוואל דערפון, וואס ער וועט פראקטעזשירען. אויף אזא אופן וועט די בילדונג אומפארמיידליך, קענען דעם וועלען און ביי דער גאנצער אומפארטייאישקייט, דאך באאיינפלוסען דעם גאנג פון דער קולטור־עלער אנטוויקלונג. דערפאר שטעלט יעדע נאכפאלגענדע רייַ קינ־סטלער מיט זיך פאר איין אן זעלבע טיפישע, קרומע ליניע פון פאלען. דריי זאכען פארשטעהט יעדער געבילדעטער מענש אין קונסט, אבער אלע דריי אופנים פון זיין פארשטעהען געהען פארביי די אמת'ע קינסטלערישע ווערטען, און האבען צו טאן מיט דעם געגענשטאנד־ליכען אינהאלט מיט דער טעכניק און מיט דער דעקאראטיווקייט.

אין יעדער קונסט־אנטוויקלונג ווייזט זיך ארויס, אז די אויפמערק־זאמקייט און כחות פון די קינסטלערס קאנצענטרירען זיך ביסלעכווייז

בראָדער קריסטיאַנסען

אלץ מער און מער אויף דער שוועדישער פון סוזשעט, אויף דער טעכ־ נישער ראפינירטקייט און אויף דער דעקאראטיוקייט. ביז געוויסע גרענעצען קאן די קונסט דאס פארטראגען אהן וועלכען עס איז באזונ־ דערען שאדען פאר זיך. אבער סוף כל סוף געהט זי אונטער דערפון. איז דען דאָ א פאלק, וואס האט אויסגעמידען דעם דאזיגען שיקזאל? ביי די גריכען, אין יאפאן, אין וועניעריג — איז דען דאָ דער אויטאָ־ נאמישער אינטערעס געווען גענוג בריים פארשפרייט אויפצוהאלטען די מאטעריעלע עקזיסטענץ פון דער קונסט? מיר באגענענען אויך דאָ די זעלבע קרומע ליניע פון פאלען, און צום סוף — די הערשאפט פון דעם וואולגארען סוזשעט, די טעכנישע ווירטואזיטעט, אדער פון דער קאראטיוקייט, וואס איז ניט מער ווי א לוקסוס־זאך. די קונסט לעבט אויפ'ן חשבון פון בילדונג און קומט אום א דאנק איר. זי פאר־ שווינדט אבער ניט שפורלאז. אפגעהיט אין די שאצקאמערען פון בילדונג, וואָרט זי אויף יענע צייטען, ווען די יוגנע כחות וועלען פון דער באריהרונג מיט איר אויפפלאקערען מיט פייער.

בילדונג און קולטור זיינען צוויי געגענזאצען. וועו מען קוקט זיך אבער צו צו זייער טאפאנראפישער פארשפרייטונג, געפינט מען אוים, אז זיי קאנען אריינטרעטען אין א פערזענליכען בונד. דער מענש האט דאך די פעהיגקייט צו טראגען ווידערשפרוכען אין זיין נשמה, כאטש ער דערלאזט ניט קיין צוזאמענשטויס צווישען זיי און כאטש ער בא־ מערקט זיי אפט ניט. אפטמאל לעבען זיך צענויף זייט ביי זייט די אויטאנאמישע און העטעראנאמישע אורטיילען אין איין אום דעם זעל־ בען סוביעקט, אוז ער אליין וויים ניט זייער גרענעץ.

אזוי געפינט מען אויך מערסטענטיילס ביי געבילדעטע מענשען פאסען פון באוואוסטזיין, וואו עס הערשט אן אויפריכטיגקייט פון איבערלעבונגען. מיט א באזונדערם מאדנעם געמיש צייכענען זיך אוים די ערפינדערם פון מאדעם. פון דער אנדער זייט וועלען די מיינונגען אויך ביי אויטאנאמיש דיינקענדע מענשען כסדר באשפריי־

קעלט מיט העטעראַנאַמישע פּלעקער. אוו דאָס איז קיין חדוש ניט. די בילדונג האָט אונז דערצויגען. אייגער דער מענש האָט זיך אליין געפונען, איז ער געשטאַנען אונטער דער ממשלה פון א פּרעמדען געזעץ. די שפּורען פון בילדונג ווערען קיינמאל ניט אָפּגעמעקט. אַן אבסאָלוטע אָריגינאַליטעט איז אַן אומבאַגרייפּבאַרער אידעאל.

אויף אזא צי אויף אַן אַנדער אופן ווארפען מיר זיך אונטער צו אַן אויטאָריטעט. פון א קולטור־פּאַליטישען שטאַנדפּונקט איז ניטא וואָס צו באקלאָגען זיך דערויף: אַזוי ווערט אריבערגעוואָרפען א בריק איבער דעם אָפּגרונט, וואָס טיילט אָפּ בילדונג פון קולטור, אוו פּאר אויטאָנאָמישע גייסטער ווערט לייכטער די באַגעגעניש אויף זייער שווערען וועג.

די העטעראַנאָמישע אורטיילען איבער ווערק באַנוצען זיך מיט א קריטעריום, וואָס ליגט פון דרויסען פון דעם איינצעלנעם סוביעקט אוו קאָן זיין צוגענגליך פּאר אלעמען אין דער זעלבער מאָס, אוו בינדענט פּאר אלעמען אין דער זעלבער מאָס. דאָס זיינען: אַן אויסערליכער אויטאָריטעט, די געזעלשאַפּטליכע מיינונג, די מאָדע. דערפּאר באַשטהט די וועזענטליכע אייגענטימליכקייט פון די העטעראַנאָמישע אורטיילען דערין, וואָס זיי האָבען א פּרעטענזיע אויף אלגעמיינער באַדייטזאָמקייט.

ביי אויטאָנאָמישע אורטיילען קומט די לעצטע ווערטען־באשטימונג פּאר אין דעם סוביעקט. אין אַן אוממיטעלבארער עמפּינדונג פון דעם ווערט. אוו די באדייטונג פון אָט דעם קריטעריום שפּרייזט ניט אריבער די גרעניצען פון דעם סוביעקט. א געמיינזאמקייט פון ווערטען איז, אמת, מעגליך, אבער בלויז דארט, וואו עס עקזיסטירט צופּעליג א נייסטינג פאַרוואַנדטשאפט. דער פּערזענליכער אורטיל האָט דעריבער ניט קיין פּרעטענזיעס אויף אלגעמיינער באַדייטזאָמקייט. אין דעם ערשטען פאל האָבען מיר דעם באגריף פון נארמאלע אוו פּאר אלעמען ריכטיגע אורטיילען, אין דעם צווייטען פאל, ביי אויטאָנאָמישע ווערטען — בלויז אַן אינדיווידועלע נארם. אבער אויך ביי דער

בראָדער קריסטיאַנסען

עסטעטישער איבערלעבונג, יעדעמפאַלס ביי אזעלבע, וואָס איז פאַר־בונדען מיט א קונסט־ווערק און ניט מיט דער שעהנקייט פון דער נאַ־טור, איז פאַראַן איין אַבלינאַטאַרישע באדינגונג, וואָס איז חלּ אויף אלעמען, אַהן אויסנאַם. די דאָזיגע באדינגונג האָט, איבערהויפט צו טאָן ניט מיט דעם אורטיילּ איבער ווערטען, נאָר מיט דעם סינטען פון דעם אפּגעשאַצטען אביעקט. עס האנדעלט זיך אום דעם פּ א ר ש ט ע ה ן א קונסט־ווערק. יעדעס קונסט־ווערק פּאַדערט א מין באַוונדערען, צווייטערלּיכען שאפונג־סינטען, און יעדער איינער, וואָס אורטיילט וועגען אים איז זיכער, אז ער פּארשטעהט דאָס ווערק ריכטיג. מיר פּארשטעהען א ווערק, ווען מיר פּראַיניגען אויף א באַוונדערען אופן די עלעמענטען, וואָס ווערען אונז דירעקט אַדער אינדירעקט געגעבען אין די זינליכע אייגענשאפטען — ווען מיר פּראַיניגען זיי אזוי, ווי עס פּאַדערט טאָקע דאָס קונסט־ווערק. פּארשטעהן א ווערק און אורטיילען וועגען זיין ווערט — דאָס זיינען צוויי גאַנץ באַוונדערע זאַכען. דאָס פּארשטעהן קונסט און די פעהיגקייט צו אורטיילען קאָנען זיין אנטוויקעלט ניט אין א גלייכער מאָס. אזוי אַבער ווי דער סינטען פון דעם אביעקט איז אן אומבאדינגטע הנחה פאר'ן אורטיילען, אנטהאלט שוין ממילא יעדע אפּשאצונג־ערפאַרונג די איבערצייגונג, אז דאָס קונסטווערק איז ריכטיג פּארשטאַנען. וועז איך זאָג ארויס אן אורטיילּ, מיין איך, אז איך שטעלּ מיר דאָס ווערק פּאַר אזוי, ווי עס פּאדערט אלּיין, — אזוי, הייסט עס, ווי אלע זיינען עס מחויב צו פּאַר־שטעהן. עס קאָן זיין, אז אָט די פרעטענזיע פירט עס אריין אין א טעות די פילאָזאפען פון דער קריטישער שולע, מחמת זי צווינגט זיי צוצושרייבען אויך דעם אויטאָנאָמישען אורטיילּ א שטרענגען צוואַנג־כאראקטער. זיי באמערקען ניט, אז דא האנדעלט זיך עס אום דער נאָרם פון דעם אביעקט־סינטען און ניט אום דער נאָרם פון זיין אפּשאצונג. אפּגענאַרט דורך אָט דעם זעלבען מאָמענט, פירט אָט די נאַיוויע אנזיכט דורך אן אונטערשיד צווישען גוטען און שלעכטען געשמאַק אויך אין אויטאָנאָמישען זין. אין דער אמת'ען האָט מען דא פאר זיך די פעהיגקייט אדער אומפעהיגקייט ריכטיג צו פּארשטעהן א ווערק. דא האנדעלט זיך עס דורכאוים ניט אום דער פעהיגקייט

צו אורטיילען, אדער אום דעם געשמאק, נאר אום דער פעהיגקייט פון עסטעטישער קאנטעמפלאציע.

וועגען וואס אורטיילען מיר? וועגען דעם קונסטווערק? יא, אבער בלויז אויף אן אינדירעקטען אופן. דאס אויסערליכע ווערק, וואס נעפינט זיך פאר אונז אין דעם ריים — אט דאס אויסגעהאקטע שטיק מארמאר, אדער אט דער באפארבטער לייוועגט — גיט אונז בלויז אן אנשטוים און שיקט אונז איבער דערצו, צו וואס דער ווערטען־אור־טייל האט אן אוממיטעלבארע שייכות. דער אמת'ער אביעקט פון עסטעטישען אורטייל, אדער — לאמיר עס אנרופען קורץ: דער עסטעטישער אביעקט — איז עפעס וואס איז אין סוביעקט גופא, און ער קאן ערשיינען אלס גאנץ אנדערש, אלס פארשידען פאר פארשידענע באאבאכטער פון דעם זעלבען אויסערליכען ווערק. אויף אזא אופן איז די אידעניטישקייט פון דעם עסטעטישען אביעקט נאר גיט געדרונגען פון דער איינהייטליכקייט פון דעם קונסטווערק. דער אורטייל־אביעקט אנטשטעהט אין דעם אויפפאסענדיגען באוואוסט־זיין בלויז דורך א באזונדערען אקט פון א מין צווייטערליכער שאפונג, פון אן איבערשאפונג. אלס רעזולטאט באקומט זיך אבער ניט בלויז אן איינפאכע ווידערהאלונג פון דעם אויסערליכען ווערק: דאס לעצטע ניט בלויז דעם מאטעריאל און די אנווייזענדע פעדים פאר דעם סינ־טעז. און אט צו דעם פראדוקט פון דעם צווייטערליכען שעפערישען סינטעז איז געווענדט דער אפשאצענדער אורטייל, צו אים באציט ער זיך. צו פארשטעהן ריכטיג א קונסט־ווערק מיינט: דורכפירען א סינטעז פון דעם אביעקט, צופאסענדיג זיך צום אימפולס און צו דער סוגעסטיע, וואס געהען ארויס פון דעם קונסט־ווערק. דאס געלינגט ניט יעדען איינעם. דערצו איז נויטיג א באזונדערע סינטעטישע פע־היגקייט: א קינסטלערישער חוש.

אזוי ווי יעדעם קונסטווערק פארערט א באזונדערען מין סינטעז, קאנען פילע איין ריי קונסטווערק יא פארשטעהן, און אנאנדער ריי — ניט. צו אט דעם ענין וועלען מיר זיך נאר צוריקקערען אין איינעם פון די שפעטערע קאפיטלען. דא וועלען מיר בלויז אנווינקען אויף מאנכע אונטערשידען פון דעם סינטעטישען מעטאד. די פראגע בא־

בראָדער קריסטיאנסען

שטעהט אין דעם אויף וויפיל דער ווירקליכער אינטערעס צום געגנ־ שטאנד דארף אויספארשען די דעטאלען; וואס פאר א פארמען מען זאל באטראכטען געניוער, פינקטליכער כדי זיי זאלען אין משך פון א געוויסער צייט ארויסרופען א געוויסע שטימונג; די פראגע בא־ שטעהט אין דעם ווי אזוי מען זאל ריכטיג פונאנדערטיילען די שאט־ רונגען פון אונזער אויפמערקזאמקייט און אויסגעפינען די גאנצע היעראַרכיע פאקטארען, וואס איז געלעגען אין דער פארטראכטונג פון דעם קינסטלער. די פראגע באשטעהט אין דעם, צי זאל מען פאר־ בינדען געוויסע פארמען אין איין גאנצעם אדער זאל מען אויפפאסען יעדע באזונדער — מחמת דאס וועט באשאפען גאר אן אנדער אייג־ דרוק. די פראגע באשטעהט אין דעם, ווי אזוי זיך אפצושיידען פון געוויסע מאמענטען, כאטש זיי זיינען דא אין דעם סוזשעט אדער אין דער טעכנישער אויספירונג, ווי אזוי זיך פון זיי צו באפרייען. די בילדער פון דעם 16טען יארהונדערט, למשל, נויטיגען זיך אין אביסעל אן אנדערען סינטעז, ווי די בילדער פון דער פריהענדיגער עפאכע. ראפאעל'ס א בילד פאדערט אז דער צושויער זאל צענויפבינדען די ליניעס פון דער לאנדשאפט מיט די קאנטורען פון די פיגורען, און אז ער זאל שענקען אויפמערקזאמקייט דעם פאראלעליזם אדער דער ניט־ אנטשפרעכונג פון אט די לינישע עלעמענטען: זייער צענויפבינדונג באשאפט אוא אייגדרוק, וואס אין די באזונדערע קאנטורען איז ער נאר ניט געווען צו געפינען; לויט דער פארטראכטונג פון דער בילד זיינען זיי איין גאנצעם. נאר אויב מען זאל מיט אוא מין סינטעז צוגעהן צו די בילדער פון דעם 15טען יארהונדערט וועט אנטשטעהן א מאמענט פון דיסהארמאניע: אין דעם עסטעטישען אביעקט וועט אריינגעטראגען ווערען עפעס אזוינס וואס איז אין דעם קינסטלערס פארטראכטונג ניט אריינגעקומען.

נאך א ביישפיל. א צייכנונג — אויב זי האט, נאטירליך, סטיל — פאדערט, אז מיר זאלען די באזונדע פון די ליניען אויפכאפען אוממיטעלבאר אויף דער פ ל א ד פון דעם בילד; נאר איידער מען פארטייטשט דעם זין און די פערעספעקטיוו־אייגענשאפטען פון אט די ליניעס אין דער פארם ווי זיי ערשיינען פאר אונז פ א ר דער

קונסט

דאזיגער אויסטייטשונג, דארפען זיי שוין באשאפען זייער מעלאדיע אח דעם איינדרוק פון זייערע פארמען. פארקערט: וועז מיר האבען פאר זיך א בילד וואס איז געמאלען אויף לייוועגט אוז אויב זי פארמאגט סטיל, באטיילינען זיך די ליניעס אין דער שפראך פון פארמען ג א ד דער אויסטייטשונג פון דעם אינהאלט פון בילד, ערשט נאר דעם, ווי די ליניעס זיינען פארלענגערט געווארען אין דער טיף לויט די געזעצען פון פערספעקטיוו. וועגדט אן אין דעם צוויי־טען ווי אין דעם ערשטען פאל דעם פארקערטען סינטעז־אופן אוז א ניט־פארשטאנען וועט זיין דער רעזולטאט.

אדער נאך א משל: וואר עס זעהט צום ערשטען מאל א יאפא־נישע קאקעמאנא אוז יאפאנישע האלץ־שניצערייי, איז געווען־ליך אנ־טוישט, מחמת ער זוכט די הויפט־ליניעס דארט, וואו דער יאפאנישער קינסטלער פארערט אבסטראקציעס. ער קוקט אריין אין די פנימער פון האראנאבום קלייגע פרויען, זוכט אין זיי אן אויסדרוק — אבער ער געפינט נארניט. די קערפערס זיינען פארבונדען, איינגעהילט אין ברייטע קליידער אוז פארגליוואורט אהן באוועגונג. נאר אויב מען זאל זיך אין זיי אביסעל עפטער איינקוקען, וועט זיך אפשר אנטפלע־קען א דינער בויג פון האלז, אוז מאדנע פאנטאסטישע ליניעס וועלען ווי א קוואל א שלאג טאן אוז ווי שפילענדיג זיך, נעמען שיטען מיט געדאנקען; זיי וועלען, ווי קלאנגען, כוואליע־מעסיג זיך אויפהויבען אוז אראפלאזען אוז ארומוויקלען אויינע די אנדערע. אוז דאז וועט זיך אויסווייזען גלייך ווי עס וואלט געפונען געווארען א פארבארגענע פרוזשינע אין א געהיימער שקאטולקע: דאס בילד האט זיך פאר אונז געעפענט, רעדט מיט אונז, אוז — מערקווירדיג — אויף א שפראך ויאס איז אונז גאנץ פארשטענדליך, נארניט אויף א יאפאניש. אט איז א לעקציע פון א נייעם סינטעז־אופן. די היעראכיע פון פאק־טארען, וואס א יאפאניש בילד פאדערט, דרעהט כמעט איבער מיט'ן קאפ אראפ אונזערע געווען־ליכע בליקען.

יעדעם קונסטווערק פאדערט, אלזא, א באזונדערען מין סינטעז, וואס ניט יעדער איינער איז אומשטאנד אים דורכצופירען. אויב אונ־

בראָער קריסטיאנסען

זערע אורטייל־עז געהען זיך פאנאנדער קאז דאס זיך נעמען דערפון, וואס איינער פון אונז פארשטעהט ניט ריכטיג דאס ווערק. דאז דאכט זיך בלויז אוים, אז עס איז פארא א ווידערשפרוך פון אפשאצונג, מחמת די אורטייל־עז באציהען זיך דירעקט בלויז צו דעם פראדוקט פון דעם צווייטער־לייכען סינטעז; דערבייי איז ניטא די הויפט־באדינגונג פון דעם פארגלייך: דאס באציהען זיך צו איין און דעם זעלבען אורטייל־אביעקט. די פארשידענקייט פון די אפשאצונגען, באווייזט ניט אין דעם פאל קיין אומענלייכקייט פון געשמאקען. און איד בין איבערצייגט, אז זעהר פיל חלוקי דעות אין דער ספערע פון אפשאצונגען דארפען אויף אזא אופן אנערקענט ווערען בלויז אלס כלומרשטע מיינונגס־פארשידענהייטען. איך ווייל באזן אופן ניט אפלייקענען אז עס זיינען פארא אמת'ע געשמאק־אונטערשידען. איך בין אבער חושד, אז עפטער באגעגענט מען דיפערענצען אין דעם פארשטעהן. אט די לעצטע באשאפען עס אויך די אילוזיע פון געשמאק־ענדערונגען אין דער אנטוויקלונג פון אן איינצעלנער פערזאן. אין דער אמת'ען ווערען ברייטער די סינטעטישע פעהיגקייטען, די אורטייל־אביעקטען שטעלען זיך פאר אנדערש, ווי פריהער, און מען זאגט ארויס אנדערע אפשאצונגען, כאטש די קריטישע פעהיגקייט איז געבליבען ביי איר פריהעריגער ריכטונג.

דערמאנט זיך אן די ערשטע באגעגנישען מיט אן אומבאקאנטער קונסט. פון אנהויב לייקענען מיר זי אפ. ווען מיר קערען זיך אבער צוריק צו איר, ציהט אונז עפעס צו. און איין שענעם פרימארגען זיינען מיר זיך מודה, אז זי געפעלט אונז. שפעטער הערען מיר שוין אויף צו פארשטעהן, ווי עס האט נאר געקאנט זיין אנדערש. וואס האט זיך געענדערט אין אונז? דער געשמאק? אין משך פון דער זעלבער צייט איז ער פארבליבען דערזעלבער בנוגע אלע אנדערע אפשאצונגען. גיבער, האבען זיך, אלזא, די נייע ווערק ערשט איצט פאר אונז אנטפלעקט. מיר זעהען זיי אנדערש. פארשטעהט זיך, אז דאס איז ניט קיין נייי זעהן אין עמפירישען זין. אויך פריער איז אונזער אויג ניט בלינד געווען צו פלאבען, לינעם און פארבען. מיר באשאפען אבער פון די זינליכע דאטען עפעס נייס. דאס אלנעמיינע

קונסט

אויסזעהן איז אנדערש, און אונזער אויפמערקזאמקייט געהט איצט אויף דעם וועג וואס דאס קונסטווערק פאדערט טאקע. די שארפקייט, בוינזאמקייט און עלאסטישקייט פון דער סינטעטישער פעהיגקייט וועגדעז זיך אן איבונג און נעוואוינהייט. אן איינזייטינע איבונג אנטוויקעלט א שארפקייט פון אורטייל אין א באגרעניצטער ספערע, אבער זי מאכט אונז אומעלאסטיש. דערמיט דערקלערט זיך די אפטע, אונז צעטומעלענדיגע ערשיינונג, וואס די גרויסע קינסטלער אנער־קענען ניט איינער דעם אנדערען. אזוי ווי זייער איגענע שאפונג געהט כסדר אויף אין און דעם זעלבען וועג, ווערט זייער צופאסונג־פעהיגקייט אפגעטעמפט. זיי זיינען שוין ניט אימשטאנד דורכצופירען דעם נויטיגען סינטעז, אויב דער לעצטער געהערט צו אן אנדער טיפ. דאס איז א סמן פון אן אייגזייטיגען און באגרעניצטען פארשטעהן און האט נאכדעם צו טאן מיט זייער געשמאק. זיי פארשטעהן ניט קיין אנדערען קינסטלער, דערפאר פארואורטיילען זיי אים. זיי זעהען זיין וועדק ניט אזוי ווי ער ווייל עס; וועז ער אליין וואלט עס געזעהן, אזוי ווי זיי, וואלט ער מסתמא אויך אזוי געמוסען אורטיילען וועגען זיין אייגען וועדק.

לאמיר אונטערציהען דעם סך הכל. די מעגליכקייט פון אן עס־טעטישער קולטור זעצט פאראויס די געמיינזאמקייט פון וועדטען. קיין אלגעמיינע אפשאצונג־מאס פון דעם שעהנעם קאן, נאטירליך, ניט זיין, מחמת די עסטעטישע וועדטען זיינען אויטאנאם, נאר דעם ארט פון געמיינזאמקייט פארנעמט די גלייכקייט אדער ענליכקייט פון די קריטעריומס. די ערפארונג באווייזט, אז עס עקזיסטירט ווירקליך א פארוואנדשאפט אין דער וועלט פון וועדטען.

ווי ווייט זי פארשפרייט זיך, איז שווער צו באשטימען. פון איין זייט רופט די אייגארטיגקייט פון בילדונג ארויס די אילוזיע פון א כימפאטיע בנוגע די אפשאצונגען. פון דער אנדער זייט קאן מען ניט באטראכטען יעדע מיינונג־פארשידענקייט אלס אן אמת'ען באוויז פון דעם געגענזעצליכען. אפט נעמט זיך די מיינונג־פארשידענקייט

בראָדער קריסטיאנסען

פון דער פֿאַרענדערלעכקייט פון די אַנגענומענע נעשמאַקעו: די בילדונג מוז דאָך ניט קוקענדיג אויף איר פּאָפולאַריזאַציע אַלעמאָל בייטעו די נאַרמעו, כדי אַנצוהאַלטעו אירע פֿריוולעגיעס. נאָר א לענגערער אָדער קירצערער הערשאַפט וועלט אייו געביל־דעטע מאַדע פֿאַרביטעו דורך אַן אַנדערער, אוו אַלע מאַדעס צוזאַמעו באַשאַפעו דעם אייגדרוק גלייך עס וואָלט זיך אין משך פון דעם היסטאָרישעו פּראָצעס געביטעו די עסטעטישע אורטיילס־פעהיגקייט פון די מענשעו. אין דעם ווייזעו זיך אָבער בלויז ארויס די ווידערשפּרוכעו פון דער העטעראַנאַמישער קאָטעגאריע. די העטעראַנאַמישע אורטיילעו האָבעו אָבער נאָרניט צו טאָו מיט געשמאַק, מחמת ניט זיי האָבעו אים דיקטירט. אָבער אויך ביי א צוזאַמענשטויס צווישעו אויטאָנאַמישע אורטיילעו זיינעו די חלוקי־דעות אָפטמאָל בלויז שיינבאַרע. צו די עסטעטישע אורטיילעו וועלעו צוגעמישט שאָצונגעו פון אַן אַנדער מין; דאָו קאָו מעו ניט דורכפירעו קיין פֿאַרגלייך צווישעו זיי. אָדער עס איז מעגליך, אַז זיי באַציהעו זיך בלויז צו דעם אויסערלעכעו וועלק, אָבער אוממיטעלבאַר — צו נאָנץ פֿאַרשידענע עסטעטישע אָביעקטעו, אויב די פּעהיגקייט פון פֿאַרשטעהו איז אַנטוויקעלט ניט אויף א גלייבעו אופֿו, אוו דער צווייטער־ליך־שעפּערישער סינטעז גיט דעריבער פֿאַרשידענע רעזולטאַטעו. אין אַזא פֿאל זיינעו די אורטיילעו ניט פֿאַרגלייכבאַר אוו קאָנעו דערי־בער ניט שטעהו אין קיין שום ווידערשפּרוך איינער צום צווייטעו, מחמת זיי באַציהעו זיך צו פֿאַרשידענע אָביעקטעו. דעריבער טאָקע איז די אויסטייטשונג פון פֿאַקטעו אַזוי אומזיכער אוו וואָקעלדיג, אוו די גרייטקייט פון יעדעו זיך איבערצוגעבעו דעם דראַנג פון זיינע האָפ־נונגעו העכסט אָפֿ אַן דעם אָפּטימיזם, אַז דער קראַפט פון זיינע פֿאר־לאַנגעו.

II.

דער עסטעטישער אָביעקט.

אלס א נענוג־באשטימטען, באצייכנענדען סמן פון אן עסטעטישער איבערלעבונג באטראכט מען נעוועהנליך די צושרייבונג פון אט דער אי־ בערלעבונג צו וועלכען עס איז קונסטווערק. דאָרט איז איר אנהויב און איר סוף. זי הויבט זיך אן מיט דער זינליכער אויפפאסונג פון דעם ווערק און ענדיגט זיך מיט דעם אורטייל וועגען אים. יעדעס געפיל פון פארגע־ ניגען אדער אומפארגעניגען, וואס א קונסט־ווערק רופט ארויס ביי אונז, ווערט דעריבער אנגענומען אלס אורטייל וועגען דעם עסטעטי־ שען ווערט פון דעם ווערק און פון דער אנדער זייט קומט אויס, אז אלע עסטעטישע אורטיילען, וויבאלד זיי זיינען ארויסגערופען דורך דעם זעלבען ווערק, באציהען זיי זיך בלויז צום אורטייל־אביעקט. אריינטראכטענדיג זיך אבער טיפער, ווערען מיר געפינען, אז אזא דע־ פיניציע האט ניט קיין לאגישען ווערט. די דאזיגע בויג־ליניע, וואס איז אנגעצייכענט דורך דער אידעאנטישקייט פון דעם אנהויב־און־ אויסלאז־פונקטען, קאן דאך ארומכאפען אורטיילען, וואס ווערען ניט זיין קיין עסטעטישע אפשאצונגען אין דעם אמת'ען זינען. א קונסט־ ווערק קאן געפעלען אדער ניט געפעלען צוליב אזוינע טעמים וואס הא־ בען גארניט צו טאן מיט עסטעטישע אפשאצונגען. עס איז נענוג זיך צוצוקוקען צו די מאטיוון פון דער באנאלער עסטעטישער קריטיק איינצוזעהן, ווי אבט עס באגעגענען זיך שאצונגען, וועלכע ליגען אוי־ סער דער עסטעטיק. א בילד, למשל, לויבט מען פאר דער געטרייי־ שאפט צו דער נאטור, אדער דערפאר וואס עס ערלויבט אונז צו בא־ טראכטען איינצעלהייטען מיט א גרעסערער באקוועמליכקייט, ווי די ווירקליכקייט. אין א ראמאן לויבט מען די אינטערעסאנטע באשרייי־ בונג פון דער סביבה אדער די פסיכאלאגישע קענטענישען פון דעם אויטאר. מען פילט מיט דער טענדענץ פון א דראמע; מען האט הנאה, ווען מען באגעגענט א ווערק, וואס קאקעטירט מיט דער ווער־

בראָדער קריסטיאנסען

טואזיטעט פון דער טעכניק, אדער עס געפעלט אונז נאר דערפאר, וואס עס שפיגעלט אפֿ דעם סימפּאטישען געדאנקענגאנג פון דעם קינסטלער: דאס, וואס ער איז א גוטער דייטש און אן ערליכער מענש, וואס ער איז פרום, א פּאטריאט און איבערגעגעבען דעם קייסער — אדער פונקט פּארקערט.

פון דער אנדער זייט ווערט דער אורטייל־אביעקט נאך ניט ענדגילט באשטימט דורך דער זינליכער אויפּפאסונג פון דער קונסטווערק. ניט יעדער אייגער, וואס נעהט צו מיט אפּענע און געזונטע חושים צו א ווערק, איז דאך אימשטאנד צו „פּארשטעהן" עס. עס איז ניט גענוג איין מאל צו באטראכטען די ווערק פון א זעלטענער און א נייער קונסט כדי זיי זאלען זיך פולשטענדיג אנטפּלעקען פּאר דעם צושויער. דער אביעקט פון עסטעטישען אורטייל, אדער ווי מיר ווילען אים באצייכענען קירצער: דער עסטעטישער אביעקט ווערט באשאפען ערשט מיט דער הילף פון א סינטעז, וואס פאלט יעדעסמאל ניט פולשטענדיג צענויף מיט דער זינליכער אויפּפאסונג, כאטש ער זאגט פּאראוים די לעצטע. אויף אזא אופן באציט זיך דער עסטעטישער אורטייל אוממיטעלבאר צום פּראדוקט פון אט דעם סינטעז און בלויז אינדירעקט צום אויסערליכען קונסט־ווערק; און די פּארשידענע אורטיילען מכח איין און דעם זעלבען ווערק קאנען זיין געוואנט צו פּארשידענע אביעקטען. אורטיילענדיג וועגען א ווערק זאגט דער מענש ארויס א מיינונג וועגען דעם, וואס ער פּארשטעהט און שטעלט זיך פּאר אין אט דעם ווערק. דער עסטעטישער אביעקט איז א געשטאלט, וואס איז אויפּגעבויט אין דעם סובייעקט. דאס אויסערליכע ווערק ניט בלויז דעם מאטעריאל און די אנווייזונגען פּאר דער קאנסטרוקציע, עס איז אבער נאר ניט קיין פּארטיגער אביעקט פון אורטייל.

אט די באטראכטונגען פירען אונז צו די צוויי וויכטיגסטע פּראבלעמען פון דער עסטעטיק: אויב ניט יעדעס פּארגעניגען — אדער אומפּארגעניגען אין באזוג צו א קונסט־ווערק איז אן עסטעטישער אורטייל, דאן פּרענט זיך, וואס באראקטעזירט די עסטעטישע אורטיילען אלס אזוינע? מיט אנדערע ווערטער: וואס הייסט „שעהן" און

„מיאוס"? וואס באדייטען די עסטעטישע ווערטען? די דאזיגע פראגע איז דיזעלבע, וואס די פראגע וועגען דעם ע צ ם פ ו ן ד ע ר ק ו נ ס ט. די דעפיניציע פון די עסטעטישע ווערטען דארף באשטימען די ענדגילטיגע צילען פון דער קונסט. צווייטענס — אזוי ווי דער עסטעטישער אביעקט איז ניט אידענטיש מיט דעם אויסערליכען קונסט־ווערק דארף מען קלאר ווערען וועגען זיינע אייגענשאפטען: פון וואס פאר א מין איז דער סינטעז וואס באשאפט אים (דעם עסטעטישען אביעקט)? מיט וואס אונטערשיידט זיך די עסטעטישע קאנטעמפלאציע פון דער זינליכער אויפפאסונג? וואס שטעלט מיט זיך פאר די סטרוקטור פון דעם עסטעטישען אביעקט?

לאמיר נעמען די פראבלעם אין איר אלגעמיינסטער פארשטעלונג, כדי צו קריגען די שטיץ־פונקטען פאר א פארגלייך, און כדי אין פאראויס אנצוצייכענען די פארם פון איר לייזונג. מיר ווילען, אלזא, רעדען וועגען אפשאצונגען בכלל. ביי יעדער אפשאצונג האבען מיר פאר זיך צוויי מאמענטען: דעם שאצונג־אביעקט און דעם אורטיל וועגען ווערטען. מיר האבען פאר זיך דעם אביעקט, וואס זיין ווערט שטעלט מיט זיך פאר דעם געגענשטאנד פון אורטיילען, און דעם אורטיל וועגען דעם ווערט, וואס אין אים באשטימט דער סוביעקט זיין באציהונג צום אביעקט דורך די אויסדרוקען: „יא" אדער „ניין", גוט, צו שלעכט, רעאל אדער ניט רעאל, א. ד. גל. אין זייער אלטער־נאטיוו־כאראקטער זיינען אלע שאצונג־אורטיילען ענליך אייגנער צום אנדערען. דאס איז אלעמאל אן ארויסזאגען זיך פאר אדער געגען, א באשטעטיגונג אדער אן אפלייקענונג. אנטשטעהט אבער די פראגע: מעגליך אז די שאצונג־אורטיילען זיינען אין זוא פאל בכלל האמאגעניש? באדייטען דער י א און דער נ י י ן אלעמאל דאס זעלבע, עקזיסטירט בלויז אייז אופן פון באשטעטיגען, וואס ווערט דיפערענצירט ערשט ווען ער ווערט אנגעווענדט צו פאר־שידענע מינים אביעקטען? ווען מיר מאכען קלאר אונזער שטע־לונג צום אביעקט איז דער פארם פון י א און נ י י ן, באשטימען מיר אויך דא פולשטענדיג דעם זין פון דעם ווערט? מיר ווילען

בראָדער קריסטיאַנסען

באַלד זעהן, אז דאָס איז ניט אזוי. און באוויזען ווערט עס דורך דעם, וואָס אויף איין און דעם זעלבען אָביעקט קרייצען זיך דורך פּאַרשידענע אַרטען פון אָפּשאַצונג. דערפון אנטשטעהט פּאַלגענדע אויפגאבע: עס איז נויטיג אָפּצוגרענצען איינע פון דער אנדערער די באזונדערע ארטען פון אונזער באציהונג צו זאכען. וואָס באדייט „יא — רעאל", וואָס אונטערשיידט אט דעם זאץ פון „יא — נוט", און פון „יא — שעהן"? מיט אנדערע ווערטער, דאַרף די ווערטען־פילאָזאָפּיע באַשטימען די באזונדערע מינים פון די ווערטען, זי דאַרף ווייזען, וואָס עס מיינט רעאליטעט, שעהנקייט, א. אז. וו. אויף וויפיל עס רעדט זיך ווענען די אויטאָנאָמישע ווערטען, ניט דאָס פּריעריגע קאָפּיטאל אנווייזונגען פּאַר אוא באשטימונג. לאָמיר זיך דערמאָנען, אז כדי צו באשטימען די אויטאָנאָמישע ווערטען דאַרף מען אנווייזען אויף דעם גרונד־דראנג, וואָס באשטימט זיי און זייער באדייטזאמקייט, ווי אויך זייער כאראקטעריסטישע באציהונג צו אט דעם דראנג. אט האבען מיר פּאַר זיך די ערשטע פון די צוויי פּראָבלעמען אין איר פּראָלעגע־מיינערטען אויסזעהן און צוגלייך טאקע — די פּאַרם פון איר לייזונג.

דעם וועג צו דער צווייטער פּראָבלעם עפענט פּאַר אונז דער אנאַליז פון פּאָלגענדער ערשיינונג: כאטש איין אָביעקט דערלאָזט אמאָל פיל פּאַרשידענע שאצונג־ארטען, דאָך איז דערמיט נאָך ווייט ניט גענוג, אז יעדער אָביעקט ערלויבט די אנווענדונג פון יעדער שאצונג־ארט. מיר קאָנען ניט, למשל, זיך אוועקשטעלען און פּרענען וועגען דער עמפּירישער רעאליטעט פון א מאטעמאטישען פונקט, אדער וועגען דעם מאראלישען ווערט פון א בערגל זאמד, אדער וועגען דער שהנקייט פון א היסטאָרישער כראנאָלאָגיע. די באשטעטיגונג און די אפּלייקענונג פון דעם ווערט אין אזוינע פאלען איז גלייך אומזיניג. עס שטעלט זיך, אלזא, ארויס, אז דער אָביעקט מוז פּאַרמאָגען געוויסע באשטימטע אייגנשאפטען כדי די ספּעציפישע פּראָגע וועגען זיין ווערט זאל בכלל האבען זעלבען עס איז זיך. די מעגליכקייט גופא פון שאצען זעצט שוין פּאַראויס א באזונדערע סטרוקטור פון דעם אָביעקט. עס איז מעגליך, אז דער אָביעקט, וואָס ערלויבט לויט זיינע אייגנשאפטען א פּראָגע בנוגע איין מין ווערטען זאל ניט דער־

לאזן קיין שום אנדערע שאצונגען. אויף אזא אופן קומען מיר צו דער פראבלעם: ווי אזוי דארף זיין די סטרוקטור פון דעם אביעקט, אז די פראגע וועגען זיין רעאליטעט זאל האבען א זין? און ווען פאר אייגענשאפטען דארף דער אביעקט באזיצען, אז מען זאל קאנען פרעגען וועגען דעם, צו ער איז שעהן אדער מיאוס, א. אז. וו. מערקט זיך: די פראגע איז ניט, וואסערע אביעקטען זיינען שעהן, וואסערע אייגענשאפטען זיי דארפען האבען, אז זיי זאלען פארדינען באצייכענט צו ווערען אלס שעהנע—די פראגע איז, וועלכע אביעקטען זיינען שעהן א ד ע ר מיאוס; מיט אנדערע ווערטער; ווי אזוי דארף זיין דער אביעקט, אז די פ ר א ג ע ג ו פ א וועגען זיין עסטעטישען ווערט זאל זיין מעגליך.

ווען מיר זאלען, צום ביישפיל, וועלען אנאליזירען דעם עמפירישען אביעקט, ד. ה. אזעלכען, ווען בנוגע אים האט די פראגע וועגען רעאליטעט א זין, ווען זיין ווירקליכקייט קאן מען באשטעטיגען אדער אפליקענען, זאגען מיר, אט דעם עפעל, אדער א קינד'ס געשרייב דארט, אויפ'ן נאס, וואלטען מיר געקומען צו פאלגענדען רעזולטאט (צי מיר באנעמען דערביי דעם אביעקט גופא אדער בלויז זיין במקום, זיין סובסטיטוט, מאכט אין דעם פאל קיין אונטערשייד ניט): מיר וואל־טען קודם כל געמוזט אנרופען א נאנצע מאסע זינליכע איינענשאפ־טען אוז עס וואלט אונז דערביי בלויז שווער געווען אויפצוכאפען יעדע פון זיי באזונדער אוז פאר יעדער געפינען א באזונדערען נא־מען: די פארבען אוז די פיגורען, די שאטירונגען פון ליכט אוז טעם, די נערוכען אוז די באריר־אייגענשאפטען; אדער א מאסע טענער אוז קוואליטאטיוו־פארשיידענע גערוישען. צווייטענס, וואלט מען נע־דארפט באשטימען די געגענזייטיגע פאזיציע אוז פארבינדונג פון אט די זינליכע אייגענשאפטען אין דער הינזיכט פון רוים אוז צייט. אוז ענדליך וואלטען מיר אויסגעפונען, אז די דאזיגע עלעמענטען בינדען זיך צונויף אין אן אייגענארטיגער אייניגקייט, אזוי נעמליך, אז אין זייער פארבינדונג בילדען זיי א „זאך", אדער באדייטען אן „אורזאכ־ליכע רייי־פאלגונג." אדער, אז זיי קענען איינגעשלאסען ווערען אין א נעוויסער זאך אדער אין אן אורזאכליכער רייי־פאלגונג, אלס זייערע

פֿאַרבינדענדע רינגען. אָט די פֿאָרם פון דער איינהייט פון א זאַך אָדער פון דער אורזאַכליכקייט ווערט געוויזעהנליך אָנגערופען קאַטעגאָריע, אויף אזא אופן האָבען מיר געפונען, אז דער רעאַלער אביעקט לאָזט זיך באַשטימען איז דרייערלייי הינזיכטען: אין דער הינזיכט פון די עלעמענטען, פון וועלכע ער באַשטעהט, די פֿאָרמען פין קאָאַרדינאַציע פון אָט די עלעמענטען — און די קאַטעגאָריע. די עלעמענטען זיינען אין דעם גענעבענעם פאל די זינליכע אייגענשאַפטען; די פֿאָרמען פון קאָאַרדינאַציע — דאָס איז די רוים־און־צייט־שכנה'שאפט; און די קאַטעגאָריעס — דאָס איז די זאַך און די אורזאַכליכקייט. אָט די דריי מאָמענטען כאַראַקטעריזירען דעם עמפּירישען אביעקט; זוא מען באַגעגענט זיי, דאַרט איז מעגליך די פ ר א ג ע וועגען דעאַליטעט, עס איז אבער ניט שווער זיך צו איבערצייגען, אז דוקא די קאַטעגאָריעס אנטשיידען עס די פֿראגע וועגען דער שאַצונג־מעגליכקייט. וואָרים וען מען האָט פאר זיך בלויז די רוים־און־צייט־שכנה'שאפט פון זינליכע איינגעשאַפטען, פאַרלירט דאַך די פֿראגע וועגען רעאַליטעט איר זין. בלויז די קאַטעגאָריע שטעלט צונויף דעם שאַצונג־אביעקט פון דער עלעמענטען־קאָאַרדינאַציע. ווידערהאַלענדיג קאָנסטאַטירוק, קענען מיר זאָגען, אז די קאַטעגאָריע גיט „אביעקטיווי־טעט." אבער אונטער דעם פארשטעהען מיר די מעגליכקייט פון שאַצען, די פשוטע מעגליכקייט פון דער פֿראגע וועגען וועלכע אוז מיר שליסען אוים דערפון יערע אנצוהערעניש אויף דעם פ א ז י ט י ו ו ע ז וואָרם. די קאַטעגאָריע באשטימט לחלוטין ניט פאַראוים אונזער יא אָדער ניין. די קאַטעגאָריע־אלע אפּגעשטאַלטקייט פון דעם עמפּירישען אביעקט באשאפט ניט זיין ווירקליכקייט, נאר גיט בלויז די מעגליכקייט צו שטעלען די פֿראגע וועגען דער רעאַליטעט פון דעם אביעקט. דאָס, וואָס איז קאַטעגאָריאל ניט אפּגעשטאַלט, קען ניט זיין רעאל אדער ניט רעאל, מחמת די פֿראגע גופא וועגען דער רעאַליטעט האָט דא קיין זין ניט. די קאַטעגאָריע גיט, פאַלגליך, די אביעקטיוויטעט אין דעם זין פון דער מעגליכקייט צו שאַצען. זי מאכט ערשט מעגליך, אז מען

זאל בנוגע דעם אביעקט קענען שטעלען די פראגע וועגען ווערט, זי מאכט אים פאר א מענליכען טרענער פון ווערט.

פון דאנען איז געדרונגען, אז די פראגע וועגען קאטעגאריעם איז פארבונדען מיט דער פראגע וועגען דער באדייטונג פון דעם ווערט. מיר וועלען ערשט דעמאלט פארשטעהן די קאטעגאריעם פון דעם עמפירישען אביעקט, וועו מיר וועלען אויסגעפינען, וואס עס באדייט אזוינס „רעאליטעט": ערשט דאן וועלען מיר פארשטעהן, פארוואס בלויז די זאכען און די אורזאכליכע רייען דערלאזען די פראגע וועגען רעאליטעט. פון דער באשטימונג פון דעם ווערט קען מען אויך דרינגען די באדינגונגען פון איר מעגליכקייט. די דערקענטעניש-טעאריע, וועלכע וואלט געפרואווט זיך ארויסדרעהען פון צו באשטימען די רעאליטעט, וואלט ניט געוועז אימשטאנד ארויסצופירען די קאטעגאריעם פון דעם רעאלען.

וואס פון דער דאזיגער אויספארשונג פון דעם עמפירישען אביעקט קען אריינגענומען ווערען אין אונזער פארלאגעמיינטער סכעמע, איז קלאר פאר זיך אליין. ביי די שאצונג-אביעקטען פון דעם זעלבען מין וועט נויטיג זיין צו באשטימען דריי אנטשפרעכענדע מאמענטען, מחמת יעדער אביעקט איז אויפגעבויט פון געוויסע עלעמענטען, און אט די עלעמענטען געפינען זיך אין אן אייגענארטיגער, זיי אנגעהעריגע קאמבינאציע. און ענדליך דארפען זיין די קאטעגאריאלע פאר-מען, וועלכע באדינגען די אביעקטיווויטעט, ד. ה. די מעגליכקייט פון שאצען. און אומעטום קענען די פונקציעס פון די קאטעגאריעם פאר-שטאנען ווערען בלויז דורך דער ווערטען-באשטימונג. אויף אזא אופן, האבען מיר אויך אויף דער פראגע וועגען דער סטרוקטור פון דעם עסטעטישען אביעקט גענפונגען א פארלאגעמייגטע סכעמע פון לייזונג. מען דארף באשטימען: וואס שטעלען מיט זיך פאר די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט? וואס אזוינס זיינען די פארמען פון קאארדינירען אט די עלעמענטען? און וואס אזוינס זיינען די עס-טעטישע קאטעגאריעס? אויף וואס פאר א וועג עס זאל ניט אוועק אונזער אויספארשונג, וועט מען זי ערשט דאן קענען באטראכטען אלס

בראָדער קריסטיאַנסען

געענדיגט, וועז מיר וועלען קריגען אן ענטפער אויף אָט די דריי פראַגען.

פון אָט דער פראָבלעם וועלען מיר טאקע אנפאנגען: פון דער באשטימונג פון דעם עסטעטישען אביעקט, זיינע עלעמענטען, זיינע קאָאַרדינירונג־פאַרמען אוז זיינע קאָטעגאָריעס. די צווייטע פון די צווויי גרונט־פראָבלעמען וועלען מיר איבערלאָזען פאר דעם נעקסטען קאפיטעל. דאָרט וועלען מיר פּרואווען מאכען אן אנאליז פון דעם עסטעטישען וואָרט, אוז ערשט דאן וועט די ערקלערונג וועגען די עסטעטישע קאָטעגאָריעס אוז צוזאמען דערמיט — דאָס אריינדרינגען אין דעם עצם פון דעם עסטעטישען אביעקט קאָנען באקומען אן ענדגילטיגע באשטימטקייט.

דער סינטען פון דעם עסטעטישען אביעקט געהט ארויס פון דער זינליכער אויפפאסונג פון דעם קונסטווערק, ד. ה. פון דער זינליכער קאָנטעמפלאציע. דאָס וואָרט „עסטעטיש" אליין ווייזט אן דערויף אוז מען האָט שוין לאנג באמערקט, אז די קאָנטעמפלאציע איז אין דער קונסט באזונדערס נויטיג. דאָ דארפען מיר זי האבען אין נאָך א גרעסערער מאָס אפילו, ווי ביי דער אויפפאסונג פון דעם עמפירישען אביעקט, וואו א פארביילויפענדער בליק איז אפטמאל גענוג, כדי זיך געהעריג צו אריענטירען. ניט אזוי אין דער קונסט. אונזער אויג רוט לאנג אויף דער סטאטוע, אין דער מוזיק גיבען מיר זיך פולשטענדיג אפ דעם געהער, מיר זיינען גרייט אינגאנצען צו עפענען אינזער נשמה פאר יענע איינדרוקען. וואס פליסען צו אונז דורך די טירען פון אונזערע חושים. פון דעם קען מען נאטירליך ניט ציען קיין צו איבערגעאיילטע שלוסען. קודם כל, ערשיינט פאר אונז דער עסטעטישער אביעקט אלס א פאלשטענדיג אומבאקאנטער „איקס", מיר קענען ניט אט די זינליכע ערשיינונג באטראכטען אלס די געזוכטע עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט. עס איז דאָך מעגליך, אז דער קינסטלער האָט ניט די ערשיינונג געהאט אין זינען, נאר אירע אינדירעקטע איינפלוסען אויף דעם סוביעקט, און אז זי האָט דעריבער ניט מער ווי אן איבערגאנגס־באדייטונג. אבער אויך אין דעם פאל איז די

זינליכע קאנטעמפלאציע פונקט אזוי נויטיג. כדי מען זאל אונז ניט פארוואַרפען, אז אט די באמערקונג איז א רעזולטאט פון א צו אנגסטליכער פארזיכטיגקייט, בעט איך זיך אריינצוטראכטען אין יענער אייגנארטיגער איבערלעבונג, וואס ווערט ארויסגערופען דורך דעם אביעקט אין דער מוזיק, וועלכען מיר רופען אן מעלאדיע, און מיר זאגען, אין וואס עס באשטעהט זיין עצם, צי בלויז אין דער רייפאלגונג פון די זינליכע קלאנגען-אייגנשאפטען.

ווי עס זאל דארט ניט זיין, דער וועג פון אונזער אויספארשונג עפענט זיך מיט דער פאלגענדער הנחה; די זינליכע קאנטעמפלאציע איז דער אומפארמיידליכער אויסגאנגס-פונקט פאר דעם סינטעז פון דעם אביעקט. קודם כל מוזען מיר זיך קלאר מאכען, וואס פון די זינליך אויפגעפאסטע אייגנשאפטען פון דעם קונסט-ווערק באציט זיך דירעקט, און וואס אינדירעקט צו דעם עסטעטישען אביעקט. מענליך אז ניט אלץ, וואס מיר פאסען אויף אין אים האט א באדייטונג, דאס וועט זיך ארויסווייזען אין דעם גראד אינפלוס אויף דעם ווערט פון דעם אביעקט. אלץ, וואס באשטימט אויף אזא אדער אויף אן אנדער אופן דעם ווערט, מוז זיין וועזענטליך פאר דעם סינטעז פון דעם אביעקט, און אלץ, דאגעגען, וואס האט ניט קיין אינפלוס אויף דעם ווערט, איז אומוויכטיג פאר דעם אביעקט.

די ערשטע גרופע פון זינליכע דאטען קענען מיר ארומכאפען אונטער דער אלגעמיינער באציכענונג פון מאטעריאל: למשל, מאר-מאר, בראנז אדער האלץ אין דער פלאסטיק. פאר דעם קינסטלערס שאפונג ווערט דער מאטעריאל נעגעבען אין א פארטיגען אויסזעהן. זיין ארבייט באשטעהט אין געבען דעם מאטעריאל א פארם. דער מאטעריאל ערשיינט דערביי אלץ עפעס פאסיוועס, ער לאזט זיך פארמירען. ער ווייזט זיך אוים אלץ נויטוועניג בלויז דערפאר, וואס יעדע פארמירונג זעצט פאראוים דאס, וואס דארף ווערען אפגעשטאלט. ער איז בלויז דער טרעגער פון דער אידעע-פארם און האט ניט קיין

שום זעלבסטשטענדיגע פונקציע. א־ויכגעהענדיג פון אט די באטראכ־
טונגען, קען מען לייכט קומען צום קוויטציר, אז דער מאטעריאל האט
ניט קיין עסטעטישע באדייטונג. דער עסטעטישער אביעקט ערשיינט
אלם עפעם מער אבסטראקטעם איידער א מאטעריעליש קונסט־ווערק.
איז פילייכט די פלאסטיק לויט איר עצם ניט מער ווי די שאפונג
פון פארמען אין דעם רוים און איז פארבונדען מיט דעם שטיין, בלויז
כדי אירע פארמען זאלען קריגען פעסטקייט און א געשטאלט? איז
פילייכט אין א בילד וויכטיג בלויז דער לייכטענדער שפיל פון קאליר־
רען, און דער לייוועגט און די פארבען זיינען נויטוועגדיג בלויז דער־
פאר, וואס אהן זיי ווערט דער קאליר־צויבער שנעל פארשווינדען פאר
דעם קינסטלער און ווען קיין אנדערען ניט קענען איבערגעגעבען
ווערען? ווען מיר זאלען פעסטשטעלען אזא אבסטראקטקייט פון דעם
עסטעטישען אביעקט, וואלטען מיר געקומען צום שלום, אז די מא־
טעריאלע עלעמענטען קען מען פאלשטענדיג פארבייטען איינע אויף
די אנדערע; דעם ארט פון איין מאטעריאלען טרעגער וואלט געקענט
פארנעמען א צווייטער, א גאנץ אנדערער איידער דער ערשטער. א
געוויסע אומאפהענגיקייט מצד דעם אביעקט פון דעם מאטעריאל
קען מען ניט אפליקענען. „די זעלבע" גראוויאור קען אפגעדרוקט
ווערען אויף זייד, אויף יאפאנישען אדער האלענדישען פאפיר; „די
זעלבע" סטאטוע קען אוסגעהאקט ווערען פון מארמאר אדער אפנע־
גאסען ווערען פון בראנז, פאעטישע ווערק ווערען איבערגעזעצט פון
איין שפראך אין דער אנדערער. קוקט זיך אבער צו אויפמערקזאמער,
און איר וועט געפינען, אז די איבערשאפונג פון א ווערק אין אן
אנדער מאטעריאל לאזט ניט איבער פולשטענדיג אומבארירט זיין
אידענטישקייט. עס אנטפלעקט זיך א געוויסע דעפארמירונג, וואס
דריקט זיך אויס אין דער פארקרימפלונג פון דעם ווערט.

דער, וואס איז ניט זעהר סענסיטיוו, ווערט עס נאטירליך ניט
באמערקען. נאכמאכענדיג די גריכישע אריגינאלען, האבען די רוי־
מער אפט פארביטען דעם מאטעריאל און איבערגעזעצט פון דער
שפראך פון בראנז אויף דער שפראך פון מארמאר. דאס איז איינע

פון די אורזאכעז וואס האבעז גורם געווען די פארקריפלונג פון דער גריכישער אלטערטומליכקייט. די דעפארמירונגען זיינען אין מאנכע פאלען וויניג באמערקבאר, אין אנדערע צישטערען זיי פולשטענדיג דעם ווערט. דאס העגגט אפ פון דעם כאראקטער פון דעם ווערק. מאנכע זיינען וויניגער אפהענגיג פון דעם מאטעריאל, בעת אנדערע זיינען מיט זייערע וואריצלען פעסט צונויפגעוואקסען מיט אים אוז מענען ניט איבערגעפלאנצט ווערען אויף אן אנדער באדען. די לירישקייט איז עגגער פארבונדען מיט דעם שפראך־מאטעריאל ווי דער עפאס. אוז ניט יעדער מאטעריאל לאזט זיך פילען אין דעם זעלבעז גראד; אמאל איז ער נייטראל.

דערפון איז געדרונגעז, אז אויך די מאטעריאלע זייט פון דעם ווערק באטייליגט זיך אין דעם סינטעז פון דעם אביעקט. אויב אז איבערבייט פון דעם מאטעריאל פירט צו מער אדער ווייניגער וויכטיגע פארקריפלונגען פון דעם ווערק, באווייזט דאך דאס, אז דער איבערבייט צושטערט די אידענטישקייט פון דעם אביעקט. יעדער מאטעריאל האט זיך זיין באשטימטעז כאראקטער, ווען דארף הארמאנירעז מיט דעם אלגעמיינעם כאראקטער פון דעם עסטעטישעז אביעקט. דער־פאר דארף מען אדער אויסקלייבעז אזא מאטעריאל, ווען איז אין אייגקלאנג מיט דער קינסטלערישער פארטראכטונג, אדער אלע אי־בעריגע באקטארעז דארפעז זיין אונטערוואדפען דעם מאטעריאל. אין פאל דער לעצטער איז שוין פון פארואוס באשטימט. דער מא־טעריאל קען פאלגליך באין אופן ניט זיין פאסיוו אוז צוגעפאסט פאר יעדער באארבייטונג, ער דערלאזט בלייז געוויסע פארמבילדונגען. דער אומפאנג פון מעגליכע פארמעז איז פארשיידען פאר פארשיידענע מא־טעריאלעז. אין פארגלייך מיט אנדערע לשונות, עפענט די הויך־דייטשע שפראך — א דאנק אירע באזונדערע מאדולאציאנס־פעהיג־קייטעז אוז א דאנק איר ניט אזוי קלאר אויסגעדריקטעז מאטעריעלעז כאראקטער — א באזונדער רייכעז געביט פון מעגליכקייטעז. פון דאנעז נעמט זיך איר באקוועמליכקייט פאר איבערזעצונגען, אין אט דער הינזיכט איז אויף איר ענליך די פיאנא, ווען מען זאל זי פאר־גלייכעז מיט דער פידל אדער מיט דער פלייט.

בראָדער קריסטיאַנסען

אויב דער אויסוואל פון דעם מאטעריאל איבט אויס זיין איינפלוס אויף דעם עסטעטישען וועלט, דאַרף מען דאָס, נאָטירליך, ניט פאַרשטעהן אין דעם זין, אז דער מאטעריאל טראָגט צו צו דעם ווערק זיין אויסערטעטישען, למשל עקאָנאָמישען ווערט; אז וואָס העכער דער פרייז פון דעם מאטעריאל, אַלץ העכער אויך דער ווערט פון דעם ווערק. עס האַנדעלט זיך ניט אום דעם פרייז, נאָר אום דער עסטעטישער צוגעפאַסטקייט. די פלאַסטיק ווערט ניט מער ווערטפול דורך דעם, וואָס זי איז אין זילבער אנשטאָט אין האַלץ. גיפס, אויף זיין אָרט, קען זיין עסטעטיש ווערטפולער איידער מארמאָר. נאטור־פארבינג שטיינער זיינען מער ווערטפול ווי דימענטען. אונזערע גראפיקער ליידען אפט פון דעם נאיוועטעט פאראורטייל פארצויהען טיערען מאטעריאל. זיי האבען אויך די שלעכטע געווואוינהייט אפצודרוקען צוליב קאמערציעלע באטראכטונגען דיזעלבע פלאטע אויף פארשידענע סארטען פאפיר, אנשטאָט אויסצוקלייבען דעם אינציגען מאטעריאל, וואָס זאל זייער ווערק געבען די מעגליכסטע גרעסטע פולקאמנהייט פון ערפילונג. מיר זעהען אלזא, אז א פולשטענדיגע צעטיילונג צווישען עסטעטישען אביעקט און מאטעריאל איז נישט מעגליך. אן ענדערונג פון דעם מאטעריאל צושטערט די אידעניטישקייט פון דעם אביעקט און לאָזט בלויז איבער א געווייסע ענליכקייט. אויף אזא אופן צייכענט זיך דער עסטעטישער אביעקט ניט אויס, אין פארגלייך מיט דעם אויסערליכען ווערק, מיט א באזונדער גרויסער אבסטראקטקייט. — יעדענפאל ניט אין דער הינזיכט פון מאטעריאל. זיינען מיר, הייסט עס, געקומען צו דעם רעזולטאט: דער מאטעריאל פון דעם קונסט־ווערק באטיילינט זיך, א דאנק די פאלגען פון זיין איינפלוס, דירעקט אדער אינדירעקט, אין דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אביעקט.

איבעריגענס איז דער מאטעריאל ניט דער איינציגער פאקטאָר, ביי וועלכען עס באמערקט זיך די ערשיינונג פון א געווייסער צעטיילטקייט און אומאפהענגיקייט פון דעם אביעקט, כאטש דא איז זי פילייכט אמקלערסטען. דערפירענדיג דעם דאזיגען געדאנק ביז'ן סוף,

באקומסטו עפעס דעם איינדרוק, אז דער עסטעטישער אביעקט באשטעהט, ווי א קנאספ, פון בלויז הייטלאך, וועלכע מען קען ארומשיילען שיכטענווייז. וועז א בילד, וואס איז געמאלען אין קאליר־עז, ווערט רעפראדוצירט אין שוואַרץ און ווייס, רעדט מען נאך אלץ וועגען דעם זעלבען בילד: דא האבען מיר אן אפגרעניצען זיך פון פארב.

א מוזיקאליש ווערק זעהט אויס צו זיין אומאפהענגיג פון דער הויך פון דעם טאן, א סקולפטור — פון דער אבסאלוטער גרויס; ערשט וועז די ענדערונגען זיינען צו עקסטרעם, ווערט די דעפארמירונג פון דעם עסטעטישען אביעקט באמערקבאר פאר אלעמען. דער אביעקט זעהט אויס צו זיין אומאפהענגיג אויך פון דעם געגענשטאנד פון דער שילדערונג: ביים זינגען א ליד איז מעגליך אן ענדערונג אין דעם אינהאלט פון די ווערטער. עס פאסירט אפט אין איינעם פון גאיא׳ס „קאפריטשאס", אז מיר פארשטעהען שלעכט דעם פארגעשטעלטען אינהאלט. אין אזא פאל ווערט דער געגענשטאנד טיילוויז באזייטיגט און דאך פארשטעהען מיר פולשטענדיג דאס געגענע ווערק. און כאטש מיר האבען פארגעסען אלץ אין נאוואליסעם: „ליד פון די טויטע", א חוץ דעם טאן, דעם ריטם און די גראמען־פארבינדונגען, ווייזט זיך אונז דאך אויס, אז עס איז אונז געבליבען גענוג אין דעם זכרון צו זיין איבערצייגט אין דער אידענטישקייט פון דעם ווערק.

מיר טיילען ארויס די צווייטע גרופע אויפפאסונג־דאטען אונטערדעם אלגעמיינעם נאמען: **גענענשטאנד אדער אינהאלט**. אט דאס שטיק מארמאר איז אויסגעהאקט אזוי, אז עס שטעלט פאר ויענוס׳ען; די פארבען זיינען אזוי אויסגעלייגט אויפ׳ן לייוועגט, אז פאר אונז ערשיינט א לאנדשאפט; דער עפאס שילדערט די אויסערליכע שיקזאלען און די אינערליכע אנטוויקלונג פון דעם מענש א. אז. וו. דאס זעלישע קאז, פארשטעהט זיך, פונקט אזוי דינען אלס גענענשטאנד פון שילדערונג, ווי דאס קערפערליכע; א קאפריז פון דער פאנטאזיע פונקט אזוי ווי די זאכען, וואס זיינען גענומען פון דער

בראָדער קריסטיאַנסען

ווירקליכקייט. צי דער קינסטלער שילדערט קערפערס אין צושטאַנד פון רו אָדער אין באוועגונג, ממשות׳דינע זאכען אָדער אטמאָספעריש פראָצעסען, ווי זונליכקייט, דאָס שפיל פון ליכט און שאָטען אָדער די לופט, וואָס איז אָנגעזאָפט מיט א נעפעל — איינס איז אַבסאָלוט אזוי גענענשטאַנדליך, ווי דאָס צווייטע.

מיר פרעגען: איז דער פֿארנעשטעלטער אינהאַלט וויכטיג פאר דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט? דאָס איז א פראָגע וועלכע איז מער באַקאַנט אין אזא פֿארמולירונג; וואָס פאר א מאָמענט האָט א גרעסערע באדייטונג אין דער קונסט: דער „וואָס" אָדער דער „ווי אזוי", דער אינהאַלט אָדער די פֿאָרם?

צוויי עקסטרעמע בליקען שטויסען זיך דאָ אָן איינער אין דעם אַנדערען. איין בליק באהויפטעט, אז דער עסטעטישער ווערט פון דעם ווערק הענגט אַפּ בלויז פון דעם גענענשטאַנדליכען „וואָס". אויף אזא אופן, איז דער פֿארנעשטעלטער אינהאַלט טאקע יענער „איקס", וואָס מיר זוכען און וואָס איז אידענטיש מיט דעם עסטעטישען אָביעקט. דאָן איז דאָס פֿארשטעהען פון קונסט ניט מער ווי א פיינער פֿארשטעהן פון זאכען, א טיפערע אריינדרינגונג אין א מער אינטענסיווע אויסכאָפונג פון גענענשטאַנדען. די גענענזעצליכע טעאָריע באהויפטעט דאָס פֿארקערטע: אין דעם קונסט־ווערק האָט דער פֿארנעשטעלטער אינהאַלט בכלל קיין ווערט ניט. פאר אונז וואָלט דאָס געהאָט דעם זין, אז ניט דירעקט און ניט אינדירעקט גיט דער גענענשטאַנד עפעס פאר דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט. דער טעזיס באהויפטעט, אלזא, אז דער גענענשטאַנד איז אלץ; דער אנטיטעזיס — אז דער גענענשטאַנד איז גארניט פאר דעם עסטעטישען אָביעקט.

לאָמיר זיך אָפּשטעלען אויף דעם ערשטען. אויף וואָס איז באגרינדעט די דאָזיגע באהויפטונג? אלס באוויזן ברענגט מען פאלגענדעם: אלע גרויסע קינסטלער דערגרייכען פולקאָמענהייט אויף דעם געביט פון אינהאַלט, און שטייגען אריבער אין דעם די שלעכטע קינסטלער. דאָס גענענשטאַנדליכע איז דערויבער ביי זיי רייכער און

טיפער. דאָס קען מען באווייזען דורך א פּאַרגלייך. א גוטער פּאַר־טרעט טרעט צייכענט זיך אויס מיט זיין לעבעדיגקייט און דרינגט טי־פער אריין אין דער נשמה פון דער געמאָלטער פּערזאָן.

די פּאַנטאָמטישע וועלט פון די גרויסע קינסטלער ערשיינט אויף דעם בילד אָלס פול מיט לעבען, און די פּאַנטאָמטישע געשטאָלטען פון די מיטעלמעסיגע קינסטלער זיינען שאָטענס אָהן אַן אינהאָלט. דערוויף זאָגען עדות די ווערטער פון די קינסטלער גופא — דערמאָנט זיך אַן מענצלע'ן, לייבלע'ן און האָקוסאיע'ן — אז אין זייער שאָפונג שטרעבען זיי אָנצוכאָפּען דאָס געפּענשטאָנדליכע און אָלס באדינג פון דער מעגליכקייט פון גרויסע שאָפונגען דאָרף דער אינטערעס געווענדט ווערען צו דעם אינהאָלט, דער קינסטלער דאָרף זיין אָרומגעכאָפּט מיט דעם איינדרוק פון דעם געפּענשטאָנד, מחמת „גרויסע קונסט איז אָלעמאָל א לויב־געזאָנג". אָבער וען דער אינטערעס איז געריכטעט אויף אָנדערע מאָמענטען, אויף די פּאַרמעס אָדער אויף "ער טעכ־ניק, דאָן ווערט די קונסט א פּלאָכער מעכאָניזם, א ווירטואָזירונג אָדער א פּוסטע קאָנווענציאָנאָליטעט. וואָס בלויז א צוריקקער צו דער נאַ־טור, צו דער געפּענשטאָנדליכער ווירקליכקייט איז א רעטונג דערצו. ענדליך איז דער אינטערעס פון דעם מענש, וואָס פאָסט אויף א קונסט־שאָפונג, אָהן צווייפעל געווענדט קודם כל צו דעם געפּענשטאָנד־ליכען; די ערשטע פראָגע איז אָנגעזיכט פון א ווערק באציט זיך אָלע מאָל צו דער געפּענשטאָנדליכער אריענטירונג; וואָס שטעלט עס פאָר?

מען קען צוגעבען, אז יעדער פון אָט די אַרגומענטען אָנטהאָלט א קערן אמת; ניט קוקענדיג אָבער דערויף זיינען זיי, זעהט אויס, ניט גענוג צו באגרינדען דעם טעזיס פון דער אינהאָלט־עסטעטיק. זיי מאָכען בלויז ווארשיינליך, אז אין דעם סכום צאָלען פון דעם עסטע־טישען אָביעקט האָט אויך דער אינהאָלט זיין באדייטונג. אָבער אויף צו באווייזען דעם פילשטענדיגען צענויפּפאָל פון דעם עסטעטישען אָביעקט מיט איין אינהאָלט — מיט זיין „וואָס", וואָלט מען געדארפט אויסשליסען אָלע געגענזעצליך־ווירקענדע פאָקטאָרען, און דאָס איז שווער צו דערגרייכען אויף א דירעקטען וועג. דערפאָר מוז אונזער

בראדער קריסטיאנסען

טעזים דערווייל וואַרטען אויף דעם אנפאל פון דעם געגנער. כדי צו באשטעהן דאס זיניגע אין א פארטיידיגונגס־קאמף. וואס, אלזא, זאגען די פארמאליסטען? די באווייזען, וואס עס קומט אויס צו הערען אממערסטען, מסתמא דערפאר, וואס די פארמאליסטען האלטען זיי פאר די וואַנינסטע, — זיינען אומנעפער פאלגענדע:

אז ניט דער געגנשטאנד איבט אויס אן אנטשיידענדען אייגפלום אויף דעם וועלט, זעהט מען אמקלערסטען דערפון, וואס ווערק מיט דעם זעלבען אינהאלט קענען האבען א גאנץ פארשידענעם וועלט. אויב בלויז דער געגנשטאנד וואלט באשטימט מיט זיך דעם וועלט, דאן וואלט די אידענטישקייט פון אינהאלט נורם געווען אן אידענטישקייט פון וועלטען. דאס איז אבער דוקא ניט דער פאל. אויב דער געגנשטאנד וואלט באשטימט דעם וועלט כאטש וויניגסטענס אין די הויפטשטריכען, וואלטען ביי גלייכען אינהאלט קיין שארפע אונטערשידען אין די וועלטען ניט מעגליך נעווען. אבער פאקטיש עקזיסטירען זיי. א גוט און א שלעכט בילד קענען האבען איין און דעמזעלבען אינהאלט. הייסט עס, אז עס האנדעלט זיך ניט אום דעם איבערגעגעבענעם געגנשטאנד. זאלען נאר פארשידענע קינסטלער צייכנען דעם זעלבען לאנדשאפט אדער דעם זעלבען פארטרעט, וועלען זייערע ווערק ניט זיין פון דעמזעלבען וועלט. וויכטיג איז ניט דער „וואס", וויכטיג איז דער „ווי אזוי". די קינסטלער פון דעם רענעסאנס האבען געהאט דעם זעלבען באגרעניצטען קרייז פון טעמעו. דאס מאכט פון דעסטוועגען זייערע בילדער ניט פאר גלייכווערטיג. אבער אט די אייביגע ווידערהאלונג פון דעם זעלבען סוזשעט האט ערצויגען די קינסטלער און דאס פובליקום און זיי אויסגעלערנט צו וועגדען זייער אויפמערקזאמקייט אויף דעם דאזיגען, „ווי אזוי", ד. ה. אויף דער פארם אלס אויף דעם וועזענטליכסטען אין דער קונסט. נעווים, דער נאאיוועד אינטערעס פרעגט קודם כל אויף דעם געגנשטאנד, אבער עס איז דערפאר, וואס ער פארשטעהט גארניט אין קונסט.

אבער די פארטיידיגער פון דעם ערשטען טעזים — פון דעם אינהאלט — וואלטען אהן גרויסער מי געקאנט אפוועגדען דעם דאזיגען קלאפ. זיי וועלען ענטפערען אט וואס: איר זענט אפשר גע־

קונסט

רעכט, אז דער „ווי אזוי" און ניט דער „וואס" איז וויכטיגער. אויב איר שטעלט זיי ביידע אייגער אנטקעגען דעם אנדערען, אבער אייער אנטקעגנשטעלען דעם „וואס" און דעם „ווי אזוי" איז געגליך אייגעשלאסען אין דער ספערע פון דעם געגנשטאנדליכען; עס מיינט ביי אייך ניט קיין אנדערע זאך, ווי דער געגענזאץ צווישען דעם אלגעמיינעם און דעם אינדיווידועלען. אויף אזא אופן אייגענטליך ווערט אייער באהויפטונג רעדוצירט צום פאלגענדען: וויכטיג איז ניט די אלגעמיינע טעמע נאר די אינדיווידועלע אויספאסונג פון דעם געגנשטאנד. אויב עטליכע קינסטלער מאלען א מאדנע, רעדט איר וועגען דער אידענטישקייט פון דעם אינהאלט. איז אבער דער אינהאלט פון זייערע בילדער באמת דערזעלבער? דורכאוים ניט. זייער אינהאלט קען אונטערגעפירט ווערען בלויז אונטער דעם אלגעמיינעם באגריף פון דער זעלבער ט ע מ ע. פארגלייכט אקאדשט זייערע מאדאנעם איינע מיט דער אנדערער: מיר האבען פאר זיך פולשטענדיג פארשידענע אינדיווידואליטעטען. זיי האבען אנדערע פנימ'ער און אנדערע נשמות. אט די אינדיווידועלע אונטערשיידען באציכענט איר מיט דעם וואָרט „ווי אזוי". אבער דאס זיינען אונטערשיידען אין אינהאלט. זיי ווערען גענצליך נערעקט דורך דעם „וואס", אויב מען זאל אונטער אים פארשטעהן דעם געגנשטאנד. צום אינהאלט געהערט דאך ניט נאר די אלגעמיינע טעמע, נאר אויך די אינדיווידועלע באשטימטקייט. וועז איר זאגט: דער „ווי אזוי" באדינגט דעם ווערט, פארשטעהט איר אונטער דעם די אינדיווידועלע שאטירונג פון דעם געגעבענעם געגנשטאנד. די קינסטלער פון דעם רענעסאנס האבען ניט געשאפען קיין ווערק מיט דעם זעלבען אינהאלט. זיי האבען, אמת, געמוען די זעלבע אלגעמיינע טעמעס, נאר יעדערער האט דעם אלגעמיינעם צוגעגעבען א באזונדערע, אינדיווידועלע פארקערפערונג. און אויב פארשידענע קינסטלער מאלען פארטרעטען פון דעם זעלבען קאפ, קומען אינדער'אמת'ען ארויס בילדער, וואס זיינען ניט ענליך לויט'ן אינהאלט: מיר זעהן אינדיווידועל-פארשידענע קעפ. אויב זיי וואלטען געקאנט לעבעדיג ווערען דורך עפעס א נס, וואלטען דאס געווען נאנץ פארשידענע פערזענליכקייטען, און קיין

בראָדער קריסטיאַנסען

איינע פון זיי וואָלט מסתמא ניט צענויפגעפאָלען מיט דעם מאָדעל. יעדערע וואָלט זיך געהאַט איר באַזונדערען טעמפּעראַמענט און איר אייגען זעלביש לעבען, זיי וואָלטען בלויז ענלעך געווען אויף דעם אל־געמיינעם מאָדעל. עס הייסט, אַלזאָ, אז דאָרט, וואו איר זעצט פאָר־אויס אן אידעאַלטישקייט פון אינהאַלט, האָבען מיר אינדיווידועל־פאָר־שידענע אינהאַלטען, וואָס זיינען בלויז ענלעך אייגער אויפ'ן אַנדערען, אָדער וואָס קאָנען אונטערגעפירט ווערען אונטער איין אַלגעמיינעם באַגריף. קירצער גערעדט: איר באַווייזט בלויז, אז ניט די אַלגע־מיינע טעמע באַשטימט דעם ווערט אין דער קונסט, נאָר בלויז די אינדיווידועלע ערפילונג פון דער טעמע. די אינדיווידועלע שאַטירונ־גען פון דעם אינהאַלט. אייער באַווייז שלאָגט דעריבער פאָרביי אונז, ניכער אַנערקענט ער, אז גערעכט זיינען מיר. די אינדיווידועלע פול־קאָמענהייט געהערט דאָך צום געגענשטאַנד פונקט ווי די אַלגעמיינע, און איר באַווייזט אויף אַזא אופן, אז אין דער קונסט איז וויכטיג דער אינהאַלטליכער געגענשטאַנד.

אויף אַזא אופן ווערט איננאַנצען צעשלאָגען דער אַרגומענט, וואָס זעהט אויס צו זייַן אַזוי איבערצייגענד אין די אויגען פון דעם המון. ער האָט אַנטהאַלטען אין זיך א ווידערשפרוך, וואָס מען קאָן לייכט אויפדעקען. דער, וואָס האָט זיך אין זייַנע בליקען געשטיצט בלויז אויף דער דאָזיגער אַרגומענטאַציע, איז — אַליין עס ניט ווי־סענדיג — געווען אן אַנהענגער פון דעם אינהאַלט־טעויס. אמת, די צעשלאָגונג האָט דער'הרג'עט דעם אַרגומענט, אָבער ניט די טעאָריע. עס בלייבט איבער צו וואַרטען, צי דער פאָרמאַליזם וועט ניט געפינען קיין בעסערע גרונדען און קיין בעסערע פאָרטיידיגער. דער ענטפער־קלאַפ שלאָגט אָבער צוריק ניט בלויז דעם וויכטיגען באַווייז פון דעם געגנער, ער באַשאַפט, זעהט אויס, אין דערזעלבער צייט אויך א ניט־צוטריטליכע פּאָזיציע פאַר דער עסטעטיק פון אינהאַלט.

געהט אקאָרשט צו צו איר מיט לויגעס, פאַרבען און שטופענווייזע מאַנטראַסטען פון ליכט און שאַטענס; מיט פלאַבען, מיט דער טענ־דענץ פון באַוועגונגען און מיט טיפקייט: זי — די אינהאַלט־עסטע־טיק — אנערקענט די באַדייטונג פון אָט די פאָרמען פאר די ווערטען,

אבער בלויז דערפאר, וואס זיי אינדיווידואליזירען דעם פארגעשטעל־
כען אינהאלט. צו דער אינדיווידואליטעט פון דעם געגענשטאנדלי־
כען גהערט אויך די אינדיווידועלע באשטימטקייט פון אלע זיינע
פארמען. קוים ווערען די לעצטע געענדערט — ווערט אויך דער גע־
גענשטאנד אן אנדערער. ער גהעט נאר, אמת, ארונטער אונטער דעם
זעלבען באגריף, טראגט אפשר דעם זעלבען נאמען, ער איז אבער ניט
דער פריהערדיגער געגענשטאנד לויט זיין אינדיווידואליטעט. די
באהויפטונג, אז אין דער קונסט זיינען די פארמען דאס וויכטיגסטע
קאן דערייבער אויסגעטייטשט ווערען אין דעם זין, אז דאס וויכטיגסטע
איז די געגענשטאנדליכע אינדיווידואליטעט. דער דאזיגער זאץ פאסט
זיך אבער אריין אין די ראמען פון דער עסטעטיק פון אינהאלט.

אט די פאזיציע זהעט אויס צו זיין ניטצוטריטליך. אבער דאס
איז בלויז דערפאר, וואס מען קאן קיינעם ניט צווינגען צו זההן אוו
צו עמפינדען די ווערטען. מיר דארפען ביי זיך אפמאכען, אז אין
פראגען פון קונסט איז ניט מעגליך א באווייז וואס זאל, ווי אין דער
מאטעמאטיק, למשל, באנוצען אן אלגעמיינעם צוואנג־כאראקטער.
מען קאן, אמת, אנפאלען אויף די באווייזען פון דעם געגנער, אוו צייי־
גען, אז זיי טרעפען ניט גענוג ווייט, אדער אז זיי ליידען פון א ווידער־
שפרוך, אבער דאס צעשלאגט בלויז דעם ארגומענט, דורכאוים ניט
דעם טעזיס. דא איז אוממעגליך צו באווייזען אדער צוריקצואווייזען
וועלכע עס איז באהויפטונג אין א שטרענג אלגעמיינעם זין. דאס
איז פארבונדען מיט דער אויטאנאמיע פון עסטעטישע ווערטען. יע־
דער באווייז מוז זיך שטיצען אויף דער אייגענער עמפינדונג פון דעם
ווערט. אבער ביי די אויטאנאמישע ווערטען איז אזא באווייז בלויז
אינדיווידועל־באדייטזאם. פאר אנדערע קאן ער קיין באדייטונג ניט
האבען. איך קאן קיינעם ניט נויטען פונקט אזוי צו עמפינדען עס־
טעטישע ווערטען, ווי איך עמפינד זיי. אויף אזא אופן פעלען דא
די הנחות פאר אן אלגעמיין־באדייטזאמען באווייז. איך קאן בלויז
זאגען: דא אדער דארט פיל איך א ווערט, אוו אט דא פיל איך א
פארלעצונג פון דעם ווערט. פילסטו אויך דאסזעלבע? עס איז גאנץ
מעגליך אז א צווייטער קאן ניט איינשטימען מיט מיר, אוו דאס צר

בראָדער קריסטיאַנסען

ליב פּארשידענע אורזאכען. אפשר ליידט ער בכלל פון עסטעטישער בלינדקייט; אדער ער איז פּרעמד לויט'ן גייסט, צווישען אונז איז ניטא קיין שום סימפּאטיע אין פּרט פון אפּשאַצונגען, און ער האט אדער נאר קיין שום געוועצען פון ווערט אדער זיי זיינען אנדערש ווי מיינע; אדער ער קאן ניט געפּינען זיינע אייגענע ווערטען־נעוועצען. וויבאלד אבער ער עמפּינדט פּאַרט דעם ווערט פון די אביעקטען אזוי ווי איך, דאן טרעט די לאניק אריין אין אירע רעכט, און איך ציה איין די שלייף פון דעם אומפּארמיידליכען שלום.

אט ווי איך וואלט געפּרואווט ענטפערען די פּארטיידיגער פון דער עסטעטיק פון אינהאלט: איך אנערקען, אז — שטרענג גערעדט — ברענגט מיט זיך יעדע ענדערונג אין דער פּאַרם א פּארלעצונג פון דער נעגענשטאנדליכער אינדיווידואליטעט. עס איז אבער אויך ריכטיג, אז די פּארקריפּלונגען קאנען האבען א פּארשידענע באדייטונג. געווייסע פּארמאלע ענדערונגען רירען זעהר טיף אן דעם באגריף פון אינדיווידואליטעט, אנדערע ווידער האבען מיט אים גאר ניט צו טון, און בנוגע די לעצטע קען מען רעדען וועגען א געוויסער עלאסטיציטעט פון דער אינדיווידואליטעט. בעת די קלענסטע אפּוועגונג פון די ליניעס אין דער צייכנונג פון א פּנים קען נענצליך ענדערען זיין אויסדרוק, אזוי אז דער פּארגעשטעלטער אינהאלט פון דעם בילד וועט ווערען אינגאנצען אן אנדערער, — האט די לייכט נעענדערטע לאגע פון די פּאלדען אין א קלייד, דאגעגען, מערסטענטיילס גאר קיין באדייטונג ניט פּאר דעם נענענשטאנד. עס זיינען אלזא פּארען אזעלכע פּארם־ענדערונגען, וואס זיינען גאנץ עגאל פּאר דער אינדיווידואליטעט פון דעם נענענשטאנד. אבער גראד זיי קענען פונדעסטוועגען זיין וועזענטליך אין א ווערק אוו מער ווי אלץ האבען אן אייגענפלוס אויף זיין ווערט.

אין פייערבאכ'ס „ארפעאוס" וואלט א געוויסע ענדערונג אין די פּאלדען געקענט זיין פון גאר א קלייענער באדייטונג פּאר דעם אינהאלט פון דעם בילד, און דאך גורם זיין, אז דער ווערט פון דעם

קונסט

גאנצען ווערק זאל ווערען צווייפעלהאפט. דער פארמאלער אונטער־
שיד, וואס איז אומווועזנטליך פאר דעם פארגעשטעלטען נעגע־
שטאנד, קען דעריבער ווערען ווועזנטליך פאר דעם עסטעטישען אב־
יעקט. אין דעם דריקט זיך אמקלערסטען אויס דער פאקט, אז דער
נעגענשטאנד אין דער עסטעטישער אביעקט זיינען ניט איינס אוו
דאס זעלבע. צווישען דער נעגענשטאנדליכער אינדיווידואליטעט פון
דעם פארגעשטעלטען אינהאלט אוו דער אינדיווידואליטעט פון דעם
עסטעטישען אביעקט דארף געמאכט ווערען אן אונטערשיד.

דאס וואס רירט כמעט ניט אן די נעגעשטאנדליכע אינדיווידו־
אליטעט, קען נענצליך איבעראנדערשען די עסטעטישע אינדיווידואלי־
טעט פון דעם ווערק. זיי פאלען ניט צונויף איינס מיט'ן אנדערען.
אמת, די ליניעס אוו פארבען אין די איבריגע זינליכע פארמען ווערען
באנוצט אין דער פלאסטישער קונסט אויך פאר א פארשטעלונג פון
דעם נעגענשטאנד, אוו דערפאר האבען פילע פארמאלע אייגענשאפ־
טען א נעגענשטאנדליכע באדייטונג, אבער צוזאמען דערמיט זיינען
זיי וויכטיג אייד אן אוו פאר זיך, אוממיטעלבאר, וויל זיי באשאפען
אן איינדרוק מיט זייער זינליכער אייגענארטינקייט: א נ י ט
ו א ל ט ע ס נ ע ו ו ע ן א ו מ מ ע נ ל י ך, א ז א פ א ר מ־
ע נ ד ע ר ו נ ג, ו ו א ס א י ז א ו מ ו ו ע ז ע נ ט ל י ך א י ז
א נ ע נ ע נ ש ט א נ ד ל י כ ע ן ז י ן, ז א ל נ ו ר ם ז י י ן
א ב א ד י י ט ע נ ד ע פ א ר ק ר י פ ל ו נ ג פ ו ן ד ע ם
ו ו ע ר ק. מיר מוזען דעריבער זאגען, אז די זינליכע אייגענשאפטען
איבען אויס א צווייאיגע ווירקונג: קודם כל שטעלען זיי פאר דעם
נעגענשטאנד אוו דערנאך ווירקען זיי אן אוו פאר זיך מיט זייערע
אייגענטימליכקייטען, אוו רעדען צו אונז אומממיטעלבאר אלס פארבען,
ליניעס, ליכטיגע פלעקען א. ד. ג. אט די צווייטע פונקציע האבען
מיר אין זינען, וועז מיר באנוצען דעם אויסדרוק „פארם" אלס טעכ־
נישען טערמין, וועז מיר אונטערשיידען אוו שטעלען אנטקעגען פארם
אוו אינהאלט. אלס דאטען פון זינליכער אויפפאסונג זיינען פארם
אוו נעגענשטאנד ניט אפצוטיילען. זיי זיינען אבער פארשידענע,
געגענזייטיג־אומאפהענגיגע פונקציעס פון איינע אוו די זעלבע זינליכע

בראָדער קריסטיאַנסען

אייגענשאפטען; זיי זיינען צוויי פֿאַרשידענע מינים עלעמענטען, וואָס באַטיילִיגען זיך אין דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט.

דאָס וואָס דער פֿאַרגעשטעלטער אינהאַלט קאָן פֿאַרלירען זיינע וועזענטלִיכע שטריכען אוֹן דערביי זאָל דער ווערט פון דעם ווערק ניט באַרירט ווערען, שטעלט מיט זיך פֿאָר גלייכצייטיג אי א פֿאַרלעלישען אי א פֿאַרקערטען באַוווייז פון דעם זעלבען: די פֿאָרם אליין דאַרף דעריבער זיין געוג פֿאָר דער אויפֿהאַלטונג פון דעם ווערט. איך וואָלט געקאָנט אַנווייזען אויף געוויסע פֿראַמענטען פון דעם מזרח'דיגען פֿריז אוֹן פֿראַנטאָן פין דעם אַטענישען פאַנטענאָן־טעמפּעל: ביי אַט די פיגורען זיינען אומגעקומען סיי די פּנימ'ער סיי די הענט, אוֹן עס זיינען געבליבען בלויז די ברוכשטיקער פון די קערפּערס וואָס זיינען איינגעהילט אין קלייד־ער. ניט געקוקט דערויף קאָן ניט זיין דער מינדסטער צווייפֿעל אין דעם קונסט־ווערט פון אַט די ווערק. אזוי ווי דער געגענשטאַנד קאָן אין אַט דעם פאַל קוים באַטראַכט ווערען אלס וועזענטליך, מוז מען די וואונדערבארע שענקייט צושרייבען אויס־שליסליך דעם איינדרוק, וואָס עס מאכען די פֿארמען.

נאָר א וואריאַנט פון אזא באַוווייז גיט אונז ניקע — די סטאַטוע פון דעם מענדישען פּאַניוס צוזאמען מיט אירע מאַדערנע דעקאָנסטרוקציעס. אויב די לעצטע ערשיינען אלס באַרבאַריש אין אַנגעזיכט פון דער אַנטיקער סקולפּטור, לאָמיר זיך פֿרעגען, פֿאַרוואָס עס איז אזוי. אפשר איז די געגענשטאַנדליכע צוריקשטעלונג אינגאַנצען ניט ריכטיג? וועגען דעם וויסען מיר אבער גארניט פּאַזיטיוועס—אוֹן דאָך איז אונזער שאַצונג־אורטייל באַשטימט אוֹן אומצוויפעלהאפט. דאָס נעמט זיך, אלזא, דערפון, וואָס דער פֿאַרמאַלער כאַראַקטער פון דער אַנטיקער סקולפּטור איז קאָליע געוואָרען דורך דעם היינט.

איך וואָלט אויך געקאָנט אַנווייזען אויף דער קונסט פון די פֿרימיטיוון, וועלכע זיינען נאָך אזוי אומבאהאלפען צוריקגעשטאַנען אין דעם פֿארשטעלען דאָס געגענשטאַנדליכע. אויב מיר געפינען פונדעסטוועגען צוויישען זיי וויכטיג קינסטלער, מוזען מיר זוכען דעם יסוד פון זייער ווערט אין דער שפּראַך פון פֿארמען.

אַדער לאָמיר, צום ביישפּיל פֿאַרגלייכען, די פּויערים אויף לעי־

קונסט

בעלם בילדער מיט די פויערים ביי אנדערע קינסטלערס. מיר וועלען נאכץ לייכט געפינען ווערק, וואס זיינען ניט ערגער ווי לעיבעל'ס איז דער הינזיכט פון דער געגענשטאנדליכער כאראקטעריסטיק, און דאך זיינען זיי אהן ספק ווינציג ווערטפול. אזא פארגלייך וואלט אנטפלעקט, אז דער שטרענג פארמאלער אינהאלט ביי אים וועגט שטארק אריבער דעם געגענשטאנדליכען אינהאלט. נאר מער. אין מאנכע פון זיינע ווערק קאן מען טרעפען א מאדנעם קאנטראסט צווישען דעם אינהאלט און דער פארם. זיי פאסען זיך אפילו איינס צום צווייטען, זיי זיינען אבער ניט אינגאנצען הארמאניש. זיי געפינען זיך אין א מין פארבינדונג, וואס איז ענליך צו דער פארבינדונג פון דעם ווערק און די דערגענצענדע פארבען. וועז מען שענקט איינמאל אויפמערקזאמקייט דער דאזיגער ערשיינונג, דערקענען מיר אפט ביי רעמבראנדט'ען, למשל, אין זיינע צייכענונגען און מעטאל־שטיכען, ווי אויך ביי גאיא'ן און ביי פיי אנדערע מאדערנע קינסטלער אט די דערגענצענדע געגענעצליכקייט צווישען דעם כאראקטער פון דעם פארמאלען אן פון דעם געגענשטאנדליכען: זי איז בפירוש גינסטיג פאר דער נעגענזייטיגער אומאפהענגיקייט פון ביידע.

צום שלום וואלט איך געוואלט אנווייזען אויף דער מוזיק, וואס אנטהאלט ניט — אויסער דער פראגראמאטישער מוזיק — בכלל קיין שום אינהאלטליכעם.

מען וועט אפשר איינוועדען, אז הערענדיג מוזיק פילען מיר א שטארקע אינערליכע איבערלעבונג. דערפאר האט זי אלס איר פארשטענג־געגענשטאנד א פסיכישען אינהאלט. דאך וועלען מיר ניט פירען קיין שטרייט וועגען וועדטער, וועז מיר וועלען צוריקווייזען אט אט די באצייכענונג. פאר דעם פארשטעהן פון דעם עצם פון מוזיק איז נויטיג אונטערצושטרייכען, אז די זעלישע איבערלעבונג טרעט אין איר לחלוטין ניט ארויס אינהאלטליך. די מוזיק שטעלט דורכאויס ניט פאר קיין פסיכישע פראצעסען. זי דערצעלט אונז ניט וועגען דער געגענוואדט אדער פארנאנגענהייט. אמת, זי שאפט אונז אן אינערליכע איבערלעבונג, אבער אזא, וואס מען באגעגענט אויך אין דער פלאסטישער קונסט צ ו ז א מ ע ן און צ ו ם ט ר א ץ פון

בראָדער קריסטיאַנסען

דער נעגענשטאַנד־אויפֿפאַסונג. וועז די פֿריזען פֿון די קלײדער ביי די נעטער לײגען זיך אויס לויט דעם רצון פֿון דעם פֿארטענאַנישען מיסטער אין וואונדערבארע ליניעס. לעבען מיר איבער עבעס אזוינס, וואס איז ענליך דערצו, וועז מיר הערען מוזיק, אזן די איבערליבע איבערלעבונג נעהט דאָ אוממיטלבאר נאָך דער באַוועגונג פֿון די ליניעס. אזן דאָך וואָלט מען ניט געקאָנט זאָגען, אז די דאָזיגע איבערלעבונג דריקט זיך אויס געגענשטאַנדליך, מחמת דאָ איז ניטאָ קיין שום צווייפֿעל וועגען דעם וואס עס איז דער געגענשטאַנד, נעמליך: די קלײדער וואס פֿאלען אראָפּ פֿאלדעוווייז. דאָ פֿאראייניגט זיך די איבערלעבונג מיט דעם באַוואוסטזיין פֿון דעם געגענשטאַנד, כאָטש די איבערלעבונג שיידט זיך אונטער פֿון דעם דאָזיגען באַוואוסטזיין. אין דער מוזיק אַבער איז די איבערלעבונג איין אזן אייניציג, מחמת דאָ איז ניטאָ קיין באַוואוסטזיין פֿון דעם געגענשטאַנד, דאָ רעדט בלויז די פֿארם. זי שילדערט אַבער גאָר ניט, זי דערצעהלט ניט אזן זי מאָלט ניט. די פֿראַגראַמאַטישע מוזיק — דאָס איז א פֿארזוך אריינצופֿירען דאָס געגענשטאַנדליכע. דערווייל אַבער שטעלט זי מיט זיך פֿאר א „קאָנטיטע נעגלישאבל" (אן אומבאדייטענדע קוואַנטיטעט). אזן יעדענפֿאלס איז זי ניט קיין באַווייז געגען דעם, אז מען קאָן זיך אין דער מוזיק באַגעהן אהן דעם געגענשטאַנדליכען.

אויב מען זאָל אנערקענען די הנחות פֿון דעם אפֿשאַצענדען אורטיל, וואס זיינען דאָ אויסגעדריקט געוואָרען, דאָן איז אומפֿאַרמיידליך דער שלום, אז די פֿארם איז וועניגסטענס גלייכווערטיג מיט דעם געגענשטאַנד, אין אפֿשר איז זי דער מער וויכטיגער פֿאקטאָר. עס זיינען פֿאראַן קונסט־ווערק וואס האבען גאָר קיין געגענשטאַנדליכקייט ניט, עס קאָן אַבער ניט זיין קיין קונסט אהן א פֿארם. אפֿילו אין די פּלאַסטישע קונסטען וועלען די חסרונות פֿון דער געגענשטאַנדליכער איבערגעבונג באַלאַנסירט דורך די פֿארמאַלע מעלות, בעת דער אינהאַלט, פֿארקערט, קאָן ניט פֿארגלעטען די פֿוסטקייט און אַרימקייט פֿון פֿארם. אויף אזא אופן איז די פֿארם — די קאַנדיציע סינע קוואַ נאָן. די באַהערשונג פֿון דער פֿארם איז עס, וואס שיידט אפֿ קונסט פֿון ניט־קונסט, די קינסטלערס פֿון די ניט־קינסטלערס.

קונסט

דערמיט האבען מיר נאך דורכאוים ניט אנערקענט די נערעכטקייט פון דעם עקסטרעמען פארמאליזם. וועגען אים דארף מען נאך קלאר ווערען. אט וואס פאר א באוויז עס בלייבט נאך ביי אים צו גונסטען דער פולשטענדיגער גלייכגילטיגקייט פון דעם נעגענשטאנד־ליכען פאר דער קונסט: אלץ איינס צו וואס פאר א נעגענשטאנד א גרויסער קינסטלער זאל זיך ניט נעמען, וועט ער דערפון באשאפען א ווערטפול ווערק. א גוט געמאלט בינטעל רעטיכער איז העכער ווי א שלעכט געמאלטע מאדאנע. הייסט עס, אז דער נעגענשטאנד איז אבסאלוט ניט וויכטיג.

וואלט מען אבער דעם זעלבען ארגומענט ניט געקאנט באנוצען אויך נעגען דער עסטעטישער באדייטונג פון דעם מאטעריאל? זאל זיך דער קינסטלער נעמען צום איינפאכסטען מאטעריאל, וועט ער דערפון באשאפען א ווערטפול ווערק, א גוט באארבייטע האלץ־סקולפטור איז העכער ווי א שלעכטע סטאטוע פון גאלד אדער עלפענביין. הייסט עס, אז דער מאטעריאל איז ניט וויכטיג, אז ער איז גאנץ עגאל פאר דעם קונסטווערק? איז דאס דער אויספיר? הויבט זיך ניט אן. דער אויספיר איז בלויז דער, אז די אויסער־עסטעטישע ווערטען פון דעם מאטעריאל שפילען ניט קיין גרויסע ראלע איז דער קונסט. אזוי איז ער אויך מיט דעם ערשטען ארגומענט. ער באוויזט בלויז, אז דער נעגענשטאנד קאן ניט ארייגטראגען אין דעם עסטעטישען אביעקט זיינע אויסערעסטעטישע ווערטען. א קלאר פארשטענדיגט פון אט דעם גרונדאנק איז זעהר וויכטיג. דער עולם האט אפשיי פאר דעם פרייז פון דעם מאטעריאל, כאטש דאס האט ניט קיין עסטעטישען איינפלוס, אזוי דערפאר איז ער אין זיינע אורטיילען אלע מאל נענייגט צו שענקען אויפמערקזאמקייט אויך צו די אויסערעסטעטישע ווערטען פון דעם פארגעשטעלטען אינהאלט. מיר האבען אבער געזעהן, אז ניט קוקענדיג אויף אט דער באמערקונג, איז דער מאטעריאל פארט א ווייזענטליכער פאקטאר, מחמת דער כאראקטער פון דעם מאטעריאל נעהט איבער אין דעם קונסט־אביעקט אזוי פארערט אויפמערקזאמקייט אזוי זיך.

בראָדער קריסטיאַנסען

און פונקט אזוי קען דער געגענשטאַנד, כאטש זיין איינפלוס הענגט ניט אַפּ פון זיינע אויסערעסטעישע ווערטען, פּאַרט ערשיינען אלם א וויכטיגער באשטאַנד־טייל פון דעם סינטעריכטען אביעקט; און ער אנטפלעקט די דאזיגע באדייטונג זיינע, ארויסשטעלענדיג דער־ביי געוויסע פאדערונגען. מיט דעם כאראקטער פון דעם געגענשטאַנד מוז מען זיך אומבאדינגט רעכענען.

די פארמאליסטען באמערקען ניט, אז זייער געווער קען איבער־געקערט און געוואנדט ווערען געגען זיי אליין. און אט אויף וואס פאר אן אופן: דער זעלבער קינסטלער, וואס מאלט א גוט בילד אויף דער טעמע „א בינטל רעטער" וועט זיך אפשר ניט קענען אן עצה געבען מיט דער מאדאנא־טעמע און וועט ס'רוב אויסמיידען אזא סו־זשעט. אט די איינפאכע מענליכקייט — און מיט איר וועלען אלע איינשטימען — באווייזט קלאר, ווי שטארק עס איז דער איינפלוס פון דעם געגענשטאַנד. ער שטעלט ארוים פאדערונגען, וועלכע זיינען ניט לויט אלעמענס כחות. וואלט דער געגענשטאַנד נאר ניט אויס־געמאכט, וואס וואלט נעקענט שטערען דעם קינסטלער צו באשאפען פונקט אזא שהען בילד אויף איין טעמע, ווי אויף דער אנדערער?

פון אט דעם נאנצען וכוח און פאלעמיק צווישען דער עסטעטיק פון אינהאלט מיט די פארמאליסטען קען מען שליסען, דאכט זיך מיר, אז קיינער בלייבט ניט קיין זיגער און קיינער ניט קיין באזיגטער. מיר געפינען: „פון איין זייט — פון דער אנדערער זייט."

פארם און אינהאלט טראגען צו אומאפהענגיג איינם פון אנדערען זייער חלק צום עסטעטישען אביעקט. די פארם איז אומבאדינגט נוי־טיג פאר דעם קונסטווערק, אהן דעם געגענשטאַנד קען עס זיך באגאהן. אבער דארט, וואו ער איז דא על פי נויט, ווי למשל, אין דער ערציי־לערישער און פלאסטישער קונסט, קריגט ער א באדייטונג א דאנק זיין באזונדערען כאראקטער, פאדערט א באשטימטע סטרוקטור און א צופאסונג צו זיך מצד די איבעריגע פאקטארען פון דעם אביעקט.

אין דעם סכום זינליכע דאטען פון דעם קונסט־ווערק האבען מיר צוזאמען מיט מאטעריאל אין דעם געגענשטאַנד אויך דעפינירט דעם

קונסט

דריטען פאקטאר: די פ א ר ם. איהר באדייטונג פאר דעם עסטעטישען אביעקט איז באוויזען געווארען. איהר ריינסטע שאפונג זעהען מיר אין דער מוזיק. די פארם איז נויטוועגדיג פאר יעדען ווערק. דערפון איז נאטירליך ניט געדרונגען, אז זי מוז אלעמאל אריבערווענען אין דעם סינטען פון דעם אביעקט. דער אלגעמיינער אייגדרוק פון די פארמען געפינט זיך קיינמאל ניט אין קאנטראסט מיט דעם אלגעמיינעם כאראקטער פון דעם ווערק. ווי דאס פאסירט מיט דעם געגענשטאנד. גיכער ווי אלץ קען מען דערגרייכען דאס פארשטעהן פון א ווערק, ווען מען געהט ארוים פון דער פארם און זיך ניט קימערען פון אנפאנג ווען דעם, וואס עס שטעלט פאר. ווען מען זאל קודם כל באטראכטען א ווערק פון דער אינהאלטליכער זייט, קען מען לייכט מאכען א טעות. דערפאר האבען די פראנצויזען ניט פארשטאנען זייער מילע, די דייטשען — זייער לעיבלעז.

מיר האבען שוין ערקלערט, וואס עס איז אזוינס פארם. אין דער זינליכער געגענענקייט שיידט זיך די פארם ניט אונטער פון דעם אינהאלט. דאס זיינען די זעלבע זינליכע אייגענשאפטען, אין וועלבע עס ווערט פאראויסגעזעצט א צווייאיגע פונקציע: פארשטעלען דעם געגענשטאנד און צו זיין די „פארם". ווען מיר באטראכטען די זינליכע אייגענשאפטען אלס פארם, אבסטראהירען מיר זיך פון זייער געגענשטאנדליכער באדייטונג. פאר דעם געגענשטאנד זיינען אט די אייגענשאפטען בלויז די דיאגנאסטישע סמנים אדער זייער ווארטבאצייכנונג, אלס פארמען ווירקען זיי אבער מיט דער אינענטימליכקייט פון זייער „זיין."

דאכט זיך, אז אט די דעפיניציעס זיינען נענוג פארשטענדליך. אזוי אבער, ווי ביי די פארשונגען אויף דעם געביט פון קונסט איז ניטא קיין מער וויכטיגער אויסדרוק (ווי פארם) און אזוי ווי גראד דא איז דער ווארט־געברויך אם וואקלדיגסטען, מוזען מיר אפגרענצען דעם באגריף פארם אויך אויף א נעגאטיוון וועג און אים פארהיטען פון מיספארשטענדענישען. פארם מיינט ניט פאר אונז קיין ענטפער אויף דער פראגע: „ווי אזוי"? אין דער באהאנדלונג פון דעם געגענשטאנד, שוין דערפאר אליין ניט, וואס אזא מין „ווי אזוי" זעצט שטענדיג פאראויס א נענענשטאנד, אבער עס קען דאך

בראדער קריסטיאנסען

זיין א פארם אהן א נענענשטאנד. די מוזיק וויים ניט פון קיין שום „וואס" און „וויי אזוי" איז אט דעם זיך. מיר אידענטיפיצירען ניט די פארם מיט אט דעם „וויי אזוי" אויך דערפאר, וואס דער לעצטער באציט זיך אייגענטליך אליין — ווי עס שטעלט זיך מערסטענטיילס ארויס פון דעם נעברויך פון אט דעם ווארט — צו דעם נעגענשטאנד־ליכען, באדייט נעמליך, די אינדיווידועלע באשטימטקייט פון דעם נע־גענשטאנד און ווארט בלויז אנטקעגענגעשטעלט דער אלגעמיינער טע־מע. און מיר רעדען וועגען פארם אהן שום שייכות צו דעם נעגענ־שטאנדליכען. צווייטענס, פארשטעהען פילע שרייבער אונטער פארם בלויז די רוימליכע פארם־בילדונג און מאכען אויף אזא אופן אן אונטערשייד צווישען פארם און פארב אדער ליכט. נעווים די טער־מינאלאגיע איז אלעמאל א נעשמאק־זאך, און אן און פאר זיך איז אזא נעברויך פון דעם ווארט פונקט אזוי נעזעצליך ווי יעדער אנדערער. אבער אין אזא פאל וואלט אונז נעפעלט אן אלגעמיינער אויסדרוק, וואס זאל ארומנעמען אלע אייגנצלהייטען. און וועז מיר זאלען זוכע, א ווארט פאר אלע באזונדערע פונקציעס פון די ליניעס, פאר דער פלאך און דער טיף, פאר פארב און ליכט, פאר טאקט און טאז, פאר נראם און ריטם, פאר דער קלינגעוודינקייט פון די וואקאלען און פאר דער דומפקייט פון די קאנסטאנטען, פאר דעם שפיל פון באוועג־נונגען, פאר אלע אנדערע זינליכע אייגענשאפטען און האלב־אייגענ־שאפטען, וועז יעדערע פון זיי רעדט איר אייגענע שפראך — וועז מיר זאלען פאר אט די אלע נעמען זוכען איין אלגעמיין, אלע ארומ־נעמענדיג ווארט, וועלען מיר ניט געפינען קיין בעסערען און סוף כל סוף פאר אונז נעהענטערען אויסדרוק ווי „פארם."

מיר האבען נעפונען דריי פאקטארען, וועלכע באטייליגען זיך אין דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אביעקט. איצט אנטשטעט די פראגע, ווי אזוי איז בכלל מעגליך זייער פאראייניגונג. מאטעריאל, נעגענשטאנד און פארם זיינען גענצליך העטעראגעניש. דארפען מיר

קונסט

דעריבער אויסגעפינען דאס, וואס פאראייניגט זיי אונטער איין נא־
מען. קודם כל וועגדט זיך אונזער געדאנק צו דער זינליכער אויפפא־
סונג. אין וועלכער מיר שעפען אונזער וויסען וועגען זיי. זיי האבען
אן אלגעמיינעם זינליכען אויסגאנגס־פונקט; באשטעהט ניט זייער פאר־
אייניגונג אין אט דעם מין אינהייטליכקייט? און ווירקליך, דא עפענט
זיך א מעגליכקייט פון א סינטעזן. עס איז אבער ניט דער סינטעז.
וואס מיר זוכען. די שייכות פון פארם, מאטעריאל און אינהאלט
צו דער זינליכער אויפפאסונג ניט אונז בלויז אן ערקלערונג דערפון,
ווי אזוי זיי קענען ערשיינען צוזאמען אין דעם אויסערליכען קונסט־
ווערק אלס איין און דיזעלבע געשטאלטונג איז דער וועלט פון ווירק־
ליכקייט. א באארבייט שטיק מארמאר קען, למשל, זיין די טרעגערין
פון פארם, מאטעריאל און אינהאלט. אבער דאס איז פאר אונז ניט
גענוג. אין דער זינליכער אויפפאסונג — אלזא אויך אין דעם אוי־
סערליכען קונסט־ווערק — זיינען נאר אט די דריי פאקטארען ניט
דיפערענצירט. נאר ניט ארויסגעטיילטע — זיינען זיי איינגעשלאסען
איינס אין דעם אנדערען. מיר האבען דאך שוין אנגעוויזען דערויף
אז אין דער זינליכער געגעבענקייט פאלען געגענשטאנד אין פארם פול־
שטענדיג צונויף, ווייל די זעלבע זינליכע אייגענשאפטען באשרייבען
דעם געגענשטאנד און דינען גלייכצייטיג אלס עקספרעסיע. די געגענ־
זאצען צווישען פארם און אינהאלט קען מען דורך דער אויפפאסונג
ניט אויפכאפען. אויף וויפיל מיר בלייבען דעריבער ביי דער זינליכער
אויפפאסונג, קענען מיר פארם און אינהאלט ניט צוטיילען. מיר ווילען
אבער וויסען: ווי אזוי פאראייניגען זיך די ד י פ ע ר ע נ צ י ר ט ע
פונקציעס? ווי באלד זיי שיידען זיך אף איינער פון אנדערען, ווי
אזוי קענען זיי ווידער זיך צונויפקומען, וועז זייער אונטערשייד איז
שוין דערקענט? מיט אנדערע ווערטער: מיר זוכען די מעגליכקייט
פון זייער פאראייניגונג אין דעם עסטעטישען אביעקט. אין דעם אוי־
סערליכען ווערק ווערען זיי געגעבען צוזאמען דורך דער זינליכער
אויפפאסונג, נאר נאך אויף אן אומצוטיילטען אופן. אבער אין דעם
עסטעטישען אביעקט דארפען זיי זיין גלייכצייטיג אי דיפערענצירט,
אי דאך פאראייניגט.

בראָדער קריסטיאַנסען

און דאָס איז ניט קיין איינפאַכע פּראָבינדונג. ניט בלויז קיין חבור. עס איז נויטיג, אַז די פּאַקטאָרען זאָלען זיין צוגעפּאַסט איינער צום אַנדערען און די צוגעפּאַסטקייט זאָל זיך אויסדריקען אדער אין דער איינארטיגקייט פון טאָן אדער אין א געגענזעצליכקייט. וואָס זאָל זיי געגענזייטיג דערגענצען, אדער אין וועלבען עס איז אנדערען אופן. פּראָם, אינהאַלט און מאטעריאַל דאַרפען זיין געגענזייטיג האָר־מאָניש. אויב מען פּאדערט אזוינס אין דער קונסט, איז דאָס שוין אליין א באווייז דערפון, אַז ניט אלע דריי פּאַקטאָרען פּאסען זיך נויטוועניגערווייז — און ניט אלע מאָל — איינער צום אנדערען. א ניט, וואָלט זיך עס גאָרניט געלוינט צו פּאדערען. מיר וועלען זיך באמיען צו פּארשטעהן, ווי אזוי עס קאָן בכלל זיין א רייד וועגען זייער צוגעפּאַסטקייט אדער ניט־צוגעפּאַסטקייט, ווי באַלד עס דאָבט זיך, אַז זיי זיינען געצליך פּארשיידענארטיג. וואָס איז דאָ געמיינזאמעס צווישען דעם באַזונדערען כאַראַקטער פון די ליניעס אדער פּארבען און דער מאָדנע; וואָס איז דאָ געמיינזאמעס צווישען יאַפּאַנישען פּאַפּיר און דער לאַנדשאַפט? שוין די איינפּאכע מענ־ליכקייט גופּא פון קאָארדינאַציע זעצט פּאַראוים א געוויסע האָמא־גענישקייט. אין וואָס אָבער באשטעט די האָמאָגענישקייט פון פּאַרב, מאטעריאַל און געגענשטאַנד?

מען וועט אויסזעצען, אַז בלויז דער אנאליז באשאפט אט די שוועריגקייטען, אַז און פּאר זיך זיינען פּאַרב און אינהאַלט בלומרשט אומצוטיילבאר פּארבונדען צווישען זיך, בלויז דער אנאליז ליינט זיי פונאנדער און שטעהט דערנאָך פּאר דער שוערער אויפגאבע, ווי אזוי זיי ווידער צו פּארבינדען. עס איז אבער, פּארשטעהט זיך, ניט אזוי. אַז מען קען ניט זאָגען, אַז פּאַרב און אינהאַלט זיינען אומצוטיילבאר. קען מען זעהען פון ביידע זיימען: עס איז פּאראַנען אַז אינהאַלט אָהן פּאַרב, און א פּאַרב אָהן אינהאַלט. ביי דער עמפּירישער אויפּפּא־סונג פון דעם ווירקליכקייטס אביעקט, קרינט די פּאַרב — די שפּראַך פון פּאַרב גופּא — קיין אויפּמערקזאמקייט ניט. די זינליכע אויי־נענשאפּטען ווערען אויפּגעפּאַסט בלויז אלס דיאגנאסטישע סמנים פון דעם גענענשטאַנד, אָט ניט אלס פּארמען מיט זייער איינארטיגער

שפראך. פון דער אנדערער זייט באגעגענט מען אין דער מוזיק, אין דער ארכיטעקטור א פארם אהן געגענשטאנדליכקייט, און אפילו ווען אינהאלט און פארם וואלטען פאקטיש געווען ניט צוטיילבאר, וואלט דאס נאך אלץ ניט ערקלערט זייער הארמאניע, און וועניגער פון אלץ זייער דיסאנאנץ. די קאראדינאציע צוויישען פארם און אינהאלט קומט דורכאויס ניט פון זיך אליין. עס איז ערשט די אויפגאבע פון דער קונסט זי צו דערגרייכען. וועז א ניט־קינסטלער זאל פארשטעלען א געגענשטאנד, וואלטען די זינליכע אייגענשאפטען, מיט וועלכע ער וועט זיך באנוצען פאר דער פארשטעלונג, ניט אנטשפראכען דעם גע־ גענשטאנד פון דעם שטאנדפונקט פון פארם. מיר וואלטען אויך ניט ערקלערט, פארוואס די רוימליכע קאנטורען אין פארבען, שוין ניט צו רעדען וועגען דעם אינהאלט, דארפען זיין אנדערש אויף א מאדאנע־ בילד, אויב זי דארף אונז פארשטעלען ג א ט ס מ ו ט ע ר, ווי אויף א בילד, וואס מאלט אונז א מ ע נ ש ל י כ ע מיטער. וואס מיינט עס אזוינס, אז די ליניעס און פארבען — ביי זייער אבסטראקציע פון דער געגענשטאנדליכער באדייטונג — קאנען און מוזען פארט האר־ מאנירען מיט דעם געגענשטאנד? ביז איצט האבען מיר זיך דערפאר באנוצט מיט דעם ווארט „כאראקטער"; מיר פלעגען זאגען: דער כאראקטער פון דעם פארם, דער כאראקטער פון געגענשטאנד, דער כאראקטער פון מאטעריאל דארפען אנטשפרעכען אייגער דעם אנדע־ רען. אבער דאס איז בלויז א ווארט, מיט וועלכען מען האט פארדעקט דעם אומבאקאנטען איקס: דעם דאזיגען כאראקטער דארף טאקי דער אנאליז דעפינירען. מיר זוכען אויף אזא אופן דעם פונקט, וואו די דריי פאקטארען פאלען צענויף אין דעם עסטעטישען אביעקט. די זינליכע אויספאסונג גיט ניט דעם דאזיגען פונקט, מחמת דא קומט בכלל ניט פאר קיין שום דיפערענציאציע פון די דריי פאקטארען. דערפאר ליגט זייער קאנטאקט־פונקט, זעהט אויס, אויסער דעם געביט פון דעם זינליכען.

בראָדער קריסטיאַנסען

אויב מיר זאָלען שטעלען די פראָגע, צי די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט גענינען זיך אין דער זינליכער אויפפאסונג גופא, אָדער מיט אנדערע ווערטער: צי ווערען די נעזוכטע עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט באשטימט אלס זינליכע איינענשאפטען, וועט גיכער אויסקומען צו ענטפערען „ניין" אויסדר „יא". דאס זינליכע זעהט אוים צו זיין בלויז דער אורשפרינגליכער מאמענט פאר די נעזוכטע עלעמענטען פון דעם אביעקט. אינהאלט, טאָן, פארם ווערען דיפערענצירט ערשט נאָך דער זינליכער אויפפאסונג. ביז זיי זיינען ניט אפגעטיילט קען גאָר קיין רייד ניט זיין ווענען זייער קאָארדינירונג אָדער ניט־קאָארדינירונג. נאָך זייער דיפערענצירונג ערשיינען זיי אלס ניט פון איין מין, די איינמיינקייט איז אבער א נויטוועגדיגע הנחה אפילו פאר דיי־ פשוטער מענליכקייט פון זייער האָרמאניע. דערפון איז לויט מיין מיינונג נעדרונגען, אז דער פונקט פון זייער באָגענענישׂ נעפינט זיך אין יענעם נעביט, וואָס איז ניט אזוי אפען פאר דעם סוביעקט, ווי זיינע זינליכע איבערלעבונגען, וואָס אנטרינט לייכטער פון זעלבסט־באָבאכטונג.

וואָס אמבאלאנגט דער פארם, וואָלט מען דאָ גיכער נעקענט דענקען וועגען א צוזאמענפאל צווישען די אוממיטעלבארע זינליכע־אטען מיט די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט, נאָר נעגען דעם רעדט שוין דאָס אליין, וואָס די זינליכע אייגענשאפטען נעהען אויך אריין אין דער עמפירישער באטראכטונג פון די רעאלע אביעקטען, און דאָ דינען זיי פונדעסטוועגען ניט אלס „כארם." די זינליכע אייגענשאפטען, הייסט עס, זיינען נאָר עפּ איפסא ניט קיין פארמען. נעגען דעם רעדט אויך דער אומשטאנד, וואָס ניט יעדער מענש, וועלכער פארמאגט גענוגטע אפענע נעפילען, צייכענט זיך אויך אוים מיט אן עמפינדליכקייט צו פארמען. מיר האבען אגב שוין פריער אנגעוויזען אויף דער מעלאדיע. זי איז דורכאוים ניט קיין אייגנפאכע רייפאלונג פון טענער פון פארשיידענער הויך. נעווים, מיר דארפען שענקען אויפמערקזאמקייט צו די טענער, אניט וועלען מיר די מעלאדיע ניט באמערקען. זי איז אבער אויך ניט קיין צייטליכער אינ־

קונסט

טערוואל צווישען אייז טאן־איינדרוק און דעם צווייטען; אין דער מעלאדיע לעבט מען איבער עפעס מער אדער עפעס אנדערש, ווי אז אייגפאד, אקוסטיש בילד פון א רייי טענער. ניט יעדע קאמבי־נאציע פון טענער שאפט א מעלאדיע. די רייי־פאלגונג פון טענער קען זיין אינהאלטסלאז. וואס־זשע פעהלט דאז אין איר? מאנכע זיינען ווי באשאנקען מיט דער מתנה פון שפראך, אנדערע — ניט. געווים רייען טענער זיינען ניט מער, ווי א זינלאזע פלאפלערי, אנדער־ע פארשטעהען מיר גלייך, ווי אונזער אייגען לשון. ווי עפעס וואלט אין אונז אויפגעוואכט ביי די ערשטע קלאנגען פון א מעלאדיע, און אט דער „עפעס" פירט אונז צו איין ציל, וועלכען מיר פילען פאר־אויס, כאטש די וועגען גופא קענען מיר ניט פאראויסזעהן; און אט דאס פילען פאראויס פון דעם ציל מאכט פארשטענדליך פאר אונז יעדען שריט פון דער מעלאדיע. מיר הערען די טענער, דאך זיינען מיר הינגעריסען פון דער מעלאדיע. פאראן ארטיסטען מיט אזא רייכען אינערליכען אינהאלט, אז ביי זיי פארשווינדט דאס ריין גע־הערליכע. וואס, אלזא, לינט אזוינס אין דער מעלאדיע הינטער דער פלאד פון טענער?

מיר קענען עס ניט באשרייבען, מיר קענען רעדען וועגען דעם בלויז מיט פארגלייכען. מיר וועלען זאגען: אין אט דער שפראך פילען מיר, גלייך ווי עס וואלט צו אונז גערעדט א באקאנטע שטים אויף א היימישען לשון. זי דערצעהלט אבער אונז גאר ניט וועגען דעם, וואס עס איז אדער וואס קומט פאר; גאר ניט וועגען דער גע־גענוואַרט אדער פארגאנגענהייט. קיינער איז אויך ניט מיט אונז. ער זאל אונז עטוואס מיטטיילען. מיר זיינען אליין מיט זיך, מיט אונזער איבערלעבונג. דאס איז אבער ניט קיין פרייע איבערלעבונג. עס ציט אונז צו עפעס א ציל, מיר שטרעבען אויך אליין צו אים. אין אונזער יעדער שריט איז פול אי מיט פרייהייט אי מיט צוואנג. אבער דאס זיינען בלויז בילדער און פארגלייכען. די מעלאדיע איז א צו קאמפליצירטע זאך, אז מיר זאלען קענען פון איר אנהויבען אונ־זער אנאליז. מיר מוזען זיך וועגדעז צו די איינפאכסטע פאלען.

בראָדער קריסטיאַנסען

אויב מיר ווילען געפינען יענעם אויסערזינליכע, וואָס פארוואַנדעלט די זינליכע אייגענשאפטען אין „פארמען."

אין איינעם פון די קאפיטלען פון זייז אויספארשונג וועגען קאַליר, רעדט נעטע וועגען דעם „זינליך־מאַראַלישען" איינפלום פון פארבען. ער ווילּ הערמיט זאָגען, אז דער איינדרוק פון דער פארב ווערט ניט אויסגעשעפט מיט דער זינליכער עמפינדונג. און אז יעדע קאַליר רופט נאָך ארויס א באזונדערע גיסטיגע שטימונג. אָט דער צווייטערליכער איינדרוק איז אמשטארקסטען דאָ, וועז דאָס אויג ווערט אָנגעפילט מיט איין אייניציגער קאַליר. וועז מען זאָלּ, צום ביישפיל, קוקען דורך געפארבטען גלאָז. אויף אָט דעם סמך מאכט נעטע אוא מין בארַאקטעריסטיק פון פארבען: די נעלע פארב איז פרעהליך. זי באַלעבט, גיט א צארטע אויפגעראמטקייט; רויטליך־געלּ גיט דאָס געפילּ פון וואַרימקייט; ביי נעלבליך־רויט דערגרייכט די לעבעדיגקייט א שטארקע קראפט; העל־בלוי שאפט א שטימונג פון קעלטע, פוסטקייט, טרויער, פון שטרעקעם, וואָס ציען זיך אוועק אין דער ווייט, א. אז. וו.

וואָס באַדייטען אָט די צווייטערליכע איינדרוקען אין א סוביעקטיוועז זין? זענען דאָס עמאציעס? אין דער נייסטער פסיכאָלאָגיע רעדט מען דאָך א סך וועגען דער עמאציאנעלער באפארבונג פון די זינליכע אייגענשאפטען. מיט די געפילען פון פארגענעגען אין וועהמאָג האבען אָט די איינדרוקען גאָרניט צו טאָן. די עמאציאנעלע אלטערנאטיוע ווייזט זיך ארויס אלס צו ענג פאר זייער אומערשעפליכער פילארטיגקייט. יעדער צווייטערליכער איינדרוק אונטערשיידט זיך פון דעם אנדערען ניט בלויז אין דעם גראד, נאר אויך לויט דער אייגענשאפט. נעטע באצייכענט זיי אלס זעלישע שטימונגען. אבער דאָס וואַלט אויך נעקענט אריינפירען אין א טעות.

אָט די באנליטער פון די זינליכע אייגענשאפטען ווערען זעלישע שטימונגען בלויז ביי נעוויסע באדינגונגען. מיט דעם אויסדרוק באציי־

קונסט

כענען מיר דאך דעם אלגעמיינעם צושטאנד פון דער נשמה. אבער בלויז אין זעלטענע פאלען קענען די פארבען־עמפינ־דונגען אליין אים ארויסרופען. בלויז דאן, וועז דאס אויג איז אינגאנצען פארנומען מיט איין פארב אדן גיט זיך אינ־גאנצען איבער דעם קוקען, קען דער צווייטערליכער איינדרוק ווערען א זעלען־שטימונג. הייסט עס, אז אט דער איינדרוק שיידט זיך ניט אונטער קוואליטאטיוו פון אזא איבערלעבונג, וועלכע מיר רופען אז שטימונג, ער האט נאר ניט איר טיפקייט. א שטימונג איז עפעס נאנ־צעס, און אט דער איינדרוק באציט זיך צו איר אלס איר עלעמענט. די צווייטערליכע איינדרוקען שטעלען מיט זיך פאר א באזונדערען מין דיפערענציאלען פון שטימונג, וואס פון זיי ווערט זי באשאפען. איך וואלט פאר זיי געוואלט באנוצען דאס ווארט „שטימונגס־אימפרעסיע." נאר דער פריערדיגער ערקלערונג דארף אט דאס ווארט זיין פארשטענד־ליך. עס דייט אן דערויף, אז מיר האבען דא צו טאן מיט דער ווירקונג, וואס די זינליכע אייגענשאפטען האבען אויף דעם סוביעקט, און אז אט דער איינדרוק דערנעהענטערט זיך קוואליטאטיוו צו די שטימונ־גען.

לאמיר זיך אפשטעלען דערויף, ווי אזוי געטע כאראקטעריזירט די באזונדערע שטימונגס־אימפרעסיעס. זיין מעטאד עפענט פאר אונז א וויכטיגע אייגענטימליכקייט. ער וויזט ניט בלויז דירעקט אן אויף די באקאנטע שטימונגען: גרעל — פרעהליך, בלוי — טרויעריג, נאר באשרייבט אויך גרעל אלץ „וואדים" און בלוי אלץ „קאלט." ער פאר־גלייכט, אלזא, די פארבען מיט די טעמפעראטור־עמפינדונגען. עקזיס־טירט אבער אן ענליכקייט צווישען די זינליכע איינדרוקען גופא, צווישען די זעה־און־וואדעמקייטס־עמפינדונגען? און צי האט געטע טאקע אין זינען געהאט אזא מעגליכקייט? געווים ניט. ער האט, נאטירליך, געטראכט ווען אן אינדירעקטער פארוואנדשאפט דורך דער פארמיטלונג פון די צווייטערליכע איינדרוקען. בלוי איז ניט קאלט און ניט ענליך אויף קאלט. בלוי און קאלט קען מען אן אין פאר זיך נאר ניט פארגלייכען. מען קען אבער יא פארגלייכען די שטימונגס־אימפרעסיעס, וואס זיי שאפען. בלוי רופט ארויס אן איינדרוק, וואס

איז פֿאַרוואַנדט צום אייגדרוק פון קאַלט. בלוי אוז קאַלט זיינען פֿאַר־ווַאנדט לויט זייערע שטימונגען. דאָס זעלבע מיט ווארם אוז גרעל, א. אז. וו.

דאָס כרענגט אונז פֿנים לפֿנים מיט דעם פֿאַקט, אז פֿונקט ווי פֿאַרבען, רופען אויך אַנדערע זינליכע עמפינדונגען ארויס א ריי צוויי־טערליכע אייגדרוקען, אוז אז דערביי אנטפֿלעקט זיך א זונדערבאַרע פֿאַרוואַנדשאַפֿט: עמפינדונגען, וואָס זיינען אַלס זינליכע אייגענשאַפֿ־טען גאַנץ פֿארשידען אוז אומפֿארגלייכבאר, ווערען פֿארגלייכבאר אין די עלעמענטען פון זייערע שטימונגען. זיי טרעטען אריין אין א באַ־ציהונג פון האַרמאָניע צוויישען זיך, אַדער פון א געגענזאַץ, אַדער אין א וועלכע עס איז אנדערער פֿארהעלטניש. וועז מען דאַרף, דעריבער, כאַראַקטעריזירען די צוויי־טערליכע אייגדרוקען, קומט אַפֿט אויס צו באַרופען זיך אויף העטעראָגענישע קוואַליטאַטיוון געביטען, מיט וועל־כע אַט די אייגדרוקען זיינען פֿארוואַנדט. פֿאַראַן פֿארבען, וואָס זייער ווירקונג פילט מען, ווי דעם שאַל פון א טרומפֿייט; אַדער ווי עפעס האַרטס אַדער ווייכס, טערפֿקעס אַדער זיסעס.

אין דער צייט, וואָס די זינליכע אייגענשאַפֿטען ווייזען זיך אויס דעם סוביעקט אלס פרעמדע, אלס „פון דרויסען" געקומענע, ערשיינען פֿאַר אים די עלעמענטען פון די שטימונגען גיבער אלס עפעס אוי־נעגנס. ז י י ש ט א ע ן נ ע ה ע נ ט ע ר צ ו ד ע ר ס פ ע־ר ע פ ו ן א ק ט י ו ו ק י י ט, דערפֿאַר האָט זיי אויך געטע באַצייכענט, אלס זינליך־מ א ר א ל י ש ע ווירקונגען. זייער ענגע שייכות מיט אקטיווקייט ווייזט זיך אמקלערסטען ארוים אין איין אייגענטומליכקייט, וואָס מען קען אויך גוט באַאבאכטען אויף פֿאַר־בען: בלוי פ א ד ע ר ט געלבליך־רויט אלס דערגענצונג־פֿאַרב, פֿורפֿור פֿאַדערט גרין, א. אז. וו. דא קען מען ניט זעהן דעם צוזא־מענהאנג צוויישען די זינליכע אייגענשאַפֿטען גופא, זיי פֿארמאָגען ניט קיין שום פֿאַסטוליירענדען גלויבען. דאָס קאָן בלויז באַדייטען, אז אין דער שטימונג־אימפֿרעסיע פון וועלכער עס איז פֿארב, נעפינט זיך עפעס, וואָס איז ענליך צו ענערגיע, צו שטרעבונג, אוז אז אט די שטרעבונג ווערט באַפרידיגט פון א באַשטימטער אַנדערער פֿארב.

קונסט

מיר האבען נעוועהן, אז די איינפאכע זינליכע עמפינדונגען רופען ארויס א רייַ צווייטערלייכע איינדרוקען. אט די לעצטע פארמאגען טאקע א קוואליטאטיווע באשטימקייט און קאנקרעטקייט, זיי קאנען אבער פארט ניט באצייכענט ווערען אלס אייגענטלייכע זעה־איינדרוקען. געווים, זיי אנטהאלטען אין זיך נאך־ניט פארשטאנדלייכעם און זיי זיינען ניט קיין געפילען און ניט קיין איינענטלייכע זעלען־שטימונגען, זיי דערנעהנטערען זיך אבער קוואליטאטיוו צו די לעצטע. און צוויישען די שטימונגס־אימפרעסיעס, וואס קומען פון פארשידענע זינליכע עלע־מענטען געפינען מיר א פארוואנדשאפט פון איינטאניגקייט, וואס טרעט אפט אריבער די גרענעצען פון די באזונדערע זינליכע ספערען. מיר זעהען אויך שטימונג־אימפרעסיעס פון א דינאמישען כאראקטער, וואס זייער נענענזייטיגע שייכות איז ווי די שייכות צוויישען דורשט און איר לעשונג. די פילארטיגקייט פון די שטימונג־אימפרעסיעס איז קוואלי־טאטיוו ניט ארימער איידער די פילארטיגקייט פון די זינליכע עמ־פינדונגען. די ערשטע איז נאר אפילו רייכער. מיר באמערקען, אז ניט בלויז די איינפאכע דאטען פון די נעפילען, נאר אויך זייערע קאמ־בינאציעס קאנען ארויסרופען אייגענארטיגע איינדרוקען. אזוי, למשל, שאפט יעדע קאמבינאציע פון פארבען א באזונדערען איינדרוק, וואס איז אנדערש ווי דער איינדרוק פון די איינצעלנע פארבען.

גיט נאר א טראכט וועגען די פילע פארשידענארטיגע פילפאכינע אימפרעסיע־מעגליכקייטען, וואס ליגיעם רופען ארויס. כדי צו בא־ווייזען מיט די איינפאכסטע ביישפילען זייער דינאמישען כאראקטער, וועלען מיר דערמאנען אן דעם, אויף וויפיל די ארויפשטייגענדע ליניע פאדערט א ליניע וואס זאל אראפפאלען, אויף וויפיל א בויגען, וואס פארקרימט זיך ארויף, פאדערט א פארקערטע פארקרימונג. וואסערע קאמבינאציעס, וואס פאר א צענויפפלעכטונג פון קאנטראסטען אנט־שטעהען אויך דאן, וועז איין פאר פים, וואס איינער פון זיי איז אויפ־געהויבען און די צווייטער געהט נאך דעם ערשטען, באגעגענט זיך מיט צוויי אנדערע, וואס לאזען זיך אראפ און טרעטען צוריק. אזוי רייך־דערעוודיג איז די באזונדערע ליניע, אויב זי טראגט אין זיך א טעג־דענג, א ציל־נעזעץ, און וויקעלט זיך פאנאנדער אין אויסקלאנג מיט

בראָדער קריסטיאַנסען

אָט דעם געזעץ. דאָ שלעננעלט זי זיך פּאַראויס, דאָ צוריק, דאָ שטייגט זי אוֹן דאָ פאלט זי. אמאל איז אָט די טענדענץ אזוי פשוט, אז מען קאָן זי מאטעמאטיש פארמולירען. אוֹן אנדערש מאל קאָן מען זי גאָר־ניט באשרייבען, ניט ארומכאפען זי מיט קיין שום פארמולירונג. בלויז אין דער אוממיטעלבארער איבערלעבונג אנטפלעקט זיך די שטרעבונג פון אזוינע טענדענצען. עס שטעלט זיך ארויס, אז זיי פארמאגען א ציל־אידעע, וואס פון איר שטאנדפונקט באדייט זייער באוועגונג דאָ א דערנעהנטערונג, דאָ אוֹן אפוועגדונג אוֹן א פארהאלטונג, אוֹן — ענדליך — די דערגרייכונג. עס קאָן אויך אמאל פאסירען, אז די ליניע איז פארבונדען מיט עפעס נעגענשטאנדליכעם; זי וואַרפט זיך, ווייזט אויס, פרייוויליג אונטער א פרעמדען געזעץ: דער צייכענונג פון קאָנטורען אדער פיגורען. זי פארגעסט אבער דערביי ניט איר זעלבשטענדיגען ציל, אוֹן וואו עס איז נאָר מעגליך, געהט זי איר אייגענעם וועג. עס טרעפט נאטירליך, אז די ליניע פארגוואלטיגט אביסעל דעם געגענשטאנד, ציט אים אויס אדער פארטונקעלט אים, הויבט אים אויף אדער שטעלט אים איבער. דערין ווייזט זיך אייגענטליך ארויס די גאנצע ענערגיע פון איר אייגענעם שטרעבען. חוץ דעם שאפט די ליניע, אפילו דאָן, וועו זי אנטהאלט שיין אין זיך די דיפערענציירונג פון די אנגעשטרענגטע אוֹן אויסגעלאדענע כחות, נאָר אלץ איר באזונדערע אימפרעסיע־שטימונג. זאל צום ביישפיל, א פיר־עק פארשטעלען א דורכקרייצונג פון צוויי פארשידענע כחות, — פארמאגט דער אלגעמיינער אויסקוק פון אָט דער פיגור פון זיין זייט א פעהיגקייט איבערצולאָזען זיין באזונדערען איינדרוק, וואס איז ניי אין פארגלייך מיט דער פיגור'ס עלעמענטען. דעריבער רופען ארויס די פארשידענע קאמבינאציעס פון די זעלבע עלעמענטארע פיגורען גאנץ פארשידענע איינדרוקען, אפט אזוי וויט פארשידענע, אז דאס באוואוסטזיין כאפט ניט אויף גלייך די אידענטישקייט פון די עלעמענטען. אויף וועלבע זייערע שיטמונגען זיינען באזירט. מען פילט דאס אמקלערסטען, וועו מען בלעטערט דורך איינעם פון יענע ביכער מיט מוסטערען, וואס דרוקערס לייגען אונז פאר: פון די וועניגע ארנאמענטאלע טיפען וועלען — א דאנק די פארשידענע קאמבינאציעס — דערגרייכט אלץ נייע און

נייע פֿארמעז, אוז אז אומבאדייטענדע ווארייאציע פירט אפֿטמאל דערצו, אז עס באקומט זיך א גאנץ אנדערער נייער איינדרוק.

חוץ דעם, וועט יעדע לינייע אויסדריקען עפעס אנדערש צולויב א ריי אנדערע אומשטאנדען. עס וועגדט זיך אז דעם, צי זי איז דורכגעפירט מיט ברייטע אדער דינע שטריכען, עס וועגדט זיך אז דעם, ווי זי באוועגט זיך: צי זי ווערט דיקער אדער דינער, אדער צו זי פלוסט גלייכמעסיג. מיר דארפען אויך געדענקען, אז פארשידענע פארמען פון לינייעס טראגען אן אנדערען כאראקטער, ווי ווינקעלדיגע; אויסגעצויגענע ווירקען אנדערש ווי צונויפגעדריקטע. די פארשידענע ארטיגקייט איז דא אזוי גרויס, אז פאר איר באשרייבונג וואלטען מיר געדארפט אויסנוצען די גאמע פון אלע מעגליכע שטימונגען אוז אלע פארגליכען מיט די איבערלעבונגען פון די איבריגע געפילען.

ווייטער קומט די גלייכצייטיגע באוועגונג פון די לינייעס. זיי קענען אלע שטרעבען צו איין ציל, אדער זיי ציהען זיך אין דער זעלבער ריכטונג, ווייל עס איז זיי ביים וועג, אדער איין געווייסע לינייע ציהט אפ — שפילענדיג זיך — א צווייטע פון איר וועג, פארדרענגט זי. אדער זיי באשאפען אלע צוזאמען א נייעס אוז אייגנארטיגען איינדרוק דורך דעם, וואס זיי פלעכטען אוז קרייצען זיך דורך איינע מיט דער אנדערער.

אט דער לעצטער מאמענט איז באזונדערס וויכטיג, אוז ער ווערהאלט זיך אנאלאגיש ביי אלע אנדערע זינליכע פארמען. פון דער קאמבינאציע פון די זינליכע דאטען קען אנטשטעהען דער איינדרוק פון א נייער אייגנשאפט, וואס איז אנדערש פון די איינדרוקען, וואס די עלעמענטען באשאפען, אוז וואס איז עפעס גרעסערס, ווי זייער איינפאכע סומע. דערפאר האלט די קונסט פארבארגען אין זיך אומבאגרעניצטע מעגליכקייטען. מיט דער הילף פון אלץ נייע קאמבינאציעס קען זי פירען צו איבערלעבונגען, וואס קיינער האט פריער אפילו ניט פאראיסגעפילט. דערפאר קען מען נאר קיין אהנונג ניט האבען וועגען אירע מיטלען. זי באשאפט פון זיך אליין אלץ נייע מיטלען אוז אט דא איז דאס אמת'ע פעלד פון טעטינקייט פאר דער ע ר פ י נ ד ע ר י ש ע ר קינסטלערישער פאנטאזיע.

בראָדער קריסטיאַנסען

מיר באגענענען א פּאַרשידענאַרטיגקייט פון ריטמען: פּים און טאַקטען, אלס די קלענסטע געשטאַלטונגען, וועלכע ערשיינען פּאַר אונז אפּט, ווי טעלעפאָנישע איינהייטען; דאָס זעהען מיר דאָרט, וואו אין דער דערהויבונג האָט מען דעם איינדרוק פון אַן אנטשטאנענעם פּאַרלאָנג, און די נאכקומענדע ארַאפּפּאלונגען ברייגען זיין פּארווירקליכונג; יעדע ארט פון פערזען־פום מיט איר כאַראקטעריסטישען איינדרוק, וואָס איז ניט ענליך צו אנדערע; די גרעסערע איינהייטען, וואָס זיינען פון זיי צונויפגעשטעלט — פערזען און סטראָפען, וואו עס ענטפּלעקט זיך ווידער דער דינאמישער שפּיל פון שטרעבונג און דערגרייכונג. דער צווייפערז, למשל, אנטפּלעקט באזונדערס קלאָר די געביטערישע קראָפט פון זיין שטרעבען — פון דער דערהויבונג און ארַאפּפּאלונג; וועז די באוועגונג איז נאָך דערצו דורכגעאנגען א ריי האָמאגענישע געשטאַלטונגען, פּאדערט דאָן דער העקזאמעטער שטורמיש — דעם פּענטאָמעטער. דערמאָנט זיך אין מעריקעס „היימישע כצענע", וואָס דעקט קאָפּריזיג און שארף אויף א פּיינליכען דיסאָנאנס, וועלכער אנטשטעהט דאָן, וועז אפילו איין העקזאמעטער שטעהט איינזאם אין דער רייפּאַלונג פון די פערזען. נאָר קוים האָט מען איינמאל קלאָר פּאַרשטאַנען די שייכות פון דעם העקזאמעטער צום פּענטאמעטער, איז לייכט צו באמערקען, אז יעדער איינער פון זיי טיילט זיך פון זיין זייט טעלעפאָנישע פונאנדער; אז ביידע העלפטען, למשל, פון דעם פּענטאמעטער, שטעלען פּאַר איינער פּאַר דעם אנדערען אן ארויסרוף און ערפילונג, און אז יעדער פון ביידע טיילען באשטעהט אליין פון טאקטען, וואָס אנטהאלטען איז זיך אי אן אנשטרענגונג אי אן אויסלאָדונג. דא וועלען מיר אבער אויך באמערקען, אז דער שלום־טאקט פון דעם פּענטאמעטער בלייבט איבער ניט־פּארענדיגט. אן אנאלאגישע ערשיינונג ווידערהאלט זיך אין די געשטאלטונגען פון אן אנדער מין, און צווישען אנדערע קוואליטאטיוון עלעמענטען. די פולע פּארענדיגונג פון דעם נאנצען ווערט דערגרייכט מיט דער הילף פון איין גליד, וואָס בלייבט אליין ניט פּארענדיגט; אויף אזא אופן אנטהאלט די אויסלאָדונג פון דעם נאנצען א טיילווייזע אנשטרענגונג און דער פינאל ווערט דורך דעם אין א געווישער מאָס פּארשארפט.

קונסט

דאָן — דער נראָם. אין דעם ערשטען נענראָמטען ווערט לינט די פּאָדערונג, אין דעם צווייטען די ערפילונג; דערביי שעפּט יעדער נראָם זיין חן פון דער אויסנאַרטיגקייט פון זיין ציזאַמענקלאַנג; אנדערע נראָמען, וואָס רייסען זיך אַריין צווישען די ערשטע, שטערען זיי און פּאַרשטאַרקען זיי צו דער זעלבער צייט מיט דער האַמאָגענישקייט פון זייער שטרעבען. אָט איז נאַוואַליס, מיט זיין „לאָבט דאָך אונזערע שטילען פעסטע". דאָ ווערט די ערפילונג פון דעם פּאַרשפּרעכען אלץ מער אָפּגעראָקט און דערוויטערט דורך דעם אריינרייסען זיך פון אלץ נייע נראָמען. און מיר ווארטען ווידער און ווידער אויף דער פולער פּאַרענדינונג. דאָן קומט נראָם און ריסם אין זייער נענענזייטיגער שייכות. דערביי אנפּלעקט זיך ווידער דער זעלבער מין סינטען: די קלינע פּאַרענדינטע פּאַרען זיינען אונטערוואַרפען דעם ציל, וואָס נעהט ארויס פון זייערע נרעניצען. זיי אליין ברענגען די אנשטרענגונג און די פּאַדערונג, און דאָס ברענגט א נייע פּאַר פּאַר זייער אויסלאַדונג. אויף אזא אופן שטרעבט די באַוועגונג אלץ מער און מער דורך די איינצעלנע פּאַרענדינגונגען צו איר לעצטען ציל. די באַזונדערע פּאַרענדינגונגען ערשיינען בנוגע דעם ציל אלס פּאַדרונגען, אדער אלס שטער און ווידערשטאַנד. דאָס לעצטע — אויב דער עלעמענט ווערט פּאַרנלייווערט אין זיין אייגענארטיגקייט; וועז דער עלעמענט איז אבער איינגעשלאָסען אין דער אלגעמיינער ריי, זיינען די איינצעלנע פּאַרענדינונגען וווייטערע שריט בנוגע דעם נאנצען, אדער אט די איינצעלנע פּאַרענדיגונגען שטעלען — ענדליך — מיט זיך פאר די פולע פּאַרענדינונג פון דעם נאנצען

אין דעם רייך פון קלאַנגען רופט יעדער באַזונדערער טאָן ארויס זיין באַזונדערע שטימונג־אימפּרעסיע — ווי אין דעם רייך פון ליכט יעדער פּארבען־ניואַנס, און די פילפאַכיגקייט פון די גלייכצייטיג קלינגענדע טענער באַשאפט אליין א נייעם איינדרוק, וואָס איז קאַמפּליצירטער ווי די סומע פון די באַזונדערע נאַטען. עס טרעטען ארויס די דינאַמישע באציהונגען פון די טענער צווישען זיך, וואָס רופען ארויס איינער דעם אנדערען, ווי אין דעם פאל פון די דערגענצענדע פּארבען, און ברענגען באַפּרידינונג. למשל, צוויי טענער, וואָס שטעהען אפּ

בראָדער קריסטיאַנסען

אייגער פון דעם אַנדערען אין דער טענער־סקאַלע אויף אַן אַקטאַווע: די אויבערשטע אַקטאַווע שאַפט אויפרעגונג, און וועז די אונטערשטע פאַלגט נאָך איר, ווערט זי דער בארוהיגענדער פינאַל. וועז אַנדערע טענער קומען צווישען זיי, קענען זיי זיך אויך באַטייליגען אין אָט דער שטרעבונג; זיי פארהאַלטען זיך, אַדער דערנענטערען צום ציל. אָבער צוואַמען מיט די איינדרוקען פון די באַזונדערע טענער, איז וויכטיג דער אינטערוואַל — דער שריט פון איין טאָן צום צווייטען, וואָס פאַלגט נאָך דעם ערשטען. בעת די באַזונדערע טענער קען מען פאר־גלייכען מיט די פארבען־אייגענשאפטען, דערמאָנען די טענער־אינ־טערוואַלען אַן די ליניעס. וועז צווויי טענער קומען אייגער נאָך דעם אַנדערען, גיבען זיי עפעס מער, ווי צווויי פארבען, וואָס ליגען זייט ביי זייט. אָט דער פּליום, דער טאָנישער אינטערוואַל, וועלכען מען קען שוין אייגענטליך ניט באַצייכענען אלס זינליכע עמפינדונג, סיידען אפשר זינליכע האַלב־אייגענשאפט, שאפט אַן אוז פאר זיך א כאַראַקטערים־טישען שטימונגסעלעמענט. אוז אומאפהענגיג פון דער הויך פון די טענער עקזיסטירט צווישען די אינטערוואַלען די פארוואַנדשאפט פון זייערע שטימונגען ווי אויך געגענזייטיגע דינאַמישע פארהעלטענישען: זיי לאָזען זיך פאראייניגען אויף דעם זעלבען אופן, ווי עס ניסען זיך צענויף אין דער זעלבער צייכענונג די פארשידענע ליניעס, די ליניעס וואָס הויבען זיך אויף אוז פאַלען אראָפּ, וואָס שטרעבען פאראויס אוז פארהאַלטען זיך, וואָס צעגערען אוז רייסען זיך אוועק. אָבער אָט די צווויי מינים איינדרוקען — די טענער אוז די אינטער־וואַלען וועלען קיינמאָל ניט געגעבען אַן קוואַליטאַטיווע טענער, אוז דער גאַנצער וועג פון איין אויפרעגענדען טאָן צום צווייטען, צו דעם, וואָס ברענגט די פארענדיגונג, באשאפט אלייז פון זיך — ביי דעם פעלען פון צווישען־רינגען — א כאַראַקטעריסטישע שטימונג. צום ביישפּיל: דאָס אראפפאַלען אויף אַן אַקטאַווע. צווישען אָט די טע־נער, ווידער, שטעלט יעדער שריט פון די פארהאַלטענדע אַדער פאר־שנעלערענדע טענער פון זיין זייט פאר דעם איינדרוק פון אַן אינטער־וואַל אוז טרעט אריין אין געגענזייטיגער פארהעלטעניש מיט אַנדערע.

קונסט

אויב אין אט דער קאמבינאציע בלייבט הערשען איין געוויסע טענ־
דענץ פון טאנישער קוואליטעט, אויב איין באשטימטער טאן ווערט
ערוואַרט און עמפינדען אלס די שליסענדע פארענדיגונג פון דעם גאנ־
צען, און צו דער זעלבער צייט איז ער דער באזיס און די מאס פאר
דער באוועגונג פון די טאנישע שריט: דער טאנישער פונקט, פון
וועלכען זיי יאגען זיך אוועק און צו וועלכען זיי דארפען זיך צוריק־
קערען; און אויב עס גיסען זיך צענויף דערמיט די איינדרוקען פון
די ריטמען — דאן אנטשטעהט די געשטאלט פון א געשלאסענעם
מוזיקאלישען מאטיוו פון א מעלאדיע. אלס גאנצעס — אן אנשטרענ־
גונג און אן אויסלאדונג — טיילט זיך די מעלאדיע דייטליך פאנאנדער
אויף א קאנטינואירטער ריי פון קלענערע אנשטרענגונגען און ריי־
צונגען, און עס איז באזונדערס לייכט אויפצוכאפען ווי די ריטמען־
כוואליעס ווערען קאמפליצירט, ווי זיי פלעכטען זיך צענויף מיט די
אנוואקסונגען און פאלונגען פון די טאנישע שריט: זייערע שפיצען
פאלען אפט צענויף אייגער מיט'ן אנדערען. אבער יעדע עלעמענטא־
רע איינהייט, וואס איז א פארבינדונג פון אנשטרענגונג און אויס־
לאדונג, האלט דערביי אן, ווי די ליניע, איר אייגענע געשטאלט אין
באשאפט קוואליטאטיוו א באזונדערען איינדרוק, וואס טרעט פון זיין
זייט אריין אין א פארבינדונג מיט די אייגענשאפטען פון דערזעלבער
ארדנונג. און אזוינע גאנצע געשטאלטונגען — אמאל זיינען זיי פאר־
קירצט — קאנען זיך אין א צוועגמעסיגען געבוי אריינשלייסען אין אלץ
בריייטערע און בריייטערע טעלעאלאגישע קאמבינאציעס.

דאס זיינען בלויז עטליכע ביישפילען דערפון, ווי אויף אלע גע־
ביטען פון דעם זינליכען טרעטען ארויס די כאראקטעריסטישע שטי־
מונג־אימפרעסיעס, און ווי צווישען זיי בילדעט זיך דא א פארוואנד־
שאפט אין דעם זין, וואס זיי זיינען פון איין טאן,—דא ווידערשפרוכען.
חוץ דעם, זעהען מיר, אנטשטעהט אויך א פארבינדונג פון אן אנדער
מין: די שטרעבונג, וואס איז אייגען איין געוויסען איינדרוק, זוכט

בראָדער קריסטיאַנסען

אן אויסנאַנג און נעפינט אים אין א צווייטען, א נייעם איינדרוק. א דאנק אט דעם לעצטען מין פּערזענדשאפט קאנען זיך אויך די אייגדרוקען קאמבינירען אין א טעלעפאָנישער אייגהייט.

אויב, ווידער, אט די דינאמישע געגענזייטינע פּערהעלטעניש צווישען צוויי גלידער, קאן אן און פּאר זיך אינערגעקערט ווערען, און די צייטליכע ריי־פאלגונג באשטימט ניט וועלכעם פון זיי דאַרף טראגען מיט זיך די אויפרעגונג און וועלכעם — די באפרידיגונג; אויב זיי לאזען זיך ביידע גלייכצייטיג באטראכטען, ווי דאס פאסירט מיט די אביעקטען פון זעהן, דאן דאַרף די דיפערענצירונג באשאפען ווערען דורך דעם א ק צ ע נ ט. אויב מען זאל צעזויפּשטעלען פּונקטור מיט גרין אין דעם זעלבען גראד, וועט זייער צוזאמענהאנג ניט זיין אינגאנצען אנטוויקעלט. ער וועט זיין איינגעשמידט דורך דער סימעטריע. דאס זעלבע קומט פאר מיט ליניעס, פלאכען, און קערפערליכע פארמען. דער איינפלום פון סימעטריע שמידט אלץ אין. ביי דער סימעטריע איז ניט מעגליך קיין צעטיילטקייט צווישען שטרעבונג און פּאַרווירקליכונג. וויבאלד די ליניעס פאלגן צו סימעטריש איינע צו דער אנדערער, קאן איינע ניט באדייטען א דערהויבונג און די צווייטע — א פאלגן. זייערע כחות זיינען דא גיכער פארבונדען איינס מיט'ן אנדערען און זיי גהאלטן אויף דעם זעלבען וועג. מען האט דא פאר זיך ניט קיין אנשטרענגונג און ערפילונג. זיי קאנען אפשר צוזאמען אריינטרעטען אין אזא באציהונג צו עפעס א דריטען עלעמענט. דער־ריבער איז די סימעטריע א מיטעל אדער בכלל צו פ א ר ה א ל־ט ע ן די אנטוויקלונג פון כחות דארט, וואו זי וואלט ערשינען אלס איבעריג (מערסטענטיילס איז זי אם פלאץ אין די אנגעוועגדטע קונס־טען) אדער זי העלפט אנהאלטען די קראפט אין אייך נעווייסער ריכטונג און זי פארטאפלען, אין פאל עס איז נויטיג בייצוקומען דעם ווידער־שטאנד פון א דריטען עלעמענט. אזא פונקציע האט די סימעטריע אין דער ארכיטעקטור. די סימעטריע נעהערט, דעריבער, ניט צו די גרונד־ערשיינונגען פון דער עסטעטיק. גיכער איז אזא ערשיינונג דער ניט־סימעטרישער צוזאמענהאנג צווישען אנשטרענגונג און אויס־לאדונג, וויבאל די סימעטריע באדייט קודם כל א צענויפּגעשמידקייט

פון קעמפענדע כחות. דאס איז בלויז א מיטעל פאר באזונדערע צוועקען. זועז מען דאדף, למשל, בייקומען א מאטעריעל נעוויכט, איז נויטיג צו באפעסטיגען די ארויפשטיינענדע שטרעבונג און פארמעדען איר ענערגיע. אויב די אנשטרענגונג פון דעם אויפהויבען וואלט באלאנסירט געוואָרען דורך אן אראפשטיינענדער ליניע, וואלט מען ניט געהאט מיט וואס צו באזיגען די קראפט פון דעם נעוויכט.

א צווייזיטיגע סימעטריע גיט דאס בילד פון א שטרעבען אין דער הויך: דער טענאישער אפאלא ווי אפריסען זיך פון דער ערד. כדי צו אנצוהאלטען פיגורען אין דער לופט, ווי אין דעם פאל, וועז מען ווי פארשטעלען דאס ארויפשטיינען אין הימעל, איז נויטיג א שטרענגע סימעטריע, וועניגסטענס פאר דעם צענטראלען באאב־אכטונגס־פעלד. די סימעטרישע פלאכען פון א דאך זיינען ניט גע־ריכט אויפ אראפ, די צווייטע ארויף, נאר ביידע הויבען זיך אויף און האלטען אונטער אויפ די אנדערע. דער סימעטרישער קאנטור פון פוזי־יאמא באדייט א שטרעבען ארויף. פארקערט, די ניט־סי־מעטרישע ליניעס פון בערג, די אומגלייכע זייטיגע וועגט פון א דרייעק און די קאנטורען פון א כוואליע אנטהאלטען א הויבען און א פאלען — איין קראפט לאדט זיך אויס אין דער צווייטער.

הייסט עס, אז כדי עס זאל זיך קענען אנטוויקלען א דינאמישע פארהעלטענים צווישען צווי צוזאמען עקזיסטירענדע איינדרוקען, איז נויטיג דער אקצענט. דערביי אנטהאלט דער שוואכער און ניט אונ־טערגעשטראכענער עלעמענט אן ארויסרוף, און דער אונטערגעשטראַ־כענער — אן אויסלאדונג; דער לעצטער באהויבט דעם בליק און וועדט דעריבער דער פינאל. דער טראפ פארוואנדעלט דא די צוזא־מענעקזיסטענץ אין א ריי־פאלגונג, ניט אין כראנאלאגישען, נאר אין טעלעאלאגישען זין. די בלייבע פארב רעגט אויף און די קאליר, וואס צייכענט זיך אויס מיט דעם שטח פון דער באפארבטער פלאך, מיט העלקייט, מיט דער אייגענארטיגקייט פון איר קראפט, אדער מיט אן אינטערעס צוליב אזא אדער אן אנדערען מאטיוו, — וועדט די טרע־נערען פון ערפילונג. די ערשטע שטעלט די פראגע, די צווייטע ניט דעם ענטפער.

בראָדער קריסטיאַנסען

אָבער אַזוינע עלעמענטאַרע אינהייטען קענען זיך קאָמבינירען אויף דעם פּאַרשידענאַרטיגסטען אופן אויף דעם זעלבען בילד. דער אינפּאָכסטער פּאַל וואָלט געווען יענער, וואו די אָקצענטען פּאַלען צוזאַמען און באַשאַפען איין אויפמערקזאַמקייטס־צענטער דורך דעם, וואָס זיי דרינגען אַריין אַיינער אין דעם אַנדערען און קלייבען זיך פּאַסענוויז אַן אַיינער לעבען דעם צווייטען. וועז דאָס אויג האָט זיך אַריענטירט, ווערט אָט דער צענטער דער פונקט פון רוה פּאַר דער ראיה. פונדאַנען לאָזט זיך דאָס אויג וויטער זוכען נייע רייצונגען און נייע פראָגען; אָהער קערט זיך עס ווידער און ווידער צורים, און דאָ געפינט עס דעם פינאַל און אַן ענטפער אויף יעדער פראָגע. איצט איז קלאָר, פאַרוואָס די סימעטריע איז אזוי וויכטיג פּאַר דער קינסטלערישער אינדוסטריע און פּאַר דער אַרכיטעקטור, און פּאַרוואָס די מאָלעריי באַנוצט זיך זעהר קאַרג מיט איר, אי דאָס פּאַר גאַנץ באַזונדערע צוועקען.

אמאָל רעדט מען וועגען א „באַהאַלטענער סימעטריע" אין בילדער, אָבער אָט דער אויסדרוק זאָגט אונטער דעם פּאַלשען געדאַנק, אז דא באַנוצנט מען א געוויסע אַרט סימעטריע אָדער איר פּאַרמילדערטע פּאָרם. אין דער אמת'ען זעהט מען אין דער ווירקליכקייט דעם געגענזאַץ און די אַפּליקונגען פון דער סימעטריע. אָט די „באַהאַלטענקייט" רופט דאָך אַרויס עפּעס גאַנץ געגענזעצליכעס פון סימעטריע. די סימעטריע פּאַרבינדט די טעלאָאַנישע דינאַמיק, בעת אָט די „באַהאַלטענקייט" בינדט פאַנאַנדער די כוחות מיט דער הילף פון א דייטליכען טראַפּ, מאַכענדיג פון איינער פון זיי אַן אויפרעגענדען מאָמענט, און פון דער צווייטער — די אויסלאָדונג פון דעם דאָזיגען מאָמענט.

די מוזיק אַנטפּלעקט פּאַר אונז אַמלייכטסטען, ווי אזוי עס קומט פּאַר די קאָאַרדינאַציע פון אייגדרוקען. וועז איך הער מוזיק, איז מיר דען אלץ איינס, צו איך הער דאָס שטיק פון אַנפאַנג אָדער בלויז פון מיטען? פּאַרשטעהט זיך, אז עס איז א גרויסער חילוק. אָבער פּאַר וואָס? זייגען דען ניט אַנטשווינגען געוואָרען אלע פּריהערדינע טע־

קונסט

ענר און הארמאניעם, וועז די קלאנגען־כוואליע האט דערגרייכט איר מיטען? נייע טענער פילען איצטער אן מיין אויער, די פריהערדינע זיינען אפגעשטארבען; אלס זינליכע ערשיינונגען עקזיסטירען זיי מער ניט. אדער איז עפעס געבליבען פון זיי אין מיין באוואוסטזיין? עס זההט אוים אז יא, אניט וואלט געווען גאנץ ענאל, צי איך האב נאכ־געפאלגט די טענער פון אנהויב אדער ניט. וואס אבער איז געבלי־בען אין באוואוסטזיין פון די פריהערדינע קלאנגען? די טענער גופא? ליגען זיי אפגעשטעמפעלטערהייט אלס געשטאלטען פון זכרון א י ר נ ע ר ל ע ב ע ן ד ע ם א נ ד ע ר ע ן אין מיין באוואוסטזיין? דאס איז אוממעגליך. קיין שום זכרון וואלט זיי ניט נעקענט איינהאל־טען, קיין שום באוואוסטזיין וואלט ניט געווען אימשטאנד אנצוהאל־טען א צו גרויסע צאל קלאנגען און פארשטעלען זיי אין איין זהונגס־פעלר.

נאר אויב עס וואלטען געבליבען בלויז מאנכע פון די געהערטע טענער, וואלטען זיי אלס גאנצעס באשאפען א פאלש בילד; זיי וואל־טען צענויפגעשטעלט אן אנדער גאנצעס — ניט דאס, וואס מיר הא־בען געהערט. מען קען אבער ניט רעדען וועגען א צענויפפאסונג פון די זינליכע קלאנגען־אייגענשאפטען: די ערשיינונגען פון דער אקוס־טישער טענער־צענויפמישונג גיבען נאר אן אנדער רעזולטאט, ווי א ר י י־פ א ל ג ו נ ג פ ו ן ט ע נ ע ר. אויב דער מוזיקאלישער זכרון וואלט באזירט אויף דעם צענויפנום פון טענער, וואלט ער פאר־קריפעלט דאס בילד פון דער געהערטער מעלאדיע. זאלען אלע טע־נער פון א מעלאדיע א קלינג טאן מיט אמאל אוז צוזאמען, וועט זיך באקומען נאר אן אנדער זאך, ווי זייער ריי־פאלגונג.

די אפגעטיילטקייט פון טענער איז נויטוועגדיג פאר דער מעלא־דיע, אבער ניט אזוי קען דאס מוזיקאלישע ווערק אפגעהיט ווערען אין דעם באוואוסטזיין. און דאך זאגען מיר: עפעס איז געבליבען אין זכרון, מחמת פאר אונז איז ניט אלץ איינס, צי מיר פאלגען נאר דאס שטיק פון אנהויב אן, אדער ניט. אויב די טענער אליין זיינען פארשוואונדען, און דער זכרון קען מער ניט אנהאלטען זייערע זינ־ליכע בילדער, בלייבט איבער צו מאכען די השערה, אז אלץ נעמט זיך

בראָדער קריסטיאַנסען

פון די שטימונג־אימפּרעסיעס. נעווים, אויך דאָ קומט אונז אויס צו זאָגען דאָס זעלבע: אָנהאַלטען זיי אָפּגעטיילטערהייט און אָנטפּלעקען זיי פּאָר'ן בליק אין זייער פּולער גאַנצקייט איז נישט אימשטאַנד אָפּילו דאָס סאָמע פּילאָסאָפּסענדיגסטע באַוואוסטזיין. אויב די טעגער מוזען פּאַרשווינדען און דאָד איבען זיי אויס זייער ווירקונג, איז דאָס מענליך נאָר בייַ דעם באַדינג, וועלן די פּאַראַיינונגס־פּאַרס פון די שטימונגס־אימפּרעסיעס איז ניט קיין עקסטענסיווקייט, ניט קיין צוזאַמענעקזיסטענץ אין באַוואוסטזייַן, נאָר אַן אינטענסיווקייט, אַצענויפּגונס.

און שוין דער פּאָקט אַליין, וואָס דער אויסגעהערטער טייל פון דעם שטיק בלייבט איבער אין זכרון און ווירקט אויף די נייע קלאַנגען, און וואָס אַלץ נעמט זיך דאָ פון די שטימונג־אימפּרעסיעס, און ניט פון די זינליכע אייגענשאפטען פון די קלאַנגען, אַדער פון דעם זכרון, וואָס רעפּראָדוצירט זיי — אָט דער פּאָקט גופא ווייזט אַן, אַז די שטימונג־אימפּרעסיעס פון דער ריי־פּאָלגונג פון די טענער גיסען זיך צענויף אייַנע מיט דער אַנדערער און פּאַרבלייבען אויף אַזא אופן אין דעם באַוואוסטזיין. איז דאָס ניט אזוי? יעדער נייער טאָן, וואָס מיר הערען, און יעדער אינטערוואַל, וואָס שליסט זיך אָן אין דער ליניע, וועלבע עס בילדעט די מעלאָדיע, קומט צו ניט אלץ ניי גלידר, וואָס זאָל זיך לענגן זייט בייַ זייט — אויף אַן עקסטענסיוועז אופן — מיט די אלטע, נאָר גיסט זיך צענויף מיט עפּעס דויערענדיגעס, און אָט דער „עפּעס" געהט דורך א געוויסע פּאַרוואַנדלונג און ווערט אַביסעל רייכער. אין דער אמת'ען איז די מעלאָדיע נאָר ניט קיין אויסגעצויגענע לינע. אלם אזא ערשיינט זי בלויז בייַ דער עמפּירישער באַטראַכטונג פון דער צייטליכער ריי־פּאָלגונג. די מעלאָדיע איז פאַר דעם, וואָס פאַסט זי אויף, אַן איבערלעבונג, וואָס בייט זיך אוו וואקסט כסדר, אין וועלכער די אויפּגעפּאפּטע עלעמענטען פּאַרבלייבען דאָד און דרינגען דורך איינער דעם אנדערען: אַן איבערלעבונג, אין וועלכער דאָס פּריהערדיגע לעבט נאָד און באַווירקט די ערוואַרטונג פון

קונסט

דעם קומענדען. אין אט דעם צענויפנום פון די מאמענטען פון דער ריי, ווערט די ריי־פאלגונג פארוואנדעלט אין א צוזאמענעקזיסטענץ, און ווען דער פינאל, וואס זיין דערנהענטערונג פילט יעדער איינער. ברענגט מיט זיך די אנטשיידונג, דויערט נאר אויך די אנשטרענגונג פון ערוואַרטונג, וואס איז געקומען פון סאמע אנהויב; ווי אויך דער קאמף צווישען די פארשידענע קרעפטען, וואס איז פארגעקומען צווישען די דאזיגע מאמענטען. אויף אזא אופן פארשווינדט אין א געוויסען זין פאר די שטימונג־אימפרעסיעס דער אונטערשייד צווישען די זינליכע פארמען פון דער צוזאמענעקזיסטענץ און די זינליכע פארמען פון דער ריי־פאלגונג; ביי די לעצטע בלייבט פון זייער גאנצער ריי בלויז דער טעלאלאגישער מאמענט, בעת ביי די ערשטע ווערט דאס צוזאמען עקזיסטירענדע פריער פארוואנדעלט, א דאנק דער צעטיילענדער קראפט פון דעם טראפ, — אין א טעלאלאגישער ריי, און אלס אזעלכע ווערט זי סוקצעסיוו צונויפגענומען.

אונטער דעם זעהבארען — דאס ניט זעהבארע, אונטער דעם הערבארען — דאס ניט הערבארע; אונטער דער זינליכער ערשיינונג פון פארמען — זייער גייסטיגער אינהאלט. אמת דאס לעצטע הענגט אפ פון דעם ערשטען, מחמת די פארמען זיינען נויטוועגדיג פאר דער אויפוועקונג פון דעם גייסטיגען אינהאלט. און דאך איז אט דער אינהאלט ניט אין אלע הינזיכטען פראפארציאנל צו די פארמען. אט דער גייסטיגער אינהאלט פון די פארמען האט זיך זיין אייגענע פרייהיט און פיינדליכע וועלט, ער קניפט אן פארבינדונגען, וואס קיין שום זינליכעם ענטשפרעכט זיי ניט. מיר האבען שוין גערעדט וועגען דעם, אז די פארמען קענען זיך וויט פאנאנדערגעהן צווישען זיך אין זייער זינליכער אייגענשאפט, און דערביי דאך זיין פארוואנדט אין זייערע שטימונג־אימפרעסיעס. עס איז פארא, למשל, א שאטירונג פון רויט, וואס איז ענליך צו דעם דונערענדען שאל פון א טרויער. און פארקערט: אויסערליך קענען די פארמען זיין ענליך און

בראָדער קריסטיאַנסען

צו דער זעלבער צייט געגלויבט פארשידען לויט זייער גייסטיגען אינהאלט. געטע ווייזט אן דערוויפ, מיט וואס פאר א לייכטקייט די גלעזע פארב בייט ראדיקאל דעם כאראקטער פון דער שטימונג, וואס זי האט געשאפען. די קלענסטע ענדערונג אין דער שאטירונג פון אט דער פארב האט א באדייטונג. דערפאר פאסירט אפט ביים אויסערליכען נאכאמען די פארמען פון א ווערק, אז דער ווערט פון די פארמען ווערט פארלארען צוליב דעם, וואס דער קאפיסט פארמאגט ניט גענוג עמפינדונג צו פארמען אזן איז ניט בכח אויפצופאסען פארשידענע שאטירונגען.

דערפאר איז עס אויך ניט זעהר זיכער אין דער קונסט צו נעמען די זינליכע גלעמענטען פון די פארמען אלס אויסגאנגס־פונקט, שוין בעסער צו מאכען דאס גענענשטאנדליכע פאר אט דעם פונקט. אזן כאטש מיר שטרייכען שמארק אונטער די באדייטונג פון די פארמען פאר דעם קונסט־ווערק, ווילען מיר דערמיט ניט זאגען, אז די פארם דארף זיך אויסערליך שארף וואַרפען אין די אויגען. די פארמען קענען זיין שרייענדיג אזן ארויפצווינגענדיג אין זייער זינליכער ערשיינונג, אזן דאך זיין ארים אין אינהאלט. גיכער איז די הויפטזאך אזא ארדנונג פון פארמען, וואו זינליכע אייגנדרוקען טרעטען אריין אין טעלעגראַפישע פארבינדונגען. זיי דארפען ארויסווייזען זייערע סימפאטיעס אזן אנטיפאטיעס, אויסגעפינען זייער פארוואנדשאפט, אויספראבירען זייער קראפט אויף ווידערשטאנד, אזן דערגרייכען די פאר־ענדיגקייט אין געגענזייטיגע היפוכים. די אויסערליכע פארשוועגנדעריש קייט פון פארמען, ווי ביי פידוס'ען אדער ביי וואן־דע־פעלד'ען, איז בלויז א מאניעריזם אזן באשאפט ניט קיין שום וויכטיגעס. פארקערט, ביי קינסטלער, ווי האלביין אזן לעיבעל, טרעט די פארם ניט ארויס בולט, אזן דאך באזעלט זי דאס גאנצע ווערק מיט איר עמאציאנעלען אינהאלט.

דאס וואלט געווען גענוג פאר אונזערע צוועקען, ד.ה. פאר דעם אנאליז פון דעם כאראקטער פון די פארמען. צי קען מען אבער ניט

קונסט

אויך איז דעם נעגענשטאנדליכען דורכפירען אן אונטערשיד צווישען דער זינליכער ערשיינונג און דעם צווייטערליכען אייגדרוק? אפשר באטיליגט זיך בלויז דער לעצטער, אן אבסטראהירטער פון דער גע־שטאלט פון דעם נעגענשטאנד, אין דעם סינטען פון דעם עסטעטישען אביעקט? דאן וואלט פארשטענדליך געווארען דאס, וואס האט אונז פריער געחידושט: ווי אזוי עס איז מעגליך א פאראיינונג צווישען פארם און אינהאלט. און ווי קען זיין א רייד וועגען זייער אנטשפרעכונג אדער ניט־אנטשפרעכונג, וויבאלד מיר מוזען זיך דוקא אבסטראהירען פון דער נעגענשטאנדליכער באדייטונג פון די פארמען, כדי אויפצו־פאסען די זינליכע אייגענשאפטען אלס פארמען.

כדי צו באוייטינען מיספארשטענדנישע, מוזען מיר נלייך ער־קלערען פאלגענדעס: אויב מיר רעדען דא וועגען די שטימונג־אימפרע־סיעס און וועגען דער מעגליכער עמאציאנעלער פיזיאנאמיע פון דעם נעגענשטאנד, האבען מיר אין זינען ניט די פאלשע און לינגעריגע ראמאנטיק, מיט וועלכער עס קוויקען זיך נאיוווע הערצער, די בילינע שפיין פון דער סענטימענטאליטעט. מיר שליסען זיך אויך ניט אריין אין דעם קרייז דערפון, וואס ווערט אין א מער נאבעלען זין באציי־כענט אלס די „קונסט פון שטימונגען." מיר בעטען זיך צו דערמאנען אז דעם, אז מיר האבען ניט גערן געוואלט איינשטימען מיט נעמען אוו אננעמען זיין אויסדרוק „זעלען־שטימונג" פאר די צווייטערליכע פאר־בען־איינדרוקען. דאס זיינען אייגענטליך נאר ניט קיין שטימונגען. דאס איז וויינער ווי א שטימונג — אפשר בלויז עלעמענטען פון שטימונגען, דיפערענציאלען, עפעס אזוינס, וואס קען ווערען א שטי־מונג ערשט נאכדעם, ווי עס האט זיך פארשטארקט אוו פונאנדערנע־וואקסען. בלויז וועגען עלעמענטען פון אזא מין קען אויך זיין א רייד, ווען מיר קומען צום נעגענשטאנדליכען. פילע אינהאלטען גיבען נאר ניט קיין גאנצע שטימונג אוו דאך קענען זיי זיין וועדטפול אין דעם קונסטווערק. אין אונזער אויספארשונג שטעלען מיר זיך ניט אלס ציל צו פארטיידיגען די קונסט פון שטימונגען. אויך ניט צו רעדען נעגען איר.

מיר וועלען פרואווען קודם כל צו ווייזען, אז מיט רעאלע אביעק־

בראָדער קריסטיאַנסען

טעז זיינען פֿארבונדען צווייטערליכע איינדרוקען, אוז צוליב אַט דעם צוועק ציען מיר די אויפֿמערקזאמקייט פֿון דעם לעזער צו דער פֿראגע: ווי אזוי שטעלען מיר זיך פֿאר די אַביעקטען? נעוועהנליך ענטפֿערט מען: מיט דער הילף פֿון דער זינליכער אויפֿפֿאסונג. ווי אַבער, אז די אַביעקטען זיינען דערווייטערט פֿון אונז, ד. ה. ניט צוגענגליך פֿאר דער אויפֿפֿאסונג, אויב זיי זיינען אומגעקומען? דאן שטעלען מיר זיך פֿאר די זאכען א דאנק די אפֿשטעמפֿלונגען, וואס זיינען פֿארבליבען אין זכרון, אלס געדעכטנישען פֿון די זינליכע איינדרוקען. אוז אויב מיר האבען קיינמאל ניט געזעהען דעם נעגנשטאנד, דאן שטעלען מיר צונויף זיין געשטאלט דירך דעם, וואס מיר קאמבינירען יענע זינליכע דאטען, וואס זיינען פֿארבליבען אין די עראינערונגען. מיט איין וואָרט, עס איז פֿאראן א מיינונג, אז די קאנקרעטע אַביעקטען ערשיינען אויף אזא אָדער אן אנדערען אופֿן א י ן ב י ל ד ע ר. אין אַט דער מיינונג איז פֿאראן א קערן אמת. אהן צווייפֿעל געפינען מיר אין זיך אזוינע איבערלעבונגען. דאָך, וועז מיר קוקען זיך אריין טיפֿער, קענען מיר לייכט באמערקען, אז די ערשיינונג פון דעם אַביעקט קומט מ ע ר ס ט ע נ ט י י ל ס אנדערש פֿאר. וואס קומט פֿאר אין אונז וועז מיר לעזען אָדער הערען אויף שנעל א נעוויסע ערצעהלונג? דאָרט רעדט זיך וועגען א סך זאכען, אלץ נייע געגענשטאנדען שווימען ארויס אוז טרעטען אריין אין נייע באציהונגען צווישען זיך, אוז מיר פֿארשטעהען יעדעם וואָרט: הייסט עס, אז מיר שטעלען זיך פֿאר די אַביעקטען. אנטשטעהען אַבער אויך דערביי די ב י ל ד ע ר פון די אַביעקטען? מעגליך, אַבער אזוי אומדייטליך, אז זיי זיינען ניט נענוג פֿאר א פינקטליכער אונטערשיידונג פון די אַביעקטען. דאָר זיינען מיר, ניט קוקענדיג דערויף, זיכער, אז מיר מישען ניט צענויף איינעם פון די אנגערופענע אַביעקטען מיט די אנדערע. פֿאר די מערסטע פון זיי זיינען צומאל ניטא קיין ברעקלער עראינערונגען. אהן ספק שאפען מיר זיך אויך דא פֿארשטעלונגען פון די אַביעקטען, מיר פֿארשטעהן דאָך די באדייטונג פון די וואָרטער. קיין בילדער זיינען אַבער דא ניטא. אוז אַט די בילדער קאנען ניט פֿארביטען וועזען דורך באגריפֿען, מחמת צו דענקען באמת א געוויסען באגריף איז פֿיל שווערער

איידער אויפצולעבען א זינליך בילד. ארער אפשר וועלט דאס בילד פון דעם אביעקט פארביטען דורך א וואלט, א נעהעלטס, א געלעזענס ארער א וויידערהאלטס פאר זיך — ד. ה. דורך דעם זינליכען בילד פון דעם וואלט? קלאר איז אבער, אז דאס וואלט וועט אן און פאר זיך ניט זיין די פארשטעלונג פון דעם אביעקט, וויל ניט אלע וועלטער פארשטעהען מיר דאך, למשל: די וועלטער פון אן אומבאקאנטער שפראך. צו פארשטעהן א וואלט מיינט נעמליך צוצוגעבען צו דעם וואלט־בילד עפעס נייעס: די פארשטעלונג דערפון, וואס דאס וואלט דריקט אויס. פאר דעם פארשטעהן פון די וועלטער דארף אין דעם באוואוסטזיין צוזאמען מיט דעם וואלט־בילד אויך זיין די אביעקט־פארשטעלונג: הייסט עס, אז דאס וואלט אליין איז ניט גענוג. דאס וואלט אליין אהן דער באגלייטענדער אביעקט־פארשטעלונג וואלט געווען א קלאנג פון א גאנץ אומבאקאנטער שפראך. דערויף פלעגט מען אייגנוועדען: די אביעקט־פארשטעלונג איז פארבונדען בלויז מיט די וועלטער, וואס זיינען אונז באקאנט. אבער מיט די אומבאקאנטע וועלטער—ניט. אויב מיר וואלטען געוואוסט מיט וואס איין וואלט אונטערשיידט זיך פסיכאלאגיש פון דעם אנדערען, וואלטען מיר אפשר משיג געווען די ניט־בילדליכע פארשטעלונג פון דעם אביעקט. אבער אט דעם אונטערשייד שפירען מיר אלס א געוויסע שאטירונג, וועלכע מען קאן, אויב איר ווילט, באצייכענען אלס דאס געפיל פון באקאנטקייט. איז עס אידענטיש מיט דעם פארשטעהן דאס וואלט? אזוי האט מען באהויפטעט. דאך איז דאס ניט דענקבאר. דאס געפיל פון באקאנטקייט איז אלעמאל געווען, קומט דעריבער אויס, אז אלע באקאנטע וועלטער וואלטען געדארפט האבען דעם זעלבען זין. פונקט אזוי זעהן אונז אויס וועלטער פון א שפראך, וועלכע מיר האבען פריער באהערשט, אלס באקאנט, כאטש מיר פארשטעהן זיי ניט מער, און מיר וויסען ניט, וואס זיי באדייטען.

די איבערצייגענדסטע אפליקענונג פון דער טעאריע, אז די פארשטעלונג פון דעם אביעקט וועלט פארביטען דורך דעם וואלט, אויב עס פעלט דאס בילד, באשטעהט אין דעם, וואס בעת דער פארשטעלונג פון דעם אביעקט קאן דאס וואלט פעלען. א זעהר שנעלער דענקונגס־

בראָדער קריסטיאַנסען

פּראָצעס קומט פּאָר — אויב דער מענש איז ניט קיין ליטעראַט לויט דער פּראָפעסיע, אָפט אויך אפילו אין אזא פאל — סיי אהן נעגענ־ שטאנדליכע בילדער חיי אהן ווארט־בילדער. עס איז ניטא קיין צייט אפילו פאר דער זינליכער פּאַרשטעלונג פון ווערטער, און דער געדאנק זוכט בלויז אויף צוריק און גאנץ שווערליך א פאסיגע ווארט־באדיי־ טונג. עס זיינען דעריבער פּאַראַ אביעקט־פּאַרשטעלונגען פון א גאנץ ניט־בילדליכען כאראקטער, אבער זיי זיינען פּאַרט נענוג באשטימט פּאַר דער אונטערשיידונג פון די אביעקטען. און אט די ניט־בילדליכע פּאַרשטעלונגען זיינען באוועגליכער, אייבער די בילדליכע, זיי אנ־ שטאהן אפילו שנעלער, ווי די ווערטער. א דאנק זיי איז מעגליך דער גרעסטער איבערבייט פון די פּאַרשטעלונגען. דערפּאַר איז שווער זיי צו באַאבאכטען און אין דעם מאמענט, וועו מיר ווילען זיי אויפכאפען און אנאליזירען — זיינען זיי שוין מער ניטא; און עס דאכט זיך, אז אין דעם באוואוסטזיין איז באמת גאַרניט געווען, גלייך ווי אונזער דענקען וואלט אויגענטליך פּאַרגעקומען אהן שום דענקען, גלייך ווי מיר וואלטען נעקאנט טראכטען וועגען אביעקטען, ניט האבענדיג אין אונ־ זער באוואוסטזיין קיין שום פּאַרשטעלונג וועגען זיי.

עס זיינען אבער פּאַראַ פאלען, וועו די ניט־בילדליכע פּאַרשטע־ לונגען קאנען זיין דויערהאפט, זיין אימשטאנד צו וואקסען. וועו מיר ווילען, למשל, זיך דערמאנען אן דער פּאַרגאַנגענהייט דארפען מיר האבען עפעס אזוינס, וואס קאן צוציען צו זיך אסאציאציעס. אנשטרענגענדיג אלע אינערליכע כחות אונזערע און איינשליסענדיג זיך אין זיך, כאפען מיר זיך אן אן עפּעס דעם פונקט אין אונזער באַ־ וואוסטזיין, און מיר ווארפען אויף אים דאס העלע ליכט פון אויס־ מערקזאמקייט. אפט איז דער דאזיגער קאנצענטרירענדער פונקט עפעס א בילדליכע פּאַרשטעלונג, אזא, וואס שטעהט אין א געוויסער פּאַרבינדונג מיט דעם געזוכטען. אבער ניט זעלטען איז דערביי ניטא קיין שום בילד, און פּאַר דער אריסרופונג פון דער אסאציאציע איז ניטא קיין שום זאך, אויסער דעם נאמען פון דעם געזוכטען אביעקט. ציזאמען מיט דעם לעצטען ערשיינט אט די ניט־בילדליכע פּאַרשטע־ לונג וועגען דעם, וואס דער דאזיגער נאמען באצייכענט. עס פאסירט,

קונסט

הייסט עס, אז מיר זוכען די עראינערונג פון דעם ב י ל ד פון דעם אביעקט מיט דער הילף פון דער ניט־בילדליכער אביעקט־פארשטעלונג. אויב די אנגעשטרענגטע אויפמערקזאמקייט באזייטיגט יעדע ארויס־דרינגונג פון דרויסען, און ניט קוקענדיג דערויף, שוויבט דאס גע־זוכטע ארויף ניט מיט אמאל, דערגרייכט דאן די ניט בילדליכע אבי־עקט־פארשטעלונג, וואס „זוכט" אין אונז, אזא ברייטקייט און אינ־טענסיוואקייט, אז עס פילט אונז אן אינגאנצען. דאס איז טאקע יענער מאמענט, וועו די שנעלע ארויסמישונג פון דעם אנאליז קאן אים אויפ־כאפען. און וואס געפינען מיר דעמאלט? איז דאס ניט האמאגעניש מיט די איבערלעבונגען וואס מיר רופען: שטימונגען? איז עס ניט ענליך צו דעם צווייטערליכען איינדרוק פון א פארב־שאטירונג, וועו די קאליר פילט פון אומטעום אן אונזער אויג און מיר זיינען אינגאנצען בלויז ראיה? אדער איז עס ניט ענליך צו דעם קלאנג־איינדרוק? פארמאגט עס ניט קיין באשטימטע אינדיווידועלע אייגענשאפט, און געפינען מיר ניט אן אנדערע עמאציאנעלע אייגענשאפט אין יעדען נייעם רעאלען אביעקט?

איך האב מיט דער הילף פון די נעמען גערוכט איינעם נאכ'ן אנדערען די גרעסטאלטען פון צווייי מיינע פרייַנד פון דער פריסטער יוגענד, און צוזאמען מיט זייערע נעמען איז אין מיר אנטשטאנען עפעס אזוינס באשטימטעס לויט דער אייגענשאפט אז איד וואלט עס גע־קאנט פארגלייכען מיט א טעם־גרעפיל אויפ'ן צונג; און אויב די גע־וואונשענע בילדערע וואלטען ערשינען, וואלטען זיי געדארפט בא־וויזען זייער אידענטיטעט מיט דער הילף פון אט די עמאציאנעלע אייגענשאפטען. אבער פונקט, ווי דער פארב־איינדרוק אנטוויקעלט זיך געוועהנליך ניט אין אן אמת'ער זעלישער שטימונג נאר בלייבט בלויז אלס א פראגמענט פון א שטימונג, אזוי קומען מיר אויך צו דער חיפאטעזע — וועו מיר פארטייטשען אונזער באאבאכטונג אין אן אנאלאגישען זין, — אז די ניט־בילדליכע פארשטעלונג פון דעם גע־נעגשטאנד, וואס מען קאן געווענליך ניט אויפכאפען, טראגט דעם כא־ראקטער פון אן עמאציאנעלען עלעמענט.

ווי יעדע פארב, יעדע רוימליכע פארם, יעדער קלאנג־אינטער־

בראָדער קריסטיאַנסען

וואָל. האָט אויך, זעהט אויס, יעדער אונז באַקאַנטער רעאָלער אָביעקט זיין איינענע אים כאַראַקטעריזירענדע שטימונג־אימפּרעסיע, און אָט די לעצטע איז נעוונג צו אונטערשיידען די אָביעקטען אין דעם פּראָצעס פון דעם ניט־בילדלעכען דענקען.

מיר וועלען איצט פּרואווען צו באַווייזען, אז דער ציל פון פּאַר־שטעלען דאָס נענענשטאַנדלעכע אין דער קונסט איז ניט ד א ס ז י נ ל י כ ע ב י ל ד פ ו ן ד ע ם א ב י ע ק ט, נאָר דער נ י ט־ב י ל ד ל י כ ע ר אייגדרוק. מיר וועלען אָנהויבען פון פּאָזיץ און מיר וועלען זיך קודם כל אָפּשטעלען דעריף, וואָס וועט באַטראַכט אלס דער שטאַרקסטער ארגומענט געגען אונזער גרונד־הנחה. געווענליך פּאַרט מען ביים פּאָזעט די ב ו ל ט ק י י ט פון שילדערונג. איך וויל געבען א פּאָר ביישפּילען, וואָס וועלען דאָכט זיך מיר, פולשטענדיג באַפרידיגען אָט די פּאַדערונג.

אָט זיינען מעריקעס פערזען:

> זעה נאָר: די קינדערשע בלעטער פון קאַשטאַן
> העגגען וויי פליגען פון נאַסליכען שטעטערלינג,
> וואָס האָט פאַרלאָזט ערשט זיין קאָקאָן.

און אָט ציטירען מיר פון לילייענקראָן'ען:

> און רוהיג איז די געלע רויז געלעגען
> אויף שוי־ארצען סאַרקאָפאָג אוי'ם זאָל פון מאַרמאָר.

ניט דאָס אונז עפּעס א בילד? מסתמא. ביי מיר קומט עס ארוים אביסעל ניט פול. ביי א מאָלער קאָן עס אָבער זיין אזוי ענעוי, אז ער וואָלט דאָס בילד געקאָנט אויפצייכענען. אָבער לעזט אָט די פערזען פאָר פאָר עטליכע מאָלערס און בעט זיי צו מאָכען דערפון א צייכענונג און דערביי זאָלען זיי פון זיך אליין גאָרניט צו־געבען. עס איז קיין צווייפעל ניט, אז קיינע פון די צייכענונגען וועט ניט זיין ענליך איינע צו דער אַנדערער. עס קומט אלזא אויס, אז א זינליך בילד קאָן אנטשטעהן אלס רעזולטאַט פון דעם פּאָעטס

ווערטער. אבער דעם בילד'ס דעטאלען ווערען דורך די ווערטער ניט באשטימט. וואס פאר א פארמען דאס בילד וועט אננעמען, נענויער וואס פאר א באשטימטע נעשטאלט וועט געבוירען ווערען אין דער פאנטאזיע פון דעם לעזער. דאס הענגט אפ פון דעם צופעליגען שפיל פון אסאציאציעס. דער פאקט ניט בלויז די טעמע פאר דעם בילד, דעם לעזערס פאנטאזיע פארענדיגט זי ערשט, אויב זי איז פעהיג דערצו. דערביי בלייבען די איינצעלהייטען פון דער טעמע נאנץ אומ־באשטימט. דער דיכטער איז ניט מער פאראנטוואָרטליך פאר דער נעשטאלט, וואס שווימט ארויס אין דער פאנטאזיע פון דעם לעזער, ווי דער מצענאט, למשל, איז פאראנטוואָרטליך פאר די בילדער, וואס ער באשטעלט ביים מאלער. צי די נעשטאלט איז מיין פאנטאזיע איז שעהן אדער ניט שעהן — דאס וועגדט זיך ניט אן דעם פאקט, נאר אן מיין אייגענער קינסטלערישער באגאבטקייט. מיט איין וואָרט: אזוי ווי די אנטשטעהונג פון א בולט בילד איז ניט א רעזולטאט פון דעם דיכטערס איינפלוס, קאנען די בילדער, ניט האבען קיין וועזענט־ליכע באדייטונג פאר זייז ווערק. די פארענדינונג פון די וועזענטליכע שטריכען קאן דאך ניט איבערגעלאזען ווערען פאר דעם צופעליגען קאפריז פון אסאציאציעס.

באאבאכט זיך אויפמערקזאם און זייט אויפריכטיג — פאר די מערסטע איז דאס ניט אזוי שווער, אויב דער פאראורטייל ווענען דער פאטישער קאנטעמפלאציע פון בילדער איז נאר צעשאקעלט—און איר וועט מוזען מודה זיין, אז די פאנטאזיע פארנעמט זיך ס'רוב נאריט מיט דער שאפונג פון פארענדיגטע בילדער. זייערע פראגמענטען שווימען ארויף אין דעם שטראם פון קלאנגען־איינדרוקען. אט די פראגמענטען זיינען אבער אזוינע פליענדיגע און נעפעלדיגע, אז, זיי שווימען ארויף כדי באלד ווידער זיך פונאנדערצושווימען. און דאך פאנגט אונז די פאטישע פארשטעלונג פון דעם געגענשטאנד, און עס איז זעהר מעגליך, אז ווען אונזער פאנטאזיע, וואלט זי דערמאלט, וואלט אט די פאטישע פארשטעלונג פארלאזען איר שעהנקייט. איז באמערק אפט, אז בעת איך הער א פאטיש ווערק, אנטשטעהען אין מיר אזוינע בילדליכע פארשטעלונגען, וואס איך וויים נוט, אז זיי

בראָדער קריסטיאַנסען

זיינען ניט ריכטיג. איך טראָג, למשל, געוועהנליך איבער דעם אָרט פון האַנדלונג אין א געוויסער ערצעהלונג אין מיין היימישען דאַרף. א זאַך, וואָס קלעפט זיך מערסטענטיילס זעהר שלעכט. אַדער וועז איך לעז רילקעס „אייניהאַרן", („אוניקאַרן") — זעה איך, אמת, עפעס זעהר קלאָרעס, אָבער עס איז גאָרניט קיין „אייניהאַרן", נאָר א סאָרגע, אַן ערשינערונג אָן א שעהנער אַנטיקער בראָנז־פיגור. אָט די גע־שטאַלט פאַסט זיך גאָרניט אַהער, טראָגט אַריין עפעס פרעמדעס, שטערט אין דער אמת'ן. אָבער ניט קוקענדיג דערויף רופט דער „אייניהאַרן" אין מיר די שטאַרקסטע איבערלעבונגען, נאָר, פאַרשטעהט זיך, ניט דערפאַר, וואָס ביי מיר אַנטשטעהט די דערמאָנטע געשטאַלט.

וואָס באַדייט אָבער די פאַדערונג פון בולטקיט, וויבאַלד זי האָט ניט צו טאָן מיט די געשטאַלטען פון דער פאַנטאַזיע, קאָן מיט זיי ניט האָבען צו טאָן, מחמת זיי ווערען ניט באַשטימט דורך דעם פאָעט? זי קאָן באַדייטען בלויז איינס: דעם ניט־בילדליכען איינדרוק פון דעם אָביעקט; דאָ ווערט געפאַדערט א לעבעדיגער און שטאַרקער אייני־דרוק.

ווערטער און ווערטער־קאָמבינאַציעס זיינען ניט גלייך לויט דער קראָפט פון זייער סוגעסטיע. דער פאָעט דאַרף פאַר זיין שיל־דערונג אויסקלייבען די דייטליכסטע ווערטער. זיין פאַרשטעלונג דאַרף אַריין אין דער נשמה. די בילדליכקייט פון דעם וואָרט האָט דער־ביי, נאַטירליך, א סימפּטאָמאַטישע באַדייטונג. אויב דער ניט־בילד־ליכער אייגדרוק פונ'ם אָביעקט איז באַוונדערט לעבעדיג לאַדט ער זיך לייכטאַוים אין א רייַ אָפּגעריסענע געשטאַלטען. אזוינע פראַגמענטען פון דער פאַרשטעלונג־קראָפט זיינען פונקט אזוי וועניג דער ציל פון פאָעזיע, ווי יענע געשטאַלטען פון דער פאַנטאזיע, וועלכע וועלען צע־נויפגעפלאַכטען מיט די קלאַנגען פון מוזיק. נאָר אויב אזוינע פראַג־מענטען אנטשטעהען, איז דאָס א סימן, אז דעם פאָעט איז געלונגען צו געבען א מעכטיגען, כאָטש ניט־בילדליכען איינדרוק פון דעם אָביעקט. דערין איז די הויפּטזאַך, און די בילדליכע אסאָציאַציעס, וואָס לאָזען זיך ניט אַנכאָפּען — דאָס איז בלויז אן אומוויכטיגע באָפוצונג. דער פאַרגלייך איז א באַקאַנט מיטעל פון דער שילדערענ־

דער באשרייבונג. זיין איינפלוס באשטעהט אבער ניט אין דעם פא־
ראלעליזם פון די בילדער — זעה איך דען באמת ביי מעריקע'ן די
פליגעל פון דעם יונגען שמעטערלינג און זייט ביי זייט—די בלעטער
פון דעם קאשטאן־בוים? דער איינפלוס פון דעם פארגלייך איז די
טאן־איינהייטליכקייט. דער אונטאן פון די ניט־בילדליכע איינדרו־
קען: דער צוזאמענקלאנג פון ביידע פארהעכערט די אינטענסיוי־
קייט. עס איז דא נאך א מיטל, וואס איז אין עצם פארוואנדט מיט
דעם פארגלייך כאטש אויסערליך זעהט עס אוים צו זיין גאנץ אנ־
דערש: די צענויפשטעלונג זייט ביי זייט פון אביעקטען, וואס געבען
איינדרוקען, וועלבע זיינען איינהייטליך לויט'ן טאן, כאטש די דאזיגע
אביעקטען דארפען זיין אזוינע, אז מען זאל זיי ניט קאנען פארגלי־
כען אלס בילדער. די לירוק פון גאטפריד קעלער באהערשט מיסטער־
האפט אך דאס מיטל. אויך — דאס פאלקסליד. לאמיר שוין דא
דערמאנען נאך אן אופן פון פאעטישער פארשטעלונג. אזוי ווי פארם
און געגענשטאנד שפילען די זעלבע ראלע, באאיינפלוסען נעמליך מיט
זייערע ניט־בילדליכע איינדרוקען, איז מעגליך אויך א צוזאמענקלאנג
צווישען פארם און געגענשטאנד, און ניט בלויז צווישען די פארמען
גופא איינע מיט דער אנדערער, אין ניט בלויז צווישען די געגענ־
שטאנדען איינער מיט דעם אנדערען. אויף אזא אופן קאן מען נאך
פארטיפען די פארורונג פון פאעטישער בילדערישקייט: די לעצ־
טע דארף באלעבען דעם געגענשטאנדליכען איינדרוק, מיט פארמען,
וואס זיינען איינהייטליך לויט'ן טאן. אזא צוזאמענקלינגען באדינגט
די קראפט פון דעם איינדרוק, וואס א פשוט בילד וואלט ניט געקאנט
דערגרייכען. מיר שפירען דעם געגענשטאנד, גליך ווי ער וואלט גע־
ווען דורכגעדרונגען מיט אן אינערליך ליכט און מיר באקומען אפט
פון אים א שטארקערע איבערלעבונג, ווי ווען ער וואלט געשטאנען
לעבעדיגערהייט פאר אונזערע אויגען אדער אין דער פאנטאזיע.

בראָדער קריסטיאַנסען

אין דער בילדליכער קונסט וועט אונזער טעזים זיך אַנשטויסען אויף נרעסערע שווערינקייטען. עס האָט זיך דאָך איינגעוואַרצעלט די מיינונג, אז דער ציל פון די בילדליכע קונסטען איז צו דינען דעם בליק, אז זיי ווילען נעבען אונ נאָר פּאַרשטאַרקען די זעה־אייגענשאַפּטען פון זאכען. היתכן, אז אויך דאָ שטרעבט די קונסט ניט צו א זינליך בילד פון דעם אַביעקט, נאָר צו עפּעס ניט־בילדליכעס, ווי באַלד זי שאפט „בילדער" און הייסט אליין „בילדליכע" קונסט? דערביי קאָנען מיר אפילו ניט בארופען זיך אויף אזוינע ווערק, וואָס זיינען בפירוש אויסגערעכענט אויף דער ווירקונג פון פּאַרב, און וואָס שעצען גרינג—אפשר צולייב זייער אומפּעהיגקייט אלס פּרימיטיוועז — די קאָנקרעטע פּאַרשטעלונג פון זאכען; דאָס וואָלט נעמיינט זיך אפּזאגען פון אן אייגוועדונג. מיר דאַרפען ווייזען אז די נענע־שטאַנדליכע פּאַרשטעלונג שטרעבט צו ניט־בילדליכקייט אפילו ביי אזוינע מיסטערס, וואָס באהערשען פולקאָמען די טעכניק. און ניט בלויז דאָרט, וואו דאָס פּסיכישע איז די טעמע, נאָר אויך ביי ניט לעבעדיגע נענענשטאַנדען.

איך וועל קודם כל ברענגען א משל, וואָס צייכענט זיך אויס מיט אן אויסערגעוועהנליכער באשיינפּערליכקייט: רעמבראַנטס צייכענונ־גען. קיינער וועט ניט נעמען אפליקענען, אז פילע פון זיי זיינען אומ־פּארנליכליך אין דער פּאַרשטעלונג פון דעם נענענשטאַנד און רופען ארויס א באזונדערס לעבעדיגע אביעקט־עמפּינדונג. נו, פרענט זיך איצט: וואָס פּאַר אן אויסזעהן האבען די פּאַרנעשטעלטע נענענשטאַנ־דען אין דער ווירקליכקייט? טאקע אזא, ווי אויף דער צייכענונג? האָט דער קינסטלער נעוואלט, אז מיר זאלען זיי באמאכטען אלס אמת'דיג? מיט אט די שארפע ליניעס פון דעם פּראָפיל, מיט אט די סטענגעס־ענליכע קאָנטורען, מיט אט די וואונדערבארע פלעקען אוו שטריכען אויפ'ן פּנים און אויף די הענט, מיט אט די צענויפּנע־קנייטשטע קליידער? אזוי קאָנען אבער באין אופן ניט אויסזעהן זאַ־כען אין דער ווירקליכקייט, און דער קינסטלער האָט אונז ניט נעקאָנט צווינגען צו גלויבען אין דעם. ער דענקט ניט, אז זאכען דאַרפען אויס־זעהן אזוי, ווי ער צייכענט זיי. ער שטעלט פּאַר זאכען, וואָס אין לעבען

קונסט

זעהען זיי אויס גאנץ א נ ד ע ר ש. הייסט עס, אז ער איז ניט אויסען צו רעפּראָדוצירען מיט זיין צייכענונג די זינליכע קאנקרעטקייט פון דעם נענענשטאנד. אמת, מיר קריגען א לעבעדיגען איינדרוק פון דעם פארגעשטעלטען נענענשטאנד; דאס קאן אבער ניט זיין די זינליכע געשטאלט פון דעם נענענשטאנד. מיר נעמען אן א צייכענונג אלס די געשטאלט בלויז, פון דעם אביעקט, אזוי צו זאגען, אין א פיגוראטיוועז זין. אין דער צייכענונג דארף זיין א ניט־בילדליכער איינדרוק. אויב דאס איז דעם קינסטלערס ציל, וועט ער אויסקלייבען יענע מיטלען, וואס רופען ארויס די טיפסטע ווירקונג, און ער וועט זיך ניט קימערען וועגען דעם, צי מיט דער הילף פון די געגעבענע מיטלען וועלן גלייכצייטיג אויך דערגרייכט די זינליכע קאנקרעטקייט, אדער ניט.

אויב מיר האבען דאס קלאר באגריפען אויף די צייכענונגען, לאמיר איצט באטראכטען רעמבראנדטס מעטאל־שטיכען. ער ניט אונז די סוגעסטיע פון א לאנקע, א פעלד, ניט ווייזענדיג אונז קיין איין גראז־שטעמעל, קיין איין זאנג; זיינע בוימער זיינען באבלעטערט, אבער מיר זעהען אפשר ניט קיין איין בלאט אין זיין ווירקליכער קאנקרעטקייט. זאנט ניט, אז דאס זיינען בילדער, וואס מען זעהט זיי פונדערווייטענס. ניטא אזא פונקט, פונוואנען דער לאנדשאפט זאל ערשיינען אלס אזא נעץ ליניעס און פלעקען, ווי דער מאלער צייכענט אים. אויב דער פארגעשטעלטער לאנדשאפט וואלט געווען רעאל, וואלט ער קיינמאל ניט נעקאנט מאכען אויפ'ן אויג אזא זינליכען אייבדרוק, וואס זאל אויף אן אויסערליכען אופן צענוויפאלען מיט דעם מעטאל־שטיך. בלויז דער ניט־בילדליכער איינדרוק וואלט געבליבען רערזעלבער.

און איצט ניט א קוק אויף די גרעסערע נעמעלען — פון רעמבראנדטען און פון אנדערע קינסטלער. און ווידער וועט איר מאכען די אנטדעקונג, אז פאר דער קלאסישער פארשטעלונג פון דעם נענענשטאנד איז נאריט נויטיג איבערצוגעבען די זינליכע קאנקרעטקייט. דאס, וואס מיר זעהען באמת אויפ'ן געמעל, קאן זיך שטארק אונטערשיידען פון דעם פארשטעלונגס־נענענשטאנד. מיר נעמען ניט אן די

געמעלעז בוכשטעבליך מיט זייער זינליכער שילדערונג פון דעם נעגער־שטאנדליכען.

איך בין זיך משער, אז דער לעזער האָט שוין לאנג פארטיג אייז אויסגעוענדונג. ער קאָן זאגען: דער קינסטלער וועקט בלויז אויף די פאנטאזיע, אוז זי פארענדיגט, דערגענצט אוז בייט איבער דאָס בילד. וועז מיר באטראכטען דעמבראנדטס צייכענונגען „זעהען" מיר די זאַכען ניט אזוי ווי זיי זיינען אין דער אמת'ען איבערגעגעבען געווארען אויפ'ן פאפיר, אבער אונזער פאנטאזיע קומט אונז צו הילף, מאכט זיי אנדערש אוז ניט זיי צו א נאטירליכען אויסזעהן. אזוי שיינען זיי טאקע צו זיין אין אונזער אויפפאסונג. דאָסזעלבע מיט גראוויורען אוז געמעלדען. מיט דער הילף פון אונזער פאנטאזיע ווערט סוף כל סוף באשאפען א ריכטיג בילד פון דעם קאנקרעטען געגעשטאנד. אויפ'ן ארט דערפון, וואָס מיר פאסען באמת אויף, רוקט אונז די פאנטאזיע אונטער אן אנדער בילד, אוז אונז דאכט זיך, אז מיר זעהען עס. אוז כאטש אָט דאָס בילד האָט זיין עקזיסטענץ צו פארדאנקען אונזער פאנטאזיע, איז דאָס פארט א זינליך בילד פון דעם אביעקט אוז ניט זיין איינפאכער ניט־בילדליכער איינדרוק.

אָט דער ארגומענט איז אמת אויף אזוי פיל, אויף וויפיל דער קינסטלער מאכט אמאל ארבייטען אויך אונזער פאנטאזיע. דאָס פאַסירט אבער בלויז דארט אוז דאז, וואו ער בלייבט דער האר פון אירע באווענונגען, וואו ער צווינגט זי מיט זיינע פינקטליכע אנווייזונגען צו אנטוויקלען די עלעמענטען פון דעם אוממיטעלבאר־אויפגעפאסטען. אזוי, למשל, איז עס ביי דער פארשטעלונג פון טיפקייט אוז וויט־קייט אויף דעם געמעל. דאָס בילד איז גלייכצייטיג אויף א פלאַך, אוז שטרענגט גערעדט, זעהען מיר בלויז א פלאַך. אויב אבער עס איז דאָ א פארטיפערונג, איז דאָס די ארבייט פון דער פאנטאזיע; אבער ווי שארף, ווי וויט נעהט די פארטיפערונג דאָס אלץ איז פינקטליך באשטימט דורך די ראטען פון דער פערעספעקטיוו. פארקערט, דער קינסטלער קאָן גארניט איבערלאזען צו אונזער פאנטאזיע, אז זי זאל מאכען א ווירקליכע דערגענצונג. זיין ווערק וואלט פון זיינע הענט

ארויסגעלאזען געווארען ניט דערענדיגטערהייט, און ער וואלט פאר זיין מי ניט פארדינט ניט קיין לויב און ניט טאדעל.

א גראוויור גיט איבער אלע געגענשטאנדען אין שווארצע און ווייסע פארבען. זייער אויסזעהן איז אבער ניט אזא, און באטראכטענדיג די גראוויור באקומען מיר דורכאוים ניט קיין אייגדרוק פון שווארצע און ווייסע זאכען. מיר פאסען ניט אויף די בוימער אלס שווארץ, די לאנקעס אלס גרוי און דעם הימעל אלס ווייס. נעמט זיך דאס אבער דערפון, וואס אונזער פאנטאזיע דערגענצט — ווי מען גלויבט — די פארבען פון דעם לאנדשאפט אין דער בילדליכער פאר־שטעלונג? שטעלט זי אונטער אויף דעם ארט דערפון, וואס די גראוויור ווייזט באמת, דאס ב י ל ד פון א פארבינגען לאנדשאפט? מיט גרינע בוימער און לאנקעס, מיט בונטע בלומען און בלויען הימעל? איך דענק, אז דער קינסטלער וואלט געזאגט: „א שענער דאנק" אויף אזא פראפאנירונג איבער זיינע ווערק. א מענליכע דיסהאר־מאניע ביי דער דערגענצונג פון די פארבען וואלט געקאנט אומברענגען זיין צייכענונג. באאבאכט אבער זיך אליין: זעהען מיר באמת פאר־בען? געווים, מיר האבען דעם איינדרוק פון א פולשטענדיג־נארמא־לען פייזאזש מיט נאטירליכע פארבען. מיר זעהען אים אבער ניט. דער איינדרוק בלייבט אן אויסער־בילדליכער. דער קינסטלער — גראפיקער איז זעהר פראינטערעסירט אויך אין דעם קאנטראסט צווישען וויים און שווארץ. אין אט דעם קאנטראסט רעדט די „פארם". מען קאן אים דעריבער ניט אפמעקען און פארדעקען מיט פארבינג צוגאבען פון דער פאנטאזיע. צוליב דערזעלבער אורזאך קאן עס אויך ניט זיין די אבזיכט פון דעם קינסטלער, אז אונזער פאנטאזיע זאל אונטערשטעלען אויף ארט פון דעם געזעהענעם בילד — א צוויי־טעם, אזא, וואס זאל האבען אנדערע ליניעס און שאטען־פלעקען, ווי זיינס. די ליניעס און שאטען־פלעקען זיינען אים נויטיג פונקט דארט וואו ער גיט זיי, זיי דארפען בלייבען און ניט אפטרעטען זייער ארט פאר אנדערע פארמען. אויב דער קינסטלער איז אויסען געווען אנ־דערע פארמען, פארוואס האט ער זיי אליין ניט נענעבען, צו וואס זאל ער דאס איבערלאזען פאר'ן צושויער? ניין, מיר דארפען בא־

בראָדער קריסטיאַנסען

נוצען די זינלִיכע איינדרוקען פונקט אזוי, ווי זיי ערשיינען פאר'ן אויג פון דערוואַכער ווייטקייט, וואס איז אין פאראויס אויסגערעכענט געווארען. אויב דאס בילד פון דער פאנטאזיע וואלט זיי ארויסגעשטופט, וואלט דעם קינסטלערס בילד פארלארען זיין פארם. פארקערט: דער ניט־בילדלִיכער איינדרוק פון דעם אביעקט, באדייט ניט קיין שום פארלעצונג פון די פארמען, וועלכע רעדען — זייט ביי זייט מיט דעם אביעקט־איינדרוק — זייער איינענע שפראך און דריקען דערמיט אוים זייער אייגענארטיגקייט. אין דער גראפישער קונסט פאסען מיר כמעט אומעטום אויף דעם געגענשטאנד אנדערש, ווי ער ערשיינט אוממיטעלבאר אונטער דעם קינסטלערס פען, און דאך וואנט ניט אונזער פאנטאזיע אויף זיין ארט אונטערצושטעלען אן אנדער בילד. אויף אזא אופן לאזט דער פארגעשטעלטער געגענשטאנד בכלל ניט איבער קיין שום זינליך בילד אין אונז, ניט קיין קאפיע, ניט קיין פארשטעלונג, וואס איז פארקלענערט געווארען דורך דער ווייט — מיר האבען פאר זיך בלויז אן אויסער־בילדלִיכען איינדרוק. שפעטער וועלען מיר דאַרפען א טראכט טאן וועגען דער ערקלערונג פון אט דער ערשיינונג. דערווייל איז גענוג צו קאנסטאטירען א פאקט: דער גראפיקער גיט געווהנליך דעם אויג ניט קיין זינליך בילד פון זאכען, נאר עפעס וואס איז אנדערש, און ער ערלויבט ניט אונזער פאנטאזיע צו פארקריפלען זיינע פארמען דורך דעם אונטערשטעלען פון אן אנדער בילד; ניט קוקענדיג דערויף קרינען מיר אבער א לעבעדיגען אייינדרוק פון דעם געגענשטאנד, און דעריבער מוז די נאטור פון אט דעם איינדרוק זיין א ניט־בילדלִיכע.

די מאלערי פון דער אימפרעסיאניסטישער שולע גיט פונקט אזוי בולט צו פארשטהן, אז איר ציל באשטעהט ניט אין דער זינלִיכער רעפראדוקציע פון דעם געגענשטאנד — וואס עס זאלען וועגען דעם ניט באהויפטען די טעארעטיקער פון דעם אימפרעסיאניזם. עס איז דאך ניטא אזא שטח — ניט קיין נאהענטער און ניט קיין ווייטער, און עס איז אויך ניטא אזא לִיכט, ביי וועלכע זאכען זאלען ערשיינען אזוי ווי אויף זייערע בילדער. אויך ביי אנדערע קינסטלער געפינען מיר אפנייגונגען פון דעם נאטירלִיכען אויסזעהן פון די אביעקטען.

קונסט

כאטש ניט אזוינע שארפע. מיר ווילען דורכאוים ניט באשטרייטען דעם אמת, אז מען וואלט אויך די זינליכע אויסערליכקייט פון דעם אביעקט נעקאנט אריבערטראגען אויף א בילד. מיר באהויפטען בלויז, אז אין לעצטען סך הכל איז דער ציל ניט זי, נאר דער ניט־בילדליכער איינדרוק, כאטש ער שליסט אויך זי ניט אויס. זי אליין—די זינליכע אויסערליכקייט—איז איינס פון די מענליכע מיטלען, וואס דינען דעם אנגעצייכענטען ציל. אויך די זינליכע אויסערליכקייט פון דעם אביעקט איז אימשטאנד ארויסצורופען ניט־בילדליכע איינדרוקען. אבער זי איז ניט דאס איינציגע מיטל. אזן דער פאקט, וואס דער קינסטלער באנוצט זיך אנשטאט איר אויך מיט אנדערע מיטלען, גיט אונז א נעניגענדען באווייז דערפון, אז די זינליכע געשטאלט פון דעם אביעקט איז דאס. וואו זי ערשיינט, ניט קיין זעלבסטציל, נאר בלויז א מיטל פאר'ן ניט־בילדליכען איינדרוק.

אזן אויב מען זאל זיך שארפער איינקוקען, וועט מען אויך אין דעם פאל באמערקען א געוויסע פארשיידענקייט. כדי דאס צו באַ־רעכטיגען באהויפטען די טעארעטיקער, אז דער קינסטלער דארף רע־פראדוצירען בלויז דאס ו ו ע ז ע נ ט ל י כ ע פון דער זינליכער ערשיינונג. דערביי פארגעסען זיי איינס: אז עס האט קיין זין ניט צו רעדען וועגען „וועזענטליכען" אהן שייכות צו עפעס. וועזענטליך — פאר וועמען, פאר וואס? אויב עס האנדלט זיך בלויז אום דער זעהבארער זייט פון דעם גענענשטאנד, ווי מען נעמט אז, אויב ער ווערט פארגעשטעלט פאר דער ראיה אזן בלויז צוליב דער ראיה, דאן איז ניטא קיין שום אויסקלייב־פרינציפ. דאן קאן מען ניט באַרעכטי־גען קיין שום אפוועדונג פון דעם אמתען אויסזעהן. פאר דער ראיה איז יעדער דעטאל גלייך וויכטיג. פארקערט: וועז אלץ, ווי מיר גלויבען, ווערט דערפירט צום איינדרוק, האבען מיר א באשטימטען אויסקלייב־פרינציפ. וועזענטליך זיינען בלויז יענע מאמענטען פון דער ערשיינונג, וואס ווירקען אויף דעם איינדרוק פון דעם אביעקט. הייסט עס, אז דער, וואס איז מסכים, אז דער קינסטלער דארף אויפכאפען דאס וועזענטליכע פון דער ערשיינונג, דער אנערקערט אויך, אז די

זינלִיכע ערשיינונג איז אָן אוֹן פּאַר זיך ניט דער ענדגילטיגער ציל פֿון די בילדלִיכע קונסטען.

אָבער אויב מיר ווילען א טרייסעל טאָן ביז'ן סאָמע גרונד דעם איינגעוואָרצעלטען בליק אויף אָט דער קונסט אלס אויף א בילדלִיכער פּאַרשטעלונג פון דעם געגענשטאַנד, דאַרפען מיר ניט בלויז אומוואָר־פען אים, נאָר אויך ערקלערען ווי אזוי אזא פּאַראורטייל האָט בכלל געקאָנט אַנטשטעהן. מאָלט אייך, אז צו לאַנג דאַרף מען דאָ ניט זוכען. אָט די מיינונג באַזירט אויף א גאַנץ פּאַרשטענדליכער זעלבסט־אָפּנאַרונג. די זינליכע באַטראַכטונג פון א צייכענונג, גראַוויור, נע־מעל, גיט אונז אזא לעבעדיגען איינדרוק פון דעם אָביעקט, אז עס דאָכט זיך אונז נאַטירליך אויס, אז דער געגענשטאַנד — לויט ווי מיר עמ־פינדען אים — טרעט בולט ארויס פון דעם בילד פּאַר אונזערע אויגען. אונזער ראיה איז דאָך שוין געווען פּאַרבאַרייט פּאַר דער זעהאויפּפּא־סונג.

די דאָזיגע אילוזיע איז גאַנץ אומפּאַרמיידליך. אוֹן עס איז נוי־טיג זיך אריינצוקוקען אין די ווירקליכע דאָטען פון דער אויפּפּאַסונג אוֹן פון דער פּאַנטאַזיע, עס איז נויטיג זיך צו איבערצייגען, אז זיי זיינען אין דער אמתען אַנדערש, ווי מיר האָבען זיי ערווארט אין אייג־קלאַנג מיט אָט דעם בליק, כדי וועניגסטענס טעאָרעטיש זיך צו בא־פרייען פון אים. די דאָזיגע אילוזיע שטערט אויך גאָרניט דער עס־טעטישער איבערלעבונג גופא. ערשט דאָן ווען מען ווילד ע ר ק ע־נ ע ן דעם עצם פון קונסט, ווערט די טעאָריע אריינגעפירט אין א טעות דורך דער דאָזיגער אילוזיע אוֹן די לעצטע ווערט א פּאַראורטייל, א ליגען, וועלכען מען דארף אויפדעקען.

מיר האָבען זיך איבערצייגט, אז פונקט ווי אין דער פּאָעזיע, איז דער ניט־בילדלִיכער אייגדרוק אויך אין דער בילדלִיכער קונסט — דער לעצטער ציל פון דער אָביעקט־פּאַרשטעלונג. דאָס נעגענשטאַנד־לִיכע גיסט זיך אַריין אין דעם עסטעטישען אָביעקט בלויז אין דער

פּאָרם פון אן אײנדרוק. אָדער, ווי שוין געזאָגט, אין דער פּאָרם פון א שטימונג־אימפּרעסיע, און ביי אָט דער וועלטער־קאָמבינאַציע קומט ווידער אויס זיך אָפּצוגרענעצן פון דער „קונסט פון שטימונגען." מיר האָבן דאָך אינזינען אזוינע שטימונג־עלעמענטן, וואָס וועלן אפילו אין זייערע קאָמבינאַציעס ניט אַלעמאָל דאָס, וואָס וועלט ביים בריי־טען עולם באַצייכענט אלס „שטימונג." דאָס געגענשטאַנדליכע וועלט דעריבער קאָארדינירט מיט דעם פּאָרמאַלען. וואָס נעהט דאָך אויך אַרייַן אין דעם עסטעטישען אָביעקט בלויז אלס אײנדרוק. מיר פּאַר־שטעהן אויך איצט, אז צווישען אינהאַלט און פּאָרם איז מעגליך א צוגעפּאַסטקייט — צי אין דער געשטאַלט פון א טאָן־אײנהייטליכקייט אדער פון א דערגענצענדען קאָנטראַסט. אָדער אויף וועלכען עם איז אַנ־דערען אופן. אפילו ווען מיר וואָלטען געקאָנט באַווייזען די אויסער־זינליכקייט פון דעם געגענשטאַנדליכען אין דער בילדליכער קונסט ניט מער ווי בלויז מיט א געוויסער וואַרשיינליכקייט, וואָלט די פּאָדע־רונג פון א קאָארדינאַציע צווישען פּאָרם און אינהאַלט פּארשטאַרקט דעם גראַד פון אָט דער וואַרשיינליכקייט, מחמת די דערמאָנטע קאָאָר־דינאַציע קאָן ניט ערקלערט וועדען אויף קיין שום אַנדער אופן.

ביי רעמבראַנדטען טרעפט מען אָפט פּאָרם און אינהאַלט אין א דערגענצענדען קאָנטראַסט צווישען זיך: אָפּנערייסענע בעטלער טוט ער אן אין א שוועדער רייכקייט פון לויפעם און ליכט. מען טרעפט דאָס אויך ביי לעיבלען, קלינגער'ן, גאיא'ן. און די טאָן־אײנהייטליכקייט גיט צו דעם געגענשטאַנדליכען יענע וואָאנדערבארע טיפקייט, וואָס שטעלט די קונסט אויף אזוי פיל העכער איבער דער ווירקליכקייט אפילו ביים פּארשטעלען רעאַלע אָביעקטען. די גאַנצע באַדייטונג פון די פּאַרמען וועדט אײנגעוואָפט דורך דעם אײנהייטליך־קלינגענדען אינ־האַלט, ווי דער גרונד־טאָן זאָפט אייז אין זיך די זייטיגע טענער. אונ־טער דעם אײנפלום פון דער אילוזיע, וואָס מיר האָבן אָנגעוויזען, אָדער פון אן ענליכער צו איר, ערשיינט אלץ, וואָס עם רעדען די פּאַרמען. אלס עפּעס, וואָס שטראַמט ארויס פון דעם געגענשטאַנד גופא. דאָס איז אייגע פון די אורזאכען, פּאַרוואָס פילע האָבן פּאַרזעהן די זעלבשטענדיגע ווירקונג פון די פּאַרמען. עס דאכט זיך אויס, אז דער

בראָדער קריסטיאַנסען

פֿענענשטאַנד האָט אָלץ אריינגענומען אין זיך. דערצו איז ניט נויטיג, אז די קראָפּט פון דעם פֿענענשטאַנדליכען איינדרוק זאָל אריבערשטייגען די קראָפּט פון די פֿארמען, און הערשען איבער זיי א דאנק זיין מעכטיגקייט. אויב עס איז נאר ניטא קיין ווידערשטאַנד קומט גלייך פֿאר א פֿארשלינגונג פון די פֿארמען. עס איז נעווים ניט קיין צופֿליגע ערשיינונג, וואָס קינסטלער און נאַנצע עפֿאָכען, וואָס צייכענען זיך אויס מיט דער פֿארמאָלער ריכטונג אין דער קונסט, מאָלען אזוי אפֿט „פֿאָטווע" פֿנימער און עס איז ביי זיי אזוי קענטיג א נעוויסע אינהאָלטסלאָזיגקייט פון אויסדרוק, א פֿעלען פון אינטעלעקטועלער ענערגיע. דאָס באַדייט: וועג מיר זאָלען עמפֿירישׂ באַטראַכטען דעם פֿארגעשטעלטען פֿנים וואָלטען מיר דערשפּירט זיינע חסרונות, זיין ניט־אויסדריקליכקייט. דערפֿאר נעפֿינען אָלע די, וואָס צו זיי רעדט ניט די שפּראַך פון פֿארמען, אזוינע פֿנימער אָלס פּוסט און פֿלאַך. אבער אָט דער חסרון באַדייט אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם קינסטלערישען נאַנצען א העכערע עמפֿינדליכקייט — די פֿעהינקייט אריינצוזאָפֿען אין זיך דעם אויסדרוק, וואָס פֿליסט פון אָלע פֿארמען פון א סטאָטוע ארער א געמעל. איך וועל אנרופֿען באַטיטשעלי'ן, שאַנהאָער'ן, האַרונאַבא'ן, פֿאָגעלער'ן, טאָמא, ווי אויך בעליני'ן. די בליקען זיינען אָפּטמאָל אַראָפּגעלאָזען, די אויגען־האָלב־פֿארמאַכט. ביי אַנדערע באַגעגענט מען א פֿאַראָלעלישע ריכטונג פון בליק, וואָס פֿארניכט זיין אומגעהאַרמאָנישע אקטיווקייט. דאָס זאָגט, דאָס אין זיך פֿארטיפֿט דאָס טרויערישע. דאָס פֿארקלערטע—דאָס אָלץ באַגעגענט מען אויך ביי די גריכען פֿיל עפֿטער, ווי מען גלויבט געווענליך. מען דאַרף אבער דאָס אָלעס זוכען אין די אריגינאָלען, מחמת די קאָפּיעס פון די רוימער גיבען ניט איבער די שאַטירונגען. ביי טאָמא'ן געפֿינען מיר עפּעס קינדישעס און אויספֿאכעס אין דעם בליק; ביי מאָמע'ן — באַשייד־ענקייט, וועג ער לייגט אריין אין די אויגען פון די פּריזישע פֿויערים דעם חן פון לייכטער פֿארלאָרענקייט. באַזונדערס זעהט מען ביי די פּרימיטיוועג פון דער גריכישער פּלאַסטיק אָט די וואָונדער־בארע מוזיק פון זייער „פֿאָטווע" שמייכעל. קאָספּאר דאַוויד פּרידריך שטעלט די מענשען אין א האַלב־אומוועגדונג צו די צושויערס; אויף

אוא אופן ווערט די אויפפאסונג פון די פארמען ניט פארלעצט דורך דער פרעמדער אייגענארטיגקייט פון אויסדרוק, אין זיי ווערט ווי געדיכטער די שטימונג פון דעם לאנדשאפט. דאסזעלבע — אין קערסטינגם שטילע שטיבלער און אין זייערע שטילע איינוואוינער.

די פארשלינגונג פון די פארמען דורך דעם געגענשטאנד ווערט לייכטער, אויב דער לעצטער ליגט אין דעם צענטער פון די הויפט־פארמען, ד. ה. אין יענעם ארט, פון וואנען די פארמען ווערען אם לייכטסטען אויפגענאפט מיט איין בליק. דער צענטער קאן אן און פאר זיך זיין לירידיג, אבי ער דערלאזט נאר א באקוועמע אויפפאסונג פון די אויסדרוקפולע פארמען.

דאם אלעם באווייזט, אז פארם און אינהאלט אין דער קונסט זיינען פארוואנדט לויט זייער נאטור. דער געגענשטאנד וואלט ניט געקאנט אריינגענומען אין זיך די אוצרות פון די פארמען, אויב אין אים אליין וואלט ניט ארויסגעטראטען זיין אמת'ע כאראקטעריסטישע שטימונג. דאם אנטפלעקט זיך אויך אין פאלגענדען: מיר האבען געפונען די דינאמישע פארהעלטנישען צווישען די איינדרוקען פון די פארמען. אלס א שטרעבונג און ערפילונג, אלס אן אנגעשטרענטקייט און אויסלאדונג פאראייניגען זיי זיך אין טעלאלאגישע קאמבינאציעס; אנדערע עלעמענטען מיט א פארשיידענער באדייטונג קאנען פארנעמען דעם ארט פון די צווישענדינע רינגען; די עלעמענטען־איינהייטען ווארפען זיך פון זייער זייט אונטער א בריטערען, זיי אינשליסענדיגען ציל א. אז. וו. וועז מען זאל באטראכטען דאם געגענשטאנד־ליכע, וואם דער קינסטלער קלייבט אוים פאר זיין ווערק, וועלען מיר זעהן, אז ס'רוב ציט ער פאר אזא סוושעט, וואם פארמאגט מיט זיין אינהאלט גופא—א טעלאלאגישע איינהייט, וואם באשטעהט פון אנגעשטרענגטקייט און אויסלאדונג. אין דער פלאסטיק זיינען דאם די דערגענצענדע קאנטראסטען פון די קערפערליכע באווענונגען און די באווענונג־טענדענצען. אדער מאלט זיך אויס, ווי עס אנטוויקעלט

בראָדער קריסטיאַנסען

זיך געווען הנליך, וועלכע עס איז ערצעהלונג: זי שטעלט מיט זיך פאָר א מער אָדער ווענינער קאָמפּליצירטע נעבוידע פון א טעלעאָגישער סטרוקטור. אָדער דער אינהאַלט פון א דראָמע: דאָס נאנצע — אנ־ נעשטרענגטקייט און אויסלאָדונג; די עלעמענטען פון דעם נאנצען — די נעשעהענישען פון א באזונדערען אקט, וואו מען קאָן באמערקען די זעלבע קרומע ליניע, דאָן די סצענע, אלס די עלעמענטארע באשטאנד־ איינהייט פון דעם אקט, און יערע סצענע ווידער צענויפגעשטעלט פון די קלענסטע דינאמישע איינהייטען, פון פראָגע און ענטפער אין דעם דיאלאָג, וואס באציען זיך קענטיג איינס צום אנדערען ווי ציל־פאר־ אויסזעצונג און דערגרייכונג. אבער אין אט דעם קאָמפּליצירטען נע־ביי פילט יערע עלעמענטארע פארענדיגטקייט אויס א באזונדערע פונק־ ציע אין דער סיסטעם, וואס שליסט זי איין אין זיך: אויפנאבע, ווידערשטאנד, פארהאלטונג, אנטוויקלונג און אנטשיידונג.

אפט בילדען בלויז אינהאלט און פארם, געוויסען צוזאמען אין זייער אלגעמיינעם פונקציאנלען כאראקטער, די דינאמישע איינהייט. דערמאנט זיך אן דעם איזענהיימישען אלטאר. וואס פאר א דערגענ־ צענדער קאנטראסט אנטשטעהט צווישען דעם בריענדיגען וואנזי־ ניגען געשריי פון שוידערליכע לידען און דער מיסטישער טונקעלקייט פון דעם גרינעם פאן! עס קאן אויך זיין, אז בלויז די פארם זאל מענליך מאכען די אנטפלעקונג פון די דינאמישע באציהונגען פון דעם אינהאלט. אן אינטערעסאנטען בישפיל פון אט דעם מין גיט מא־ מא'ס א געוויסע פארביגע גראוויור, וואס איז באקאנט אונטער'ן נאמען: „וואלד־אידיליע". אין פראנט — די פישערס, א מידער אפקלאנג פון א שווערען ארבייסט־טאג; אין הינטערגרונד — א קראהאד פון יונגע מיידלער אין שטילע איינגעהאלטענע טענער — די וואקישע אויפרעגונג פון דער אנקומענדער נאכט. אט די בידע באשטאנד־מאמענטען זיינען אזוי באלאנסירט, אז זיי נייטראליזירען איינער דעם אנדערען, און אויב מען זאל אויף אט דעם בילד קוקען איז א ניט־פארביגער רעפראדוקציע ווערען בידע פארלוירען.

אבער די פארבען גיבען אויסדריקליכקייט, בינדען פונאנדער די איינגעשמידטע קרעפטען. אין ס'רוב רעפראדוקציעס איז דער גרונט־טאן

געל און ברוין, אבער די געלע פארב איז פארמילדערט דורך א שוואכען צומיש פון גרין: דאס געל פארשטארקט מיט זיין צוגעפאסטקייט דעם מאטיוו פון דעם הינטערשטען פלאן, די לייכטע וואקבישע אויפרעגונג, און מאכט אים פאר דעם פינאל־אקארד. אויף אנדערע רעפראדוקציעס איז דער גרונד־טאן — בלוי. דא איז דער מידער ביז־השמשות — דער הויפטמאטיוו. אבער אין ביידע פאלן גיט די פארב צו א זין דעם נייטראלען, איינגעשמידטען אינהאלט. זי באשטימט די ריכטונג פון דער טעלאגישער באוועגונג פון איין מאלעט צום צווייטען, און אנטשיידט וועלכער אינהאלט־מאטיוו דארף זיין די אויפגאבע, און וועלכער — די לייזונג.

די געגענשטאנדליכע איינדרוקען אונטערשיידען זיך פון די פארמען־איינדרוקען דורך דעם צווייאיגען כאראקטער פון זייער פארוואנדשאפט. עס קאן זיין אז אייגענע פארוואנדשאפט און אן איבערגענומענע. די ערשטע ווערט באשטימט דורך די אייגענע אייגענשאפטען פון די איינדרוקען, די צווייטע — דורך די רעלע פארהעלטענישען צחישען זיי. יעדער געגענשטאנדליכער איינדרוק איז ערשטענס, אז און פאר זיך א שטימונגס־עלעמענט, אזא, וואס איז קוואליטאטיוו קאנקרעט; דערפאר דארפען צווישען די פארשיידענע געגענשטאנדליכע איינדרוקען זיין קוואליטאטיוו ענליכקייטען און געגענזאצען. געגענשטאנדען וואס האבען אין דער וויזקליכקייט קיין שום געמיינזאמעם צווישען זיך, קאנען אין דער קונסט — א דאנק זייערע עמאציאנעלע אייגענשאפטען — אנטשפרעכען אדער אנטקעגענגעשטעלט ווערען אויגער דעם אנדערען. אלס ביישפיל קאן דינען דאס דערמאנטע בילד פון טאמא'ן. אדער מיר זעהען עס אין קעלערם א ליד: א יונג מיידעל, א בליענדער בוים, א ריינער, פרישער קוואל — אט זיינען די מאמענטען פון אינהאלט. וואס זיינען האמאנענישע ליוט זייער שטימונג. צווייטענס געהערען צו די געגענשטאנדליכע איינדרוקען אלע רעאלע פארהעלטענישען, וואס ווערען איבער־

בראָדער קריסטיאַנסען

געטראָגען פון די ווירקליכע אַביעקטען־פאַרשטעלונגען אויף זייערע אייגנדרוקען. אָלע פארהעלטענישען, וואָס פארבינדען זאכען אוון ערשיינונגען אין דער ווירקליכקייט, שפּיגלען זיך אומפארמיידליך אָפּ אויף די געגענשטאַנדליכע אייגנדרוקען. בלויז דאָס מאכט פאר זיי מעגליך פולשטענדיג צו פארבייטען ביי א שנעלען דענקונגס־פראָצעס — די גשטאַלטען פון די אַביעקטען. אייב די אייגנדרוקען וואָלטען ניט אויפגענומען אָלע סימפּאָטיעס, פארוואנדטע שטריכען און אנטיפאַטיעס פון די אַביעקטען, וואָלט אזא פארבייטונג ניט מעגליך געווען. אזוי זעהען מיר, אז בעת די פּארמאָלע אייגנדרוקען וווייזען בלויז די אינערליכע, זעלבשטענדיגע פארוואנדשאפט, האָבען די געגענשטאַנדליכע אייגנדרוקען אויך א פארוואנדשאפט, וואס איז אריבערגענומען פון די רעאָלע אַביעקטען. דער כאראקטער פון די פארהעלטענישען מצד די רעאָלע אַביעקטען אין דער ווירקליכקייט — באדינגען די האַמאָגענישקייט אָדער די געגענזעצליכקייט פון זייערע אייגנדרוקען.

וועו די געגענשטאַנדליכע אייגנדרוקען דינען, א חוץ זייערע עסטעטישע צילען, אויך אויסצופילען דעם אָרט פון די בילדליכע פאַרשטעלונגען — אוו דאס קומט פאר זעהר אפט — דאָ ווייזט זיך ארוים בלויז זייערע איבערגענומענע פארוואנדשאפט. אין דער קונסט, דאָגעגען, ערשיינט אויך אן אנדערע, א זעלבסטשטענדיגע פארוואנדשאפט. וועלכע פון ביידע איז וויכטיג אין יעדען באזונדערען פאל — דאס קאן ניט פעסטגעשטעלט ווערען דורך אן אלגעמיינעם כלל. דאס שטערט אפט אין דעם צווייטערליך־שעפערישען סינטעז אויפצוהאפען דעם קינסטלערס פארטראָכטונג, ד. ה. פארשטעהן זיין ווערק. אויף דעם דערמאנטען בילד פון טאמא'ן צווינגט דער עמפּירישער אינטערעס אומפארמיידליך צו זוכען א רעאָלע פארבינדונג צווישען די גרופּען פון דעם פאדערשטען און הינטערשטען פלאן. אוו פאר אזא באַאבאכטער וועט דער גרעסטער טייל פון מאַרע'ס בילדער בלייבען אומפארשטענדליך. אין דער לירישער ווענען אריבער די זעלבשטענדיגע פארהעלטענישען. אין דעם פאלקסליד פלעכטען זיך לאנדשאפט אוו ליבעס־געפיל צענויף אהן שום רעאָלער פארבינדונג. אין דעם עפּאס אוו אין דער דראמע.

קונסט

פארקערט, שפילט די איבערגענומענע פארוואנדשאפט א גרעסערע ראלע. אבער אויך דא פאסירט, אז די קייט פון רעאלע פארהעלטנישען ווערט פלוצלינג איבערגעריסען דורך רינגען פון אן אנדער מין, אז די געשעהענישען זיינען ניט רעאל, נאר עמאציאנאל מאטיווירט און דערביי ווערען זיי געווענליך אונטערגעשטיצט דורך די פארמאלע איינדרוקען. ווי למשל, אין די פאנטאסטישע דראמען פון מעטערלינק'ען. און אמאל אויך ביי איבעסן'ען. דאס מאכט דעם איינדרוק, ווי אנטפלעקונגען פון אן אנדער וועלט. ערנאר פא, וואס וועגדט זיך אפט צו אט דעם מיטל, צווינגט אויף אן אייגנארטיגען אופן די עמאציאנאלע און רעאלע מאטיווירונג זיך דורכצופלעכטען און ארײַנצוגיהן איינע אין דער אנדערער. אין אט די זעלבסטשטענדיגע ארטען פון פארוואנדשאפט און אין זייערע קאמבינאציעס מיט רעאלע אריבערגענומענע פארוואנדשאפט־ארטען באזיצט דער פאעט א פראכטפול מיטל צו מאכען דאס אומוואהרשיינליכע פאר ווארשיינליך, יעדע צויבער־מעשה פאר אן אמת'ער. עס ווערט אויך פארשטענדליך, ווי אזוי נאוואליסעם ראמאנטיק האט געקענט מאכען א פארזוך פולשטענדיג איבערצושאצען די באדייטונג פון דעם רעאלען.

אונזער אנאליז האט אויפגעדעקט אין דעם קונסט־ווערק דריי פארשיידענמינינע פאקטארען: מאטעריאל, אינהאלט און פארם. מיר האבען געפונען אן אלגעמיינעם נאמען פאר צוויי פון זיי. אינהאלט און פארם נעהען בלויז אויף אזוי פיל אריין אין דעם עסטעטישען אביעקט, אויף וויפיל זיי ברענגען מיט זיך די עלעמענטען פון שטימונגען. אבער מען קען וויזיען, אז אט דער אויספיר באציט זיך אויך צום מאטעריאל, און אז לויט דער ענליכקייט פון זיינע עסטעטישע פונקציעס שליסט ער זיך אן אן די ערשטע צוויי. דאס מאטעריעלע אין דעם קונסט־ווערק ווירקט קודם כל אלס פארם, אבער מיט דעם אונטערשייד, וואס דער מאטעריאל איז ניט קיין פריי־באשאפענע נאר א געגעבענע פארם. דער מאטעריעלער

בראָדער קריסטיאַנסען

כאראקטער פון בראָנז איז זייז פארמאלער כאראקטער: טונקעלע שא־
טירונג, אויף וועלכער די קאָנטורען פון די ליניעס שטייגען שארפער
ארויס, א גלאטע פלאך, וואס איז באקוועם פאר פאלירונג. וואס אויף
איר טונקעלען גלאנץ לייגען זיך שארף די אנגעצייכענטע ליכט־פלעקען;
חוץ דעם: די מעטאלישע אייגנשאפטען פון בראָנז, זיין געוויכט.
שטאנדהאפטיגקייט א. אז. וו. די אונטערשיידען צווישען איין מא־
טעריאל און דעם צווייטען רעדוצירען זיך צו די אונטערשיידען פון די
פארמען־דאטען: בראָנז צייכענט זיך אויס מיט אנדערע קאָנטראָסטען
פון די ליכט־שאטענס, ווי מארמאר, אויף אים פאלט אנדערש דאס
ליכט, אוז דערצו קומען די אונטערשיידען אין פארבען, דער קאָנט־
ראסט צווישען דעם מעטאליש־גלאנץ אוז דער קערענדיגקייט פון
שטיין, א. אז. וו. דאס, מיט וואס עס צייכענט זיך אויס די פלייט.
די פידעל אוז די פיאנא איז א קלאנגען באפארבונג פון טאָן, א כאראק־
טעריסטיש קלינגען פון די אויבערשטע טענער. די איטאליענישע
שפראך אונטערשיידט זיך פון דער דייטשער דורך אנדערע קלאנגען־
קאמבינאציעס. אין געוויסע ארטען פון דעם מאטעריאל באווייזט
זיך אויך עפעס, וואס איז ענליך צו א געגענשטאנדליכער עמפינדונג,
למשל איז דעם מאטעריאל פון דער פלאסטיק אוז ארכיטעקטור. דא
ווערט אלזא, דער כאראקטער פון דעם מאטעריאל צוגוויפגעשטעלט פון
פארמאלע אוז געגענשטאנדליכע איינדרוקען.

ווי באלד מיר האבען זיך איבערגעצייגט אין דעם, אז די ניט־
בילדליכע עמאציאנעלע עלעמענטען פון די פארמען, פון דעם געגען־
שטאנדליכען, פון דעם מאטעריאל, זיינען די אמת'ע באשטאנדטיילען
פון דעם עסטעטישען אביעקט וועלען מיר זיך ניט חדוש'ען וועז מיר
וועלען באגעגענען נאר נייע עלעמענטען, וואס זיינען בלויז אויף א
וייטען אופן פארבונדען מיט די זינליכע זייטען פון דעם קונסט־
ווערק, אוז וואו דער אנטעצעדענט, וואס איז אוממיטעלבאר פאראוים־

קונסט

געגאנגען פאר אט די עלעמענטען און זיי צום לעבען ארויסגערופען — איז גארניט פון א זינליכער אפשטאמונג. מען וואלט געקענט רעדען וועגען „ניט־זינליכע פארמען." אויב עס איז ערלויבט אזוי ברייט אויסצוציען דעם פארם־באגריף, אז ער זאל ארומכאפען אלע פאקטארען. וואס האבען ניט קיין שייכות ניט צום אינהאלט און ניט צום מאטעריאל. און אלץ קלערער ווייזט זיך ארויס אלס א פארטייל יענער סענסואליסטישער דאגמאט, לויט וועלכען די זינליכע אנשויאונג איז ניט בלויז דער באדינג און דער נויטוועניגער אויסגאנגס־מאמענט פון דער עסטעטישער אויפפאסונג פון דעם אביעקט, נאר אויך דאס וועזענטליכסטע אין אים, זיין גאנצער אינהאלט. אזוי אז די עסטעטישע איבערלעבונג איז איינגעשלאסען אין דעם חוש פון ראיה אדער געהער, און מיר קענען ניט און דארפען ניט שטרעבען צו עפעס אנדערש, א חוץ צו דער זינליכער אויפפאסונג פון דעם וועזט. דאס איז, וואס מיר, בלויז א פארטייל.

איך וועל ארויסטייל־ען איין גרופע פון די ניט־זינליכע פארמען, די וויכטיגסטע, גלויב איך: די דיפערענציאלע עמפינדונגען, אדער די עמפינדונגען פון די אונטערשיידען. וועז מיר שפירען עפעס אלס אן אפניי־גונג פון דעם געווענהנליכען, פון דעם נארמאלען, פון עפעס א ווירקענדען קאנאן. וועט ביי אונז געבוירען א שטימונג־אימפרעסיע פון א באזונדערער אייגענשאפט, וואס שיידט זיך לויט זיין טיף ניט אונטער פון די עמאציאנעלע עלעמענטען פון די זינליכע פארמען. דער אינציגער אונטערשייד איז בלויז דער, וואס איר אנטצעדעקט איז אן עמפינדונג פון אומנליכקייט, ד. ה. עפעס, וואס לאזט זיך זינליך ניט אויפפאסען. דאס איז א געביט פון אן אומאויסשעפליכער פיל ארטיגקייט, מחמת די דיפערענציאלע איינדרוקען אונטערשיידען זיך צווישען זיך קוואליטאטיוו לויט זייער אויסגאנגס־מאמענט, לויט זייער קראפט און לויט דער ליניע פון פאנאנדערגעהן. אויך קענען מיר אנצייכנען אין זיי די אונז גוט באקאנטע ארטען פון פארוואנדשאפט: טאן־איינהייטליכקייט און קאנטראסט.

פארוואס אנטפלעקט זיך קיינמאל ניט פאר אונז אינגאנצען די

בראָדער קריסטיאַנסען

לירוק פון א פרעמדען פאָלק, אפילו וועו מיר האָבען זיך אויסגעלערנט זיין שפּראָך? מיר הערען דעם שפּיל פון צוזאמענקלאנגען, מיר פאַסען אויף גראָם נאָך גראָם, און פילען דעם ריטם; מיר פּארשטעהען דעם זין פון די ווערטער און באנעמען די בילדער, די פארגלייכען און דעם אינהאלט. מיר קענען אויפכאפּען אלע זינליבע פארמען, אלע געגענשטאנדען, וואס זשע פעלט נאָך? די דיפערענציאלע אייגדרוקען, די קלענסטע אפּווייכונגען פון דעם געוועלכען און דער אויסוואל פון די אויסדרוקען, אין דער קאמבינאציע פון די ווערטער, אין דעם פונאנדערשטעל און איז די בויגונגען פון די פראזען — דאס אלץ קאן אויפכאפּען בלויז דער, וואס לעבט אין דעם עלעמענט פון דער שפּראָך, וואס ווערט — א דאנק דעם לעבעדיגען באוואוסטזיין פון דעם נארמאלען — אוממיטעלבאר איבערראשט פון יעדער אפּנייגונג דערפון, און פילט עם ווי א זינליכע רייצונג. אבער דער געביט פון דעם נארמאלען אין דער שפּראָך שפּריט זיך אוים נאָך ווייטער. יעדע שפּראָך פארמאגט איר כאראקטעריסטישען גראָד אבסטראקטקייט און בילדליכקייט. די ווידערהאלונג־פעהיגקייט פון געוויסע קלאנגען־קאמבינאציעס אין מאנכע ארטען פון פארגלייכען געהערען צום געביט פון דעם געוועהנליכען. יעדע אפּנייגונג דערפון פילט אין דער פולער מאס בלויז יענער, וואס די שפּראָך איז אים נאָהענט ווי אן אייגענע. אבער דערפאר טרעפט אים אויך יעדע ענדערונג פון אויסדרוק, בילד, ווערטער־קאמבינאציע ווי א זינליכער איינדרוק. דאס איז די אורזאך פארוואס מיר פארשטעהען קיינמאל ניט אינגאנצען די לירוק פון א פרעמדען פאלק: דא פעלען די מאמענטען, וואס זיינען וויכטיג פאר דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אביעקט.

דערביי עפענט זיך א מעגליכקייט פון טאפּעלטע און פארקערטע דיפערענצען. א באשטימטער אונטערשייד־גראָד פון דעם געוועהנליכען קאן פון זיין זייט ווערען דער אויסגאנגס־פונקט און די מאס פאר אפּנייגונג, אזוי אז דא ווערט יעדער צ ו ר י ק ק ע ר צום געוועהנליכען עמפונדען אלס א דיפערענץ. רילקע וועלכען באמייסטערט, ווי קיין אנדערער, די קונסט פון באנוצען די דיפערענציאלע אייגענשאפּטען, מישט בכוון אריין די גרעבסטע פראזאאיזמען. אויף אזא אופן

קונסט

אנשטעהט א פראַכטפולער שפּיל פון דיפערענצען און זייערע פאר־וואַנדלונגען.

דעם זעלבען גערעכט זאָגט אייגענטלעך ארויס אויך ניטשע אין איינעם פון זיינע אפאריזמען וועגען „גוטער פראָזא." בלויז „אין אנגעזיכט פון פּאַעזיע" קאָן מען שרייבען גוטע פּראָזא, זי שטעלט מיט זיך פאר אן אומאויפהערליכע, העפּליכע מלחמה מיט דער פּאַעזיע, אוו איר נאָנצער רייז באשטעהט אין דעם, וואָס זי מיידט כסדר אויס די פּאַעזיע אוו האלט איר אין איין ווידערשפּרעכען. אויב עס איז ניט מעגליך קיין פּאַעזיע, וואָס זאל זיך ניט האלטען אין א נעוויסער ווייטקייט פון געוועהנליכער פּראָזא, האלט זיך אויך פון דער אנדער זייט, די גוטע פּראָזא אין א רעספּעקטאבעלען מהלך פון פּאַעזיע.

אלץ וואָס קאָן זיין א קאָנאָן, דער אנגענומענער געזעץ, ווערט דער אויסנאָנג־פונקט פאר די אקטיווע דיפערענציאלע עמפינדונגען. אין דער פּאַעזיע איז עס די געמעטריש־פארגליווערטע ריטם־סיסטעם. די ווערטער וואַרפען זיך אונטער דעם ריטם, אבער ניט אָהן געוויסע ניו־אנסען, ניט אָן ווידערשפּרוכען, וואָס שוואַכען אפ די שטרענגקייט פון דער פערזען־מאס. יעדעס וואָרט ווייל אנהאלטען זיין איגענעם זילבען־אקצענט אוו זיין לענג, אוו עס מאכט אדער ברייטער דעם אָרט, וואָס איז פאר אים באשטימט, אדער אביסל שמעלער. אזוי אנטשטעהען די איינדרוקען פון קלינג אפּנייגונגען, פון דער שטרענגער סיסטעם. דאָן קומט דער נעגענזאַץ צווישען דעם זין אוו דעם פערז. דער פערז פּאדערט די אונטערשטרייכונג פון מאנכע זילבען, אויף וועלכע עס דארף פאלען דער הויפּט־אקצענט, אוו דער זין טראָגט אומבאמערקט איבער דעם אקצענט־אויף אנדערע זילבען. ווייטער — דאָס אפּטיילען פון יעדען פערז פון די שכנ'ישע. די פארבינדונג, וואָס דער זין פאַ־דערט, היפּט אריבער אָט די חלולים, לאזט ניט אלעמאל מאכען דעם אפּשטאל, וואָס דארף קומען ביים סוף פון פערז, אוו טראָגט אים אפשר איבער צום מיטען פון דעם קומענדען פערז. צוליב די אקצענ־טען אוו אפּשטעלונגען, וואָס זיינען נויטוועגדיג צוליב'ן זין, קומט פאר

בראָדער קריסטיאַנסען

א כסדר'דיגע פאַרלעצונג פון דער גרונד־סבֿעמע. אָט די דיפֿערענצען באַלעבען דעם געביי פון די פערזען. די סבֿעמע, ווידער, פילט אויס. א חוץ אירע ריטמישע פאַרמאָלע איינדרוקען, נאָר א פונקציע: צי זיין דער מאַשטאָב פון די אָפּנייגונגען און צוזאַמען דערמיט — דער באַזים פון די דיפֿערענציאַלע איינדרוקען. דאָס זעלבע אין דער מוזיק: די מאטעמאטישע קאַנצעפּציע פון׳ם טאָקט דאַרף עמפֿונדען ווערען אלס דער הינטערגרונד, כדי עס זאל זיך אויף אים קאַנען ארויס־ווייזען דער לעבעדיגער פלוס פון די קלאַנגען, און דאָס ווערט דער־גרייכט מיט דער הילף פון דעם סכום דינסטע דיפֿערענצען־שאַטי־רונגען.

צו דעם געביט פון די דיפֿערענציאַלע אייגענשאפטען געהערט אויך דאָס, וואָס מען רופט „סטילייזאציע". ניט דאָס באשאפט דאָד די סטילייזאציע, וואָס די זינליכע פאַרמען פון א ווערק דאַמינירען אי־בער זיין אינהאלט — דאָס טרעפען מיר אויך אין לעיבעלס בילדער פון דעם פּויערישען לעבען, וועלכע קיינער וועט נאטירליך ניט באַ־צייכענען אלס סטילייזירט, כאָטש די פאַרם איז אין זיי די הויפּטזאַך. עס פאַסירט אויך, אז כדי צו אנטפלעקען זייער קראפט מוזען די פאַר־מען אביסל פאַרענדערען דאָס אלגעמיינע אויסזעהן פון די אביעקטען. אבער דערביי קאָן מען אפשר די פאַרענדערונג ניט באַזונדערס פילען. אויך אנדערע אפּנייגונגען פון דעם נאטירליכען באַדייטען נאָר אַן און פאַר זיך ניט קיין סטילייזאציע.

מיר האבען שוין גערעדט וועגען דעם, אז די גראפיק גיט, אנ־שטאָט דעם געווענליכען בילד פון דעם אביעקט, נאָר עפּעס אנדערש, אבער דער איינדרוק פון דעם אביעקט בלייבט דער געווענליכער, און אויף אזא אופן באמערקט מען ניט דעם אונטערשיד. נאָנץ אפּט מוז דער קינסטלער אריינברענגען אז ענדערונג גראָד כדי אויפצוהאלטען דעם געווענליכען איינדרוק. א מאטעמאטיש־פינקטליכע איבערגעבונג פון די רעאלע פראפאָרציעס וואלט נעקאָנט פאַרקריפּלען דעם אייג־דרוק. ער מוז אויפמאלען א לבנה, וואָס איז גרעסער אין פאַרגלייך דערמיט, וואָס מיר זעהן איז דער אמת׳ען, אויב ער וויל ארויסרופען דעם געווענליכען איינדרוק. אויב די לבנה זאל נעצייכענט ווערען אין

דער ריכטיגער גרויס, וועט זי זיך אונז אויסווייזען אלס צו קליין. ער מוז אויך פארקלענערן די צאל פארבען אויף א לאנקע, אניט וועלען זיי ערשיינען אלס צופיל אין צאל. ער מוז פארגרעסערן דאס אויג פון א פערד א. אז. וו. דאס זיינען אלץ אזוינע אפנייגונגען וואס טארען זיך ניט פילען, אפנייגונגען, וואס זייער ציל איז דוקא צו באזייטיגען די אומנויטיגע דיפערענציאלע עמפינדונג. אויב אבער אין דעם קינסטלערם פארטראכטונג געהט ארייז א באשטימט עמפונדענע אפנייגונג פון דער נאטירליכער פארם, וואס דארף ארויסרופען באשטימטע שאטירונגען פון דיפערענציאלע עמפינדונגען, דאן האבען מיר פאר זיך סטילזירטע. דערבי שאפט דאס נאטירליכע, דאס געוועהנליכע — דעם קאנאן; אוז די ריכטונג אוז דער גראד פון די אפנייגונגען באדינגען די אייגענשאפט פון דעם אינדרוק. די סטילזיאציע קאן אבער פארקומען ניט בלויז אין די אונטערשיידען פון די לינישע קאנטורען, וועלכע מען האט קודם כל אינזינען, — אויך די סיטואציע פון די פלאכען, די ליכט-שאטענס אוז אלע אנדערע זינליכע אייגענשאפטען קאנען אונטערגעוואלפען ווערען צו סטילזירענדע פארוואנדלונגען. זיי גיבען דאן ניט בלויז זייער אייגענעם פארמען-איינדרוק, נאר צוזאמען דערמיט — א דאנק דער אפנייגונג פון די נאטירליכע אייגענשאפטען פון דעם געגענשטאנד, — אויך באזונדערע דיפערענציאלע איינדרוקען. א גוטען ביישפיל שטעלען מיט זיך פאר בעקלינס ליניעס פון פארבען. די בלויקייט פון זיין הימעל רופט ארויס דעם איינדרוק ניט בלויז פון א באזונדערער קאלור-שאטירונג, נאר אויך אן אפנייגונג פון דעם געוועהנליכען אוז אין דעם דאזיגען זין איז דער איינפלום פון אזא בלויקייט אפשר טיפער, ווי בלויז א זינליך-פארמאלער.

ביי איבסען'ס האט א באדייטונג איין געוויסער מין פון דיפערענציאלע אייגענשאפטען. עס איז ניט מעגליך פולשטענדיג צו פארשטעהן זיינע ווערק ביז מען ווערט ניט צוגעוואוינט צו זייער דיפערענציאלען באזיס. די קאריקטאורען פון דעם אידעאל מאלט ער נאטירליך, אין דעם גייסט פון א ביטערער ענרסטקייט. דער פונדאמענט פאר דעם פארנלייך פון זיינע פיגורען איז דער „אידעאל", אוז כדי צו

בראָדער קריסטיאַנסען

פּאַרשטעהן איבסענ׳ען דאַרף מען דערפילען דעם טאָן פון זייערע (די פיגורענס) אַפּנייגונגען. אין דער „ווילדער ענטע" איז דורכגעפירט א פּראַכטפול שפיל פון אוועג דיפערענצען, וועלכע האָבען אלע עפעס געמיינזאמעס אין זייער באַזיס, אָבער דערביי פּאַרמאַגען זיי די אם וועניגסטען ענליכע ריכטונגען אוו גראדען. עס באַקומט זיך אז אייג־ דרוק, ווי פון דעם שפיל פון שארפע מעטאלענע גלעקער.

אין פילע ווערק ווערט דער באַזיס פון א פּארגלייך געגעבען דורך א קאַנאַל, וואָס האָט אז עפעמערע באַדייטזאמקייט. די אַפּנייגונגען פון די קאַנוועניאַנאַליטעטען פונ׳ם טאָג אוו פון דעם סטיל, וואָס איז אין דער מאָדע — די מאָדע אליין באַנוצט זיך בריט מיט די דיפע־ רענציאלע אייגענשאַפטען — קאַנען אריין אין א ווערק אלס זיינער אז עלעמענט. ביישפילען קאַן מען געפינען א מאַסע צווישען די קורצווייליגע באַרימטקייטען. אָבער א ז ו י נ ע דיפערענציאלע איינענשאַפטען פּארשווינדען מיט דער צייט. אזוי שנעל ווי דער קאַנאַל איז ארוים פון געברויך, איז אויך ניטא דער באַזיס פאר די אַפּנייגונגען. נראָר אַזוינע ווערק העלפען אליין דער באַשאַפונג פון א נייעם קאַנוועניאַנאַלען סטיל אוו דער ארויסשטופונג פון דעם אל־ טען. אוו אויף אזא אופן זענען זיי אונטער די צוויוג, אויף וועלכער זיי זיצען אליין. זייער שאַפונג נויטיגט זיך אין דעם אלטען סטיל ווי אין זייער הינטערגרונד. דא ווייזט זיך ארוים, אז מאַנכע עסטע־ טישע אביעקטען קאַנען ניט באַטראַכט ווערען אלס אידענטיש פאר פּארשיידענע עפאָכען. אין דער צייט, ווען זיי אנטשטעהען, באַויצען זיי אזוינע דיפערענציאלע עלעמענטען, וועלכע ווערען שפעטער פאר־ פאלען. מיט אט די עלעמענטען איז דאָס ווערק ווערטפול, אָבער ווען די דיפערענציאלע אייגענשאַפטען פּארלירען זייער ווערט, פּארשווינ־ דען, קאַן דאָס ווערק דורך דעם אפשר אויך פּארלירען זיין ווערט. די שפעטערע דורות פּראַשטעהען דאַן גאַרנים, מיט וואָס האָבען אזוינע ווערק געקאַנט גוט זיין. זיי באַגרייפען ניט דעם געשמאַק פון דער פריערדיגער עפאָכע. אין דער אמת׳ען איז אָבער דא די הויפּטזאַך — ניט דער געשמאַק, נאר א שנוי אין דעם סינטען פון דעם אביעקט. אויב מיט דער צייט זיינען פּארשוואונדען געוויסע עלעמענטען, הערט

קונסט

דער אורטייל־געגענשטאנד אויף צו זיין דער זעלבער. ווערק וואס זיינען געבויט אויף די קאנווענציאנעלע געשמאקען פונ׳ם טאג, קאנען זיין ווערטפול פאר דעם דאזיגען טאג, אבער זיי ווערען גיך אלט. בלויז אין דעם פאל, וועו די דיפערענציאלע אייגענשאפטען האבען דעם באזים פאר׳ן פארגלייך אין דעם ווערק גופא, אדער וועו זיי זיינען א רעזולטאט פון די אפנייגונגען פון די אלגעמיין־מענשליכע, פון די נאטירליכע נאדמען, אדער פון פעסט איינגעווארצעלטע אינסטיטוטען. בלויז דאן שטארבען זיי ניט. אויף וויפיל דאס ווערק ליידט פון דעם פארלוסט פון די פראיבערגעהענדע דיפערענציאלע עלעמענטען — דאס הענגט אפ דערפון, וואס פאר א טייל פון דעם גאנצען זיי שטעלען מיט זיך פאר. דאס, וויידער, וועגדט זיך אן דער פערזענליכקייט פון דעם קינסטלער. דער, וועמעס אריגינאליטעט באשטעט בלויז אין דעם אויסטיילען זיך פון זיין עפאכע, וועמען די עפאכע גיט זיין אייגענארטיגקייט, ווער עס לעבט ניט אזוי אין זיך, ווי אין דער ארומיגער סביבה, דער איז ניט דויערהאפט. זיינע שאפונגען קאנען זיין גוט פאר איין טאג, אבער זיינע ווערק צעקרישלען זיך שטיקערווייז, מחמת בלויז זיינע מיטצייטלערס שפירען זיינע דיפערענציאלע אייגענשאפטען. פארקערט: פאר דעם, וואס האט געקאנט ווערען ער אליין — מעג ער לעבען מיט זיין צייט אדער אין ווידערשפרוך מיט איר — איז אט דער אונטערשייד א נעבענזאך. אהן צווייפעל האט רעמבראנדט פארמאגט אזן פארלארען א מאסע עפעמערע דיפערענציאלע אייגענשאפטען, וועלכע מיר קאנען איצט בלויז שווער רעקאנסטרואירען, אבער ניט עמפינדען. דאך איז אט דער פארלוסט ניט ווען־ליך אין פארגלייך דערמיט, וואס איז געבליבען לעבען.

די צייט נעמט אזן ניט. לאנגזאם צי שנעל, בייט זי דעם היסטארונד פון די באדייטזאמע נאדמען, אין וועלכע עס ווארצלען די דיפערענציאלע אייגענשאפטען. אומבאמערקט, ברעקעל נאך ברעקעל, נעמט זי צו ביי אלע ווערק; אזן צוזאמען מיט די לעבענס־געווואוינהייטען, מיט דעם ווארט־גערויך, צוזאמען מיט די זיטען אזן מיט דער מאדישער אדער רעליגיעזער וועלט־אנשויאונג ווערען אלע יענע ווערק, פאר וועלכע זיי — די דיפערענציאלע אייגענשאפטען דינען

בראָדער קריסטיאַנסען

אלם מאָם פון פּאַרגלייכען. עס קומט פּאַר דאָס זעלבע, וואָס מיט די זעהבאַרע פּאַרמען: עס קומען אום די פּאַרבען, עס קומט אום דאָס געוואַנד און אַנדערע מאַטעריאַלען. אָבער די צייט גיט אויך. זי מאַכט וווייכער די פּאַרבען און גיט זיי אַ טונקעלערען קאַראַקטיר, בראָנז גיט זי א נאָבעלען זשאַוואָר, מיט אויסגעקרישעלטע שטיינער און מאַך באַלעבט זי די געבוידעם. פונקט אַזוי ברענגט זי אמאָל אָן אומער־וואַרטען ריזוּ אויך אין דעם רייך פון די ניט־זינליכע פּאַרמען. וועַ־רענדיג פּרעמד, באַקומט דאָס ווערק גאַנץ נייע דיפערענצען, און זייערע עמאָציאָנעלע אייגנשאַפטען גיסען זיך צענויף מיט דעם עסטעטישען אָביעקט, און דער לעצטער ווערט דורך דעם באַלעבט. דער עסטע־טישער חן פון אנטיקווארישע זאכען קומט פון אזוינע דיפערענצען, וואָס פּאַר זיי איז אונזער צייט די מאָם פון פּאַרגלייכונג. אזוי נעמט די צייט צו די דיפערענציאַלע אייגנשאַפטען אין מאַכט דאָס ווערק פּאַר פּאַרעלטערט, זי גיט אים אָבער נייע דיפערענציאַלע אייגענ־שאַפטען און מאַכט אים פּאַר אלטערטימליך.

מיר זעהען, אלזא, אז אומעטום זיינען מיר געווען געצוואונגען אריינצוטרעטען מיט דער דאָגמע, וואָס ערקלערט די זינליכע אָנשויאונג אלם זעלבסטציל אין דער קונסט. צו שאַפען פּאַר־ווייַלונג פּאַר אונזערע געפיל־ען איז ניט דער ענדגיל־טיגער ציל פון דער קינסטלערישער פּאַרטראַכטונג. דאָס וויכטיגסטע אין דער מוזיק איז דאָס ניט געהערטע, אין דער פלאַסטישער קונסט — דאָס וואָס מען זעהט ניט, און וואָס מען טאַפּט ניט אָן. דאָס זינליכע ווערט דער טרעגער פון דעם ניט־זינליכען. ניט קוקענדיג אויף דעם אָנגעווי־זענעם פּאַראַלעל האָבען מענשען אין אלע עפּאָכען אומקלאָר גע־פילט דעם אמת. אין דער זינליכער אנשויאונג האָבען זיי געשפּירט די טרעגערין פון דעם ניט־זינליכען אינהאַלט. דאָך האָט עס אָפּט געפירט צו א מיספּאַרשטענדעניש. דאָס אָנטקעגענשטעלען דער זינ־ליכער אנשויאונג האָט געבראַכט צו עפּעס אבסטראַקטעס, צו א בא־

גריף. מען האט געגלויבט, אז דער אינהאלט איז אן אבסטראקטע אידעע, וואס קאן אויסגעדריקט ווערען אין באגריפען. בנוגע א קונסט־ווערק האט מען געגומען פרעגען וועגען זייז „אידעע" און מען האט געזוכט די לעצטע אנצוטאן אין א קורצער פארמולע. דער פראקטישער אויספיר דערפון איז געווען א טויט־געבוירענע אידאישע קונסט. האט מען ווידער צוריקגעווייזען אזא אויספיר, האט מען געהאלטען פאר נויטוועניג זיך צוריקצוקערען צום סענסואליזם. שולדיג אין דעם איז געווען דער וואולגארער, חדרישער קוק אויפ'ן כאראקטער פון דעם געגענזאץ: „אדער זינליכע אנשויאונג, אדער באגריף." וויבאלד מיר ווילען באצייכענען אלס אנשויאונג אלעס, וואס איז ניט קיין באגריף און באציט זיך ניט צום פארשטאנד — און טערמינאלאגיע איז א געשמאק־זאך — דאן איז דער עסטעטישער אביעקט, דער תוכן פון דעם קונסט־ווערק, פארשטעהט זיך, א זאך פון אנשויענדער נאטור. דערפון איז אבער נאך ניט געדרונגען, אז אט דער תוכן איז זינליך. מען דארף ביי זיך אפמאכען צו רעדען וועגען אן אויסער־זינליכער אנשויאונג, מחמת דער אינהאלט פון דעם ווערק ווערט צענויפגעשטעלט פון א קאמבינאציע פון עמאציאנעלע עלעמענטען, און דערפאר איז ער לחלוטין ניט זינליך. אבער צו גלייכער צייט אויך ניט אבסטראקט־ראציאנאל לויט זיין נאטור. דער עסטעטישער אביעקט איז פולשטענ־דיג קאנקרעט. מען קאן אים ניט אריינדריקען אין איין פארמולע. ער פילט אוים דאס נאנצע ווערק, אדער געגויער, ער זעצט עס פאר־אוים און פארערט א זינליכע אויפפאסונג פון דעם נאנצען. דאס וואס עס אנטהאלט א מוזיקאלישע פיעסע, כאפט ארום אלע נאטען פון דער ערשטער ביז דער לעצטער, קיין איינע קאן מען ניט באזייטיגען אהן א שאדען פאר דעם פארשטעהן, און דער דאזגער תוכן קאן ניט איבער־געגעבען ווערען אנדערש, ווי נאר אין אט די קלאנגען. די ניט־זינליכע קאנקרעטקייט פון דעם עסטעטישען אביעקט הענגט אפ פון דער זינ־ליכער קאנקרעטקייט פון דעם קונסט־ווערק. די עסטעטישע אויפ־פאסונג קאן זיך ניט באגעהן אהן דער זינליכער אנשויאונג, און די ערשטע נויטיגט זיך אין דער צווייטער נאך אין א גרעסערער מאס, ווי ביי דער עמפירישער באקאנטשאפט מיט דעם רעאלען אביעקט.

מחמת אויך די פּאַרמען דאַרפען אויפגעפּאַסט ווערען: דאָס מאַכט פּאַרשטענדליך זייער איבערשאַצונג כּאָטש עס בּאַרעכטיגט זי נאָטירליך ניט.

עס שטעלט זיך אַרויס, אז אויך די פּלאַסטישע קונסט שטיצט זיך ניט אויף דעם בילדליכען איינדרוק פון די געגענשטאַנדען, נאָר אויף דער ניט־בילדליכער שטימונג־אימפּרעסיע, אז דער פּאַרגעשטעלטער אינהאַלט געהט בלויז מיט אַט דעם ניט־בילדליכען עלעמענט אריין אין דעם גאַנצען — אין דעם עסטעטישען אָביעקט. מען דאַרף ניט דענקען, אז דורך דעם ווערט אָפּגעווישט די גרענץ צווישען דער בילדליכער און דער ערצעהלעריישער קונסט. דער אופן, ווי אזוי עס ווערט געבוירען דער ניט־בילדליכער איינדרוק איז דאָך דאָ און דאָרט גאַנץ פאַרשיידען. מען וואַלט אויך לייכט געקאָנט אויפדעקען די אורזאַכען, פאַרוואָס די העכסטע קראפט און בולטקייט פון איינדרוק ווערט אין דער פּלאַסטישער קונסט דערגרייכט אין דער פּאַרשטעלונג פון דעם גלייכצייטיגען, און אין דער פּאָעזיע — אין דעם סוקצעסיוון. דאָס וויכטיגסטע אָבער איז די גאַנץ פאַרשיידענע שפּראַך פון פּאַרמען ביי אָט די קונסטען. איינע קאָן ניט פּאַרבייטען די צווייטע. אין דעם רייך פון דעם פּאַרמאַלען ליגען די וויכטיגסטע גרענץ־ליניעס, וואָס טיילען אָפּ איינע פון דער אנדערער די פּאַרשיידענע צווייגען פון קונסט.

האָבען מיר ביז'ן סוף דערפירט אונזער אנאַליז פון דעם עסטעטישען אָביעקט? מיר האָבען אנגעצייכענט די אלגעמיינע סכעמע פאר דער לייזונג פון דער פּראָבלעם. מיר האָבען געזאָגט, אז די אויספּארשונג פון דעם שאַצונג־אָביעקט דארף געהן לויט דריי ריכטונגען: דורך די עלעמענטען פון דעם אָביעקט, דורך דער פּאָרם פון דער קאָאָרדינאַציע צווישען אָט די עלעמענטען, און דורך די קאָטענאַריעס. אלזא פאר דעם עמפּירישען, רעאלען אָביעקט — אדער פאר זיין סובסיטוט — זיינען די עלעמענטען — די זינליכע אנשויאונגס־אייגענשאפטען; די פּאַרמען פון קאָאָרדינאַציע — דאָס דויערען אין

קונסט

רוים און צייט; און די קאטעגאריעס — די קויזאליטעט (אורזאכ־ליכקייט) איז די סובסטאנציאליטעט.

אט איז, אויף אזא אופן, די ערשטע פראגע: וואס זיינען אזוינס די עלעמענטען, פון וועלכע עס ווערט געבויט דער עסטעטישער אביעקט? דאס זיינען די שטימונג־אימפרעסיעס. מאטעריאל, נעגענשטאנד, און פארם נעהערן אריין אין דעם עסטעטישען אביעקט ניט דירעקט, נאר אין דער געשטאלט פון די עמאציאנעלע עלעמענטען, וואס זיי ברייננען מיט זיך. צו די לעצטע קומען נאך צו די דיפערענציאלע אייגדרוקען פון אן אנדער מין. די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט זיינען, הייסט עס, ניט זינלירנשוילירן. אמת, זיי זיינען אויך ניט ראציאנאל־אבסטראקט, נאר זיי שטעלען מיט זיך פאר קאנקרעטע איבערלעבונגען מיט אן אינדיווידועל־באשטימטען אינהאלט. דאס זיינען אויך ניט קיין געפילען, מחמת זיי האבען נאר־ניט צו טאן מיט פארגענגיגען און ליידען. זיי זיינען נעהענטער ווי אלץ צו זעלישע שטימונגען, אבער מיט דעם אונטערשייד, וואס די לעצטע פילען אומבאדינגט אויס דאס נאנצע וועזען פון דעם סוביעקט. דערפאר באצייכענען מיר אט די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט אלס שטימונג־אימפרעסיעס.

די צווייטע פראגע באציט זיך צו דער פארם פון דער קאנדי־נאציע צווישען אט די עלעמענטען. מיר האבען געפונען דעם וועזענט־ליכען כאראקטער פון דער פארבינדונג איז דעם ר י י פ א ל ג ע נ־ד ע ן צ ע נ ו י פ נ ו ס. דאס הייסט: די עלעמענטען געפינען זיך ניט איינער לעבען דעם אנדערען, נאר דרינגען נעגענזייטיג דורך איינער דעם אנדערען. דאס איז אבער ניט קיין ס ט א ט י ש ע ר צושטאנד פון צענויפגעפאסענקייט, נאר א שטענדיג צ ע נ ו י פ־ו ו א ק ס ע ן. הייסט עס, אז די עסטעטישע איבערלעבונג איז א פראצעס, וואס האט אן אנהויב און א סוף. דאס זעלבע אין דער פלאסטישער קונסט. דא פארוואנדעלט די קראפט פון דעם טראפ די ארדנונג פון דער צוזאמענעקזיסטענץ אין א ריי־פאלגונג. און אויב ביי א דויערענדער קאנטעמפלאציע פון דעם פלאסטישען ווערק ווייזט זיך די עסטעטישע איבערלעבונג פון דעם אביעקט אויס אלס ווירקירליך

עלאַסטיש. איז דאָס בלויז דערפאר, וואָס דער זעלבער פּראָצעס אָנט־
שטעט אוֹן ווידערהאָלט זיך כסדר איבעראַנייס. אויך דאָ איז דאָס
וויכטיגסטע — די אַרדנונג אוֹן די ריי־פאָלגונג, אין וועלכע עס גיסען
זיך צענויף די עמאָציאָנעלע עלעמענטען. צוויי מאָמענטען באַגעגענט
מען כסדר ביי דער עסטעטישער אויפפאַסונג פון ווערק: דעם אינ־
טעגראַל פון די שוין באַקאַנטע עלעמענטען, וועלכע גיסען זיך צענויף
אין א געוויסער אייגהייט, אוֹן וועלכע לייזען זיך אויף אין אים, אוֹן
פון דער אַנדער זייט דעם דיפֿערענציאַל, וואָס אנטשטעהט יעדע מינוט
פון דאָס נייַ, אוֹן וואָס גיסט זיך באַלד אַריין צענויף מיט אָט דעם אינ־
טעגראַל אוֹן ענדערט אים אביסעל. עס פּאַסירט אויך, אז די ווערק
ווערען אונז צו באַקאַנט צוליב דער אלטעגליכער נאָהענטקייט צו אונז:
דאָן שפּרינגט דאָס באַוואוסטזיין אריבער די ר י י פּ א ל ג ו נ ג פון
די עלעמענטען, דאָס ווערק ווערט דאָן לעבענסלאַנ, פּאַרלירט זיין חן.
אזוי פּאַסירט ניט בלויז מיט סטאָטוען, וועלכע מיר זעהען יעדען טאָג
ארום זיך, נאָר אויך מיט א מוזיקאַלישער פּיעסע, אויב מען הערט זי
צו אָפט אין איינער אוֹן דער זעלבער אויספירונג. די דאָזיגע ערשיי־
נונג באַשטעטיגט דעם בליק, אז ניט בלויז די עמאָציאָנעלע עלעמענטען
זיינען וויכטיג, אויך ניט בלויז זייער צונויפגוס, נאָר הויפּטזעכליך דער
פּראָצעס פון זייער סוקצעסיוועז צונויפוואקסען.

די דריטע פראגע איז וועגען די קאָטענאריעס פון דעם עסטעטישען
אביעקט. ענדגילטיג קען זי גלייזט ווערען בלויז דאָן, וועז מיר וועלען
זיך פונאַנדערקלייבען איז דער באַדייטונג פון די עסטעטישע ווערטען.
די קאָטענאריע, ווי מיר האָבען געזאגט, גיט דאָך אביעקטיווקייט, ד. ה.
די מעגליכקייט צו שאַצען. זי קען מען דעריבער פּאַרשטעהען בלויז
דאָן, וועז מען געהט ארוים פון דער דערקענטעניש פון דעם זיך, וואָס
ליגט אין דעם ווערק. דאָ קענען מיר בלויז צונויפשטעלען פאקטען
מיט פאקטען אוֹן זעהען, אויף וואָס זיי ווייזען אָן.

קודם כל האָבען מיר אין דער אומרשעפליכער פילאַרטיגקייט פון
די שטימונג־אימפּרעסיע באַגעגענט אזוינע אוינדרוקען, וואָס זיינען
נאָהענט איינער צום אַנדערען א דאנק זייער קוואַליטאַטיווער פּאַר־
וואַנדשאפט; מיר האָבען אויך געפונען אזוינע, ביי וועלכע די קוואַ־

קונסט

לימאטיוות דיפערענצען וואקסען אויס צו א קאנטראסט. דערביי האט זיך אונז געווארפען אין די אויגען, אז די פארוואנדשאפט פון די איינדרוקען העגנט טיילוויז ניט אף פון דער ענלימקייט אדער אומענלימקייט פון די זינלימע פאקטען, דורך וועלכע זיי וועלען ארויס־גערופען. פארשיידענארטיגע זינלימע אייגענשאפטען קאנען ארויס־רופען נאהענטע עמאציאנעלע אייגענשאפטען; אזן דער איינדרוק, וואס ווערט געשאפען דורך דעם געגענשטאנדלימען אינהאלט קאן זיין פארוואנדט מיט דעם איינדרוק פון מאטעריאל אזן פארם, ווי אויך פון די דיפערענציאלע אייגענשאפטען. אויף דעם באזירט דאך די מעגלימקייט פון קאמבינירען אזוי פיל העטעראגענישע פאקטארען אין יענער אינהייט. וואס עם שטעלט מיט זיך פאר דער עסטעטישער אביעקט.

צווייטענס האבען מיר געזעהן, אז די שטימונג־אימפרעסיעס פון דעם געגענשטאנדלימען פארמאגען א חוץ זייער אייגענער אינערלימער פארוואנדשאפט אויך אנדערע איבערגענומענע אופנים פון פארוואנדשאפט. אזוינע, וואס זיינען א רעזולטאט פון די געגנויע פארשטעלונגען וועגען די רעאלע אביעקטען. די פארהעלטעניש פון די רעאלע אביעקטען צום אינער אנדערען שפיגעלט זיך אף אויף די איבערגענומענע אנטיפאטיעס אזן סימפאטיעס פון די געגענשטאנדלימען אינדרוקען.

אזן דריטענס האבען מיר געפונען געוויסע דינאמישע פארהעלט־נישען ביי די שטימונג־אימפרעסיעס; זיי קאנען זיך באציען איינע צום אנדערען. ווי אגגרעשטרענגטקייט אזן אויסלאדונג, ווי ציל אזן דער־גרייכונג. א דאנק דעם קאארדינירען זיי זיך אין טעלעאלאגישע איינ־הייטען; אזן מיר האבען געפונען, אז די קלענערע אינהייטען ווארפען זיך אונטער די בריייטערע, וואס שליסען איין די ערשטע אזן, שטייגענ־דיג אויף אלץ העכערע שטופען. באטיילינגען זיי זיך אין דער באשאפונג פון דער טעלעאלאגישער סיסטעם.

מיר האבען וויייטער געפונען, אז אט די דריי מינים פארהעל־טענישען בלייבען ניט אומאפהענגיג איינס פון דעם אנדערען, נאר אז די קוואליטאטיוות אזן איבערגענומענע ארטען פון פארוואנדשאפט אזן קאנטראסטען דינגען די ציל פון טעלעאלאגישע קאמבינאציעס.

בראָדער קריסטיאַנסען

באקומען פון זיי א נייעם זיין. זיי ערשיינען, נעמליך, דא אלס טאו־
איינהייטליכקייט, אלס א ריכטונג צום אלגמיינעם ציל, דא אלס שטע־
רונג צו דעם זיך ארויסגעווייזענעם שטרעבען, אלס ווידערשטאנד און
געגענווירקונג. אלס צווישענדיגע רינגען קאנען זיי אריינקומען צווישען
די מאמענטען פון אנשטרענגונג און אנטשיידונג און צוזאמען מיט זיי
בילדען א טעלעאלגישע ריי. לאמיר פאראייניגען אט די פאקטישע
מאמענטען, כדי זיך אנצושטויסען אויף עפעס אן איינפאל פאר דער
לייזונג פון דער פראגע וועגען די קאטעגאריעס — און מיר וועלען.
גלויב איר, ניט זיין זעהר ווייט פון דעם, וועט מיר וועלען באהויפטען.
אז דאס וויכטיגסטע אין דעם עסטעטישען אביעקט איז די טעלע־
אלגישע סטרוקטור.

אונזער אויספארשונג איז צו ענד. מיר האבען אפגעווכט דעם
עלעמענט, די קאארדינאציע־פארם און די קאטעגאריע פון דעם עסטע־
טישען אביעקט. פילען מיר אבער א באפריידיגונג? מען קאן עס
קוים זאגען. עס פעלט עפעס, און עס דאכט זיך, אז דאס וויכטיגסטע
לאמיר א טראכט טאן וועגען דעם, וואס עס פעלט און מיר וועלען
עס געפינען: אונז איז נאך פרעמד דער באגריף פון דעם עסטעטישען
ווערט. מיר ווייסען די עלעמענטען, ווי אויך די סטרוקטור פון אט
די עלעמענטען. מיר פארשטעהען אבער ניט איינס: ווי אזוי קאן
אט דאס קאמפליצירטע גאנצע זיין שעהן אדער העסליך, זיין דער
טרעגער פון אן עסטעטישען ווערט? וואס האט דער סוקצעסיווער
צונויפגוס פון די טעלעאלגיש אנגעשטרענגטע שטימונג־אימפרעסיעס
פאר א געמיינזאמעם מיט שעהנקייט? דאס האט זיך אונז קלאר
געדארפט ענטפלעקען, אויב מיר זיינען באמת אריינגעדרונגען אין
דעם עצם פון דעם עסטעטישען אביעקט.

יא, אזוי איז דאס. אבער מיר זיינען דאך גרייט געווען שלום
צו מאכען דערמיט, אז אונזער אויספארשונג זאל בלייבען אומפאר־
ענדיגט. וועגען דעם האבען מיר טאקע גערעדט. און שוין פון אנ־

קונסט

פאנג. וועז מיר האבען אנגעצייכענט די אלגעמיינע סכעמע פון לייזען ביידע גרונט־פראבלעמען פון דער עסטעטיק. האבען מיר באמערקט. ווי אומצוטרייבאר פארבונדען עס זיינען צווישען זיך אט די פראב־לעמען — א דאנק דער פראנע וועגען די קאטעגאריעס. די דערקענ־טעניש פון דעם עצם פון דעם אביעקט קאן פארענדיגט ווערען בלויז צוזאמען מיט דער אויפקלארונג פון דעם זין פון דעם ווערט. ערשט אין דער וויטערער אויספארשונג האבען מיר א רעכט צו ערוואַרטען א צופרידענשטעלענדע אוז פולע לייזונג פון דער פראבלעם פון דעם עסטעטישען אביעקט.

III.

דער עצם פון קונסט.

צו וואס דאַרפען מיר די קונסט? אויף אַט דער פראַגע גיט יעדע עפּאָכע א באַזונדערען ענטפער. און עס דאכט זיך, אז אזא פראַגע איז דער פּראָבירשטיין פון דער עפּאָכע, און דער ענטפער אויף איר — א קאַנפּעסיע. זי איז נאָר מער ווי פּאַר דער קונסט סימפּטאָמאַטיש פּאַר דעם דור גופא, וואס אַנטפּלעקט אין זיין דעפּיניציע פון קונסט זיך אַליין אין זיינע אייגענע צילען. דערפּאַר טאָקע קאָן קיין שום דור ניט אויסהאַלטען זיך פון א שמייכל פון סופּעריאָריטעט, ווען ער דערמאָנט זיך אין די ענטפערס פון זיינע פאָרגעהער. אזוי שמייכלען מיר איבער דער בילדונגס־עפּאָכע, וואס איז אזוי פּאַרכאַפּט געווארען פון איר חדר'שען פּעדאַנטיזם, אז זי האָט נישט געקאָנט געפינען קיין אַנדערע זאַך אין קונסט, ווי א מיטל צו בילדען און מאָראַליש אויסבעסערען די מענשען. דאָס האָט שוין אונז די דערפּאָרונג זינט יענער צייט געוג אויסגעלערענט, אז ניט דאָ געפינען זיך די עסטעטישע ווערטען. די דידאַקטיק און די מאָראַל ווייזען זיך אונז אויס גיכער אלס א פּאַרלייקענונג פון קונסט, אלס איר שטערונג. אבער ניט בלויז אויף אָט דער נעגאַטיווער איבערציגונג באַזירט אונזער סופּעריאָריטעט. עס איז פּאַר אונז נאָר ניט קיין מי צו גיבען אויך א פּאָזיטיוועז ענטפער. און אין דער אַנווייזונג פון די ענדגילטיגע צילען פון דער קונסט אַנפּלעקט אונזער דור, וואס איז צושפּאַלטען אין אלץ, אזא מערקווירדיגע אייניגקייט. אז אין אָט דער איינהייטליכקייט ליגט שוין דער באַווייז פון אונזער גערעטיגקייט. וואס זוכען מיר אין דער קונסט? אונזער דור ענטפערט: גענוס. דער עסטעטישער ווערט אַנטפּלעקט זיך אין דעם ג ע נ ו ס פ ו ן ק ו נ ס ט . דאָס איז א גאַנגבאַר וואָרט, וואס אונטער זיין צייכען ווערט היינט צו טאָג אויסגעדריקט דער אַנבאַט און די נאַכפראַגע אויף קונסט. אויך איז די סאָציאַלע זוכענישען שטרעבען מיר צו „קונסט פּאַר אלע", מחמת אלע האָבען

בראַדער קריסטיאַנסען

א רעכט אויף נענוס. די קונסט גיט א פיינערען נענוס אוו מען נעמט אז, אז זי מאכט ראַפינירט אוו אייד׳ל דעם, וואַס נעניסט זי. אזוי ווערט דער נענוס פון קונסט א פליכט. די פעדאַגאַגען רעדט מען איין דעם גרעאַנק וועגען דער נויטיגקייט אריינצופירען דאַס קינד פון דער פריסטער יוגענד אין דער וועלט פון קונסט אוו אַנטוויקלען אין אים דאַס עסטעטישע גענוסען פון דער נאַטור. מען פאַדערט, ווי עס לויטעט אַט דער וועלטענער אויסדרוק: „אז ערציהונג, וואַס זאל פירען דורך דער קונסט צו דעם גענוס פון דער נאַטור". אין אונטערשייד צו אַנדערע פארגענינגענס באשענקען מיר דעם קונסט־גענוס מיט דעם עפיטעט „נאַטור". איז דאַס טאַקע בלויז א באשעהנונג־עפיטעט? אַדער איז אים דריקט זיך אויס אַן אומקלאָר שפירען פון אַן אַנדערער ווערטען־מאַס, פון אַזא, וואַס ליגט אויף יענער זייט פון גענוס? אַדער אפשר ווי׳ל מען מיט אים בארוהיגען דאַס אומריינע געוויסען אוו אַנגעזיכט פון א ניט געבעטענער אַסאָציאַציע פון ווערטער, וועלכע קומען אזוי לייכט אין קאָפ ביי די געשפרעכען וועגען דעם גענוס פון קונסט; איז ניט גענוס א באַנאַליטעט?

דעם צווייפעל׳ אין דער העדאַניסטישער אויסטיימשונג פון די עסטעטישע ווערטען וועלען מענשען, נאַטירל׳יד, פארטרייבען מיט אַן אַנדער פראַגע: איז דען אין דער וועלט פאַראַן אַן אַנדער ציל פאַר דער קונסט אָחוץ פרייד אוו גענוס, וויבאַלד אויפקלערונג אוו עטישע פארפולקאמענונג איז ניט איר זאַך? אז די קונסט באשאפט ניט קיינע עקאַנאמישע ווערטען, ווי האַנדווערק אוו פראַדוקציע — וועגען דעם קאַן דאַך קיין צווייפעל׳ ניט זיין. די קונסט בלייבט אין דער ספערע פון דעם אידעאַל׳ען — אוו קאַן אימיצער אַנרופען וועלכע עם איז אַנדערע אידעאַל׳ע גיטער, אָחוץ די פאַלגענדע דריי: אויפקלערונג, מאַראַל׳ישע פארפולקאמענונג אוו ראַפינירטער גענוס?

מען וועט זיך אפשר אויך דערביי פארופען אויף דער וויסענשאפט וועגען דעם זעל׳ישען לעבען פון דעם מענשען. שוין פון א לאַנגער צייט האַט באקומען בירגער־רעכט די דרייגל׳ידערדיגע צעטיילונג פון די פסיכישע ערשיינונגען: אויף אינטעל׳עקט, וויל׳ען אוו נעפיל. דאַס זיינען געווען די דריי זעל׳ישע קרעפטען; אוו איצט,

וועז מען האט א סוף געמאכט צו דער לערע וועגען די קרעפטען, זיינען דאס דריי מינים אינערליכע איבערלעבונגען. אזוי צי אזוי, אבער אויך איצט, ווי פריער, נעמט מען אן, אז אין יעדערער פון אט די קרעפטען אדער פון די איבערלעבונגס־מינים, איז פארבאהאלטן די מעגליכקייט פון א באזונדערען וועדט, אז אין יעדערען פון זיי דארף זיך געפינען א באזונדערער שפיץ, א באזונדערע פולקאמענהייט. אזוי אנטפלעקט זיך די דרייפאכע אויסשטראלונג פון אמת, גוטס און שענקייט: פול־קאמענהייט אין דענקען, פולקאמענהייט אין ווילען, פולקאמענהייט אין געפיל. און די קונסט, אלזא, העלפט אפ פון דעם געפיל, ד. ה. פון פארגעניגען און ליידען.

ווייטער וואלט מען זיך, מסתמא, פארלאפען דערויף, וואס עס זאגט די מאדערנע פסיכאלאגיע וועגען דעם עמאציאנעלען טאן פון די זינליכע עמפינדונגען. זי איז געקומען צו דעם געדאנק, אז די זינליכע אויפרעגונגען זיינען ניט בלויז קוואליטאטיוו פארשיידען, נאר אונטערשיידען זיך איינס פון אנדערען אויך דערמיט, וואס ניט אלע זיינען אין גלייכער מאס באפארבט מיט דעם געפיל פון פארגעניגען אדער ליידען; מאנכע אין א גרעסערער, מאנכע — אין א קלענערער. נו, און די וויכטיגקייט פון דער זינליכער אויפפאסונג פאר דער עסטעטישער קאנטעמפלאציע איז דאך אומבאשטרייטבאר. מיר באטראכטען אוז מיר הערען, זיך פולשטענדיג אפגעבענדיג דער ראיה אוז דעם נעהער — איז עס נישט דערפאר, וואס זיי זיינען באפארבט מיט דעם געפיל פון פארגעניגען? זויגען מיר דען ניט ארוים מיט דער ראיה אוז מיט דעם נעהער די עמאציאנעלע טענער, ווי די בין דעם האניג פון די בלומען? דער עסטעטישער וועדט וואלט רעדוצירט געוואָרען צו דער סומע פון יענע קליינע אנגענעמע שאטירונגען, וואס זיינען ווי טראפעלער האניג פארבונדען מיט איטליכער עמפינדונג. דער עסטעטישער גענוס וואלט באשטאנען אין דעם צונויפקלייבען אט די מאמענטען פון פארגעניגען אין דער קאנטעמפלאציע. געבען פארגעניגען אין דער קאנטעמפלאציע — דאס וועט אויך, אלזא, זיין דער ציל פון דער קונסט.

די פסיכאלאגיע באשטעטיגט דאס נאר אויף אן אנדערען, אינדי־

בראדער קריסטיאנסען

רעקטעז אופן. דער צוטרוי צו דער העדאניסטישער ערקלערונג פון די עסטעטישע ווערטען מוז שטארק באפעסטיגט ווערען, ווען מענשען זעהען, ווי די פסיכאלאגיע נעמט אן אהן ווייטערע באזיזען אט די טעאריע, אלס דעם פונדאמענט, אויף וועלכען זי בויט די געבוידע פון דער „עסטעטיק פון אונטען". אפילו דער עקספערימענט, וואס אימפאנירט אם מערכטען אין דער וויסענשאפט געבינט דא אנווענדונגס־פונקטען. די „עקספערימענטאלע עסטעטיק" ארבייט אין דעם גייסט פון דער העדאניסטישער טעאריע און רופט ארויס די האפנונג, אז אין גיכען וועלען מיר באהערשען די געזעצען פון שהנקייט אויף דעם זעלבען אופן, ווי די געזעצען פון דער עמפירישער נאטור. מיט גרלות'דיגער באשיידענקייט באגרענעצט מען זיך נאר דערווייל מיט דאמע עלעמענטארע פראצעסען. מען פארשט, למשל, אויס די אנגענעמע און אומאנגענעמע פאלגען פון די איינדרוקען פון איינפאכע פיגורען, מען שרייבט און מען עקספערימענטירט פאר און נעגען דעם גאלדענעם שניט, אין דער האפנונג, מסתמא, אז וועז עם איז וועט מען, ארויסנעהענדיג פון אט די עלעמענטען, דערנעהענטערען זיך צום פארשטהן פון פידיום'ען, דאנאטעלא'ז, רעמבראנדט'ען. אדער אפשר האפען זיי נישט דערויף? אבער זיי מוזען דאך האפען, אניט וואלט דאך אט די גאנצע עקספערימענדע קונסט נעווען א זעלבסט־אפנארונג, נאר אן אומנויטיגע „וויסענשאפט פון דעם, וואס איז נישט ווערט צו וויסען".

ווייטער וואלט די נענוס־טעאריע אויסער יעדען צווייפעל נעקאנט אנווייזען אויף דעם פאקט, וואס עס איז נישטא קיין איין קונסט־ווערק, אין וועלכען עס זאל פעלען דער העדאניסטישער מאמענט. נישטא קיין איין קינסטלער און קיין איין קונסט־צווייג, וואס זאל זיך אינגאנצען אפזאגען פון עלעגאנץ. אבער גראד אויף אט דעם פונקט דארף דער צווייפעל ריכטען זיינע קלעפ. מחמת דא פארוופט מען זיך אויף פאקטען. איך אנערקען אהן ווייטערדיגע רייד, אז יעדעם קונסט־ווערק אנטהאלט העדאניסטישע מאמענטען, אבער איך באהויפט: ניט אין זיי איז דער ענדגילטיגער ציל פון דער קונסט, און די סומע פון פארגעניגען איז ניט דער קריטעריום פון ווערט.

איך געפין ניט קיין פּראָפּאָרציאָנאַלע פּאָרהאַלטעניש צווישען דער מאַס געגנס אין דעם עסטעטישען וואָרט. דער, פּאָר וועמען דעקאָראַטיוו־קייט איז ניט די קרוין פון קונסט, וואָר עס שעצט העכער די אומגע־לומפּערטע און גראָבע שטריכען פון דעם יונגען דירער, אייידער די נאַנצע זיס־קלינגענדיגקייט פון ריינאַלדסען אַדער לאַרענסען. דער מוז מעסטען מיט אַן אַנדער מאַס. אויב די סומע פון פּארגעניגען וואַלט געווען דער קריטעריום פון קונסט, וואַלטען גראָר די טיפּסטע קינסטלער שלעכט אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען, מחמת דוקא די, וואָס זייערע פּאָרמען זיינען אינהאַלטסלאָז און באַנאַל, שטייגען אריבער אַנדערע מיט דער זיסער הארמאָנישקייט פון די באַזונדערע טיילען. בכלל וואַלט די קונסט שוואָר געקאָנט אויסהאַלטען די קאָנקורענץ פון גענוס. וואָס גיט מער גענוס: גרינעוואַלדס קרייצינונג, אדער א גוטער מיטאַג מיט זעלטענע וויינען? מען וועט, אפשר, זאגען — וועלענדיג זיך ארויסדרעהען — אז דער גענוס פון א בילד איז „נאַבעלער" פון דעם אַנדערען. נאָר אויב דאָס איז ניט קיין פּשוט'ע פּארשטאַרקונג פון דער אייגענשאפט, וואָס וואָרט צוגעשריבען אויף דעם וויין, אויב מען פּארשטעהט אונטער דעם א העכערע אפּשאַצונג פון פּארגעניגען, גיבען אָט די וואָרטער אליין ארוים, אז עס איז פּאַראַן עפּעס אַן אַנדער מאַסשטאַב, און אז דאָס פּארגעניגען איז ניט דער לעצטער ציל פון דער קונסט.

דער נישט נעניגענדער מאָס, וואָס שטיצט זיך אויף דער סומע פון פּארגעניגען, וועט מען אפשר ברענגען צו הילף דעם פּאַסטולאט פון אלגעמיינער באַדייטזאַמקייט: דאָס עסטעטישע פּארגעניגען איז „אלגעמיין באַדייטזאַם", דאָס שטעלט אים איבער דער אביעקטיווקייט פון דעם נעוועהנליכען פּארגעניגען. אבער דאָס וועט זיין א שלעכטע טובה. קיין אלגעמיינע אינשטימיגקייט בנוגע צו עסטעטישע שאצונ־גען באמערקט זיך ניט אין דער אמת'ען, און די פּאַסטולירטע אלגעמיינע באַדייטזאַמקייט האָט ניט קיין שום זין ביי די הערַאניסטישע שאצונ־גען. באמת, וואָס פּאר א זין האָט צו זאגען: דאָס און דאָס וואָרק גיט טאָקע נישט די מערסטע מענשען קיין שום פּארגעניגען. אבער עס וואַלט זיי נעדארפט געבען?

בראָדער קריסטיאַנסען

דער זינלאָזער מאַמענט פון דעם פאַרגעניגען איז דעם קונסט־ווערק איז דאָס, וואָס מען באַצייכענט געווענליך אַלס „ש ע ה נ ־ ק י י ט פ ו ן פ א ר מ ע ן". איז א גרעסערען אָדער קלענערען גראד איז זי דא איז איטלעכען ווערק, אָבער ניט איר גראד באשטימט די יעראַרכיע פון ווערטען. פאַראַן קינסט־לער, וואָס שעצען זי באזונדערס שטאַרק, אַנדערע מיידען זי אויס. דערפון איז נאָך ניט געדרונגען, אז די לעצטע זיינען נידריגער פון די ערשטע. מען קאָן איז אָט דער הינזיכט פאַרגלייכען צווישען זיך באזונדערע קינסטלער אוו גאַנצע פעלקער, אוו געפינען אונטער־שיידען איז דער באַגאַבטקייט, אוו אפשר אויך איז דער אינטענסיוו־קייט פון שטרעבען. די שוהנקייט פון פאַרמעג איז כאַראַקטעריסטישער פאַר דער ראַמאַנישער קונסט, איידער פאַר דער דייטשער אָדער נידער־לאַנדישער. אוו רעדענדיג וועגען דער פאַרמאַלער באַגאַבטקייט, דענ־קען די מערסטע דערביי וועגען דער פעהיגקייט צו שאַפען פאַרם־עלעמענטן. אָבער זי איז נאָך דורכאוים נישט קיין באווייז פון קינסט־לערישען טאַלאַנט, וויל די שענקייט פון פאַרמעג קאַמבינירט זיך צו אָפט מיט דער טריוויאַלקייט פון זייער זיך. דער פּראַטעסט אַנט־קעגען די פאַרמאַליסטען איז אָפט ניט קיין אַנדערע זאָך, ווי אַן אַנטלויפען אוו א מורא פאַר דער פּיסטער שהנער פאַרם. פון דער נידעריגער אָפּשאַצונג פון דער פאַרמאַלער שהנקייט געהט מען לייכט איבער צו דער איבערשאַצונג פון דעם געגנשטאַנדלעכען אין דער קונסט, אוו מען באַמערקט ניט די וויכטיגע באַדייטונג פון דער פאַרם פאַר דעם ווערט פון ווערק.

עס איז ניט מעגליך צו קומען צו קיין ריכטיגען פאַרשטעהען אוו איינשטימונגקייט אין דעם רייד פון עסטעטישע ערשיינונגען, אויב מען קאָן ניט פונאַנדערגרענעצען צוויי זאכען. ביידע האָבען זיי צו טאָן מיט דער פאַרם, אין ביידע פאַלען וועגדען מיר זיך אָפּ פון דער געגענ־שטאַנדלעכער באַדייטונג פון די פאַרמאַלע אייגענשאַפטען. דאָס ערשטע — דאָס איז דער זינלעכער חן, דאָס, וואָס מען רופט אַן ש ע נ ק י י ט פ ו ן פ א ר מ ע ן. אָזא קאַמבינאַציע פון זינלעכע

קונסט

אייגענשאפטען. וואס רופט ארויס די עמפינדונג פון עלענאנץ און אנגענעמקייט. דאס צווייטע — דאס איז דער אויסדרוק פון דער פארם, איר שפראך, איר ד י י כ ק י י ט פון עמאציאנעלע אייגענשאפטען. רעדענדיג וועגען דער פארמאלער באגאבטקייט, דארף מען אנווייזען, וועלכע פון די צוויי מען האט אין זינען. מחמת איינס איז ניט פארבונדען מיט'ן אנדערען. די איטאליענער האבען א טאלאנט צו דער שהנקייט פון פארם. די דייטשען — צו איר טיפקייט און אויסדרוקספולקייט. די עמפינדליכקייט צו ביידע מאמענטען איז ניט אלע מאל גלייך: א מענש קאן שפירען די עלענאנץ און דעם חן פון די פארמען ביי די איטאליענער, אבער אים קאן זיין ניט צוגענגליך די שפראך פון די פרימיטיוועז אדער פון דעם יונגען דירער. אזוי ווי ביידע מאמענטען זיינען אומאפהענגיג אייגער פון דעם אנדערען, קאן עס לייכט פאסירען, אז זייער ניט־ענליכקייט זאל אויסוואקסען צו א היפוד. זיי קעמפען דאך פאר דער אויבערהאנט ביים קינסטלער. א שטארק פארציהען פון איינעם איז אומנינסטיג פאר'ן צווייטען, יעדענפאלס איז א גלייכע פולקאמענהייט אין ביידע הינזיכטען זעלטען און שווער דערגרייכבאר. וועז דעם קינסטלערס גענאנק איז אינגאנצען גערייכטעט אויף דער רייצענדער פארם, מוז זי ווערען אינהאלטלאז. דאס וועט זיין א ריין־דעקאראטיוע קונסט. צוליב אט דעם וויידער־שפרוך, וואס אנטשטעהט אזוי לייכט צווישען דער שהנקייט און דעם אינהאלט פון די פארמען, האבען פילע קינסטלער און ווייט ניט די ערנסטע — אזא ווידערווילען צו דער ערשטער. די רייכקייט, דאס אינהאלטליכע איז אנטשיידענדיג פאר דעם עסטעטישען ווערט. עס איז ניט וויכטיג די גרעסערע אדער קלענערע אנציהעווידיגקייט פון דער פארם, עס איז וויכטיג, אז די פארם זאל זיין טיף־אינהאלטליך און אין איר עמאציאנעלען כאראקטער — זיין צוגעפאסט צו דעם ווערק, אלס גאנצעס. גרויסע קינסטלער צייכענען זיך ניט אלע מאל אויס מיט א שענערער פארם, אבער זייערע ווערק זיינען דורכגעדרונגען מיט א טיפקייט און אן אינהאלטליכקייט פון די פארמען.

מיר געפינען, אלזא, ווירקליך די אנווועזנהייט פון אנגענעמע

עמפינדונגען, אבער מיר געפינען ניט קיין שום נויטוועגדיגע אנטשפּרע־כונג צווישען זייער צאָל און דעם ווערט פון דעם ווערק. דאָס איז די אורזאַך פּאַרוואָס מיר באַצוויי־פֿלען די העדאָניסטישע אויסטייטשונג פון די עסטעטישע ווערטען. צי דעם זעלבען קאָן אונז פּירעז נאָך אַן אַנדער באַטראַכטונג. אין ערהאבענער קונסט באַגעגענען מיר אָפּט דעם שטריך פון ערנסטקייט און שטרענגקיט, וואָס איז א קנאַפּער מחותז מיט דער זוכענישׂ פון נעמוס און מיט דער ערוואַרטונג פון אַנגענעמעם. עפּעס פּראָטעסטירט אין אונז קעגען דער באַציהונג גראָד צו די בעסטע קונסטלער אלס צו די „מייסטערס פון פּארגעניגען". צו וואָס וואָלט אין אַזא פאַל דער קונסטלער צו גרונד נעמען, בלייבענדיג געטרייַ צו זיין קונסט אין אַרימקייט און אין נויט, דינענדיג איר ווי צו א שטרענגען גאָט, אויב די קונסט איז באשאפען צולִיב נעמוס און פּאַר מענשען, וואָס ווילען האבען נעמוס? און וואָלטען מיר ניט מיט פּרייד פּאַרטיידיגט די בעסטע שאפונגען קעגען די איינגענעמענע בעל־תאוה'ס? פֿילען מיר דען ניט קלאָר, אז די קונסטלערישע תאוה'דיג־קייט פּאַראָמריניגט די קונסט און מאכט זי נידעריג.

אבער אויב דאָס העדאָנישע קאָן ניט זיין דער ענדציל פון דער קונסט און דאָך איז עס פּאַראָן אין יעדען ווערק, דאָן קאָן מען עס בלויז פּאַרשטעהען אלס מיטל צו אן אונטערוואַרפענדען ציל. און עס איז ווירקליך ניט שווער זיך אין אט דער הינזיכט פונאַנדערצו־קלייבען וועגען די פונקציעס פון דעם העדאָנישען עלעמענט. דער ריז פון דער פּאַרם רופט צו דער קאָנטעמפּלאַציע פון איר. די פּאַרם, וואָס איז באַפּאַרבט פון פּארגעניגען, ציט און שמידט צו זיך די אויפמערקזאמקייט. די פּאַרם קריגט די מענליכקייט ארויסצואווייזען איר גאנצען עמאָציאָנעלען אינהאלט, בעת אזוי וואָלט דער בליק לייכט אראָפגענלִיטשט זיך פון איר, און ניט געגעבען קיין צייט זיך צוצוהערען צו דער שטים פון דער פּאַרם. די שעהנקייט פון די פּאַרמען קאָן אויף אזא אופן לייכטער מאכען דאָס באַנעמען דעם אינהאלט. דעריבער קאָן מען זיך ניט באַגעהן אינגאַנצען אהן דער זינליכער אַנציהעווידיג־קייט. עס איז אבער שטענדיג דא די געפּאָר די לעצטע צופּל צו אונטערשטרייכען און מאכען פון דעם מיטל א זעלבסטציל. אין אזא

קונסט

פאל ווערט די קונסט אומפארמיידליך פארפלאכט. אנשטאט צו באדינען דעם אינהאלט, לייכטער צו מאכען זיין אויפפאסונג, טרעט די שעהנקייט פון די פארמען פיינדליך ארויס קעגען זייער אינהאלט. דאס איז א טיפיש פאלען פון דער קונסט. זי ווערט אנטארט צו דעקאראטיווקייט, וואס וואלט פון דעם שטאנדפונקט פון דער העדאניסטישער דאקטרין גראד נעדארפט באדייטען דעם אפאגעי פון איר אנטוויקלונג.

מיר פארמאגען ניט קיין אויסדרוק, וואס זאל שטעהן פאר דעם עסטעטישען ווערט מיט דערזעלבער אומצוויידייטיקגייט, ווי, למשל, דאס ווארט „רעאליטעט" שטעהט פאר א געווייסען דערקענטעניש-ווערט. אם נאטירליכסטען באט זיך אן דאס ווארט „שעהנקייט". און ביז מיר קומען צו דער אויספארשנונג פון די עסטעטישע ווערטען איז אט דאס ווארט אומשעדליך. נאר וויבאלד מיר גרייטען זיך אויפצוקלערען דעם זין פון די ווערטען, האבען מיר ניט קיין רעכט צו באנוצען אן אויסדרוק, וואס רופט אזוי לייכט ארויס מיספארשטענדעניש-ען, און אויף וועלכען עם דריקט א גאנצע מאסע פארארטיילען. מיר זיינען נאך גרייט שלום צו מאכען דערמיט, אז דאס ווארט „שעהנקייט" ווערט באנוצט ניט בלויז צו באצייכענען די עסטעטישע ווערטען בכלל, נאר אויך איז אן ענגען זין, פאר א באזונדער מין פון אט די ווערטען, ווען מען גרעניצט אפ דאס שעהנע פון דעם ערהאבענעם. וואלט עס נאר אזוי געווען! אבער פיל געפערליכער איז די פארבינדונג פון אט דעם אויסדרוק מיט אזוינע מאמענטען, וואס וווייזען זיך ארויס אלס זייטיג און אומוויכטיג פאר דער עסטעטיק. ער קאן דאן דעם פארשער אראפשלאגען פון דעם דרך הישר. וועלכער זיינען שטארקער ווי גע-דאנקען. און טעארעטישע טעות'ען קומען אפט ארוים פון דער פיל-באדייטיגקייט פון די באנוצטע אויסדרוקען. אבער אין דער אלטע-ליכער שפראך וועגען אריבער גראד אט די זייטיגע באדייטונגען. דאס, וואס מען באציכענט געווענליך אלס שעהנקייט, האט דירעקט נאר ניט צו

בראָדער קריסטיאַנסען

טאָן מיט דעם עסטעטישען וועלט. מיר האָבען זיך נאָר וואָס פֿארנומען מיט איינער פון אַזוינע זייטיגע באַדייטונגען, וועלכע טראָגט טיילוויז די שולד פאר דער טעאַריע פון דעם עסטעטישען העדאָניזם. א „שהנע פּאַרם" איז, ווי מיר האָבען געזאָהען, בלויז א מיטל און נישט דער ענדציל, דערכאויס ניט דער באַשטימענדער מאָמענט פאר דעם עסטעטישען וועלט, אַדער אפילו אידענטיש מיט אים. די שהנקייט פון די פארמען דינט בלויז, כדי צו וויזען א וועג דער אויפמערקזאמקייט. מיט איר הילף וועלט בלויז פארליכטערט די אויפפאסונג פון דעם, וואס די געגעבענע פארמען אנטהאלטען. די קונסט וועלט אנטאָרט און פאלט, ווי נאָר מען הויבט אן צו גלויבען, אז אין איר איז דער ענדציל.

חוץ דעם, איז דער אויסדרוק „שהנקייט" פארבונדען אויך מיט דעם געגענשטאנדליכען אין אזא זין, וואס פאלט ניט צענויף מיט דער עסטעטישער אפשאצונג. מיר רעדען, צום ביישפיעל, וועגען דער שהנקייט פון א מענש. וואס פארשטעהען מיר אונטער דעם? קודם כל דאס זעלבע, וואס אין דעם ערשטען פאל, א געוויסע שהנקייט פון פארמען: א רייד פון די שטריכען, א וויכקייט פון די פארונדעלטע לינייעס, צארטע פארב פון פנים, אנגענעמע עלאסטישקייט פון די באוועגונגען. אבער דערצו קומען אנדערע באשטימענדע מאמענטען. דער וויכטיגסטער איז געווהנליך פאלגענדער: אין דער אויסערליכקייט פון דעם מענש לייכט דורך די קערפערליכע און זעלישע געזונטקייט. א הארב קאן האבען באצויבערענדע קאנטורען, ער בלייבט אבער אלץ א פארקריפלונג. אפט קומט נאָר צו א צוויייטער מאמענט: די נעשלעכטליכע אנציהעווידיגקייט, דער ערשטישער רייז. און דאן אויך א דריטער: די אויסערליכע סמנים פון סאציאלען אריסטאקראטיזם, אלע יענע אייגענטימליכקייטען אין די קערפערליכע פארמען, אין דער פיזיאנאמיע און מימיק, מיט וועלכע דער הערשענדער קלאס אונטערשיידט זיך פון די סאציאל-אונטערגעוואָרפענע.

פון אט די דריי אַדער פיר מאמענטען וועלט צענויפגעשטעלט דער באגריף פון שהנקייט. ער ענדערט זיך אומפארמיידליך לויט דעם, וואס פאר א מאמענט עס וועלט שטארקער אונטערגעשטראכען.

PUBLIC LIBRARY, TORONTO

קונסט

חוץ דעם איז יעדער פון אָט די מאַמענטען פֿאַרענדערלעך אָן און פֿאַר זיך. אָן אַנגענעם אויסזעהען, למשל, ווערט נאַטירלעכערהייט פֿאַר־שיידען אויפֿגעפֿאַסט פון יעדער ראַסע. דערמיט ערקלערט זיך, פֿאַר וואָס עס איז ניט מעגליך איין אַלגעמיינער אידעאַל פון מענשלעכער שעהנקייט. יעדעס פֿאַלק אוּן יעדער דור באַשאַפֿט זיך אָן אַנדערען שעהנקייט־אידעאַל. דערפון האָט מען געוואָלט גורם זיין די פֿאַרענדער־לעכקייט אוּן די פֿאַרשיידענקייט פון די עסטעטישע ווערטען. דערצו האָבען מיר ניט קיין שום רעכט. מחמת אָט דער שעהנקייט אידעאַל האָט גאָרניט צו טאָן מיט דעם עסטעטישען ווערט. פון אָט דעם אידעאַל וועגדט זיך פון זיין זייט דער גרונד־טיפ פון דער קליידונג, וואָס דינט, וועניגסטענס ביי דער פֿרוי, צו פֿאַרשטאַרקען אוּן אונטער־צושטרייכען די שענקייט. לויט דעם, וועלכער פון די שענקייט־פֿאַקטאָרען עס טרעט אַרוים אויפֿן ערשטען פּלאַן, באַקומט די קליידונג א וועזענטלעך־אַנדערען כאַראַקטער. די אונטערשטרייכונג פון נאַבעל־קייט דריקט זיך אוים אין א קאַסטיום דורך זיין באַשיינפֿערלעכער ניט־צוגעפּאַסטקייט צו עקאַנאָמישער ארבייט, אַדער אין דער רייכקייט פון דעם געוואַנד, אַלץ איינס צי עס איז אמת'ע רייכקייט אַדער נאַכ־געמאַכטע. די אונטערשטרייכונג פון דעם סעקסועלען באַשאַפט יענע אַנאַמאַליעס, וואָס שטעלען אַרוים מיט א קאַריקאַטורישער שאַרפקייט די געשלעכטליכע אונטערשיידען. אוּן פֿאַרקערט: ווי נאָר מען הויבט אָן מער צו שעצען געזונטקייט אוּן לעבענספֿעהיגקייט, באַווייזען זיך „רעפֿארמען" פון קליידונג. אונזער דור איז אפילו אין זיין קליידונג ווייט פון אַיינהייט, אוּן מיר זענען עדות פון א קאָמישער קאַנקורענץ צווישען אָט די דריי גרונד־טיפּען, וואָס קיינער פון זיי שטעהט ניט אין קיין שום נויטוועגדיגער פֿארבינדונג מיט דעם עסטעטישען ווערט.

אָז די אַנציהעווידינקייט פון א שעהן פּנים אוּן די רייכקייט פון קליידונג זיינען ניט געגנג פֿאַר דע־ באַשפּונג פון א ווערט אין א קונסטווערק האָבען קלאָר באַוויזען יענע מאַלערס אוּן סקולפּטאָרען. וואָס האָבען זיך א סד פֿארנומען מיט אָט די זאָבען. די גריכישע פֿלאַסטיק האָט, אמת, דערגרייכט איר פולקאָמענהייט אין דער פֿאַר־שטעלונג פון א נ ג ע ט ו ע נ ע פיגורען. אַבער דאָס האָט זי צו

בראָדער קריסטיאַנסען

פֿאַרדאַנקען בלויז דער טיפֿקייט און אויסדריקלעכקייט פון די פֿאַרשען. וועלכע רעדען צו אונז מיט א שפּראַך, וואָס איז אוממיטלבאר, ווי מוזיק. דאָס קלייד שאָפּט רייכערע מענלעכקייטען פֿאַר דער פֿאָרם, ווי דער אַנטבלויזטער קערפּער. מען האָט זיך גע'חדוש'ט איבער דעם, וואָס די שעהנקייט, וואָס אין דעם נעגענשטאַנד גופֿא, איז ניט געגוג פֿאַר דער ווערטפולקייט פון דעם פּלאַסטישען ווערק. פֿאַרוואָס קאָן דער פֿאַרטרעט פון א שעהנער פּרוי זיין אָן און פֿאַר זיך ניט שעהן? די אורזאַך איז לייכט צו געפֿינען: מיר פֿאַלען דאָ אַריין צולויב דער פֿאַרפֿירערישער אידעגטישקייט פון די אויסדרוקען. די נעגענשטאַנדלעכע שעהנקייט און דער עסטעטישער ווערט זיינען באַגריפֿען, וואָס דעקען ניט איינער דעם אַנדערען, וואָס פֿאַלען אפילו טיילווייז ניט צעגויף. די נעגענשטאַנדלעכע שעהנקייט איז, אויב איר ווילט, נאָך וועניגער פֿאַרבונדען מיט קונסט ווי די שעהנקייט פון פֿאַרמען. דאָס איז אינגאַנצען אָן אויסער־עסטעטישער ווערט און מיר האָבען שוין אויבען געוויזען, אז דאָס נעגענשטאַנדלעכע איז ניט אימשטאַנד אריין־בערצוטראָגען זיינע אויסער־עסטעטישע ווערטען אויף א קונסט־ווערק. צוגעבען זיי אָן איינפֿלוס אויף דעם עסטעטישען ווערט. אונזער אַנאַליז פון דער מענשלעכער שעהנקייט דעקט אויף דעם קערן פון אט דעם באַגריף. אחוץ דעם הערַאַנישען בייגעשמאַק פון דעם זינלעכען חן פון דער פֿאָרם שפּילען דאָ א ווייכטיגע ראָלע די לעבענס־אינסטינקטען. די געוואָנטע לעבענספֿעהיגקייט, די געשלעכטלעכע אַנציהעוודיגקייט אַדער די נאָבעלקייט פון די, וואָס זיינען אַרויס די זינער איז דעם קאָמף פֿאַר דער עקזיסטענץ — אט די אַלע מאָטיוון ווערלען איז דעם ווילען צו לעבען. אויף אזא אופן ערשיינט די נעגענשטאַנדלעכע שעהנקייט אלס א י י נ ע פון די צ ו ו י י ג ע ן פ ו ן ד י לעבענס־ווערטען. כדי דאָס צו באַווייזען, איז ניט נויטיג קיין ביאָלאָגישע ספּעקולאַציע אַדער דער דאַרוויניזם, וועלכער האָט אריינגעטראָגען ניט קיין קלייַנע צומישענישׂ דורך רעם, וואָס ער האָט אַרויסגערופען פֿאַרזוכען פון אן עוואָלוציאָנערישער ערקלערונג אויפֿן עסטעטישען געביט. דאָס איז געווען א נאַרישע אונטערנעמונג, וואָס האָט זיך פֿאַרפֿלאַנטערט אין דער צווייַדיטיגקייט פון דעם

קונסט

וואָרט „שׂהנקייט", אוֹן וואָס האָט אַהן קאָרעגירונג געמאַכט אַ וואוֹל־
נאָרען וואָרט־נעברויך פאַר דעם פונדאַמענט פון וויסענשאַפט. צוווישען
דעם לעבענס־אינסטינקט אוֹן דער קונסט איז ניטאָ קיין קייט פון
קאָנטינואיטעט, דער עסטעטישער וואָרט אוֹן די נעגענשטאַנדלעכע
שׂהנקייט זיינען ניט אידענטיש.

דאָס מיינט נאָך ניט, פאַרשטעהט זיך, אַז די נעגענשטאַנדלעכע
שׂהנקייט דאַרף פאַרטריבען וועלען פון דעם קונסט־וועלק. זי איז אָבער
ניט דער עסטעטישער וואָרט אוֹן דער לעצטער וואָרט דורך איר ניט באַ־
דינגט. אַ וואָרק, וואו זי דאָמינירט, קאָן זיין אומעטרעגליך מיאוס,
אַ וואָרק, וואו זי פעלט, קאָן פירען צו די העכסטע גרעניצען פון פול־
קאָמענהייט. דאָרט, וואו כּוח לאָזט זי צו, קאָן זי זיך אויסדריקען
אויף אַ צוויייפאַכען אופן. קודם כל אין דעם אינהאַלט, צוואַמען מיט די
רעאַלע מאַטעריעס פון די לעבענס־אינטערעסען; זי ווירקט דאָן,
הייסט עס, ווי יעדער אַנדער מין פון די נעגענשטאַנדלעכע איינדרוקען.
צווייטענס: אַלס דער אינערלעכער רייץ פון דער פאָרם ציט זי צו
דעם בליק אוֹן שמידט אים צו זיך; אויף אַזאַ אופן העלפט זי דאָס
וועלק אויפצופאַסען. אָבער עס פאַרשטעהט זיך, אַז פילע קינסטלער
זאָגען זיך נערן אָפּ פון אַזוינע צוציהונגען, כדי ניט אַוועקגעשטעלט
צו וועלען אויף איין ברעט מיט די אינהאַלטלאָזע, זיסינקע מאַלערס.
פון דער אַנדער זייט פאַדערט דער נעבילדעטער עולם די נעגענשטאַנד־
לעכע שׂהנקייט, באַזונדערס פון דעם נאָבעלען טיפּ. אוֹן אָט די פאַדע־
רונג וועלט אַ פארבלענדער פאַראורטייל ביי אַ פאַלק, וואָס איז
באַשאַנקען מיט דער וואַקסענער עקשנות פון די יאָפאַנער.

מיר געפינען נאָך איין, דריטען, באַגריף פון שׂהנקייט אין אַן
אומגעוצלעכער צענויפפלעכטונג מיט די עסטעטישע וועלטען, אוֹן
דערביי איז דאָס אַזאַ באַגריף, וואָס וועלט די קינסטלער געשטעלט
אַלס פליכט. ער וועלט דעריבער באַזונדערס באַמערקבאַר ביי די זיך
אָפּט ווידערהאַלענדיגע פארזוכען פון אים פטור צו וועלען. פאַראַן

בראָדער קריסטיאַנסען

קינסטלער וואָס רעוואָלטירען קענען אָט דער פליכט און זיי שטעלען זיך „אויף יענער זייט פון שהנקייט אין העסליכקייט". דאָ האָט מען אין זינען א דריטען באגריף פונ'ם ווערט. און זיי קריגען שטענדיג די שטיצע פון די טעאָרעטיקער, וואָס באַווייזען אויף ביישפילען די נישטיגקייט פון שהנקייט און העסליכקייט. אָט דער באגריף גרעניצט זיך אפשר לויט'ן אינהאלט מיט דעם שוין אנגעווויזענעם, אבער ער איז פון א גאנץ אנדערער אפשטאמונג. עס רעדט זיך וועגען דעם „קלאסישען" טיפ פון שהנקייט. דאָס איז אן אריבערגענומענע פאָרם, אריבערגענומען פון דאָרט, וואו די געגעבענע עפאָכע זוכט אירע קלאסישע מוסטערען. באשטימטע אייגנשאפטען פון דעם געגענשטאנדליכען, וואָס זיינען כאראקטעריסטיש פאר די קלאסיקער, ווערען באטראכט אלס דאָס גוטען פון שהנקייט, ווי, למשל, דער פרויען־טיפ פון דעם שפעטערען רענעסאנס, אדער די קערפער־ליניעס פון דער גריכישער פלאסטיק פון דעם מיטלען פעריאד. א גוויסע אויסער־ליכע קאָרדינירונג מיט די נעגענשטאנדליכע שטריכען פון דער קלאַסישער קונסט ווערט די נאָרמע פון שהנקייט. דער דאָזיגער גוטען, ווי עס איז ניט שווער צו פארשטיין, איז פולשטענדיג העטעראנאמיש. ער שטעהט דעריבער ניט אין קיין שום אינערליכען צוזאמענהאנג מיט דעם אויטאנאמישען עסטעטישען ווערט, און קאָן פונקט אזוי וועניג העלפען באנעמען דעם עסטעטישען ווערט, ווי די אויבען־דערמאנטע באגריפען פון שהנקייט. און די קינסטלער רעבעלירען מיט פולען רעכט קענען אים. זיי מאכען בלויז דעם טעות, וואָס זיי מיינען, אז קלוגע מענשען קאָנען גאָר שטעלען זיי אזוינע פאָדערונגען.

מער זעהען אויף אזא אופן, אז איבער דעם וואָרט „שהנקייט" איז אנגעוואקסען א מאסע פרעמדע באדייטונגען, און אז דאָס, וואָס ווערט געוועהנליך באצייכענט אלס שהנקייט אין לעבען, ווי אויך אין ביכער וועגען קונסט, האָט מיט די עסטעטישע ווערטען קיין שום אדער זעהר וועניג שייכות — אזוי וועניג, אז זי קאָן אפילו ווערען פיינדליך דעם עסטעטישען. מיר האָבען פאר זיך ערשטענס: די פאָרמאָל שהנקייט, דאָס הייסט דאָס זינליך־אָנגענעמע, דעם רייץ פון די פאָרמען; צווייטענס, די געגענשטאנדליכע שהנקייט, א צוויי

קונסט

פון די לעבענס־ווערטען; און דריטענס: די קלאסישע שהנקייט, וואס איז דורכאוים א העטעראנאמישער ווערט. מיר וואלטען זיך געפונען אין דער קלעם פון אלע פאראורטיילען, וואס זיינען דערמיט פארבונדען, אויב עם וואלט אונז אויסגעפאלען צו פארטרויען זיך די אנווייזונגען פון אט דעם טערמין. דער באגריף פון פארמאלער שהנקייט וואלט אונז צוריקגעבראכט צום עסטעטישען הערזניזם; דער באגריף פון געגענשטאנדליכער שהנקייט וואלט אונז אנגעהאנגען דעם בליק, אז די קונסט איז א צווייגעל פון די לעבענס־ווערטען; און דער באגריף פון קלאסישער שהנקייט וואלט געשטעלט אין סכנה דעם באגריף פון אויטאנאמיע. מיר וועלען דעריבער בעסער רעדען — אביסעל צו בארעדעוודיג — וועגען „עסטעטישע ווערטען", אנשטאט וועגען „שהנקייט". די קלארקייט און אייגדייטיגקייט פון אן אויסדרוק איז דאך וויכטיגער ווי די קורצקייט און גשלאסענקייט פון דער שפראך.

די פראגע וועגען דעם זין און באדייטונג פון די עסטעטישע ווערטען קאנען מיר אוועקשטעלען אויך אין אזא פארם: וואס זיינען די ענדציל־ען פון דעם קינסטלערישען שאפען? דא עפענט זיך א וועג, וואס ערלויבט וועניגסטענס זיך צו דערנעהענטערען צו דער לייזונג פון דער אויפגאבע, כאטש ניט אינגאנצען צו דערגרייכען זי. וועז אונז וועט נעמליך געלינגען אויפצוכאפען, ווי די קונסט קעמפט מיט דעם ארייגדרינגען פון פרעמדע עלעמענטען אין איר, און מיט וואסערע עלעמענטען זי ראנגלט זיך, וועלען מיר אפשר זיך אנשטויסען אויף דעם ענטפער, וואס אייגענטליך עס האט פאר איר די הויפט־באדייטונג.

אויב דאס קונסט־ווערק אנטהאלט אין זיך עפעס געגענשטאנד־ליכעס דאן פארלירט אט דאס געגענשטאנדליכע, ווי פילע האבען שוין באמערקט, דעם כאראקטער פון רעאליטעט. די קונסט ווייל ניט ארויס־רופען קיין אינדרוק פון רעאליטעט, זי ווייל בלויז א „שיינבארקייט" פון דעם ווירקליכען, ווי עס איז אנגענומען זיך אויסצודריקען. דאס נעמט זיך ניט פון דער אומפעהיגקייט פון דער קונסט. אז מיט די

בראָדער קריסטיאַנסען

מיטלעז, מיט וועלכע די קונסט אפערירט, קאָן מען זעהר לייכט ערויס־רופען אילוזיעס — דאס באווייזען די וואקס־פינורען אוו די פאנאראמע. דאס פעלען פון דער אילוזיע איז אויך ניט קיין צופעליגע פאלגע פון וועלכע עס איז אנדערע אויסרעכענונגען; ניין, די קונסט זאל זיך באוואוסטזיניג אפ פון דער אילוזיע. אוו דאס ניט אזוי, וויי מיט מיידט אוים עפעס איבערינגעס, וויל די קונסט זשאלעווען אירע כחות; די אילוזיע וועלט אויסנעמידען, וויל זי שטערט. דאס באווייזען געווייסע פאקטאָרען, וועלכע וועלען ארייננעפירט מיט דעם ציל צו באזייטיגען די אילוזיע, נעמליך אלץ, וואס דינט צו איזאלירען דאס קונסט־ווערק, ד. ה. אפצושיידען עס פון זיין רעאלער אומגעבונג. אין דער פלאסטיק, וואו די אילוזיע צווינגט זיך פון זיך אליין ארויס, איז עס דער פערעסטאל, די וויסע קאליר, אדער די אומרעאלע באפאר־בונג פון דעם מאטעריאל; אין דער פאזיע — די געשמידטע שפראך; אין דער דראמע — די ראם פון דער סצענע גופא, וואס צעשטערט די אילוזיע. א סטאטוע, וואס איז אזוי אוועקגעשטעלט אוו באזאנבט, אז מען קאן זי אננעמען פאר דער ווירקליכקייט, פארלירט איר עסטע־טישע ווירקונג. די מעגליכקייט פון דעם עסטעטישען וועדט — די „אביעקטיווקייט" — וועגדט זיך דעריבער אן דער אויסמיידונג פון דער אילוזיע. אבער פארוואס? זוכענדיג דעם נעהנסטען גרונד דער־פאר האט מען אויסגעפונען אזא פארמולע: די קונסט פאדערט א ניט־פאראינטערעסירטע קאנטעמפלאציע. אין דער צייט פון דער עס־טעטישער איבערלעבונג דארף דעם סוביעקטס וויללען שווייגען. עס דארף ניט אנטשטעהן קיין וואונש, קיין דראנג, קיין ליבע, קיין האס, עס דארף ניט זיין קיין שרעק אוו קיין האפנונג. אט איז אויפגע־מאלט אויבם; איך — דארף ניט טראכטען וועגען דער זיסקייט פון דעם טעם, איך דארף עס ניט וועלען אויפעסען. אט זענען בלומען: איך דארף ניט וועלען אפרייסען זיי צו באשעהנען מיט זיי מיין צי־מער. אט איז א געפעכט: איך דארף ניט וועלען ארויננמישען זיך. פונאנדערנעמען די פעכטערס, העלפען. אויב מיר וואלטען אננענומען די קונסט אלס ווירקליכקייט — מעג אפילו דערביי קיין שום האנד־לונג ניט נאכפאלגען — וואלטען וויללען אוו דער וואונש פארט אויפ־

קונסט

געוועקט געווארען. אבער איז אננעזיכט פון קונסט דארף דער וועלט שווייגען. איך דארף זיך איננאנצען פאסיוו אפגעבען דער קאנטעמפלאציע. אויף אזא אופן האבען מיר געפונען די ש ט ע ר ע נ י ש, קעגען וועלכער עס קעמפט די קונסט: ד י ע ר ו א כ ו נ ג פ ו ן ד ע ם ו ו ע ל ע ן א י ז ד ע ם צ ו ש ו י ע ר. ניט צוצולאזען אים — דאס איז די אויפגאבע פון די מאמענטען, וואס צעשטערען די אילוזיע.

אבער פארוואס וועלט די קאנטעמפלאציע געשטערט דורך דעם אייגענעם וועלען? פארוואס דארף דער וועלען שווייגען? עס קאנען זיין דריי השערות. אפשר איז די רוה — א זעלבסטציל; דאן ליגט די באדייטונג פון דער קונסט טאקע אין דעם ברענגען דעם וועלען צום שווייגען, צו זיין באפרייאונג פון זיך אליין. די דאזיגע היפאטעזע קאן אננעמען בלויז א ראדיקאלער פעסימיסט, וואס זעהט די שלעכטסקייט פון דעם וועלען אן אוז פאר זיך, אוז שטרעבט נערעטט. ניט די דאזיגע היפאטעזע ניט צו קיין שום פאזיטיוועז וועלט. דער שפיל מיט א צווייפאבער פארניינונג פירט ביי דעם פעסימיסט ניט צו קיין שום באיאהונג. פארגעניגען אוז ליידען זענען ניט קיין דיאמעטראליש געגענזעצליכע באגריפען. אויב יעדע לינדערונג פון ליידען וואלט מיט זיך פארנעשטעלט א פאזיטיוועז וועלט, וואלט מען נעמוזט אננעמען, אז אין דעם יסוד פון אלץ אין דער וועלט איז פארהאן אן אומאויסשעפליכער קוואל פון פארגעניגען, וואס פילט גלייך אוים יעדע פוסקייט. חוץ דעם דאכט זיך מיר, אז דער וואלונטארוסטישער פעסימיזם איז אינערליך ניט־אויסגעהאלטען. דער דראנג אלס וואלצעל פון אלע וועלטען, וואס זענען באדייטזאם פאר דעם סוביעקט, קאן אן אוז פאר זיך ניט אונטערגעוואלפען וועלען ניט צו קיין פאזיטיוועל אוז ניט צו קיין נעגאטיוועל אפשאצונג. בלויז די באפרידיגונג אין דער אייניצאמונג פון דעם אינסטינקט באשאפען עפעס וועלטפולעס אוז ניט־וועלטפולעס. אבער דער פארלאנג קאן אלס אוועינער ניט זיין פיינדליך צו דעם וועלט. אדרבא, דער פארלאנג איז דער באזיס פון אלע וועלטען, מחמת קיין שום וועלט איז ניט דענקבאר אהן אן אינסטינקטיוועז פארלאנג. בלויז די שטערונג פאר דעם אויסשפרייטען זיך

בראָדער קריסטיאַנסען

פון דעם דראנג, בלויז די הינדערניש אויפֿן וועג צו זיין פארווירק־
ליכונג, איז א נעגאַטיווער וועדט.

די צווייטע השערה באשטעהט אין פאַלגענדען: די זעלבשטענדי־
גע באוועגונג פון דעם וויל־עז וואָלט געקאָנט שטערען דעם אָקט פון
עסטעטישער אויפפאסונג. אפשר דאַרפען מיר בלייבען פאַסיוו, כדי
מיר זאָלען זיך קאָנען רוהיג אָפּגעבען צום איינפֿלום פון דעם וועדק.
מיר דאַרפען זיין אומבאַוועגליך, ווי דאָס געפעם, וואָס דערהאלט גע־
שאנקען. עס פארשטעהט זיך, אז אָט דער עלעמענט שפּילט זיין
ראָלע. דער עסטעטישער אביעקט פאַדערט א נענויע אויפנעמונג פון
אָלע זינליכע דאַטען. מיר דאַרפען מיט מער אויפמערקזאמקייט באַ־
אַבאַכטען, ווי ביי דער עמפּירישער אויפפאסונג. ביי דער פראַקטי־
שער ענגשאפט פון אונזער באַוואוסטזיין איז עס געווים באקוועמער,
וועז אונזער אויפמערקזאמקייט וועדט ניט אָפּגעצויגען דורך די ווירק־
ליכע באַוועגונגען פון דעם וויל־עז, וועז דאָס פעלד פון באַוואוסטזיין
בלייבט אינגאנצען פרייי פאר דעם עסטעטישען אביעקט. מען דאַרף
דערייבער דעם דאָזיגען מאָמענט אומבאַדינגט נעמען אין אָנבאַטראכט.
דאָך קאָן ער פּאַרט ניט זיין דער וויכטיגסטער גרונד פאר אונזער פאר־
באָט. וועז איך קוק אויף א בילד, פיל איך דאָך אָפּט דעם פאַרלאַנג
צו באַויצען עס; אָפּטמאָל פיל איך א שטאַרקען, פּאַדערענדיגען
דראנג, וואָס ווירקט, פארשטעהט זיך, ווי א שטערונג, מחמת ער מאַכט
ענגער דאָס פעלד פון באַוואוסטזיין. דאָך שיינט אָט די שטערונג צי
זיין גאנץ אומבאַדייטענד. דערייבער איז עס ניט אלץ איינס צי דער
אויפגעוואכטער פאַרלאַנג איז געווענדט צום וועדק אלס אזוינעם, ד. ה.,
וועז איך וויל אים קריגען, אָדער מיין אינטערעס איז פאַרבונדען מיט
דעם פאַרגעשטעלטען געגענשטאַנד — כאָטש פאר דעם פעלד פונ'ם
באַוואוסטזיין איז צווישען ביידע פאָלען ניטא קיין שום חלוק. דער
פאַרבאָט באציט זיך בלויז אויף דעם וויל־ענס־אינטערעס, וואָס איז
ארויסגערופען דורך דעם פאַרגעשטעלטען געגענשטאַנד, וועלכער באַ־
טיילינט זיך אין דער באַשאַפונג פון דעם עסטעטישען אביעקט, אוו
וואָס וואָלט אין דעם לעצטען צוזאַמען
מיט זיך נופא נעקאָנט אריינציהען אויך

דעם מיט אים פארבונדענעם אינטערעס. הייסט עס, אז עס האנדעלט זיך אום דעם, אז צו דער איבערלעבונג פון דעם עסטעטישען אביעקט זאל ניט צוגעמישט ווערען די ווילקירליכע באווען פון דעם ווילען — און ניט בלויז דערפאר, ווען דאס יואלט פארנענט דאס נעגעסענע פעלד פונ'ם באוואוסטזיין. הייסט עס, דער עסטעטישער אביעקט קאן ניט געהן צוזאמען מיט דער ווירקליכער באווענונג פון דעם ווילען.

און דא אנטשטעהט פון זיך אליין די דריטע היפאטעזע. מיר דארפען אינדערהאמת'עז בלויז א טראכט טאן ווענען דעם, אז די ווילקירליכע באווענונגען וועלען באזונדערס שטערען אין אלע יענע פאלען, וואו צו באהערשען די באווענונג, צו פיהרען — געהט ארויס אין דער אבזיכט פון דעם שאפער. וועז מען ווי עפעס דערפיהרען צו א געוויסען ציל, דארף דער „עפעס" פארבליבען רוהיג, זיך פאסיוו אפגעבען די אנפירענדער האנט. אויף דעם ווינקט אפשר אן דער פארבאט, וואס ווערט ארויפגעלייגט אויף די ווילענס-אינטערעסען: מיין ווילען דארף זיין שטיל, כדי א פרעמדענס ווילען זאל אויף מיר פארווירקליכט ווערען. אין אזא פאל וועט די עסטעטישע איבערלעבונג באדייטען די לייטונג פון דעם ווילען, די פאסיווע באווענונג פון מיין ווילען צו א געוויסען ציל, אפשר אויך די דערגרייכונג פון דעם ציל— אבער אהן מיין אייגענער אקטיווקייט. דאס וועט זיין א פאסיווער אויסדרוק פון דעם דראנג. געווים אין קורץ-געפאסטע ווערטער קלינגט דאס פארדאקסאל, אוז אין דעם בוכשטעבלעכען זינען איז עס א ווידערשפרוך. דאס אויסדריקען זיך פון דעם דראנג איז דאר אידענטיש מיט אקטיווקייט אוז די דעפיניציע „פאסיוו" קאן דערצו ניט אנגעווענדט ווערען. גענויער ווען מיר אונזער היפאטעזע פארמולירען אויף אזא אופן: דא האנדעלט זיך עס אום דעם, אז יענע פארשידענארטיגע איבערלעבונגען פון אנגעשטרענגטקייט אוז אויסלאדונג, וואס אנטשטעהען געווענליך אין דעם אויפגעוואכטען דראנג, אוז אין ווילכע מיר דערקענען אונזער אייגענע אקטיווקייט: די ערשטע, לייכטע רעגונג פון פארלאנג, דער אנגעשטרענגטער דראנג צום

בראדער קריסטיאנסען

ציל, די אנטשלאסענע באשטרעבונג, דאס צעגערעז פון אויסוואל, דאס שנעלע „פאראויס צו דער האנדלונג", די הינדערנישען, דער קאמף, די אויסשעפונג, דער נייער דראנג, די נאהענטקייט צום ציל, די דער־גרייכונג — אפשר קאנען אט די אלע איבערלעבונגען, וואס אנטשטע־הען אויף א נארמאלען אופן פון דעם דראנג און פארשטארקען זיין וואוקס און דעם באוואוסטזיין, אויפגעוועקט ווערען אייך דורך אנ־דערע אורזאכען, וואס קומען צו פון דרויסען, און ניט בלויז פון דער טיף פון דעם אינערליכען דראנג. דאן דארף באשאפען ווערען א שיינ־בארקייט פון אן אינסטינקטיווער איבערלעבונג אפילו ווען מיר פאר־בלייבען פולשטענדיג פאסיוו. און די אומבאוועגליכקייט ווען טאקע זיין דער נויטווענדיגער באדינג דערפאר, אז דער שפיל פון אנשטרענ־גונגען און אנטשיידונגען, וואס ווערט ארויסגערופען פון דרויסען, זאל ניט באנעמענ קיין שום שטערונגען, אז זי זאל אין אונז פארקומען אזוי, ווי עס וויל דער קינסטלער. וואהרים יעדע זעלבשטענדיגע באד־ווענונג פון דעם ווילען ווען איבערשניידען אין פארפלאנטערען אט דעם שפיל. אויף אזא אופן ווערט קלאר, פארוואס די קונסט ווענדט אן די מיטלען וואס דארפען ווירקען אלס א בארוהיגונג אויף דעם איי־גענעם ווילען פון דעם צושויער און באזייטיגען די ווילענס־אינטערע־סען פון דער קאנטעמפלאציע.

די היפאטעזע, אלזא, זאגט אט וואס: די קונסט שטרעבט ארויס־צורופען אין אונז די שיינבארקייט פון א מעכטיגען וואוקס פון א דראנג, כדי מיר זאלען — זיך אוועקטראגענדיג מיט זיינע כוואליעס — איבערלעבען די אילוזיע פון א קאמף, סיי דעם קאמף פון שאפען, סיי דעם קאמף פון דערגרייכען א נעוויסען ציל. ניט כדי זיך צו באפרייען פון די יסורים פון ווילען, נאר פארקערט, כדי אריבערגעטראגען צי ווערען אין א נאך שטארקערען ווילען; כדי זיך צו באהעפטען אן דער זעלבקייט פון שאפען און קאמף, דארפען מיר אליין בלייבען פאסיוו און אפגעבען זיך דער ניט־פאראינטערעסירטער קאנטעמפלאציע.

דער פאסטולאט, וואס פאריאגט די אילוזיע פון רעאלקייט, דער פאסטולאט פון ניט־פאראינטערעסירטער קאנטעמפלאציע גיט אן אנ־

קונסט

צוהערעניש אויף אונזער אויסטייטשונג. אמת, אויב מיר וואלטען ניט פארמאגט קיין אנדערען גרונד, וואלט דער שפרונג, וואס די דאזיגע היפאטעזע דערלאזט, געווען צו געוואגט. אבער אונזער גאנצע אויס־פארשונג פון דער סטרוקטור פון דעם עסטעטישען אביעקט פירט דאך אונז טאקע אויף אט דעם וועג. מיר האבען אנערקענט אלס די עלע־מענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט די ניט־זינליכע, ניט־בילדליכע שטימונג־אימפרעסיעם אוו באמערקט אין זיי דינאמישע פארהעלטע־נישען פון א טעלעאלאגישען כאראקטער; מיר האבען געפונען, אז מאנכע פון זיי באציהען זיך אייגער צום אנדערען, ווי אנשטרענגונג אוו אויסלאדונג, ווי די פעסטשטעלונג פון א ציל אוו דערגרייכונג. דער סינטעז פון שטרעבען אוו דערגרייכען האט זיך לויט אונזער בליק ארויסגעוויזען אלס דער אורשפרינגליכער עסטעטישער פאקט. אפט וועלט אנגעהאלטען די מעגליכקייט פון געגענזייטיגקייט אוו פאר־קערטקייט פון אט דעם פארהעלטענש, וואס בלייבט פארבארגען אין דעם גלייכגעוויכט פון ביידע קרעפטען. מיר האבען אויך געזוכט ווי אזוי די קונסט רעכענט זיך דערמיט. ארויספירענדיג אוו אונטער־שטרייכענדיג איין געוויסען מאמענט, טראגט זי אויף אים איבער די פונקציע פון ציל־שטעלונג אוו אויף אן אנדערען — די דערגרייכונג. דער טעלעאלאגישער כאראקטער ווייזט זיך ארויס אין די איינפאכ־טע עלעמענטארע קאמבינאציעם: פורפור אוו גרין, דאס שטייגען אוו פאלען פון דער שטים, די אויבערשטע אוו אונטערשטע אקטאווע, די לענג אין קורצקייט אין די מעטרען פון דעם ריטם. מיר האבען וויי־טער געזוכט, אז פונקט אזוי קומט פאר די בילדונג פון צוזאמענגע־שטעלטע קאמפלעקסען. דא איז די אנגעשטרענגטקייט נאך שטאר־קער, דער וועג פון דער ערשטער אהנונג פון ציל צו דער אנטשיידונג נאך לענגער, און ער פירט דורך הינדערנישען, דורך אינטערלודיעם. ווי גרויס עס קאן זיין אזא אנשטרענגונג, דערווייסען מיר זיך, וועו אין א גאנצער ריי פון צוויי־פערזען וועלט פלוצלונג ארויסגעווארפען דער פענטאמעטער, אדער וועו א מוזיקאליש שטיק רייסט זיך אפ פונקט פאר'ן לעצטען אקט. עס באקומט זיך א געפיל גליק, ווי אן אויי־זענבאן־צוג וואלט זיך מיט אמאל אפגעשטעלט אין מיטען פעלד. מיר

בראָדער קריסטיאַנסען

שפּירען קלאָר, ווי עפּעס האָט זיך א מראָג געטאָן אויפֿ'ן וועג צום ציל, אז אונז האָט נעצווינגען צו אים, אז מיר קאָנען אים ניט דערגרייכען, און פילען פֿיינליך דעם דאָזיגען איבערריס.

מיר האָבען אויך געזוכט, אז דער „טעלאָס" טראָגט אריין אַרד־נונג אין דער כאָטישער פילאָרטיקייט פון די עמאָציאָנעל־פאָר־וואַנדטע עלעמענטען. אז די סימפּאָטיעס און אַנטיפּאָטיעס העלפֿען אין וויזען ארוים א ווידערשטאַנד אין דער באַוועגונג, וואָס שטרעבט צום ציל, און אז אווינע העטעראָגענישע שטימונג־אימפּרעסיעס, ווי די איינדרוקען פון די זינליכע פאַרמען, פון אינהאַלט, מאַטעריאַל, און פון די דיפערענציאַלע אייגענשאַפֿטען, ווערען פאַרבינדען דורך דער גע־מיינזאַמקייט פונ'ם ציל אין מאַמענטען פון אן אויסצינער באַוועגונג. די אויפרעגונג וואָס איר קאָנצעפּציע איז פאַרגעקומען אין א בא־שטימטער שאַטירונג פון דער געלער קאָליר, ווערט פאַרטגעזעצט אין דעם באַקבישען טאָנץ פון די קאַריקישע יונגפֿרויען. דער קאָמף פון איבערמענשלעכע לויטען שטייגט ארויף פון דער מיסטישער טיף פון גרינער טונקעלקייט. אויף דעם בילד פון דעם גרינעם טיש (פרידריך וו.'ס) נעמען די פֿארוקען אוו די קאָנדעלאיאברעם אן אַנטיל אין דעם וויזיגען געשפּרעך פון מענשען; אין דעם פאַלקס־ליד ווערט די נאַטור פאַנטאַסטיש צענויפֿגעמישט מיט דעם לעבעס־וועה. דאָס אלעס ווייזט אן דערויף, אז מיר דאַרפען זיך אינגאַנצען אָפּגעבען דער עס־טעטישער קאָנטעמפּלאַציע, כדי אין אונז זאָל צושטאַנד קומען אימי־צענס וויליען, און צוליב דעם מוזען מיר שווייגען; דאָס באַווייזט, אז די קונסט שטרעבט צו דער אנטשטעהונג אין צו דער קאָמבינאַציע פון איבערלעבונגען, וואָס זענען ענליך צו יענע, וועלכע מיר שפּירען ביי אונזער אייגענער אקטיווקייט, און אין וועלכע אונזער אינסטינקטיוו לעבען דערקענט געווהנליך זיך אליין.

נאָר אויב אזא אייסטייטשונג איז ריכטיג, דאָן איז ניטא קיין באַונדערער, באשטימטער לויט זיין אינהאַלט דראָנג, אין וועלכען עס לינט דער קוואל פון אלע עסטעטישע ווערטען. עס האָנדעלט זיך דאָך בלויז אום דער אילוזאָרישער אויפֿרעקונג פון דעם דראָנג. יענע ציל־שטעלונגען, וואָס מיר לעבען איבער, זיך פאַרטיפֿענדיג אין דעם

קונסט

קונסטווערק, זענען ניט אורשפרינגליך, ווערען ניט געבוירען פון קיינע דראנגען אין אונז גופא. דאן איז אויך ניטא קיין שום באזונדער געפיל, וואס זאל קאנען באצייכענט ווערען אלס עסטעטיש נעפיל אין דעם ענגען זינען פון ווארט, וואס זאל עקזיסטירען זייט ביי זייט מיט דעם לעבענס־אינסטינקט און מיט דעם מאראליש־הערואישען געפיל, און וואס אלס זיין אויסדרוק זאל מען דארפען באטראכטען די עסטעטישע ווערטען. אין דער עסטעטישער באוועגונג האבען מיר צו טאן בלויז מיט א שיינבארקייט, בלויז מיט אנאלאגיעס. אבער פון דער הנחה, אז דאס עסטעטישע ווארצעלט ניט אין א באזונדערען אינסטינקט, נאר איז ניט מער, ווי אן אילוזיע, איז אויך געדרונגען, אז זי—די קונסט— מוז זיך שטיצען אויף די איבעריגע אינסטינקטען פון דעם מענש און קאן בלויז באשטימט ווערען דורך זיי און דורך אירע שייכות׳ען צו זיי. דאס וועט, אמת, זיין ניט אין דעם זין, אז די קונסט איז א ווירקליכע אפּצווייגונג פון זיי, נאר גיכער אויף דעם זעלבען אופן, ווי די אנאלאגיע און די שיינבארקייט זענען פּראואוס א פארבילד. און אויב די אינסטינקטען זענען פארשידען צווישען זיך ניט בלויז ל׳ויט׳ן אינהאלט און אין יענעם גענענשטאנדליכען, אויף וועלכען זיי זענען געריכט, נאר אויך פארמאל, ל׳ויט׳ן כאראקטער פון זייער פונאנדערעפענונג און אויסערונג, וועלען מיר האבען פאר זיך פּראקטיש מאריפיקאציעס פון די עסטעטישע ווערטען, וואס וועלען אנטשפרעכען אט די אונטערשידען פון דעם פארבילד. אלס אזוינע ווערען באטראכט: דאס שהנע איז דעם ענגען זין, דאס ערהאבענע, ווי אויך צומאל דאס קאמישע, באזונדערס הומאר.

אויב מען דארף פארשטהן די עסטעטישע איבערלעבונג אלס א שיינבארקייט פון דעם אנטפלעקען זיך פון דעם אינסטינקט, און זוכען זיין פארבילד און די זעלבסטשטענדיגע רענונגען פון אינזערע אינסטינקטען, דאן איז נויטיג פאר דער פולער אויסטייטשונג פון די

בראָדער קריסטיאַנסען

עסטעטישע ווערטען צו באטראכטען די סיסטעם פון דעם מענשם גרונד־אינסטינקטען. געווינס, מיר וואלטען זיך צופיל אפגעוועגדט פון אונזער וועג, ווען מיר זאלען דאָ פּראווען געבען עפּעם מעהר ווי א פּארבייגיפּענדען עסקיז אוֹן עטליכע אויבערפלעכליכע אנצוהערענישען. די באגרינדונג אוֹן פּארטיידיגונג פון אונזערע בליקען מוזען מיר איבערלאזען צו אונזער קומענדער ארבייט. דאָ וועלען מיר אנצייכענען בלויז יענע פונקטען, וואָס גיבען די מעגליכקייט אם באקוועמסטען צו באטראכטען דעם סכום פון דעם אינסטינקט־לעבען. אזוינע פונקטען זענען פאראן צוויי: ווי אזוי דער מענש האנדלט. אוֹן וואָס באטראכט ער אלס רעאליטעט. אבער ביידע — די האנדלונגען אוֹן די ווירקליכקייט — זענען פארבונדען צווישען זיך.

פאר דעם פארשער עפענט זיך קודם כל א בריט־פונאנדערגעצוויגטע סיסטעם פון דראנגען, וועלכע מען באצייכענט אלס ל ע־ב ע נ ס־א י נ ס ט י נ ק ט. אדער אלס סיסטעם פון די לעבענס־אינטערעסען. די אביעקטען, וואָס מיט זייער הילף קאָן מען באשטימען אט דעם אינסטינקט, אויף וועלכען עס וואַרפט זיך דער אויפגעוואכטער דראנג, קאָן מען לייכט געפינען מיט אזא ריכט־שנור ווי דער באזיץ־פראנאמען: „מיין". דאָ טרעט אויפ'ן ערשטען פלאָן ארויס אט דער זונדערבארער מאטעריעלער אביעקט, וואָס שטעהט אלעמאל אין דעם סאמע צענטער פון דער ווירקליכקייט, וואָס דאכט זיך קיינמאל ניט צו זיין ווייט, וואָס איז שטענדיג „דא", וואָס קומט אין באוועגונג, וועו איך ווי עפּעם, וואָס זיינע צושטאנדען ברענגען מיט זיך פארגעניגען אוֹן ליידען, אוֹן וואָס צייכענט זיך אויס מיט פארשידענע אנדערע זונדערבארקייטען. דאָס איז מיין קערפער, וואָס זיין אויפהאלטונג אוֹן וואוילשטאנד שטעלען מיט זיך פאר דעם הויפט־מאטענט פון דעם לעבענס־אינסטינקט. נאָר אים קומט, מיט אלץ קלענער וועדענדער גראדאציע פון אינטערעס אלעם דאָס, וואָס — אחוץ מיין קערפער — גהערט „מיר", אדער וואָס קאָן וועדען „מיינס": קרובים, פרייַנד, מיטבירגער, מיטמענשען, פארמעגענס־גיטער א. אז. וו. די ליבע צו דעם מיניגען — אזוי וואלט מען געקאָנט אנריפען אט דעם אינסטינקט, אדער „די ליבע צום נאָנטסטען", אויב מיט אט

דעם אויסדרוק וואלט ניט פארבונדען געווען נאר אן אנדער באדייטונג, אבער דער לעצטער וואלט אויף א זעהר נעלונגענעם אופן נעדעקט אלע שטופען און די נאנצע יעראַרכיע פון דעם אינטערעס, אנהויבענדיג מיט'ן „ענא" און ענדיגענדיג דערמיט, וואס נעפינט זיך ווייטער, אבער וואס ווערט נאך אלץ עמפונדען, ווי עפעס נאנטס, ווי עפעס מיינס. אויב אבער מען זאל אט דעם אינסטינקט באצייכענען לויט זיין צענטראלען אביעקט: „ענא" — אלס ענאאיזם, דארף מען ניט פאר־נעסען, אז מיין „ענא" איז בלויז דאס סאמע ערשטע פון אלעם אנ־דערען, וואס נעהערט אויך צו מיר, אבער ער שליסט דורכאוים ניט אוים דאס דאזיגע אנדערע. דער צענטער פונ'ם דראנג, דער פונקט פון דעם העכסטען אויסדרוק פונ'ם „ענא" איז ביי יעדען סוביעקט אן אנדערער, אבער נעהענדיג פונ'ם צענטער צו דער פעריפעריע נעפיי־נען מיר, אז די לעבענס אינטערעסען פון פארשידענע סוביעקטען קא־נען טיילווייז דעקען איינער דעם אנדערען. מיינע מיטבירגער קאנען אויך זיין דיינע; אין אזא פאל קאנען אונזערע ביידענס שטרעבונגען טיילווייז נעהן מיט'ן זעלבען וועג און בייטראגען צו זייער וואויל־שטאנד אין א גרעסערער מאס, ווי צו דעם גליק פון פרעמדע מענשען.

די סיסטעם פון דער ווירקליכקייט, וואס אנטשפרעכט דעם לע־בענס־אינסטינקט איז די עמפירישע ווירקליכקייט, יענע וועלט, וועגען וועלכער יעדער איינער טראכט קודם כל, וועז עס רעדט זיך וועגען רעאליטעט; די וועלט, וואס מיר בויען אויף פון אונזער זינליכער ערפארונג, אין וועלכער מיר לעבען און ווירקען. זי איז דאס פעלד, וואו דער לעבענס־אינסטינקט דריקט זיך אוים. דער אינסטינקט נויטיגט זיך אין דעם נעגענשטאנד, כדי אנטפלעקט צו ווערען פונקט ווי — בילדליך נערעדט — יעדעם נעצייג פון פארקעהר נויטיגט זיך אין א סביבה, וואס ציינט ארוים ווידערשטאנד: די שרויף פון דעם דאמפער קאז אים מאכען זיך באוועגען בלויז דאז. וועז זי באגעגנעט דעם ווידערשטאנד פונ'ם וואסער. נאר נעוויער: יעדער אביעקט, פשוט אלס אביעקט, וואס ווערט אבסטראהירט פון זיין רעאליטעט אדער אומרעאליטעט. באדייט פאר דעם לעבענס־אינס־טינקט קודם כל — א היפאטעטישען אימפעראטיוו,

בראָדער קריסטיאַנסען

וועלכער באשטימט אויך בלויז די אומקלאָרע מעגליכקייטען פון דעם אינסטינקט זיך צו אנטפלעקען. צו באהויפטען די רעאלקייט פון דעם עמפירישען אביעקט, באדייט אויך א היפאטעטישער אימפעראטיוו. אבער וועז מיר האלטען אים פאר א פיקציע אוז פאר אן אומרעאליטעט לייקענען מיר אפ זיין באדייטזאמקייט, אוז דערמיט גופא זאגען מיר, אז פאלגענדיג דעם אימפעראטיוו וועלען מיר ניט קומען צום פארשפראכענעם ציל. די פראגע וועגען דער רעאלקייט אדער ניט־רעאלקייט פון די עמפירישע אביעקטען וועלט אנטשידען דורך דעם, צי די טעטיגקייט, וואס וועלט קאָרדינירט מיט דעם אימפעראטיוו, דערפירט צום ציל אדער ניט. די פארווירקליכונג פון דעם לעבענס־דראנג איז דעריבער אן אינדירעקטער אבער ע נ ד ג י ל־ס י ג ע ר קריטעריום פון רעאלקייט; קיין דירעקטער קריטעריום איז פארשטעהט זיך, ניטא. אלע אנדערע קריטעריומס פון רעאלקייט, באזונדערס די, וואס וועלען באנוצט פראלעפטיש, ווי למשל דער אויפפאסונגס־כאראקטער, וואס איז אייגען דער פארשטעלונג פונ'ם אביעקט, נעמען איבער זייער באדייטזאמקייט פון דעם גרונד־קריטער־יום אוז וועלען פון אים שטענדיג קאנטראלירט אוז קארעגירט. דער לעצטער באזים פון דער עמפירישער ווירקליכקייט ליגט אויף אזא אופן אין דעם לעבענס־דראנג; אוז אויב מיר באשטימען דעם דראנג דורך די אביעקטען פון דער ווירקליפקייט, איז דאס באין אופן ניט קיין וויידערשפרוך צו דעם אומשטאנד, וואס די ווירקליכקייט איז אפ־העגיג אן דעם דראנג. עס איז אויך ניט קיין וויידערשפרוך צו דער מעגליכקייט זי דוקא פון אים צו דרינגען. א מיספארשטענדעניש אנטשטעהט בלויז דערפון, וואס דער „דראנג איז זיך" לאזט זיך ניט דעפינירען. מען קאן אים אונטערשיידען פון אנדערע דראנג־סיסטעמען בלויז א דאנק דער באשטימטקייט פון זיינע אויסערונגען, ד. ה. דורך דער אנווייזונג פון די אביעקטען, אויף וועלכע ער באציהט זיך, אויף וועלכע ער איז געווענדט, וואס באציכענען אלס היפאטעטישע אימפעראטיוון די באשטימטע ליניעם פון די וועגען, לויט וועלכע דער דראנג אנטוויקעלט זיך.

איז אבער ניטא צוואמען מיט דעם לעבענס־דראנג און אויך צור־

זאמען מיט דער לעבענס־ווירקליכקייט נאר אן אנדערער סיסטעם פון דראנגען, ווי אויך אן אנדערע ווירקליכקייטס־ספערע, וואס איז אויף אט דער סיסטעם באזירט? וועו מיר זאלען נאכפאלגען דעם ריכטשנור פון מענשליכע האנדלונגען, וועלען מיר באגעגענען אונטער דעם נאמען פון „זיטען־געזעצען" אדער „מאראל", א סיסטעם פון וועדטען, וואס אונטערשיידט זיך בולט פון דער סיסטעם פון די לעבענסווערטען, אוו וואס שטעלט זיך אפט אין ווידערשפרוך צו דער לעצטער. איז וואס פאר א דראנג האט די דאזיגע סיסטעם (מאראל־וועדטען) איהר אנהויב? א מער דעטאלירטע אויספארשונג וואלט געוויזען, אז איז די מאראלישע געבאטען האבען מיר צו טאן מיט ה ע ט ע ר א־נ א מ י ש ע ו ו ע ר ט ע ן. פאר דעם, וואס אויף אים פארשפרייטען זיך די דאזיגע געבאטען, וואס דארף זיי ערפילען, וואס דארף אנערקענען זייער וועדט, — פאר אים זענען זיי באמת ניט קיין אויסגענע אוו אריגינעלע וועדטען. בעת ער ערפילט זיי, פאלגט ער ניט זיין דראנג; זיי וועדען אויף אים ארויפגעלייגט פון דרויסען. די פאלגענדע סכעמע קאן זיי קלאר מאבען:

יעדער סוביעקט האט זיך זיין אייגענע ספערע פון לעבענס־אינטערעסען אוו דער צענטער פון יעדער ספערע — דער „עגא" — איז אומעטום אן אנדערער. דערפאר קאנען די קרייזען פון די אינטערעסען ביי פארשיידענע סוביעקטען בלויז טיילווייז דעקען איינער דעם צווייטען, זיי פאלען אבער קיינמאל אינגאנצען ניט צענויף. פאר דעם עגאאיזם פון יעדערען איז אבער אייגענטימליך די טענדענץ זיך דורכצושלאגען אויפ'ן חשבון פון אנדערע. ער זוכט צו צווינגען אלעמען אים צו דינען. פון דער אנדער זייט איז דער גורל פון אלעמען צו לעבען צוואמען, צוליב דער נעמיינזאמער פארטיידיגונג אוו צוליב דער דערגרייכונג פון ציילען, וואס זענען איבער די אינדיווידועלע כחות. עס דערנעהט דעריבער ניט צו א קאמף פון אלע קעגען אלע, נאר פארקערט, עס ווערט דערגרייכט אן אויסגלייך פון די נענענזייטיג קעמפענדע אינטערעסען אין א גייסט, וואס אנטשפרעכט דעם גלייכנעוויכט פון די באזונדערע כחות. דאס מיינט, אז דער שוואבער ווערט נעצווואונגען צו דינען דעם עגאאיזם פון דעם שטארקען, אוו

בראדער קריסטיאנסען

דערפאר קריגט ער צוליב זיין ניצליכקייט שוץ און אויסהאלטונג פון דעם שטארקען. וואר אבער איז דער שטארקער? דאס וואנדט זיך אן דעם, צי עס עקזיסטירט צווישען די יחידים א גרויסע אומגלייכקייט פון כחות. און צו די גרופע גיסט זיך צענויף אין איין מעכטיג נאנצעס. אויב די אומגלייכקייט פון די כחות צווישען די יחידים איז אומבאדייטענד אין פארגלייך מיט די פאראיניגונגס־טענדענצען, דאן איז עס די צוזאמענדריגקייט, די געזעלשאפט — דער שטארקערער לגבי דעם יחיד. דאן אנטשטעהען די „מארלישע" אפשצונגען. וועז דאס גלייכגעווויכט פון די כחות וואלט קאנסטיטירט, וואלטן די פאדערונגען פון דער שטארקערער מערהייט פארגליווארט אין דער פארמולע פון די זיטען־גענצען. דאס איז עס, וואס מען רופט גענועהנליך „מארל". דאס איז דער לעבענס־סדר פון דער גע־זעלשאפט, וואס דריקט זיך אויס אין דער סומע התחיבות'ען, וואס וואלט ארויפגעלייגט אויף די יחידים, וועלכע גענהען אריין אין דעם באשטאנד פון דעם צוזאמענלעבען.

דער ציל פון אט דעם געבאט־פליכט איז אלעמאל דערזעלבער. דער נוצען, די טובה פון דעם שטארקען, ד. ה. די טובה פון דעם גאנ־צען, דער נוצען פון אנדערע, דער מאקסימום גליק פאר דעם מאקסי־מום מענשען. אויסגעדריקט אין א קורצער פארמולע: ד ע ר א ל־ט ר ו א י ז ם. אמת, אויך דער לעבענס־אינסטינקט שליסט איין א געוויסע זארג פאר'ן וואוילשטאנד פון אנדערע, אויף וויפיל זיי זענען מיר נאענט און איך קאן זיי באצייכענען אלס די מיניגע, אבער דער טראפ פאלט דערביי שטענדיג אויף דעם „ענא", בעת דאס פארציהען פון א פרעמדען נוצען, וואס די מארל פאדערט, באדייט א פולשטענ־דיגע איבערקערענישע פאר דעם דראנג. די יעראכיע, וואס טרעט ארויס אין די מארלע וועלט, בלייבט פרעמד דעם יחיד. דער יחיד וואלט אן און פאר זיך אננעוועגדט אן אנדערע אפשאצונג. אבער מיט דער הילף פון באלוינונגען און באשטראפונגען, אדער פון לויב און טאדל, וואס ווינקען אן אויף באלוין אין שטראף, און וואס פונקציא־נירען ווי פאפיר־נעלט, זארגט זיך די געזעלשאפט וועגען דער צופא־סונג פון די מארלע וועלט. שכר און שטראף זעצען פאראויס די

קונסט

סופעריאריטעט פון דעם שטאַרקערען, דערפאר קאָן בלויז ער באשטימען די מאַראַלע וואָרטען אין היסכם מיט זיין ענאַיזם. פאר דעם שוואַכען, ווידער, בילדען לויז אוו שטראָף דעם ענאַיסטישען מאַטיוו, וואָס צווינגט אים זיך צו אונטערוואַרפען צו די דאָזיגע פאַדרונגען. דערצו קומט צו די ענאַיסטישע באַטראַכטונג וועגען דער נעגענזייטיגקייט פון די האַנדלונגען אוו התחיבות'ען. אָם מיטגליד פון דעם גאַנצען באַטייליגט זיך דער אינדיוויד אין דער פעסטשטעלונג פון די פליכטען אוו אין דער באַנוצונג פון זייערע פרוכטען.

די העטעראַנאָמישקייט פון די מאַראַלע וואָרטען וווייזט זיך אַרויס אין זייער פאַרם גופא: „דו מוזט". עס ווערט ארויסגעשטעלט א קאַטעגאָרישע פאַדרונג. אוו די נויטיגקייט פון באַלוינונגען אוו באשטראָפונגען צו פארזיכערען די ווירקונג פון די מאַראַלע געזעצען וווייזט אָן דערויף, אז דער אלטרואיזם, דאָם זיך מקריב זיין אַדער ריזיקירען די איינענע טובה אין דער אינטערעסען פון אַ פרעמדען נוצען, ווארצעלט ניט אין דער אינסטינקטיווער נאַטור פון דעם מענש.

דער העטעראַנאָמישער כאראקטער פון דעם מאַראַלען געזעץ ווערט לחלוטין ניט געענדערט, ווען מען שאַצט אָפ שוין ניט קיין אייגענע אקציע, ניט קיין איינצעלנעם נוצליכען רעזולטאַט, אלס אזוי־נעם, נאר אפילו ווען מען באטראכט די מאַטיווירונג פון דער האנדלונגען: ווען א גוטער ווילען ווערט העכער געשאַצט, ווי א גוטע טאַט. דא ווי דארט ווערט דאָם „גוטע" באשטימט דורך דעם נוצען פון דעם שטאַרקען, פון דער הערשענדער מערהייט. דער אוטיליטאריסטישער חשבון ווערט דא בלויז דינער און וויטזיכטיגער. ער שאַצט אָפ די אויסזיכטען אויף דעם צוקונפטיגען גערעטענש, אוו מאכענדיג זיך הארץ, שלינגט ער אראָפ א צופעליגען דורכפאל. אזוי זענען אויך די מאַראַלע מאַקסימען: ערפיל דיין פליכט! אדער: האַנדעל שטענדיג אין איינקלאַנג מיט דיין געוויסען! די געזעלשאפט לאזט דאָך שטענדיג אין בער פאר זיך דאָם רעכט צו באשטימען דעם אינהאלט פון מיין פליכט — אין דעם גייסט פון איר טובה. אין דעם גייסט פון מאַק־

סימום גליק פאר'ן מאקסימום צאָל. דאָס פאַרטראָפען זיך אויף מיין געוויסען גיט מיר ניט קיין פרייהייט פון אויטאָנאָמישער אויפפירונג די געזעלשאפט האָט מיט דער הילף פון דער ערציהונג, וואָס געפינט זיך אונטער איר אויפזיכט, איינגעוואָרצעלט אין מיר די אלטרואיסטישע אימפעראטיוון, און זיי מיינט זי טאָקע, וועו זי אפעלירט צו מיין געוויסען. דערביבער: אויב די אינערלעכע שטימונג, די געטרייאפט צו פליכט און געוויסענהאפטיגקייט וועלן געשטעלט העכער וי אן אייגצעלנער, ניצלעכער רעזולטאט, ווייזט זיך דאָ באין אופן ניט ארויס א העכערע מאָראל אין פאַרגלייך מיט די פאַדערונגען פון דעם אוטילימאריזם. דאָ האָבען מיר בלויז פאר זיך דעם פראָקטישען שכל פון דעם מענש, וואָס שעצט העכער דעם גרונד־קאָפּיטאל, ווי די יערליכע פראָצענטען. אבער עס איז פאַרשטענדליך, פאַרוואָס דער שטאַרקער זאָרגט זיך באזונדערס וועגען דער ערציהונג פון א גוטען געדאנקען־אופן. די אזוי גערופענע מאָראָל וועלט וועלן זענען, אלזא, העטעראנאמיש; זיי קריגען א באדייטזאמקייט בלויז דערמיט, וואָס דורך לויז און שטראָף וועלן זיי פארבונדען מיט די לעבענס־אינסטינקטען. זייער אפשטאמונג, ווידער, לינט אין דעם עגאָיזם פון די באפעהלענדע, פון די, וואָס שטעלען פעסט דעם וועלט און די פליכט.

אין דער ערקלערונג פון די מאָראָל ערשיינונגען אנערקענען מיר אין אלגעמיינע שטריכען די גערעכטיגקייט פון האַבס'ן און פון דער גריכישער עפּאָכע פון בילדונג. זיי האָבען אבער געמיינט, אז דערמיט וועלט אויסגעשפּט דער אנאליז פון די ענדגילטיגע וועלטען פון די האנדלונגען. וועלען מיר אבער דערמיט איינשטימען? אדער וועלען מיר געפינען אויך אויף יענער זייט פון דער מאָראָל אנדערע וועלטען פון אויפפירונג? וווייסען מיר ניט פון עפעס אזוינס, וואָס אונטערשיידט זיך שארף אלס א ו י ט א נ א מ י ש ע ע ט י ש ק י י ט פון די העטעראנאמישע פאַדערונגען פון דער מאָראָל, און וואָס וואקסט ארויס פון גאָר אן אנדער דראנג? וווייסען מיר ניט פון א פרייער עטישער אקציע, וואָס לעבען איר וווייזט זיך די אונטערטעניגע, געוויסענהאפטע געטרייאפט צו פליכט אוים אלס טויט, כמעט לעבערליך?

קונסט

אמת, עס איז שווער צו זאגען באשטימט, צי אין יעדען מענש לעבט דער דראנג צום עטישען. אזא דראנג איז ניט, ווי דער לע־ בענס־אינסטינקט, א נויטווענדיגער באדינג פון דער פשוט'ער עקזיס־ טענץ. ער וואלט, פאלגליך, געקאנט זיין איינגעבוירען, אבער ניט אנטוויקלען זיך אין דעריבער אפגעשלאפט אדער גאר אנטארט ווערען. חוץ דעם שטרעבט די ענערגיע פון דעם לעבענס־אינסטינקט פון דער פריסטער צייט צו פארכאפען דעם גאנצען אפפאראט פון ווילונגען. ניט נאר צו די ערציהונג איז דעם גייסט פון דער העטעראנאמישער מא־ רא׳ — און עס ווערען געבוירען אזוינע געוואוינהייטען פון אויפפירונג, ווערכע ווערען אין פארואוס צונעמען דעם באדען ביי יעדער געגענזעצליכער שטרעבונג. ענדליך שטעהען מאסען מענשען אין דעם פאר׳כשופ׳טען קרייז פון דער ערפאלג־מארא׳ און זענען אזוי בלינד, אז זיי שעמען זיך פאר עטיש־פרייע האנדלונגען. טוענדיג עפעס עטי־ שעס קלעפען זיי זאגאר ארויף אויף זייער טאט — אין זייערע און אין פרעמדע אויגען — דעם עטיקעט פון ניצליכקייט. זיי גלויבען כמעט אליין דערין, אז זיי האבען געהאנדעלט בלויז לטובת אנדערע, פאר דעם אלגעמיינעם ווויזלזיין, פאר דעם מאקסימום גליק פאר דעם מאקסימום מענשען. עס דאכט זיך אפילו אוים, אז זיי וואלטען בע־ סער געווואלט מען זאל זיי כאפען ביי אן אקט פון אויסגערעכענטען עגא־ איזם איידער פון אומאייגענניציגער עטישקייט. זיי שעמען זיך פאר דעם עטישען, מחמת פאר אן אוטיליטארישען פארשטאנד ערשיינט עס אלס זינלאז. עס איז דערפאר אזוי שווער אויפצוכאפען דאס עטישע אין דעם אלטעגליכען לעבען, ווייל פון שעמעווידינקייט ווענען האט עס ליב צו בייטען זיין אויסערליכקייט, און עס פאסט זיך צו דעם פון אלע־ מען רעספעקטירטען אלטרואיזם. עס באקומט זיך א מין מימיקריע פון דעם עטישען. עס זענען אבער פארען מענשען, אין וועלכע דאס עטישע רייסט זיך דורך, ווי דער הויכער שאל פון א טרומייט. זיי נעהען אהן קווענקלונגען גליך צו זייער ציל, ניט רעכענדיג זיך ניט מיט זייער אייגענער, ניט מיט קיינעמס טובה, און זענען מקריב צוליב אט דעם ציל מיט זייער לעבען און מיט דעם לעבען פון אנדערע. אבער וואס ווילען זיי? וואוהין פירט זייער וועג? מאדנע טרוימער! וואס

בראָדער קריסטיאַנסען

טרייבט זיי? אן אומזין. מען רופט אים „אידעע". די מענשען רופט מען „אידעאַליסטען". זייערע טאטען דארפען דאך אבער האָבען א ציל? מען גיט דאך ניט אפ די איינענע כחות, דאָס אייגענע און א פרעמד לעבען צוליב נאַרנישט! דער זונדערבארער מענש פון גליל, איז, דאכט זיך, ערשינען כדי צו באפרייען זיינע מיטבירגער פון דער הערשאפט פון פרעמדע און פון די רוימישע צינזען. אבער נייז, ער שטארבט אהן דער מינדסטער מי פאר אט דעם צוועק און נארט אפ די האָפנונגען פון די פאטריאטען: ער דערלאזט מען זאל אים פאר־אורטיילען און קרייציגען, ווי א פארברעכער. אבער וואס באדייט דאס אלעם? מיר שפירען שוין די נאענטקייט פון עפעס גרויסעס — אבער ווי אזוי פארשטעהט מען עס? אפשר איז זיין ציל טאקע געווען דער טויט, ער איז אפשר געשטארבען פון אונזערטוועגען, צוליב אונזער טובה, כדי צו באפרייען אונז פון לויפען, אויסקויפען אונז, ווי א מזבח־לעמעלע, פון דער שטראף פאר אונזערע זינד? כדי מיר זאלען מער ניט דארפען מורא האבען פאר'ן טויט, וועז פאר אונז, נאכדעם, ווי מיר זענען אויסגעקויפט געווארען דורך זיינע לוידען און טויט, האט זיך אנטפלעקט די האָפנונג אויף דער פארטזעצונג פון אונזער עקזיסטענץ, וואס איז נאך רייכער בעווארען מיט פארנעניגענם? אבער נעמט אן אנדער מענש, פון בארביזאן, וואס איז ניט קוקענדיג אויף קיין שום זאך נעווען געטריי זיין קונסט — האט ער ניט אזוי געהאנדעלט איז נאמען פון אלטרואיסטישע געפיהלען? ניט דערפאר האט ער אהן רחמנות איבערגענעבען אלם רויב דער נויט אי זיך, אי זיינע נענטסטע, זיין פרוי און קינדער, כדי צו שאפען פאר די פאר־מעגליכע קלאסען די פרייד פון א נאבעלערען געגנום? און דער העלד, וואס געהט אין שלאכט פאר'ן פאטערלאנד, וואס פארשטעהט ער אונ־טער'ן טויט „פאר'ן פאטערלאנד"? ניט אפשר פאר אונזער אינדום־טריע, דעם אמת זאגענדיג, כדי צו עפענען נייע פארקויף־מערק פאר איר? גיט ער ניט אפ זיין לעבען צוגונסטען אונזערע קאמערסאנטען? באמת, די העלדענטאטען פון אט די טרויעמערס ברענגען כמעט שטענ־דיג א ממשות'דיגען ריוח, און אפט רופט זיי טאקע א לעבענס־בא־דערפעניש. און דאך בלייבט עפעס א רעטעניש, עפעס אזוינס, וואס

פאסט זיך נישט אריין אין די שכל׳דיגע ראמען פון די מאראלע און לעבענסווערטען. און ווייטער ווייזט זיך אויס, ווי זיי וואלטען געלעבט לויט נענצליך אנדערע געזעצען; נלייך ווי די אוטילימטארישע חשבונות וואלטען זיי פרעמד נעווען, נלייך ווי זיי ווייסען נאר ניט וועגען דעם נוצען, וואס זיי באשאפען, אדער נלייך ווי די באדערפענישען פון אנדערע וואלטען זיי בלויז נעגעבען א נעווינשטען תירוץ אדער אנשטויס. פונקט ווי דער נעשאנק, וואס שטילט פיין, איז בלויז דער תירוץ, וואס לאזט אפנעבען צוזאמען מיט אים נאר עפעס אנדערש: זיך אליין און די איינענע ליבע. אבער אט איז דאס זונדערבארסטע: פון דער פארוואונדערטער סטאדע טיילט זיך אפ איינער, נאר אים א צווייטער, און זיי נעהען נאר דעם העלד. אין פילע פון זיי האט זיך באוויזען א פעהיגקייט, וואס זיי אליין האבען אין זיך ניט חושד נעווען, און וואס מאכט פארשטענדליך דאס, וואס האט זיך פריער אויסגעוויזען אלס משוגעת: אז דאס לעבען קאן באקומען א זין, וואס איז העכער, ווי דאס לעבען נופא, און אז בלויז דאן באקומט עס א זין, ווען מען גיט עס אוועק. ביי זיי ווערט נעבוירען דאס באוואוסטזיין, אז ביז איצט האט אין זיי נעלעבט א ניט־נעשטילטע בענקשאפט נאר עפעס העכערס; עפעס א פאר׳שכור׳טקייט באהערשט זיי, ווען זיי דערזעהען באשיינפערליך די מענליכקייט פון דערנרייכונג. און זיי נעהען נאר אים און פיהלען די דערנעהענטערונג פון נאטס קיניגרייך.

דארט, וואו דער עטישער דראנג אונטערשיידט זיך אם שארפסטען אין זיינע אויסערונגען און פון דעם העטעראנאמישען אלטרואיזם פון דער מאראל — דארט ערשיינט ער אלס א שטרעבונג זיך אפצוגעבען אין נאמען פון עפעס העכערס, זיך אויפצוהויבען העכער, זיך צו פאראיינigen מיט דעם העכערען אין זעלבסטאויפאפערונג. „העכערס" דערפאר, וויל צוליב אים ווערען אפגענעבען די העכערע לענס־גיטער. דער עטישער דראנג שליסט איין אין זיך די אפשאצונג פון דעם לעבענס־פרינציפ. דא איז דאס לעבען — דער זעלבסטציל, אין דעם עטישען ווערט זי א מיטל. צו וואס לעבען מיר? דארט, וואו דער לעבענס־אינסטינקט שטעלט צוזאמען דעם נאנצען באזיס פון

א וועזן, ווי ביי א געוועהנלעכער חיה, דאָרט אַנטשטעהט ניט קיין פראָגע וועגען דעם זין פון לעבען. דאָס לעבען איז א זאך אן אויפאר זיך, מען דארף עס דורכלעבען צולייב אים אליין. וועגן עס אנשטעהט אבער די פראגע וועגען דעם זין פון לעבען, דאן באווייזט דאָס די אַנוועזנהייט פון א שטרעבונג אויף גאָר אן אנדער באָדעזן. דער אלטרואיזם גיט ניט קיין שום ענטפער. אויב מ י ן עקזיסטענץ איז ניט נענוג פאר זיך אליין, דאן באדייט אויך דאָס לעבען פאָר א נ ד ע ר ע נאָרניט מער, מחמת די פרעמדע עקזיסטענץ איז פונקט אזא ווי מיינע אין פרט פון וויכטיגקייט. אויב מיין לעבען איז אן אויפאר זיך נאָרניט. וועט אויך א מאָסע אַנדערע לעבענס, וואָס זענען גלייך צו מיינעם, ניט געבען קיין פאָזיטיווע גרויס. אבער וואָס איז אזוינס דאָס דאזיגע העכערע, וואָס ווערט דעפינירט אלס דער ציל פון דעם עטישען וויליען? עס ערשיינט — אויפ'ן ערשטען קוק — אלס עפעס אזוי פארשענד־פארטיגעס. דא אלס אן איינצעלנע זאך, דא, פארקערט, אלס א גאנצע גרופע אביעקטען, אדער אלס אבסטראקציע, וואָס קיין שום קאנקרעטעם אנטשפרעכט איר ניט. א קינד, א פרוי, א מאן, די פאמיליע, ארימעלייט אוז חולאים, דאָס פאטערלאנד, די היים, דעם זיידענס הויז, די קונסט, די ווייסענשאפט, די מענשהייט — זענען דאָס אלץ ניט די אביעקטען, צולייב וועלכע עס קומט פאר די עטישע זעלבסט אויפאפערונג? פארוואס קאנען זיי אבער זיין טייערער פאר מיר, ווי מיין אייגענע עקזיסטענץ? אבער אין דער אמת'ען האבען מיר צו טאָן מיט אביעקטען פון גאָר אן אנדערע ספערע, מיט עפעס העכערס, וואָס לויגט פארבאָרגען הינטער אט די אלע זאכען אוז באגריפען, אוז וואָס רייסט זיך ארוים דורך זיי אין דרויסען, ווי דאָס פייער דורך די עפענונגען פון אן אויוועז. מענשען אפערען מיט זיך צולייב עפעס מעטאפיזישעס, וואָס אנטפלעקט זיך צו אייגעם דא אוז אן אנדערען — דאָרט. אייגער דערקענט עס, וועז ער קוקט אריין אין די אויגען פון א קינד, אן אנדערען שטעלט עס אפ אין דעם בעטענדען זשעסט פון אן ארימאָן. אוז די וויסענשאפט, דאָס פאטערלאנד אוז אט די אלע אידעען זענען ניט קיין אבסטראקטע באגריפען, ווי זיי

קונסט

ערשיינען פאר דעם עמפירישען בליק — פאר דעם שעפערישען ווילען זענען זיי א קאנקרעטע, מעטאפיזישע ווירקליכקייט.

ווי דעם לעבענס־דראנג אנטשפרעכט אן עמפירישע ווירקליכקייט, אזוי אנטשפרעכט דעם עטישען דראנג — א ווירקליכקייט פון א באזונדער מין, און די לעצטע איז פאר אט דעם דראנג דער מאטעריאל פאר טעטיגקייט, דער גענענשטאנד פון שטרעבען. א דראנג, וואס איז געוועגדט אין אן אנדער זייט, זעצט פאראויס אנדערע באשטימונגען און אנדערע קריטעריומס. אבער די אביעקטען פון דער דאזיגער ספערע דארפען אויך באשטימען דעם דראנג אין דער פארם פון היפאטעטישע אימפעראטיוון. בלויז אין זיי קריגען די אומקלארע מעגליכקייטען פון דעם עטישען דראנג אנטפלעקט צו ווערען א באשטימטקייט. און די ענדגילטיגע באשטעטיגונג פון דער מעטאפיזישער רעאלקייט ליגט אין דער פארווירקליכונג פון דעם עטישען דראנג. דא, פונקט ווי אין דער ספערע פון דעם עמפירישען, באדייט די רעאלקייט ניט עפעס אנדערש, ווי די באדייטזאמקייט פון אווינע באשטימענדע אימפעראטיוון. זי ערקלערט, אז ווען מען פאלגט זיי (די אימפעראטיוון), ווערט אונזער דראנג באפרידיגט. דעריבער, כאטש דער גלויבען אין דער רעאלקייט נויטיגט זיך שטענדיג אין פראלעפטישע קריטעריומס, שעפען די לעצטע זייער קראפט פון די ענדגילטיגע באשטעטיגונגען, וואס ווערען געגעבען דורך דער פארווירקליכונג פון דעם אינסטינקט, און ווערען שטענדיג דורך זיי קאנטראלירט און קארעגירט. „די ערפארונג" אנטפלעקט אונז דעריבער די דאזיגע מעטאפיזישע וועלט פונקט אזוי, ווי די אנדערע וועלט, און אין אן ענלעכען זין. זי ווערט ניט געבויט דעדוקטיוו. צו שטרעבען זי צו באווייזען, איז פונקט ווי „דאס באווייזען די עקזיסטענץ פון גאט", ניט ווניגער אומזיניג, ווי צו באווייזען די עקזיסטענץ פון דער געווהנליכער אויסערליכער וועלט. מען קאן ניט באווייזען די רעאליטעט, מען קאן זי בלויז באנעמען דורך דער ערפארונג און באפרידיגונג פון דעם דראנג. אהן דעם עטישען אינסטינקט, פונקט ווי אהן דעם לעבענס־אינסטינקט, איז ניטא קיין עמפירישע ווירקליכקייט. פאר דעם, וואס איז אים לעבט ניט דער עטישער דראנג, קען מען אט די העכערע

בראָדער קריסטיאַנסען

וועלט ניט אנטפלעקען דורך באווייזען. ער נויטיגט זיך אויך אין איר ניט, מחמת איר גאנצער זין באשטעהט אין דינען אלם ספערע פאר דער פונאנדערוויקלונג פון דעם עטישען דראנג. אלץ „די וועלטען פון ערפארונג" ערשיינען אויף אוא אופן ביידע וועלטען, די מעטאפיזישע, פינקט ווי די פיזישע. און אויב מיר וועלען פונדעסטוועגען אן בליוו צו דער לעצטער דאם וואָרט עמפירים, איז דאם נאר דערפאר, וואם אט דער אויסדרוק איז דורך לאנגען געברויך אזוי ענג פארבונדען מיט דעם דאזיגען געביט, אז דער אורשפרינגליכער זין פון דעם וואָרט איז שוין לאנג פארלאָרען געגאנגען אין דער געוועהנליכער אנטקעגענשטעלונג.

און אויב דעם מענשענס וויללען שטעלט ניט פאר מיט זיך פון דער נאטור — ווי ביי דער חיה — א ניט צורישענע גאנצקייט, נאר איז צישפאלטען אויף צוויי, דאן לעבט טאקע דער מענש גלייכצייטיג אין צוויי וועלטען. און וועו איין דראנג באהערשט דעם צווייטען ווי א מיטעל אוו אונטערוואָרפט אים צו זיך, וואָרט איין וועלט דערהויבען איבער דער אנדערער לויט איר ווערדע. אט פארוואס אוו אט איז וואס פאר א זין מיר באציכענען זי אלם „איבער־עמפירים". זי האט גאר ניט צו טאן מיט די „זאכען אין זיך"; ווי די אנדערע וועלט וואָרט זי געגעבען אין דער ערפארונג אוו איז א ווירקירליכקייט פ א ר דעם סוביעקט. דאם איז ניט יענע ווילקירליכקייט, אין וועלכער דער מענש טרעט אריין ערשט נאכדעם, ווי ער האט זיך באפרייט פון די קייטען פון דעם עמפירישען זיין, ניט די וועלט, וואם ערוואָרט אים, ניט עפעם יענע־זייטיגעם אין צ י י ט. ניין, די דאזיגע וועלט, מיט וועלכע די עטיש־אויטאנאמע אקציע קומט אוממיטלבאר אין באריהרונג, ווי עם איז דער פאל מיט דער טעטיגקייט פון דעם לעבענס־אינסטינקט אין דער עמפירישער וועלט, איז אן אמת'ע וועלט פאר יעדער דערגרייכונג פון עטישען שאפען.

אבער האבען מיר ניט גערעדט וועגען אט דער איבער־עמפירישער וועלט, ווי וועגען עפעם ווייטען אוו אומבאקאנטען? דארף זי זיך ניט אנטפלעקען קלאר אוו דורכזיכטיג פאר יעדען עטישען שטרעבען, ווי עם ענטפלעקט זיך די זינליכע וועלט פאר יעדען לעבעדינען וועו־

זען? די אורזאך, פארוואס זי איז אונז אזוי פרעמד, פארוואס מיר באגרייפען קיום, אז מיר באזיצען זי. פארוואס מיר ווייסען נישט, ווי ווייט זי פארשפרייט זיך, און וואס עס איז מיט איר פארבונדען — די דאזיגע אורזאך ליגט מסתמא אין דעם, וואס דער עטישער אינסטינקט שטעהט ס'רוב אפ אין זיין אנטוויקלונג פון דעם לעבענס־אינסטינקט, און ווערט פארדרענגט פון דער העטעראנאמישער ערפאלג־מאראל. צו־ליב דער לעצטער שעמען זיך פילע פאר דעם עטישען און זיי זוכען זיך צוצופאסען צו דעם אוטילימטארישען. אזוי פאסט זיך די העכערע וועלט צו צו דער עמפירישער: דאס נעטליכע דארף קומען צו הילף אין די צרות פון לעבען, נעמען אויף זיך ערבות פאר דעם אוטילימטארישען בוי פון די ווערטען; דורך הבטחות און דראהונגען דארף די גאט־הייט זיך זארגען וועגען דעם, אז יעדער זאל לעבען פאר דעם נוצען פון דעם אנדערען, זי דארף צופאסען דעם העטעראנאמישען אלטרו־איזם פון דער מאראל צו דעם ענאיזם פון דעם יחיד. „למען יאריכו ימיך על האדמה" (אז עס זאל דיר זיין גוט און דיינע טעג זאלען פאר־לענגערט ווערען אויף דער ערד). דערמיט ווערט די איבערזינליכע וועלט בארויבט פון איר אייגענארטיגקייט.

אבער די שטארקסטע שטערעניש פאר דער קלארער צוגענגליכ־קייט פון דער מעטאפיזישער וועלט ליגט אין די רעליגיעזע מיטען, אין וועלכע די פאנטאזיע טראגט זיך אוועק איבער די גרענעצען פון יעדער ערפארונגס־וואהרשיינליכקייט און באשאפט א שאטען־וועלט, וואס איז פול מיט פרעטענזיעס, וואס גיט אן ענטפער, נאר איידער עס איז ענטשטאנען א פראגע, און דער'הרג'עט דערמיט די באדערפע־ניש גופא צו שטעלען פראגען. געווען צייטען, וועו די שאפונג אויפ'ן געביט פון מיטאלאגיע האט דערשטיקט די דערקענטעניש גופא פון דער עמפירישער ווירקליכקייט. איצט ווערט אט די מיטען־שאפונג צוריקגעשטויסען דורך דער סיסטעמאטישער ארבייט פון די פארשער. אבער אין אנגעזיכט פון דער רייכקייט פון רעליגיעזע מיטען שיינען די ווינציגע דאטען פון אונזער עטישער ערפארונג צו זיין אזוי ארים, אז די מענשען שטימען ניט גערן איין צו באגרעניצען זיך מיט דעם קרייז פון אוממיטעלבארער וואהרשיינליכקייט. די האפנונג אויף א

בראָדער קריסטיאַנסען

שטאַרקער אויפֿלעבונג און צונויפבינדונג פון די עטישע כוחות איז אַזוי שוואַך, אז דערווייל קען מען אפילו ניט טראַכטען וועגען דער באַזייטיגונג פון די מיטען צוליב א קלאָרער דערקענטעניש פון דער מעטאפיזישער וועלט. דאָס, וואָס איז פאר דעם לעבענסדראנג דער ענדציל און דאָס העכסטע גוט, ווערט דורך דעם עטישען דראנג פאַרוואַנדעלט אין א מיטל. דאָס לעצטע שאַנעוועט ניט דעם ערשטען און איז אים מקריב אין נאָמען פון עפּעס אנדערש. דאָס באשטימט די יעראַרכיע פון די דראנגען און פון די ספערען, וואו זיי ווייזען זיך אַרויס, פון די צוויי ווירקליכקייטס־וועלטען. דער זעלבער מאָמענט באַדינגט אויך דעם ווידערשפּרוך פון די פאַרמען פון זייער פאַרווירקליכונג פאר דעם סוביעקט. די פאַרווירקליכונג פון דעם לעבענס־דראנג איז די זעלבסט־באהויפטונג פון דעם סוביעקט. דער ראַזיגער אקט פון פאַרווירקליכונג צייבענט זיך אויס מיט אינערליכער גאנצקייט אין מיט דעם פעלען פון דיסאַנאַנסען. פאַרקערט: מיט דעם עטישען דראנג איז פאַרבונדען די זעלבסט־פאַרליקענונג פון דעם סוביעקט: א זעלבסט־פאַרגעסונג, וואָס שאַנעוועט זיך ניט, וואָס גיט זיך אָפּ אין נאָמען פון אן אנדערען ציל. דער איבערריס פון דער אינדיווידועלער עקזיסטענץ איז נאָמען פון א צונויפגיסונג מיט אן איבעראינדיווידועלער איינהייט. אויף אזא אופן ליגט א שפּאַלטונג אין דער פאַרווירקליכונג גופא פון דעם עטישען אינסטינקט: דער סוביעקט געהט אונטער און זיגט צו גלייכער צייט. די ראַזיגע פאַרבינדונג איז ניט צופעליג. איינס ברענגט נאָר זיך על פּי נויט דאָס צווייטע: דער זינ ווערט דערגרייכט דורך זעלבסטפאַרליקענונג. אין אט דעם ווידערשפּרוך צוויישען דער אינערליך־נאַנצער און דער צושפּאַלטענער פאָרם פון פאַרווירקליכען די אינסטינקטען, איז אין דעם אונטערשייד צווישען דער נידריגער ספערע פון זייער פונאַנדערוויקלונג און דער העכערער, האבען מיר אפּנעזוכט וויכטיגע מאָמענטען פאר אונזער עסטעטישער פראבלעם.

קונסט

מיר האבען זיך אפגעשטעלט דערויף, או די עסטעטישע איבער־לעבונג קאן אויסגעטייטשט ווערען אלס די שיינבארקייט, אין וועל־כער עס אנטפלעקען זיך די דראנגען. דער וואס פארטיפט זיך אין דער קאנטעמפלאציע פון א קונסט־ווערק, האבען מיר געזאגט, פיהלט אויף זיך די ערפילונג פון א פרעמדען ווילען. דערפאר דארף ער אויך אנהאלטען א „ניט־פארוינטערעסירטע" רוהיגקייט, כדי די אייגענע באווענונגען פון זיין ווילען זאלען ניט זיין קיין שטערעניש מיט זייער ארויסדרינגונג אין דעם שפיל פון די אנשטרענגונגען און אויסלאדונ־גען. דער עסטעטישער אביעקט איז פון א טעלעאלגישער סטרוק־טור. זיינע עלעמענטען, די שטימונג־אימפרעסיעס דארפען זיין דינאמיש צוזאמענגעלייגט צווישען זיך, און דארפען אנטשפרע־כען א באווענונג, וואס איז געווענדט צו אייז ציל. אין אויף אזא אופן קאנען מיר ביי דער אויפפאסונג פון אט די שטימונג־אימפרעסיעס אי־בערלעבען אלע יענע פארשידענארטיגע שפירונגען פון אקטיווקייט, אנשטרענגונג, הינדערנישען, ווידערשטאנד, הילף, קאמף, אויסשע־פונג אדער זיג, וואס באגלייטען אוז כאראקטעריזירען געווענליך אין דער זעלבער פארם אוז אין דערזעלבער ריי־פאלגונג אונזער אייגענע אקטיווקייט.

דאס קאן מען זאגען ווען יעדען אביעקט פון עסטעטישער קאנטעמפלאציע, וואס פרעטענדירט נאר אויף א געווייסען ווערט, אלץ איינס, צו אט די פרעטענזיע איז בארעכטיגט אדער ניט. מיט אנדע־רע ווערטער: דאס קאן געזאגט ווערען ווען יעדען אביעקט, ווען וועלכען עס איז נאר מעגליך די פראגע פון עסטעטישען ווערט. מיר קאנען ניט ארויסטראגען קיין עסטעטישען אורטייל, ניט קיין פאזי־טיוון, ניט קיין נעגאטיוון, ווען קיין שום ווערק, אויב מיר הא־בען זיך ניט אפגענעבען דעם איינפלום פון זיינע שטימונג־אימפרע־סיעס, און ניט געווענדט אונזער אויפמערקזאמקייט לויט אזא ריכ־טונג, אז אט די אימפרעסיעס זאלען ארויסטרעטען אין א טעלעאל־גישער פארבינדונג. די טעלעאלגישע סטרוקטור איז נויטווענדיג פאר דער עסטעטישער „אביעקטיווקייט" ד. ה. פאר דער מעגליכקייט אפ־צושאצען.

בראָדער קריסטיאַנסען

אָבער וועלכע אָביעקטען באַזיצען א **פאזיטיוון** וווערט? עס איז קלאָר פון ערשטען בליק, אז דער בארינג פון א פאזיטיוון וווערט דארף זיין דאס פאלגענדע: אז די פאסיוון איבערלעבונג פון דעם דראנג זאל זיך ענדיגען מיט זיין **פארווירקלעכונג**. צי דער אקט פון דער פארווירקליכונג איז דער איינציגער בארינג פון דעם פאזיטיוון וווערט — וועגען דעם וועלען מיר דערוויי ניט רעדען. אָבער פאר אונז האָבען זיך אנטפלעקט צוויי פארמען פון פארווירקליכונג: איינע וואס איז כאראקטעריסטיש פאר דעם לעבענסדראנג, און א צווייטע, וואס איז כאראקטעריסטיש פאר דעם עטישהערַאישען דראנג. דערִיבער דארפען די עסטעטישע וווערטען — אויף וויפיל זיי וועלען באדינגט דורך דעם אקט פון פארווירקליכונג — צעטיילט וווערען אויף צוויי גרופען. דאס כאראקטעריסטישע פון איינער איז די גאנצקייט; דאס כאראקטעריסטישע פון דער צווייטער גרופע — די צעשפאלטענקייט פון דעם פארווירקליכונגס־אקט. וואס מיר האָבען געשילדערט. און יעדער עסטעטישער אָביעקט, וויבאלד די פארווירקליכונג איז א בארינג פון פאזיטיוון וווערט, דארף אריין אין אייניגער אָדער אין דער אנדערער פון אָט די צוויי גרופען. די צוויי־טע גרופע איז אָבער ניט אזוי האָמאגעניש, ווי די ערשטע, און מאנכע פון אירע מאָדוסען דערנעהנטערען זיך צו דער ערשטער. דער קאנפליקט פון די דראנגען קאן זיך דאָך ארויסווייזען מיט א פארשידענער קראפט. אין געוויסע פאלען קאן ער כמעט פארשווינדען, פונקט ווי אויך ביי דער זעלבשטענדיגער אקטיווקייט פון דעם עטישען דראנג באקומען די לעבענס־אינטערעסען ניט אלע מאל דעם זעלבען שאר־פען ווידערשטאנד; און אָט די גרופע שטעלט מיט זיך פאר א גאנצען לייטער אונטערשידען — אנהויבענדיג פון איר דערנעהענטערונג צו דער ערשטער גרופע און ענדיגענדיג מיט א געוואלטיגען מהלך פון איר.

מיר האָבען אנגעצייכענט צווייערלייַ פארבינדונגען צווישען די שטימונג־אימפרעסיעס: דינאמישע פארהעלטענישען און א קוואַ־

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

JAN 18 '59

4-1

Library

Library

3048